

A "ien rektor bacsim"

Az én rektor bácsimnak köszül a hája. Sokszor öltönyben van és mindig biciklivel jön a munkahelyére (az iskolába). Mindenféle megtartás a gyerekeknek, inodatomból és a magyar nyelvtanról.

Ar egyik legrendesebb tanár az én rektor bácsim, egy adott pillanatra
előttl egy vagy több történettel (általában az a történet humoros) és viccem
szóltat lenni. Ar egyik mesije például:

Péter M. László

A₂ en çalışdı korum

As en családomban négy nemzetségből áll, anyától, anyjától, testvéreim, és belőlük.

Este mynden olyan be'ke'so

Tanárverssa! *Mit tudok 1956-ról*

Akkor nyertünk labdarúgó VB-t.

1956-ban született apukám.

1956 egy szám.

Abbor nyertünk habozást.

Tamáry Áron szerint azért vagyunk a vi-
lágon, hogy „legyünk benne valahol”, ~~és~~
nem nagyon értem, de szerintem jobb öt-
let az amit ~~Saint~~ Antoine de Saint Exupéry
írt, hogy „barátokat neveljünk”. Nem szeret-
~~ek~~ nek olyan életet, mint a benyér-lesők”.
Szerint, hogy vegyünk lehasznált sokat kell
tanulnom, igyekszek majd, hogy sokáig
éljek. Egyszerűségeket dolgozok, írrok.

Péter M. László

**TANÁRSORSSAL
VERVE, ÁLDVA**

TARTALOM

AJÁNLÁS.....	4
BEVEZETŐ	5
VISSZATEKINTÉS.....	14
A harmincas évek	14
A negyvenes évek.....	15
A menekülés.....	16
Jönnek az oroszok	18
Jönnek a kommunisták	20
A kilakoltatás	21
A kisbéres	22
Sztálin 70. születésnapja.....	23
AZ ÖTVENES ÉVEK.....	24
A tanítóképzőben.....	25
A káderező bizottság előtt.....	27
A kerek iskola	29
1956. októbere.....	30
A tanárképzőben.....	34
A HATVANAS ÉVEK	41
A békéscsabai III. sz. általános iskolában	41
A lányok, a lányok.....	43
Férjül vesznek	46
A KISZ-lakás	47
A Rózsa Ferenc Gimnázium	49
A HETVENES ÉVEK.....	51
Én választok feleséget	52
A NYOLCVANAS, KILENCVENES ÉVEK.....	53
A szövetkezeti panellakás	53
Magánházba költözünk.....	55
Az úttörő csapatvezető.....	56
A kiváló gyerekek osztálya.....	57
AZ ÚJ ÉVEZRED ÉVEI, NYUGDÍJASKÉNT	61
Tanítok tovább – másutt még hat évig	63
A GYEREKEKRŐL, AZ OKTATÁS LEGFŐBB SZEREPLŐIRŐL	65
Az én iskolám.....	67
Milyen volt régen, és milyen ma az iskola?.....	69
Az én rektor bácsim.....	71
Az én családi köröm	72
Miért vagyunk a világon?	75
Hol szeretnék élni?	77
Politikusok	79
Mit tudok Rákosi Mátyásról?.....	81
Mit tudok 1956-ról?.....	82
Mit tudok a pártokról?	84
Két régi írás.....	87

A TANÁROKRÓL, AZ OKTATÁS MÁSIK LEGFONTOSABB SZEREPLŐIRŐL	89
A pályakezdő.....	89
Mire jó az ellenőrző?.....	91
A törtető tanár	93
TÚRNI KELL HIVATALOK PACKÁZÁSAIT!	96
A békekölcsön.....	96
A tanyai olimpia.....	97
Az iskola vagyona forintban	98
Új irányelvek.....	99
Néhány szó a tankönyvekről.....	101
ELISMERIK A MUNKÁMAT.....	105
Az énekórák	105
A testnevelés órák	106
Az egyetemisták	109
NEVET AZ OSZTÁLY.....	112
A cigánykocsmá	112
A fűrészelés technikája	113
A „szaporodik” milyen ige?.....	114
Borivóknak való	115
A vőlegény „mögigéri”	116
A kecskerímek.....	117
ALKOTÓI TEVÉKENYSÉGEM.....	119
A sport	119
A művészetek.....	120
Az oktatógépek.....	123
Az amatőrfilmezés.....	126
ZÁRSZÓ.....	129
TANÍTVÁNYAIM	131
Mórahalmi Felsőmórahalmi Általános Iskola.....	131
Békéscsaba, III. sz. Általános Iskola	132
Békéscsaba, Rózsa Ferenc Gimnázium 1966. év.....	136
A Juhász Gyula Tanárképző Főiskola I. sz. Gyakorló Általános Iskolája...	144
Felnőttek képzése, esti gimnáziumban tanulók.....	150

AJÁNLÁS

Kedves Olvasó!

Ez a könyv egy olyan tanár tapasztalatait, véleményét mondja el a magyar iskolarendszerről, aki ötvenkét évet dolgozott benne köztanárként (ahogy Dr. Virágh Ferenc kollégám mondta), szolga tanárként. Nem lesz benne körmönfont tudományosság, nem lesz benne elrejtve az igazság elvont szakszavak mögé, közérthetően, elsősorban jellemző példákkal fogja a véleményt, gondolatot elmondani. Konklúziót, vagyis elvonatkoztatást majd az olvasó levon az esetek bemutatása után.

Személyes történeteim ajánlom egykori tanítványaimnak, tanár kollégáknak, a pedagógia ügye iránt érdeklődőknek, akik nem idegenkednek az olvasástól.

A pedagógusoknak még védőszentjük sincs, nem úgy, mint a tűzoltóknak (Flórián), az olajbányászoknak (Borbála), börtönőröknek (Adorján). Nem hallottam a tanárok védőszentjéről, így fohással talán csak Báró Eötvös Józsefhez, gróf Klebelsberg Kúnóhoz fordulhatnék, azokhoz, akik a magyar oktatásügyet megalapozták, felemelték. Az 1920-as években a legfontosabb volt az ország életében, s ez hozta meg a negyvenes években az ország felemelkedését. Akkoriban a kultúra, az iskolafejlesztés a költségvetés 20 %-át kapta, ma már odajutott, hogy még a 2 százalékot sem adják erre a célra. A pedagógia ügyének lecsúszását személyesen láttam, tapasztaltam, a legfelső és legalsó szinten hivatalnokként regnáló oktatásszervezők ostoba rendeleteitől szenvedtem.

Ötven évig aktív pedagógusa, szolgálja voltam a közoktatásnak, tanítottam alsó- és legfelső fokán, kezdve az elsős írni-olvasni tanulótól a felsőoktatásban tanuló hallgatókig (nem megfélemezve az esti iskolákban tanuló negyven éven felüliekről sem), a legjobb helyről – mint Molière színházában a király – belülről láttam ennek a jól átgondolt és jól szervezett oktatásnak a szétverését sok „dicső politikusunk és főtisztviselőnk” által.

Talán ez az írás segít abban, hogy a később következő pedagógiai folyamatok másképp alakuljanak.

BEVEZETŐ

Írásom indokoltságát az adja legfőképp, hogy az 1920-as években az oktatás ügye, amely a legfontosabb az ország életében, oda jutott, a legutolsó helyre került, a költségvetésből a legkevesebbet kapja. Ezt a lecsúszást személyesen láttam, szenvedve éreztem, s az ezt irányító nagy- és kishivatalnokok hadából sokakat személyesen is ismertem.

Az általános lezüllesztés elkezdődött a Babits által strébernek jellemzett Rákosi Mátyással és körével. Folytatódott a helyesírást nem tudó „bicikli-műszerész” Kádár János tanügyi fullajtárjaival, s ez megy még most is tovább a később hatalomra kerülő bürokratákkal, akik kontár módon a mindenkorai politikai irányvonalnak megfelelően rendelkeztek az oktatásügy minden kérdésével, bár semmi rálátásuk, semmi szakértelmük nincs hozzá. Ám hatalmat és hivatalt kaptak, s abban a tudatban, hogy ezzel az észet is megkapták, hát döntenek, megszüntetnek, létesítenek, barátoknak pénzt osztanak a rendelkezésükre álló négy évben. Nem azért, hogy jobbítsanak, hanem azért, mert reklámozni akarják lázas buzgalmukat, bár sokan csak azt látják, hogyan akarják megtönni saját és klienseik zsebét.

Nyolc nappal hatodik születésnapom előtt 1943. szeptember elsején már ott ültem az iskolapadban, mint elsős kisdíák. Nem gondoltam volna akkor, hogy 2008-ban is az osztályterem lesz a fő tartózkodási helyem, ugyanis ekkor fejeztem be az oktatásban a tevékenységemet, hiszen nyugdíjazásom után még nyolc évet tanítottam esti gimnáziumokban évenként megújított szerződéssel. Tettem mindezt élvezetből, hiszen nekem jó „mulatság” volt a tanítás, no és nem utolsósorban tettem anyagi kényszerűségből. A nyugdíjam igazi kisnyugdíj, mert még a Medgyesi-kormány 50%-os emelése előtt számították ki a nagyon alacsony pedagógusbérek alapján a havi járandóságomat. Mellbevágó volt, hogy amikor a velem azonos korú, suk-sükölő, a Kádár-rendszert kiszolgáló nyomozó az én nyugdíjamhoz viszonyítva plusz 50 %-kal többet mond, de ilyenkor arra gondolok, hogy szégyellje magát, aki ilyen keveset ad, vagyis a társadalom, az állam, meg az, aki ebben valamilyen szinten felelős.

Igaz, hogy azonnal megállapítom magamban, hogy ezért ugyan nem fogja magát – rajtam kívül – szégyelleni senki. Az államnak nincs ilyen érzéke, a társadalom meg önző egyének halmaza, legfeljebb kajánul nevet: úgy kell nektek, pedagógusoknak, minek mentetek erre a szolgai pályára! Aki meg esetleg sajnálkozik, az a hasonló sorsú közalkalmazott, s önmagára gondolva érez együtt. A más sorsúak, ha nekik több a nyugdíjuk, akkor esetleg előadják a látszatsajnálkozást, de úgy vannak vele, hogy legyen ez csak az illető baja, és belülről azt gondolják, ők bizony értékesebb tagjai a társadalomnak, ezért kapnak többet. Ez az értékrend pedig jogos és igazságos, hisz a bizonyíték eleve az, hogy nekik több a nyugdíjuk. Ezzel a tudattal gazdagodva már van egy jó napjuk, s ha még egy kis perverzítással is meg vannak áldva, akkor el is dicsekszenek, hogy lám, nekünk több van, pedig szolgálati időkedvezményel, kevesebb munkaviszonnyal teljes nyugdíjat kapunk, pedig nem is dolgoztunk annyi évet, és nincs is tanári diplománk.

Röviden ennyit a társadalmi megbecsülésről. Ez az első pont, amely az oktatásügy szétverésének egyik alapvető oka.

Kezdjük Párizs almájánál. 1945-ben a szövetséges nagyhatalmak Magyarországot odaadták Sztálinnak, aki a Moszkvában nevelődött helytartóit, a Rákosi klikket ültette a nyakunkra. Ezek aztán a pedagógusok (és minden más, nem kommunista, nem proletár) ellen dühtől és gyűlöletről vezérelve, KGB-s tervszerűséggel beindították akcióikat. A KGB titkos dokumentumában van leírva a még cári rendszerben lefektetett elv: hogyan kell eljárni a leigázott népekkel. Elsőnek az értelmes vezetőitől kell megfosztani őket, s ezek között rangos helye van a tanítóknak.

Nálunk az 1948-as kommunista hatalomátvétel után vezető pozícióba az élet minden területén megbízható, hű „elvtársakat” tettek. A választásnál előnynek számított a párthűség, a kevés iskolázottság, elsősorban a munkás-ság ranglétráján az alsó-, segédmunkás rétegből való származás, emberi jellemben pedig követelmény volt a valamit is fölmutató igyekvőbb, értelmesebb emberek iránt érzett harcos gyűlölet, amit ők proletáröntudatnak neveztek. Ezek a „jó káderek” a tanítót már gyerekkorukban nem kedvelték, mivel lustaságuk, összeférhetetlenségük és más jellembeli fogyatékoságuk miatt folytonos összetűzésbe keveredtek környezetükkel. (A „lustaság” kifejezés nem véletlen: Kádárról feljegyezték, nagyon tetszett neki az illegális kommunista párt által szerzett munkahely a húszas években, mert ott nem kellett dolgozni.).

A korabeli tanító az ilyen mentalitású, összeférhetetlen, öntudatos gyerekeket szinte naponta „helyreigazította”. Ezek aztán a tanulást és a tudást is gyűlölték. Ezek a frusztrált, a tanult embert gyűlölő egyének annak idején előbb nyilas keretlegénynek mentek el, mert ott aztán hatalomra kerülve igazán kiélhették magukat. Ha karmaikba került országglásuk idején professzor, orvos, író vagy más értelmes ember – no, akkor jött el számukra a boldog kielégülés korszaka. Fensőséggel, göggel igyekezettek kézzelfoghatóan bizonyítani, hiába beszél az alája rendelt több nyelvet, hiába vannak diplomái, tudományos eredményei: semmit sem érnek az ő képzettségével, okosságával szemben, hisz lám, milyen művészi szinten tud szitkozódó beszédet tartani, és jobbnál jobb hecceket kieszelni. Hogy aztán ő az okosabb, azt azonnal bizonyítja maga a művelt áldozat: a keretlegény minden önmagát dicsőítő mondatára azonnal harsány „igenis, őrmester úr!” kiáltás az igazolás.

1945 után a nyilas uralomnak vége lett. A keretlegények egy részét elkapták, s megkapták a megérdemelt büntetésüket, más részük elmenekült. Most jöhettek a másik tábor hataloméhes, hasonszőrű egyénei. És sokan jöttek a kommunistákhoz olyanok is, akik kisnyilasok voltak. Szívesen fogadták őket, kellett az ilyen lelkületű ember. Maga Rákosi mondta: a kisnyilast nem kell bántani, belőle jó kommunista lesz.

Most már kommunistaként szinte ugyanazon szólamokkal, és ugyanolyan eszközökkel lehetett kirekeszteni mindazokat, akik műveltebbek, valamit is felmutatni tudók, akik nem proletárok és nem kommunisták voltak, vagyis ellenségek lettek, akik az új társadalmi rend rákfenéi. Ha nem lehet átnevelni őket, akkor munkatábor, internálás, kényszerlakhely. Ezután a műveltebb alárendeltet a most már ávós keretlegény ismét szidalmazhatta „költői szépségekkel teli” szitokszavakkal, s az öndicsérő mondatait ismét harsány „igenis, őrmester elvtárs!” kiáltás igazolta.

Ha a „jó káder” valahol párttitkár lett (ő volt a kiskirály a maga területén), akkor egyik harcos feladata lett az oktatás rendbetétele. A tanítót, aki esetleg annak idején őt rendszabályozta, most viszontrendszabályozza. Megmondja neki, mit tanítson, hogyan neveljen, és mihez tartsa magát. Megszervezi szabadidejét is: tanítás után menjen csak agitálni, békekölcsönt jegyeztetni, pártrendezvényre, nagygyűlésre hallgatóságot toborozni stb.

Az 1940-es évek végén sok iskolában „korszerűsítettek”. Hangosító berendezésekkel látták el a nagyobb iskolákat, minden tanterembe beszereltek egy hangszórót. Óránként beolvastak mindenféle utasítást, jelszavakat, Szabad Nép vezércikket stb.

A hangszórók egyben mikrofonok is voltak! Bármikor bármelyik osztálytermet be lehetett kapcsolni, s az igazgatói irodában hallgatni, mi hangzik el az órákon. S jaj annak a tanárnak, aki valamiben elszólta magát, vagy nem a legutóbb kiadott brosúra szerint mondta az aktuális tényeket. „El vagy maradván egy brosúrával!” – ezt a szólást csak azok értik, akik átérték ezt a korszakot. Akkoriban sűrűn rendeztek a munkahelyeken röpgyűléseket, és az „ukázokat” a fűzött nyomtatványokból (brosúrákból) olvasták fel, amelyek szinte hetenként érkeztek újabb elvekkel, útmutatásokkal, hogy a Párt mit gondol a gaz imperialistákkal vívott harcról.

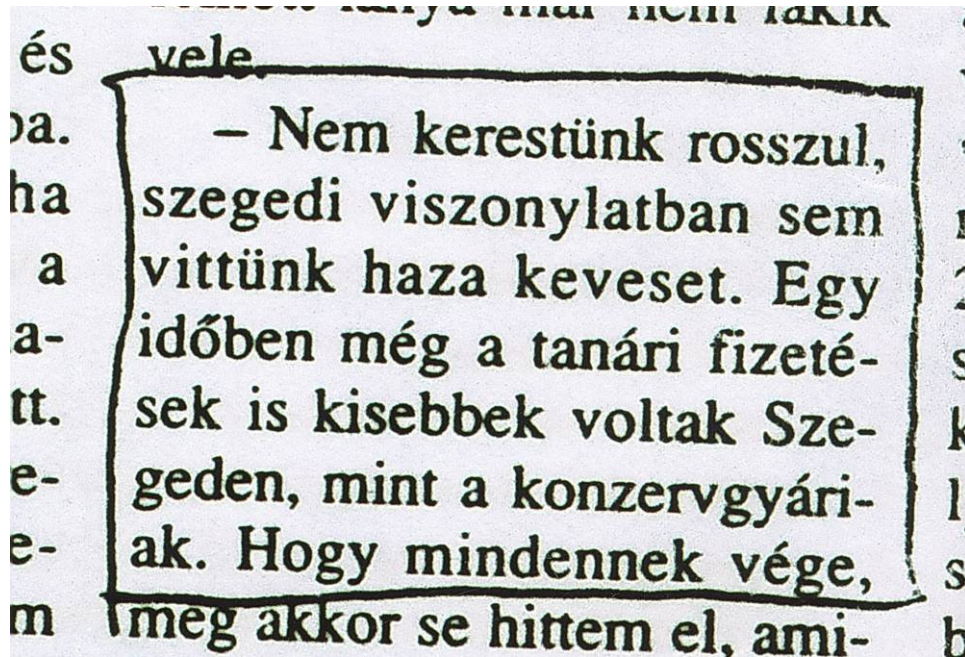
Az oktatásügy igazi „ledöngölése” nem a jó káderek pitiáner akciói eredményeként jött. Gondoskodtak a hatalom csúcsán lévők központilag arról, hogy a tanítók, tanárok mélyen a társadalmi megbecsülés alá kerüljenek.

Jött a fizetések megállapítása, ez adta meg a kegyelemdöfést. Az oroszok bejövetele után kifejlődött egy világcsúcsot döntő infláció. Végso szakaszában a délelőtti megkapott fizetés estére már csak a negyedét érte, másnapra pedig néhány tojással volt egyenértékű. Akkoriban áttértek az emberek a cserekereskedelemre, mindez 1946-ban volt, a tojás volt az alap-egység. Mivel a pedagógus nem tudott tojást termelni, fizetése pedig mit sem ért, így gyakorlatilag ingyen dolgozott. Legföljebb vigasztalta, hogy minden bérből és fizetésből élő embernek ez volt a sorsa. A gyárakban dolgozóknak volt ugyan lehetőségük arra, hogy nekik termékkel fizessenek, no de milyen iskolában gyártott terméket kaphat a pedagógus?

1946-ban jött az új pénz, a forint. Központilag meghatározták a béreket. Alapul vették a legjobb békeévet, az 1938-as fizetéseket, ez lett a minta. Ekkor devalválódott a pedagógusok fizetés 20-25 %-ra! A munkásosztály a 38-as érték 100 %-át kapta, a tanítói fizetés, amely a 38-as években a munkásbér négy-ötszöröse volt, no ez megegyezett 46-ban a munkásosztály fizetésével. Képzettség, diploma nem számított! Állítólag ez elvet Marxtól vették: a Tőke könyvében van egy olyan állítás, hogy az eljövendő szocializmusban a tanítói, tanári hivatás lényegében szellemi szakmunka, és ebben a társadalmi rendben a szakmunkások bére és a tanárok fizetése egyenrangú lesz.

Hát nem a szakmunkások bérét emelték a tanárok szintjére, hanem a tanárok fizetését vitték le. Ilyen gyorsan megvalósult nálunk ezen a téren a „szocializmus”! Szépen hangzott a szólam: lám nálunk a munkás egyenlő értékű a tanárral. A hatalom aztán ezzel manipulálta is a munkásosztályt: lám, olyan jól megfizetünk benneteket, mint a tanárokat. És az emberek ezt el is hitték. Jól esett nekik az a tudat, hogy diploma nélkül ők is olyan rangos emberek, mint a tanárok, hisz ezt igazolja a bérük. A legtöbb embernél –

főleg a kommunista funkcionáriusoknál – kialakult az a tudat, hogy ez elfogadható, igazságos, ne is kívánjanak az egyetemet végzett pedagógusok többet. És egyébként is, a tanítók csak délelőtt dolgoznak, aztán meg ott van a nyári szünet...



1. sz. kép... Újságcikk a tanári fizetésekhez

A rendszerváltozásig a pedagógusokon lemoshatatlanul ott maradt a „nemzet napszámosa” jelző. Sokszor röppent fel néhányukból a sóhaj: bárcsak napszámbért kaphatnának a titulus mellé. Akkoriban a túlóradíjak mélyen alatta voltak egy napszámos óradíjának.

Jött a rendszerváltás, s 1990. után a médiában évente legalább háromszor elhangzott az új hatalmi emberektől az ígéret: rendezni fogják a pedagógusok erkölcsi, anyagi megbecsülését, s ezt tették mindakkor, amikor kiderült, hogy az infláció 20-30 %-ot is túllépte, és lehetetlen helyzetbe került ez a réteg. Nem rendeztek ekkor a hangzatos ígéreteken túl semmit, de tettek még egy komoly bejelentést, hogy ez majd szeptemberben bekövetkezik.

Június elején, a pedagógusnapon – amelyet manapság már semmilyen társadalmi szerv nem rendez, a tanárok meg önmaguk ünnepeltetését nem szívesen szervezik –, nos ezen a napon ismét elhangzottak holmi kijelentések sajtóban, rádióban stb. –, hogy rendezni fogják, hogy méltatlan... Az érintettek ekkor már csak legyintettek: már megint hergelik a közvéleményt, ugyanis minden bejelentés után visszajött az emberek részéről a megjegyzés: ezeknek örökké emelnek fizetést. Év elején, aztán tavasszal, most nyáron is, és majd ősszel is. Nekünk meg mikor emelnek?

A pedagógusnapokon általában kitüntetnek néhány hosszú évek óta eredményesen dolgozó pedagógust. Gyönyörű cikkek, riportok készülnek róluk, amelynek végső kicsengése, hogy a legnagyobb kitüntetés a tanár számára a tanítványok hálája, csillogó szeme stb. Bezzeg nincs cikk, riport, amikor a viháncoló tinilány „hálás” megjegyzést tesz a tanárnő kopott ruhájára, cipőjére (jó hangosan a tanítási óra közben), vagy a fintorgó

kamasz leócsárolja a tanár úr lestrapált biciklijét, öreg autóját. (Amikor ezeket írtam, 2004-ben, akkor még a szenzációkat hajhászó bulvársajtó nem közölte az országos botrányt kiváltó eseteket: egy kiskamasz a táblánál rúgásokkal, pofonokkal „felelt” az öreg fizikatanárnak, vagy a tinilány a 7. órában – valószínűleg fáradt volt – a padok tetején „kigyalogolt” a katedrához, s számon kérte, miért kapott beírást az ellenőrzőbe.)

Visszatérve a pedagógusnapi dicsérő cikkekre, a csillogó szemre, a hálára, amely a cikkeken csak megrendelt újságírói fogás, az életben ritka eset, a lesajnáló magatartás viszont mindennapos. De hát a hatalomnak produkálnia kell valamit. Lám, mi megbecsüljük a pedagógusainkat (ha anyagilag nem tudjuk, mert ezt kénytelenek bevallani), hiszen kitüntetjük őket (a néhány kiválasztott szerencsést). Egyébként is: nekik az a legnagyobb megbecsülés, ha látják a hálát, a szeretetet a tanítványaik részéről. Ez nekünk, a pénzt adó hatalomnak nem kerül semmibe, és elégedjenek meg ennyivel. Nem kellene talán pénzt kérni a tanártól, hogy ő fizessen is ezért a háláért?

Ez a kérdő mondat nem is abszurd. Az a nagy pedagógusképző intézmény, amelyben nyugdíjazásomig tanítottam, a gazdasági helyzetre való tekintettel 1998-ban hozott egy rendelkezést: az országjáró tanulmányi kirándulások (a gyerekek elnevezése szerint a kirándulási bulik) csak egy naposak lehetnek, a kísérő tanároknak csak egy napra adnak napidíjat. Ez napi 170 Ft (akkoriban az ebéd menü 450 Ft volt), szállásköltséget meg nem fizetnek.

Egy napos kirándulás meg nem kirándulás a tanulók meg a szülők szerint, legalább két éjszaka kell. Ki is fizetik rá az útiköltség, a szállás, az étkezés díját – persze csak a magukét – amit a szervező osztályfőnök létszám szerint be is fizet a szolgáltatónak, a sajátját pluszban odafizeti. Három napon át azután irányít, szervez, ügyel éjjel nappal. Mindezt keményen fizet, visszatérítés a munkáltató részéről csak az útiköltség, meg egyetlen napidíj. Azért, hogy jól érezze magát a gyerek, még fizetnie kell kirándulás rá eső költségeit is. Kap ezért hálát, szeretetet meg csillogó szemet, különösen akkor, amikor a balatoni kiránduláson a „nagymenő” öt hetedikes fiú éjszaka benyakalja a becsempésztett néhány üveg badacsonyt. Ha rossz az idegzete a tanárnak, akkor kaphat még idegrohamot is a mohón ivó, felakadt szemű részeg gyerek láttán.

Visszatérve még az anyagi megbecsüléstől hangzatosan elválasztott erkölcsi megbecsülésre, (ez aztán az igazi abszurd így különállóan) amelyet a pedagógusnapokon szoktak realizálni, nos, ez az erkölcsi megbecsülés ahogy visszaemlékezem 2000-ben a következőképpen zajlott az iskolánkban: június elején, egy pénteki napon, úgy a déli órákban említette valaki, hogy ma van a pedagógusnap. Semmi jelét sem láttuk. Se ünneplőbe öltözött gyerekek, se virág, se ünneplés.

Az igaz, hogy hivatalosan a vasárnapi nap volt erre kijelölve, de hát akkor nincs tanítás. A gyerekeknek nem szólt senki, a tanárok nem szerveztek, a szülői munkaközösség nem volt értesítve, ők sem álltak a helyzet magaslatán. Vasárnap este aztán volt néhány jellegzetes kép a televízió esti híradójában. Kitüntetés, és riportok a kitüntetést kapottakkal, akik igen boldogok voltak, mert kaptak. Most érmet, oklevelet, egész életen át pedig hálát és csillogó szemeket. A sajnálatot, a gúnyt elfelejtik, az ünnepre való tekintettel nem mondják.

A pedagóguspálya népszerűségét az egyetemekre való jelentkezéssel is le lehet mérni. A jó eszű gyerek, aki képes megtanulni a fizikát, biológiát, az orvosi egyetemre megy. Ha erős a humán oldala (magyar, történelem tantárgy), akkor a jogi egyetemet választja. Ha van némi műszaki érzéke, mérnök lesz, ha a gazdasághoz vonzódik (meg a sok pénzhez), akkor jelentkezik közgazdásznak. A maradék, akiknek az ezekre való felvétel véleménye szerint túl erős, az félrehúzott szájjal beírja második-harmadik helyre valamelyik tanárt képző intézményt is. Aztán sokan vannak olyanok, akiknek időtöltésnek kell a felsőoktatásban való létezés. Úgy gondolják, ha lesz diploma, talán el tudnak menni olyan helyre, ahol többet kapnak, mint tanárként valamelyik iskolában.

Beindul a kontraszelekció: marad a tanári pályán az, aki másutt nem tud boldogulni. Ezek az emberek azután könnyen zsarolhatók: jó nekik ennyi fizetés is, úgyse tudnak menni sehova. Ha meg elmegy, bármikor bárkivel lehet pótolni, hiszen teljesen mindegy, milyen minőségű ember áll a katedrán.

Ha aztán előáll a helyzet (ami történt az 1970-es évek közepén), hogy kevés a tanár, akkor diploma nélküli ember is taníthat, ezért tömegesen alkalmaztak képesítés nélküli tanárokat. Erre azért volt szükség, mert felnőttek a „Ratkó-korszak” gyerekeinek gyerekei. Ratkó Anna, egy fél analfabéta kommunista szövönő lett az ötvenes években egészségügyi miniszter (Ratkó József költő szerint: Nagynéném, a miniszter, Ki két té-vel írta a tárgyragot...) Betiltotta az abortuszt, és kiíratta a kórházakban: „Asszonynak szülni kötelesség, lánynak dicsőség”, s évente az országban 240 ezer gyerek született. (Ma talán 70 ezer). Az iskolákban ott a rengeteg gyerek, volt, ahol három váltást (délelőtti, délutáni, esti) kellett beindítani, mert nem tudták leültetni a sok nebulót.

A tanárhíányon úgy próbáltak segíteni, hogy azokat az érettségizetteket, akik nem jutottak be az egyetemekre, felvették képesítés nélküli tanárnak. Adtak nekik kb. fél tanári fizetést, (nevetséges összeg volt ez, hisz az egész fizetés is fél fizetésnek számított), s kötelezték a „mélyvízbe bedobottakat”, hogy a munka mellett tanuljanak úszni, vagyis szerezzenek levelező úton diplomát. Egyetemet, főiskolát végezni egész ember kell, tanítani legalább másfél, ha nem kettő. Hogy bírták? Úgy, hogy megfeszültek bele, vagy úgy, hogy mindkettőt félerővel végezték. A levelező oktatásról meg annyit, hogy volt akkoriban egy találó vicc: Mi a különbség a fülemüle meg a veréb között? – Mindkettő énekes madár, csak a veréb a levelezőn végezte a fütytyegyetemet.

Sokan adtak hangot a képesítés nélküliek tömeges alkalmazása ellen. Neves emberek is tiltakoztak indulatos írásokban. Megjelent olyan vélemény, hogy vállalná-e a helyzetet kitaláló (megoldó!), hogy orvosi diploma nélküli sebész végezzen rajta műtétet. De írhatott, mondhatott bárki bármit, a szükség nagy úr, az iskolarendszernek élnie kellett. Volt olyan javaslat is a megoldásra, hogy jobb fizetéssel csalogassák vissza a pedagóguspályáról elvándoroltakat, de ezt talán maga a javaslattevő is lehetetlennek tartotta. Ez legalább háromszoros fizetésemelést jelentett volna! Talán ennyiért feladták volna a katedra mellől kiugrott pályaelhagyók a jól jövedelmező állásaikat, vezető beosztásukat.

Sok tehetséges tanár dolgozott más területen, s ha párttag volt, és jó kapcsolatokkal rendelkezett, (tudott inni a kommunista ivócimborákkal),

akkor még a pártapparátusba is bekerülhetett. No, ezekért ugyan nem volt nagy kár, mert ők még a képesítés nélkülieknél is rosszabb tanárok voltak. Persze ők magukról másképp vélekedtek, de már az a tény, hogy egy hazugságokra épült elnyomó szervezetbe aktív tagnak beléptek, az már az erkölcsi magatartásukat erősen megkérdőjelezi. A legtöbbször olyan is volt az erkölcsi magatartása...

Egy példa szemléltetésként: egy megyei székhely pártapparátusának harmadik-negyedik embere, aki az oktatási területet kapta, úgy gondolta, elég volt a pártmunkából, iskolaigazgató lesz. Volt egy középfokú tanítói oklevele, és egy marxista-leninista egyetemen szerzett valamije. (Ezeket az egyetemeket, amelyeket a pártapparátus képzésére eszeltek ki, akkoriban Foxi-Maxi Egyetemnek nevezték, és a marxizmust oktatták ezeknek a sokszor fél analfabéta funkcionáriusoknak. Elvégzése után megemelt diplomás bért kaptak az illetők.)

Nos, ez a megyei pártember kinézte magának a megyeszékhely egyik legjobb középiskoláját, kitette ill. kegyelemből letette a húsz éve posztján lévő megbecsült igazgatót, és beült a helyébe. Első ténykedése az volt, hogy berendezett egy szép nagy igazgatói irodát mindenfelé szerteágazó házi telefontalálattal, s mint egy nagy pók, onnan igazgatott, berendelt, utasított. Igazi ázsiai kényúrként élte világát.

Nem feledkezett meg a régi barátairól (ivócimboráiról), jó kis orgiákat rendezett velük a iskolában. Az estekre felszolgáló személyzetnek beleváló diáklányokat is vitt, akik közül sokan, hogy majd valami jó helyen, jó főnöknél jól fizetett titkárnők lehessenek, szívesen el is mentek. Ezen bukott le, mert egy vidéki katonatiszt apa nem nézte el, hogy az ő lányát is berendelte. Feljelentést tett, s hiába jött hozzá mindenféle pártbizottsági küldöttség, hajthatatlan maradt. Rendőrségi majd bírósági ügy lett belőle, s a nagyhatalmú pártfunkciból lett iskolaigazgató kapott négy évet. Lecsukták, de még ott a börtönben is megpróbált beképzelt párttekintélyével hetvenkedni a börtöntársak között – no, azok aztán gyorsan megmutatták, hol a helye az aprótermetű mitugrásznak.

Visszatérve a képesítés nélküli tanárookra: az ide-oda kiugrott tanárookra számítani nem lehetett vagy nem volt érdemes. A jól kereső helyen lévő tanárok nem jöttek vissza, így hát maradt a képesítés nélküliekkel való megoldás. 1972-ben Szegeden Ilku Pál, akkori művelődésügyi miniszter, nagy hangon kijelentette: öt éven belül megoldja a tanárhány kérdését. Esze ágában sem volt fizetésemelést adni, hanem fölemelte a tanárképző hallgatói keretszámát. Új épületet is ígért Szegednek, ez ígéret is maradt. Most már szinte futószalagon képezték a tanárokat.

A 90-es évek közepére aztán elfogyott a gyerek, jött a demográfiai negatív hullám, sorra csukták be az iskolákat költségvetési indokokkal. Tanárok százai kerültek az utcára. A tantestületekben a félelem lett az úr, ki mert volna ilyenkor fizetésemelésről beszélni. Valamit azért mindig emelni kellett, mert az infláció a 90-es években húsz százaléknál is magasabb volt. Az elküldött tanárok pénzét osztották a kevesebb megmaradóra. Felemelték az óraszámokat, ismét lehetett küldeni tanárokat az utcára, majd az osztálylétszámok limitjét is emelve több lett a gyerek egy-egy tanárra, megint lett fölösleges pedagógus, s a pénzt kevesebbnek kellett szétosztani.

Ezek az emelések soha nem érték el az infláció mértékét, így fordult az elő, hogy 2000-ben az országos átlagbérhez viszonyítva a pedagógus

átlagbér mindössze 87 % volt. Amikor 2002-ben jött az emlékezetes 50%-os emelés, akkor lendült át a mutató, vagyis az országos fizetési átlaghoz viszonyítva kb. 20 %-kal volt magasabb a pedagógus átlagbér, ami aztán szép lassan devalválódott a 10%-os infláció miatt.

Szokták mérni egy ország rangját azzal, mennyit fordít a nemzeti jövedelméből az oktatásra. Európában nagyon kell keresni még egy olyan „kulturállamot, amely ennyit ad erre a célra, mint Magyarország. Talán ha 2%-a van, de hát mi ez ahhoz a 20 % fölötti számhoz, amit Klebelsberg harcolt ki annak idején.

A mélyen alulfinanszírozásnak rövidtávon nem lesz riasztó eredménye, mert a pedagógus éhezve és lerongyolódva csak-csak elvegetál valahogy, viszi a hátán a jövő generáció nevelését a társadalmi kíváncsalmnak megfelelően. Negyven, ötven év már többet mutat. Eltűnt a pedagógus pályáról a férfi tanár, eltűnt az iskolából a fegyelem. A kamasz ifjak-lányok vehemensebb része kénye-kedve szerint tanul vagy nem tanul, és kénye kedve szerint táncoltatja a társadalom által is megfélemlített félénkebb tanárokat.

A szegény, agyonmacerált tanár még az igazgatójához sem mer menni segítséget kérni, (Arany „Fülemüléjéből” vettek szerint – nem mer „bírót búsítani”) mert a hatóságoknak az elve (kényelme), hogy a gyerek eredendően jó, a tanár a hibás, mert nem tud vele bánni. Szörnyülködni viszont tudnak azon, amikor az egyik „inasiskolában” – amit a köznép csak 624-es gengszter- és szakmunkásképzőnek emlegetett, – az egyik impertinens fiú odaállt a 160 cm magas fiatal tanárnő elé a katedránál, letolta a nadrágját (az alsóval együtt), és tegezve felszólította a rémült nőt egy bizonyos orális műveletre. Amióta meg telefonnal videofelvételt is lehet készíteni, a bulvár televíziókban hasonló megalázó eseteket közszemlére is kitesznek.

Ma már nem vonzó a pedagóguspálya. A foglalkozások népszerűségi listáján 1999. körül a közvélemény kutatók szerint a tanár csak a végén volt rangsorolva, talán a rendőrt tudta megelőzni. A legkisebb fiam (a négy közül) ekkor jelentkezett – erős szülői nyomásra – angol-rajz szakra, mert úgy látszott ezekből a legerősebb. Maximális pontszámmal vették fel, de már az első hónapban jelezte, hogy egyáltalán nem akar tanár lenni. Nem is járt órákra, nem is készült, mindent elkövetett, hogy ne kelljen tanulnia. A második évben a májusi vizsgák elől megszökve elment Amerikába uszodamesternek (ezt a nyári szünetre szervezték a diákoknak a hallgatói önkormányzatok). A következő nyáron (két félév „lógás” után) meg luxushajón lett pincér. Mexikó és Alaszka között ingázott, és italokkal, tortákkal tömte az amerikaiakat. Egy évig dolgozott, kapott erre egy hónap szabadságot (meg nyolcezer dollárt), és hallani sem akart arról, hogy folytassa a tanárképzőt.

Ekkor már beláttuk, hogy kár erőltetni neki a pedagóguspályát, de azt is sikerült vele beláztatni, hogy a luxushajón pincérkedés sem lehet életcél. Így aztán jelentkezett rendőr szakközépiskolába, (oda akkor már hétszeres volt a túljelentkezés), és ide is maximális pontszámmal felvették. Rendőr lett belőle. Felsőfokú angol és alapfokú német nyelvvizsgával rendelkezik, évezi a munkáját, nagyon jó nyelvpótlékot is kap, s így kezdő rendőrként van annyi fizetése, mint egy húsz éve dolgozó tanárnak. Azóta már biztos, hogy a rendőr megelőzi a foglalkozások népszerűségi listáján a tanárt.

Nincs ma a tudásnak tekintélye. A pénznek igen, még ha tisztességtelen úton is szerezte az illető. A pedagógus eredendően nem tud tisztességtelen úton pénzt szerezni (mint ahogy mondták: az iskolából legfeljebb krétát lehet lopni), ezért nincs is pénze, nincs is társadalmi tekintélye. Megalázott, lenézett tagja lett a társadalomnak, nem példakép az ifjúság számára. Amikor e sorokat írom (2011. áprilisa), hallom a rádióban nyilatkozót, hogy a felsőoktatásban alig van a reál szakokra tanárnak készülő hallgató, fizika szakos az egész országban mindössze 11 hallgató van. Az egyik vidéki gimnáziumban egyetemisták tanítanak kémiát, s néha botrány közeli állapotok jönnek létre, amikor egy okosabb gyerek teszi helyre a tárgyi tévedéseket.

VISSZATEKINTÉS

Kezdjük az oktatás legfontosabb katonájával, a tanárral, mégpedig az egyszerű köztanárral, vagy ahogy már említettem (Dr. Virágh Ferenc kollégám szerint), a szolga tanárral. Hogyan terem tehát a pedagógus, hogy alakul a sorsa az utóbbi hetven évben? Ezt fogom most bemutatni egy „szolga tanár” sorsának bemutatásával, mégpedig annak az embernek az életével, akit a legjobban ismerek, ez pedig nem más, mint a saját személyem, hisz sorsomat én ismerem a legjobban.

A harmincas évek

Születtem 1937. szeptember 8. napján egy Torontál megyei kis faluban, Hetinben (akkoriban Tamásfalvának hívták), és ott található a Bega csatorna partján, félúton Nagybecskerek és Temesvár között. Lakóit tekintve kb. ezerhatszáz német – és hatszáz magyar ember lakott ott. A németeket 1750 környékén telepítette oda a Habsburg birodalom, hogy a hadseregnek gabonát termesszenek a töröktől nemrég visszahódított területen. A Württemberg és Pfalz tartományokból verbuvált katolikus németek szívós munkával lecsapolták a mocsarakat, művelhetővé tették a területet, ezáltal létrehozták az ott lévő magyarokkal együtt az ország legjobb gabonatermő területét.

Apám, Péter András magyar volt, ám anyám, Filipp Anna viszont német. Apai nagyapám gazdag földműves volt, három házat és negyven hold földet hagyott apámra és három nővérére. Mivel a felesége (apám anyja) meghalt, a nagyapám ismét megnősült, s az új feleséggel Fiúméba költözött, nem is láttuk őt utána.

Anyai nagyapámat sem láttam soha. Ő nincstelen béres volt, s amikor elvette nagyanyámat, Elizabeth Schrödert. A századfordulón Amerikába mentek dolgozni, s Cincinnatiban egy zongoragyárban kaptak munkát. Amerikában született anyám két bátyja: Joseph Filipp és Mathias Filipp. Amikor elég pénzük gyűlt össze, akkor hazajöttek. 1914. augusztusában behívták nagyapámat katonának. Akkor volt anyám hat hónapos, az anyja a karjában vitte a frontra kísérni a katona apjukat. Nagyanyám sírva mondogatta a kikindai állomáson a férjének: – Te már nem vagy, te már nem vagy! Szegény, megérezte a férje veszét: az első között esett el a galíciai fronton.

Az épphogy felcseperedett fiúk közül Seppit béresnek, Macit meg szabóinasnak adta. Azok, amint a húszas években nagyok lettek, azonnal mentek Amerikába dolgozni, hisz ott születtek, és amerikai állampolgárok is voltak. Seppi nagybátyám később mesélte, hogy egyik munkája az volt, hogy valami magas rangú embereknek cipelte a golfütőit. Azok kérdezték tőle, honnan jött. Mondta nekik, hogy Magyarországról, de hát azt az országot nagyon szétszedték, most Jugoszlávia a lakhelye. Azok meg bólogattak, hogy nagyon jól tudják, milyen nagy igazságtalanság történt, de majd ők tesznek valamit, mert az nem maradhat így. Biztos, valami nagy politikusok lehettek.

Ez a nagybátyám, amikor lett elég pénze, akkor Amerikából visszajött, és épített egy házat téglából, (nagy szó volt ez akkoriban) benne szatócsboltot nyitott, ahol azt lehetett kapni, amit csak kértek. Hegedűtől az

ekéig. Beszerzett mindent, pl. a petróleumot nagyon jó áron hozta, mert ott volt a román határ a falu alatt, és odaát tizedáron mérték a petróleumot. Csempészték is a falubeliek, de a román határőr mind elkapta, hisz legfeljebb 5-6 litert tudtak vinni. A boltos nagybátyám viszont három-négy hordóval jött át kocsival. Ő bevette az üzletbe a határőrt, aki minden alkalommal megkapta a maga járandóságát, és mindnyájan elégedettek voltak.

Apám is bejött ebbe a képbe 1934-ben. Őt hét éves korától a nővérei nevelték, mert az apja, hogy megözvegyült, akkor ismét megnősült, apámra és a lányokra hagyta vagyonát, és elment az új feleséggel Fiúméba, nem is látták többet. Apám kezdetben lakatosinas lett, majd mivel nagyon szép tenor hangja volt, elvégzett Versecen egy kántorképzőt, amit egy öreg cseh kántor vezetett. Amikor végzett, a falu kántora lett. Anyámmal, aki ekkor 20 éves volt, összeházasodott, s odaköltözött a boltos házba. Volt szabadideje bőven, s mint árubeszerző besegített a bolt vezetésébe.

A negyvenes évek

1935-ben született a bátyám, 1937-ben én, 1940-ben a húgom. Ezután vitték el Seppi nagybátyámat meg később Maci nagybátyámat is német katonának, miután Jugoszláviát megszállták a németek. Amikor Seppi nagybátyám megkapta a behívóját, rögtön bement vele a községházára, s közölte, hogy ő amerikai állampolgár, nem lesz német katona. Erre azt válaszolták, ha nem lesz német katona, akkor, mint amerikai, elvisznek koncentrációs táborba. Választhatsz. Egyébként is, ugyanolyan német vagy te, mint a többi társad a faluban, menj el velük te is.

Így lett aztán ő német katona, és rögtön a görög frontra vitték. Nem nagyon tetszett neki a harcolás, s egyszer úgy gondolta, jobb lenne valami könnyű sebesüléssel kórházba kerülni, ezért a lövészárokból tótágast állt, és kitette a bal lábát, hogy kapjon bele egy lövést. Porzott a lába körül a föld, fűtyültek a golyók, aztán meggondolta magát, lehúzta a lábát. Nem került kórházba, de gyorsan vége lett ennek a görög háborúnak, s utána maradt a Balkánon: vonatokat kísértek. Volt, hogy felrobbantották a síneket a partizánok a vonat előtt, akkor rövid harc után elkergették a partizánokat, kijavították a vágányt, s mentek tovább.

1944. végén átdobták őket az Ardennekbe, ott „aratta” legfényesebb haditettét: elfogott egy amerikai dzsipet négy katonával. Előretolt őrségben volt egy társával, s felfigyeltek egy eltévedt amerikai felségjelű nyitott kocsira, benne a négy amerikai katona a visszavezető utat kereste. Épp a közelükbe értek, amikor a nagybátyám kiugrott a bokorból, és ékes amerikai szlengben rájuk ordított:

– Hát ti, mi a lófaszt kerestek itten?

Ezek aztán úgy megijedtek, hogy azonnal feltartották a kezüket. Lefegyverezték őket, s a kocsival behajtottak a parancsnokukhoz. A négy amerikai hadifogoly lett, a kocsira a fehér csillag helyére nagy fekete keresztet festettek, s azzal járt a parancsnok, míg el nem fogyott belőle a benzin.

Visszatérve a falunkra, mi már ekkor nem voltunk ott, mert 1942 végére apám már látta, mi fog itt következni a háború végén. Magyarként mindig benne volt a politikában, állandóan vitatkozott a németekkel meg a szerbekkel is. Nagy hangjuk lett Bánátban a németeknek: sokan voltak (vagy 200 ezren) ott Temesvár környékén, egy kis Németországot akartak létrehozni.

– Lófasz a Hitler seggibe! – mondogatta mindig apám az ellenvéleményét az anyám bátyjainak. Nehezen tudták elfogadni a nem német apámat, aki meg mindig a magyarok érdekei mellé állt.

Megtörtént, hogy a kocsmában az asztalnál iszogató németek közül az egyik nagy göggel rugdos a sarkával lefelé:

– Ez itt német föld, és az is marad!

Rávágja erre egy ott iszogató öreg magyar paraszt:

– Apád fasza, nem föld az, hanem padló!

Apámat egyik náció sem szerette, a szerbek meg is ígérték, hogy a háború végén ki fogják irtani a magyarokat is, meg a németeket is. Ezt nem akarta megvárni apám. Eldöntötte, hogy otthagy mindent, és elmenekül: előbb Magyarországba, és onnan tovább Németországba.

Gyorsan eladott egy házat, szerb dinárt kapott érte, amit aztán Magyarországon nagyon nyomott áron tudott átváltani. Szidta magát, mért nem aranyat hozott át a határon.

November végén hajnalban felkeltettek, s máig emlékszem a búcsúzás nehéz pillanataira. Nagyon kellemetlen volt Ómama könnyes arcát érezni, s hallgatni a kétségbeesett jajgatását: nem foglak én többé látni, nem látlak én soha. Előző este pedig nagyon vígan voltunk a velem egykorú unokatestvéremmel, Maci fiával, akit, mivel annak apja is katona volt, a felesége meg Ausztriában dolgozott, a nagymama fogadott a gondjaiba. Szegény Ómama, mintha tudta volna előre a sorsát! Ő nem akart menekülni, folyton azt mondta: a vagyont nem hagyom itt. Vesztére, ott maradt, s elvesztett mindet, még az életét is.

Az történt, hogy 1944 őszén bejöttek Tito partizánjai, és az ott lévő szerbekkel összefogva „bosszút álltak” a nekik nem tetsző magyarokon meg az összes németen. Azokat a férfiakat, akiknek katonafia volt, egyszerűen agyonverték, a fiatal nőket elvitték a Szovjetunióba „málenkij robotra”. A még a faluban megmaradt öregeket meg a gyerekeket kitelepítés címén 1945 márciusában kiűzték házaikból, nyomukban azonnal megjelentek a fosztogatók. A szerencsétlen német emberek, zömmel nagymamák, nagyapák és az unokáik, táborba kerültek, s azok ott éhen haltak. Ez lett tehát a végzete a nagymamának és az unokatestvérek.

A menekülés

Visszatérve 1942. november hajnalára, akkor elmentünk Kikindáig vonattal, s este apám nekivágott a magyar határ felé a bátyámmal meg velem. (Anyám még maradt, ő csak karácsonykor indult utánunk, hajóval. Zentánál áthozták a Tiszán, s apám ott várta.) Egész éjjel gyalogoltunk, de én hamar elfáradtam, s apám hátizsákjának tetején ülve és a fejére borulva aludtam. Tiszaszigetnél jöttünk át a határon, és Szőregen végig gyalogolva értünk be Szegedre. Amikor mentünk át a Tisza hídján, akkor ébredtem fel igazán, a gyalogjárdán keresztbe elhelyezett fapallók résein át rémülten láttam lent a Tisza sárgásan kavargó vizét...

Albérletben laktunk Szegeden az Apáca utca 13. alatt. Karácsonykor a háziak gondjaira bízott az apám bennünket, s akkor elment Zentára, s onnan jött meg anyámmal és a húgommal, s karácsony másnapján volt együtt a család. Hogy megéljünk, apám próbált boltot nyitni Szegeden, de nem ment sehogy az üzlet. Sokat veszekedtek apámék, anyám nem érezte jól

magát itt Szegeden a nincstelenségben, haza akart menni az anyja mellé. Apám meg erről hallani sem akart, tovább akart menni Németországba.

Addig-addig ment a vita, míg apám beadta a derekát. Összecsomagoltak, megrendelték a kocsit, s mentek volna vissza, ami így utólag a biztos halál lett volna. Előzőleg azonban apám többször adott fel hirdetést, hogy kántori állást vállalna, s épp az indulás előtt jött Dorozsmáról Megyeri pap, hogy elvitték katonának a kántorukat, itt a húsvét, nagyon kell nekik a kántor, jöjjön.

Apám debütálása kiválóan sikerült, azonnal alkalmazták. Lett állása, s még a kántori házat is megkapta, ami ott volt a templom mellett. Így menekültünk meg a biztos pusztulástól, mert a szerbek valóban beváltották az ígéretüket. 1944. év végén bevonultak Bánátba, s utánuk nem maradt ott német. Anyám 1945. nyarán tudta meg, hogy meghalt az anyja, emlékszem, sokat sírt, apám meg átkozta a szerbeket meg magát, hogy miért nem tudta rábeszélteni később is nagyanyámat, hogy még az oroszok bejövetele előtt jöjjön utánunk.

1944. nyarán végre találtam magamnak nagyon jó velem egykorú játszótársat, hihetetlenül örültem neki, mert Dorozsmán nem volt senki ismerősünk, nem jártunk össze semmilyen családdal sem, eléggé egyedül voltam. A bánáti szülőfalumban mindig volt velem egykorú barátom (Prat Józsi, Winnetter Ottó), akikkel már három éves korunkban szabadon kószáltunk a faluban, hisz mentünk sorban a rokonokhoz, ismerősökhöz játszani.

Egyik ilyen szabad sétánk során a főutcai árokban találtunk sarat, beleálltunk, gyúrtunk belőle „pukkantót”. Ez egy kicsit keményebb sárdarab volt, pohár alakúra kellett formálni, aztán a szájával lefelé a földhöz vágtuk, s az összesűrűsödött levegő durranva kiszakította a „pohár” fenekét. Később a szemben lévő szép fehér falhoz csaptuk a sárpukkantót, s tetszett, hogy még nyoma is van. Utána rájöttünk, ha hígabb sárcsomót vágunk a falhoz, az még szét is fröccsen, és szebb a nyoma. Már fejenként vagy a tizedik „gránátot” robbantottuk a falon, néhány felnőtt a túloldalon nevetve nézte a nyakig sáros két félmeztelen gyereket, mikor az egyik arra jövő biciklis haza nem zavart bennünket.

Apám megtudta az esetet, felhívták a figyelmét a falon látható sárfoltokra. Emlékszem, hogy megijedtem, amikor hazajött, de csak rám nézett, és röhögött. Anyám pedig másnap ment a meszelővel meg a vödör mésszel eltüntetni a víg délutánunk nyomait.

Eljöttünk abból a faluból, és nem volt barátom, de végre – mint mondtam – 1944 nyarán aztán lett. Apám felderítette, hogy jött egy délvidéki menekült család két gyerekkel, és Dorozsmán húzták meg ők is magukat. Családostól mentünk hozzájuk vendégségbe, és itt találkoztam a barátommal. Nagyon tetszett nekem, hogy okos gyerek volt, és szépen tudtunk elfoglaltságot találni. Aztán egyszer csak eltűntek. Elvitték őket Auschwitzba. – A férj magyar volt, az asszony meg zsidó. Megkapták a felszólítást, és menni kellett az asszonynak és a gyerekeknek. A férjet nem kötelezték, de ő azt mondta, hogy sem a feleségét, sem a gyerekeit nem hagyja el, ment ő is velük. Javasolta nekik apám, hogy hagyják nálunk a gyerekeket, de felvilágosították, hogy a saját családját is veszélybe sodorja ezzel. Néhány nap múlva felfigyeltem apám éktelen káromkodására: megint szidta Hitlert, meg a németeket, és nem értettem, miféle gázt emleget, amitől meghalt a barátom.

Jönnek az oroszok

1944. szeptember elején szép napos idő volt, s a bátyámmal meg néhány szomszéd gyerekkel játszottunk a kedvenc helyünkön, a templomkertben. A kert közepén, a Nepomuki Szent János szobor mellett ott volt egy német légvédelmi géppuska négy-öt fiatal német katonával, várták az orosz Rata repülőket. Az utcában meg szerte az árokpárt mellett egy század magyar katona, ették a nagy kondérban főzött gulyáslevest, és adtak nekünk abból az ötkilós faládában tárolt szép piros gyümölcszéből, amit ők csak Hitler-szalonnának hívtak, mert úgy lehetett szelni, mint a szalonnát. Nagyon finom volt az úgy nyersen, a legjobb csemegének tartottuk..

Mi legtöbbet a géppuska mellett őgyelegtünk, csodáltuk a monstrumot, a fényes töltenyeket a hevederben, s én csodálkoztam, hogy a nevetgélő német katonák beszédét csak néha-néha értem. A bátyám viszont szépen tudott velük beszélgetni. Egyszer az egyik megkérdezi: az öcséd is tud németül. – Hát ő már kezdi elfelejteni – válaszolja. Erre az egyik katona odajön hozzám, fölém hajol, s mondja a képembe:

– Figyelj, te gyerek, nagyon jó, hogy elfelejtetted a németet, ne is beszélj többet németül, mert nemsokára jönnek a oroszok, és ha megtudják, hogy német vagy, így vágják el a nyakadat – és elhúzta a tenyerét a gégejénél.

Rémülten szaladtam be anyámhoz, s azután tényleg nem beszéltünk németül otthon sem. Anyám ugyan később az otthoni munkája közben néha rázendített a kedvenc német nótáira még 46-ban is, de mi már csak magyarul beszéltünk.

Október 16-án bejöttek az oroszok. Előtte való napon a katonák elhagyták a falut, s felgyújtották a mozi épületét, amelyben élelmet és ruhát tároltak. Az égő raktárból a lakosság bátrabbja mentett ill. lopott, amit csak tudott. Volt, aki egy fél oldal szalonnával iszkolt el. A bátyám is ott ténfergett, és hozott két zöld katonai pulóvert, még 48-ban is hordta a térdig érő libafos zöld ruhadarabot. Apám is hozott két durva, fekete katonai lópokrócot, és szokása szerint szidta rettenetesen a gyújtogató katonákat, főleg a parancsnokukat: osztották volna szét a lakosság között a ruhát meg az élelmet, akkor sem maradt volna az oroszoknak belőle. De a magyar hadvezetés (és főleg a német) ostobasága közismert, az egyszerű katona pedig kénytelen volt a parancsot teljesíteni.

Volt azért néha ellenkezője is: például a Dorozsma és Szeged közti úton a Zsilip csatornán átvezető kőhíd esete. Annak rendje-módja szerint azt is aláaknázták, a tiszt ki is adta a parancsot a robbantásra, és azonnal elhúzta a csíkot autóval nyugat felé. Az aknász várt egy kicsit, aztán nagy káromkodások közepette kidobálta a robbanóanyagot a vízbe, és otthagya a hidat, aminek egyébként sem volt semmi hadászati jelentősége, mert az oroszok nem is arról jöttek.

Dorozsma ostroma október 16-án, úgy reggel 9 órakor kezdődött, s fél tizenegyre vége is volt. Előtte valamennyien levonultunk a pincébe, néhány szomszéd is velünk volt, nekik nem volt pincéjük. Nekünk, gyerekeknek leterítették egy pokrócot, – tetszett ez nekünk – azon játszhattunk, de amikor a svéd Bofors (mi csak boforcnak hívtuk) légvédelmi ágyú, ami a templom faránál volt elhelyezve, eldurantotta magát, akkor mindig ránk parancsoltak, hogy imádkozzunk, amit nagyon kelletlenül elkezdtünk, és

gyorsan abbahagytunk. Azzal az ágyúval próbálták megállítani a Szeged felől jövő oroszokat. A templomtoronyban volt a löelemző, egy telefonzsinór volt levezetve az ágyúhoz. Déli irányból jött viszont három orosz tank, az egyikük messziről leadott három lövést a templomra. Az első eltalálta a templom oldalát, a második a torony közepébe vágódott, a harmadik meg betalált a harangok közé, ahol az irányító volt előzőleg, de az ugyan nem várta meg a harmadik lövést, az elsőnél rohant lefelé.

Az ágyú is, meg a védelemre odarendelt katonák gyorsan elmenekültek Zsombó irányába, otthagytak egy halottat meg rengeteg eldobott löszert, töltényhüvelyt. A Boforsnak egy méter húsz centi volt a töltényhüvelye, egyet elhozott apám is, évek múlva jó pénzt kapott a rézanyagáért. A templom körül sok puskatöltény hevert, az meg nekünk volt jó játékszer, téglarepedésbe bedugtuk a hegyét, lefeszítettük, és a puskaport kiöntve remek tűzijátékokat rendeztünk. A golyók meg a csúzliba voltak igen alkalmasak. Három velünk egykorú gyerek a Zsilipnél kézigránátot is talált, és elkezdtek piszkálni. Meg is haltak mindhárman, a templomkertben fogócskáztunk éppen, amikor hallottuk a távoli robbanást.

Másnap, október 17-én már tudtunk két orosz mondatot. Az egyik így hangzott: „Davaj csaszi!”, a másik meg „Jobbfoje matty!”. Az elsőnek a jelentése: „Ide az órát!” a második meg a megszólítottak a saját anyjára irányuló szexuális tevékenység volt az értelme. Ezt hallottuk legtöbbször a „zabráló” primitív szovjet katonáktól.

Hozzánk az első ilyen katona a dorozsmai ostrom befejezésekor, a lövöldözés elmúltával már fél óra múlva „bejött”. Még a pincében voltunk, amikor halljuk, hogy befeszítik az utcai kaput. Apám, anyám fölmentek, s fogadták a „betörőt”, s mivel tudtak szerbül, így könnyen megértették a beszédét, tudtak vele kommunikálni. Megkínálták ennivalóval, s az le is ült enni. Addigra mi is feljöttünk a pincéből, mert már ez azt jelentette, hogy elmúlt a veszély. Nekem nagyon rosszul esett, hogy befőttet is felbontottak neki, s megette az egészet, nekem nem adtak belőle.

A következő napokban olyan történt, hogy a zabrálók messze elkerülték a házunkat, de még az utcánkat is. Jött a hadsereggel a frontújság is, és a szerkesztők a községházán bejelentették az igényüket: kell nekik valami helyiség, míg itt tartózkodnak. Mivel a kántorlakás a községé volt, hát kiutalták nekik, akik aztán be is költözködtek az utcai két nagy szobába. Ami viszont a legjobb volt az egészben, hogy kátránnyal félméteres nagy cirill betűkkel kiírták a falra: FRONTÚJSÁG SZERKESZTŐSÉG.

Két hétig voltak nálunk, aztán mentek tovább, de apám még két évig fönnhagyta a mázsolmányt. A cirill betűktől úgy féltek a mohó zabrálók, mint a tűztől. A szovjet katonatisztektől még jobban tartottak. Megtörtént, hogy az utcán ment egy tiszt, amikor kétségbeesetten rohantak hozzá az asszonyok. Az történt, hogy az egyik ház udvarán egy részeg tatár katona megerőszakolt egy nőt. A tiszt odament, maga elé állította a ruháját rendezgető katonát, majd elővette az oldaltáskából a pisztolyát, és egyszerűen fejbe lőtte az erőszaktevőt.

Ezen a télen nekünk gyerekeknek csodásan jó világ jött. Nálunk lakott a község előkelőinek lánya, fiatalasszonya, mert itt biztonságban voltak az egymás után átvonuló csapatok kóborló, fékezhetetlen katonáitól. A lányok, asszonyok aztán játszottak velünk, meséket olvastak, szórakoztattak bennünket, hisz ráérték, nekik is jó időtöltés volt a velünk való foglalkozás.

1945. április negyedikén szépen sütött a nap, játszottunk a templomkertben, amikor látjuk, hogy Imre bácsi, a harangozó megy föl a toronyba harangozni. Kérdeztük, miért kell kongatni, hisz még dél csak egy óra múlva lesz. Mondta, azért kell harangozni, mert vége a háborúnak. Engem nem vitt föl, ám a bátyám mehetett vele, és húzhatta is a kötelet, meg is voltam sértődve, hogy lent a torony ajtajánál kellett várakoznom.

Május nyolcadikán még szebb volt a napsütés, amikor ismét látjuk a harangozót menni a torony oldalajtájához. Nem volt dél, és ismét harangozni kell? Mondja, hogy vége a háborúnak. A bátyám nem csodálkozott ezen, megint ment fölfelé harangozni, csak én gondolkodtam el ott lent, hogy lehet egy háborúnak kétszer is vége.

Jönnek a kommunisták

Ezután az iskolának is azonnal vége lett, kiadták a bizonyítványt meg a nyári szünetet is, szabadon mehettünk a határba lőszert kutatni, lezuhant repülőroncsokat, kilőtt tankokat, gépkocsikat nézegetni, róluk „emléktárgyakat” gyűjtögetni. Szeptember elsején azért mégis beindult az iskola, s amire jól emlékszem, hogy az első napon elő kellett venni a könyveinket, s a megadott oldalszámok lapjait tépkedni kellett kifelé. Ahogy lapozgattuk a könyvet, s megláttuk Horthy Miklóst, már tudtuk, hogy az repül a könyvből.



2. sz. kép A dorozsmai „elemi” iskola 3. osztályosai 1946-ban.
„Általános” akkor csak a mezítlábasság volt. Az iskolák csak
1948-ban lettek egy rendelettel mindenütt általánosak.

Az 1946-os választásokra nem nagyon emlékszem, de a 48-as, az ún. „kékcédulásra” igen. Tele volt a falu plakátokkal. (Utána még novemberben sem volt tankönyvünk, mert azt mondták, kell a papír a választásokhoz.) A szomszéd Túrzó Janival voltam akkor jó barátságban, az üres kukoricagórójukban játszottunk egy talált német villámgéppuskával, ami lőni is tudott volna, – bár eléggé hiányos volt – ha ugyan nem szorult volna be a csövébe

egy magyar gyalogsági puskatöltény. Csattogtattuk, s közben megbeszéltük, hogy micsoda disznóság, hogy a kommunisták győztek, mert csaltak a választáson, hisz mindenki ezt mondta róluk.

A szavazás előtti kampányban a kommunisták apámat is elcibálták a főtéren tartott gyűlésekre. Azt mondták neki, hogy ne csak a templomban csillogtassa a szép hangját, jöjjön csak el nekik is énekelni mozgalmi dalokat. Nagyon kelletlenül ment, mert ő is egyike volt a Kereszténydemokrata Néppárt korteseinek, ők a 6-os listát népszerűsítették. Remek volt a kampányuk, a választások előtti estén még egy nagy sárkányt is föleresztettek a falu fölé, zseblámpával volt rajta kivilágítva a 6-os szám. Magasan nyerték Dorozsmán a választást, orroltak is érte a kommunisták.

1948 augusztusában apám hirtelen bejelentette, hogy kerékpárral Szekszárdra megy, mert be akar engem íratni az ottani gimnáziumba. Elbúcsúzott tőlünk, lehajolt hozzám, körbecsókolt, – amit azelőtt soha nem tett – s nekem valami olyan érzésem támadt, mint amikor Ómama búcsúzott 42-ben, akit aztán nem láttam soha többé.

Vártuk vissza, eltelik a három nap, amikorra ígérte a visszatértét, aztán eltelt egy hét, és nem jött. Eljött viszont a barátja, aki helyettesítette a kántorságban, s mondta, hogy ne várjuk, mert visszaszökött Jugoszláviába. Utólag tudtuk meg, hogy a kommunisták behívták, s arra akarták kényszeríteni, hogy jelentse, miről beszélgetnek a papok egymás közt a parókián. Apám keményen megmondta nekik róluk és a viselkedésükről a véleményét, mire azok azt mondták neki, hogy akinek hat gyereke van, (András öcsém, Panni húgom, meg az akkor öt hónapos Sanyi már Dorozsmán született.) az ne ugráljon. Apám elküldte őket melegebb éghajlatra, s rájuk vágta az ajtót. Nemsokára megvitték a hírt neki, hogy az éjjel elviszik. Ezt nem várta meg, úgy döntött, itt hagyja az egészsét.

Nem sok idő múlva kitört a „Titó, láncos kutya” örület, lezárták a Jugoszláv határt, nem mehettünk utána. Egyébként meg a szerbek apámat ott lecsukták hat hónapra tiltott határátlépés miatt.

A kilakoltatás

December 23-án mínusz 17 fok volt, amikor Sztriha Kálmán esperes úr anyámat és a hat gyerekét kirakta a kántor-házból. Az utca végén adott a községi vezetőség egy 5x5 méteres dohos szobát, amelynek volt egy másfél-szer öt méteres előtere. Oda, a szobába rakták be a két ágyat, a sezlont (ezt ma heverőnek nevezik) a két ruhás szekrényt, egy fiókos álló tükröt, az előtérbe került a faragott barna, puhafa konyhakredenc. Ennyi volt a bútorunk. A dohos szobában volt egy vályogból épített tűzhely. A két ágyon az egyikben aludt a két lány, a másikban anyám a hat hónapos Sanyi öcsémmel, s lábtól aludt András öcsém, hogy ott élvezze a dunna melegét. A sezloneon aludtunk mi ketten, Józsi bátyámmal, s a két fekete katonai lópokróc volt a takarónk. Új kántor volt, ő kapta a fizetést. Jövedelem semmi, anyámnak azt mondta a párttitkár: ha nem tudja eltartani a gyerekeit, adja be őket a lencsbe.

Nem adott be bennünket sehová, megpróbált valahogy megélni, s a saját nagyanyja példáját követte: kofa lett. Fölvásárolt a környékbeli parasztoktól tyúkot, kacsát, tojást, gyümölcsöt, ezeket nagy batyuba kötötte, s ment az újszegedi állomásra hajnalban gyalog, s Mezőhegyesre, Apátfalvára vitte az árut eladni. Este jött haza, akkor ettünk. Sanyit a nyolc éves Vilma húgom

pelenkázta, aki még ötven évesen is a szemére hányta az öcsémnek, ha valamin veszekedtek, hogy milyen kellemetlen volt neki akkor a szaros seggét mosni. Sanyi öcsém meg ilyenkor mindig azt mondta, hogy ő ugyan nem emlékszik semmire, miért legyen hálás neki.

1950. nyarán a szomszéd asszonyok beprotezsálták anyámat a Szege-di Jutagyárba munkásnak. Zsákokat varrtak ott, s ő cipelte el a varrógépek mellől a készterméket, később meg ő is varrt. Úgy tíz év múlva lett könnyebb a munkája: az irodákat kellett takarítania, és az ebédet osztania. Ez utóbbi nagyon jól jött nekünk, este mindig tudott hozni maradékot, azt tudták enni a kisebbek, én akkor már nem laktam otthon.

Visszatérve még 1949 januárjára, amikor még a kofaság sem volt, csak úgy tengődünk frissen berakva az egy szobába, – nem is tudom, miből éltünk akkor – és az egyik vasárnap az esti misére egyedül elmentem a templomba. Ott álltam a szószék alatt, ez volt a helye a fiúknak, amikor a mise vége felé elfáradtam az ácsorgásban, s egyszer csak kiment a vér a fejemből, összeestem. A padokban ülő asszonyok rohantak hozzám, bevitték az oldalajtón a sekrestyébe, ott tértem magamhoz: egy lócán feküdtem. A miséző pap is látta a jelenetet, gyorsan befejezte a misét, és sietett ki a sekrestyébe. Akkor már kezdtem éledezni, s kérdezgettek, mikor ettem és mit. Mondtam, hogy reggel ettem egy kis szelet zsíros kenyeret, azóta semmit, nincs otthon ennivaló.

A következő vasárnap a nagymisén a pap nagy prédikációt tartott a falunak. Hogyan képesek elnézni, hogy a volt kántor gyerekei a szemük láttára halnak éhen... Ettől kezdve esténként megzörgették az egyetlen ablakot, s olyankor a párkányon mindig volt kenyér, hurka, kolbász, néha töltött káposzta. De megtörtént az is, hogy valamelyik sóher ember bejött a csomagjával, szétnézett, s a hideg tűzhelyen meglátta a még meg nem evett hurka, kolbász maradékot. Elment, (vitte a csomagot is) és telekürtölte a falut, hogy mit jajgatnak a kántor gyerekek, annyi ennivalójuk van, hogy meg se tudják enni.

A kisbéres

1949. április 30. napján anyám kiadott kisbéresnek Klárafalvára. Iskolába nem mentem többet, egy oldal szalonnáért, tíz szál kolbászért meg havi negyven forint bérért tehénpásztor lettem egy nagy tanyán. Ördögh tanya volt a neve. Volt egy nagy épület száz férőhelyes istállóval, benne lakással, meg két melléképület és disznóólak. Ezt bérelte egy gyermektelen házaspár. (Bár lehet, hogy a gazdag domaszéki tulajdonos, akinek több ilyen ingatlana is volt, a nevükre íratta, mert elvették volna tőlük, hiszen akkoriban nem szerették a kulákokat.) A nagy istállóban mindössze hét tehén meg egy fiatal bika volt. Néhány tehén nevére még ma is emlékszem: Riska, Borcsa, Szemők, Birók, Terka, ez utóbbinak volt a fia a Samu bika, ami már majdnem akkora volt, mint az anyja, de nem kellett félni tőle, ritka egy jámbor természete volt. Ezek legeltetése volt az én dolgom.

Hajnali öt órakor felkeltettek, s a fejés után mehettem ki a tehenekkel a határba. A dűlőutak, az árokpartok mellett, a nagy vízelvezető csatornák partján, a gázos tarlókon kellett legeltetnem, egy meggyfa bottal terelgettem őket. Vigyázni kellett arra, nehogy a kukorica- vagy a napraforgó táblákba bemenjenek. Árnyék sehol, egy szál klott gatyában, mezítláb, élelem és víz nélkül

eléggé szenvedés volt a többnyire 35 fokos melegben kinn lenni. Amikor elment a Mezőhegyesre tartó déli vonat, – messziről is lehetett jól látni – akkor kellett behajtani a teheneket, aztán tizenhét vödör vizet felhúzni nekik a vályúba a gémeskútból. Utána a tehenek befeküdtek az árnyékba kérődzni, én meg mentem ebédelni. Ennek a rendszeres tornának, meg a megfelelő étkezésnek köszönhetően megerősödtem, s októberben, amikor visszakerültem nyolcadikosnak, sorra vágtam a földhöz birkózásban az osztálytársaimat.

Délután három órakor jött vissza a vonat nagy fütyögéssel, mert a tanya közelében volt egy átjáró, oda jelzett mindig a masiniszta. Ez volt a jel, hogy mehetünk vissza a tehenekkel legelni. Amikor kezdett a napkorong közeledni a látóhatárhoz, akkor kellett elindulni befelé, és úgy kellett beérni az udvarra, hogy épp lebukjon a nap. Volt olyan, hogy már jó sötétben értünk haza, mert már szeptember felé rövidültek a napok, s amikor Újszentiván alatt a csatornában legeltek, (víz már nem volt benne, de az alja nedves volt) Riskáéknak nem volt kedvük otthagyni a jó legelnivalót, így történt az, hogy sötétben botorkáltunk befelé. A gazdáék nem bánták, mert bőségesen adták a tejet a tehenek, a Samu bika is szépen gömbölyödött.

Október elsejére letelt a szolgálat, visszavittek anyámhoz Dorozsmára, megkapta a 240 forintot, és mentem iskolába. Matematikából már túl voltak az egy ismeretlenes egyenleteken. Ezt nem tudtam a könyv elolvasásával pótolni, a levezetésének szisztémáját csak a tanítóképző első osztályában értettem meg, amikor kint a táblánál felelt Besze Tibor osztálytársam, és amikor a logikus lépésnél tévedett, akkor Rózsa István matematika tanárunk – jó humorú, nagyon kedvelt, jó tanár volt – villámgyorsan fenékbe rúgta a tévesztésnél, no, akkor nekem is villámgyorsan beugrott, hogy mit is kell tenni az X-szel.

Sztálin 70. születésnapja

1949. december 21. napján hatalmas ünneppsorozat volt: Sztálin 70. születésnapját kellett kellően megünnepelnünk. Nekem egy Sztálin faliújságot kellett rajzolnom, amit remekül megoldottam, mert volt egy egydollárosunk, amit apám nővére küldött Amerikából, a leveléhez mellékelte. Ezt anyám jól eldugta, de a rajzhoz elővettem. Lemásoltam a szép ornamentikákat, ahol egyes szám volt, oda 70-est rajzoltam középre az UNITED STATES OF AMERIKA helyett beírtam, hogy ÉLJEN A 70 ÉVES SZTÁLIN, s Washington helyett beragasztottam egy Sztálin portrét. A tanári zsűri nem látott egydollárost, nem ismerték fel a turpisságot, és megdicsérték a szép díszítéseket. Sem ők, sem én nem tudtam, milyen veszélyekkel járt volna, ha kitudódik a dolog.

Amikor január közepén visszajöttünk a téli szünetről, akkor valaki hozott csillagszórókat, s a szünetben meggyújtották, és elkezdtek dobálni össze-vissza a teremben. Az élvezetes szórakozás közben az egyik szikrázó drótdarab fönnakadt a Sztálin kép keretén, s a papírkép meggyulladt. Valamilyik gyerek – azt hiszem Dudás Pista volt – elkezdett ordibálni: – Éljen a mi lángeszű vezérünk!

Kálmán Berci osztálytársunk tudta, hogy ebből nagy baj lehet, szaladt az osztályfőnökünkhöz. Ő meg jött is nagy sietve. Olyan rémült, halálsápadt arcot nem láttam addig soha. Lelkünkre kötötte, hogy erről senkinek ne szóljunk. Kicseréltük a képet, és mélyen hallgattunk az esetről.

AZ ÖTVENES ÉVEK

A nyolcadikosoknál év végén beindult a továbbtanulási kampány. „Minden gyerek továbbtanul, nem marad le egy sem” – énekeltük az aktuális mozgalmi dalt. Kecskés Péter Pali osztálytársammal a tanítóképzőbe jelentkezünk, a többiek különféle technikumokat, ipari tanuló intézeteket jelöltek meg. Osztályfőnökünk, Diskay Ferenc kitöltötte a jelentkezési lapokat, a szülők meg bementek, és az igazgatói irodában aláírták.

Anyám nem ment be aláírni. Nem fogta föl, hogy már más világ van, benne csak az a kép lebegett, hogyan alakult az ő sorsa, amikor 1914-ben meghalt az apja. Az ő anyja akkor a két bátyját (12 és 10 évesek lehettek) azonnal béresnek ill. szabóinasnak adta, majd amikor anyám is felcseperedett, akkor az is ment szolgálólánynak Temesvárra.

A beküldési határidő előtt Diskay Ferenc eljött hozzánk, s nagy mérgesen számon kérte anyámtól, miért nem jött el aláírni a jelentkezési lapot, mert neki abból baja származik, hogy szembeszáll a párthatározattal. Anyám kelletlenül bement, s aláírta, de egy percig sem gondolt arra, hogy taníttat. Amikor vége lett az általános iskolának, akkor szólt, hogy mehetek vissza az Ördögh tanyára teheneket legeltetni. Amikor ott megjelentem, nem örültek nekem, de reggel mondták, hogy vihetem ki a teheneket, de nem tudnak nekem fizetni, enni viszont adnak, és majd beszélnek anyámmal. Ezután a megszokott rend szerint vittem ki a teheneket. A Samu már nem volt meg, valószínű, levágták, és két másik tehén is hiányzott. Látszott, hogy gyengébben mennek a dolgok.



3. kép: Az 1951-ben végzett nyolcadikosok.
A legnagyobb a bátyám, a legkisebb én vagyok.

Augusztus végén szóltam, hogy három nap múlva megyek haza. Némi hallgatás után megkérdezték:

– Miért még haza? Anyáddal ezt megbeszélted?

Mondtam nekik, megyek a tanítóképzőbe, ezt anyám is tudhatja, s közben arra gondoltam, mi köze van ehhez anyámnak, hisz ő is tudhatja, hogy beiratkoztam a képzőbe. Csakhogy én nem tudtam azt, hogy véglegesen béresnek akart otthagyni a gyerektelen házaspárnál. Legyen belőlem olyan gazdálkodó paraszt, mint ők. Mert neki elég, ha a kisebbeket fel tudja majd nevelni, mi, nagyobbak álljunk meg a saját lábunkon.

A következő este válaszoltak:

– Jól van, Laci, nem kell itt maradnod, menjél csak a tanítóképzőbe.

Másnap délben behajtottam a teheneket, ebéd után összeszedtem a holmimat, kértem pénzt vonatra (kaptam húsz forintot), aztán mentem a sínek mentén a deszki állomásra, hogy elérjem a három órás vonatot.

Az újszegedi állomásról szépen hazagyalogoltam Dorozsmára (ez kb. 12 kilométer), s már késő este volt, mikor hazaértem. Éppen vacsoráztak, a húgaim, öcsém a tányérjukat az ölükben fogva kanalazták a szétosztott ennivalót, s mivel asztalunk nem volt, hát oda ültek az ágyak szélére. Riadt meglepődés volt az arcukon: már megint itt vagyok, úgy látszik, enni is akarok, és magukhoz húzva a tányért gyorsabban kezdtek enni, nehogy adni kelljen nekik belőle. Anyám a köszönés fogadása helyett rám förmedt:

– Hát te, minek gyüttél?

Ebből már tudtam, hogy kidobtak a családból. Úgy gondolták, hogy végleg ott maradok a tanyán, leszek előbb kisbéres, majd béres, és életem vége felé öregbéres, ahogy ez anyám felfogásában élt. Nem fogta föl, hogy már más a világ.

Szíven ütött anyám kérdése. Amikor mondtam neki, hogy holnap kezdődik a tanítóképző, oda kell mennem. Erre halkabban, inkább szomorúan csak annyit mondott:

– Jobb lett volna, ha ott maradsz a tanyán.

Nem válaszoltam, vacsora nélkül lefeküdtem. Másnap reggel hat óra után fölkeltem, anyám negyed hatkor elment a gyárba. A lavórban megmosakodtam, (reggeli nem volt) és előkapartam a kopott vászon aktatáskámat, kidobáltam belőle András öcsém iskolai holmijait (mert már rátette a kezét), elvettem tőle egy füzetet meg a ceruzáját, s mentem a fél hétkor induló 7-es villamosra, ami a templom végétől indult Szegedre. A Somogyi utca végén átszálltam az 1-esre, s a Széchenyi téren átszálltam az 5-ös villamosra, ami a Rákosi Mátyás hídon (ma Belvárosi – híd) átment Újszegedre. A Temesvári körútnál leszálltam, s az elegáns lépcsősoron a hatalmas tölgyfa kaput megnyitva bementem az intézetbe. Az épület oromzatán még ott volt a felirat: MAGYAR KIRÁLYI KATOLIKUS TANÍTÓKÉPZŐ INTÉZET, de a tetején a kereszt helyén ötágú csillag díszelgett, és az eredetileg ott lévő két szárnyas angyal is „elrepült” onnan. Ez az állapot 1951-ben volt.

A tanítóképzőben

Elrendeződött a sorsom, kaptam könyveket, (füzeteket nem) és mint menzás, a tanítás után mehettem a kollégium ebédlőjébe, kaptam enni. Ezután beültünk a menzások asztalához tanulni, amely abban a tanulószobában volt, ahol az elsős, másodikos kollégisták is tanultak. A menzások közt minden évfolyamból voltak, igazán víg társaság jött össze. A tanulóasztal fölött a falon ott volt a menzások címere: egy nagy tányér, búzakoszorú

helyett virág fűzérrel díszítve, – akár a Rákosi címer – a tányér közepén keresztben – no, nem sarló és kalapács – hanem kés és villa, és a tányér szélén körben a felirat: Mindent Evő Nebulók Zajongó Alakulata.

Mi egy fokkal különbnek éreztük magunkat a kollégistáknál. Ők is irigyeltek bennünket a viszonylagos szabadságért. Nekünk nem kellett reggel tornászni, amikor a napos reggel hatkor a hálótermeken végig járva ÉBRESZTŐ üvöltéssel kiveri az ágyból az alvókat, akiknek aztán azonnal csak úgy gatyában (nagyon kevésnek volt pizsamája) le kellett szaladni az udvarra, és karhúzogatások, guggolások, hajlongások, meg a végén fekvőtámaszok által beindítani a vérkeringést. Utána gyors mosdás, aztán reggeli, és $\frac{3}{4}$ 7-től fél nyolcig tanulás. Ezután egy perc alatt átértek a kollégisták a főépületbe.

Nekem a negyedik napon elfogyott az a tíz forint, ami a tanyasiaktól az útiköltségre adott pénzből megmaradt. Az átszállójegy 1.20 forint volt, és vissza is ugyanennyi. Szóltam anyámnak, hogy kellene pénz villamosra. – Menjél gyalog – mondta –, én is gyalog jártam Újszegedre.

Nagy nehezen aztán unszolásomra kiszámolta előbb az egy húszat, aztán kiegészítette kettő negyvenre. Egy hét után vette meg a tizenhét forintos bérletet, mert így rájött, hogy olcsóbb. A következő hónapban már nem kellett tőle pénzt kérnem, mert a MÁV a szegény sorsú bejáróknak adott havi 50 forintot, hogy abból vonatbérletet vegyenek. Ezt a pénzt az igazgatói irodában kellett aláírással átvenni. Lehetett volna Dorozsmáról vonattal is járni, míg nem volt villamos, úgy jártak be Szegedre a továbbtanulók, de akkor egy órával korábban kellett volna kelni, mert az állomás három kilométerre volt a falutól, s aztán a Nagyállomástól még gyalog Újszegedre. Oda is meg kellett volna venni a villamosbérletet, hát a vonatozás mindenképpen ésszerűtlen volt.

A negyedik napon nevet kellett változtatnom kényszerből. Osztályfőnökünk, Szatmári Lajos névsorolvasást tartott. A nevem eddig csak Péter László volt, nem tudtam, hogy van még egy harmadik nevem is, ami úgy jött össze, hogy a kijelölt keresztapám, Mathias Filipp a keresztelesemkor a saját nevét tette előre: Péter Mátyás László. A család soha nem használta a Mátyás nevet, nem is tudtam róla, de amikor beiratkoztam a tanítóképzőbe, akkor kellett vinnem a keresztlevelet, s abból szépen bemásolták a teljes nevemet.

Szólít már másodszorra Szatmári Lajos osztályfőnök:

– Péter Mátyás.

Megbők oldalba padszomszédom, Kökénydi Jóska:

– Te, miért nem jelentkezel? Téged szólítanak.

Fölállok lassan, és az osztályfőnök is megkérdezi, hogy miért nem álltam fel rögtön.

– Mert én utálok a Mátyást!

Döbbsenten néz rám. Néhány osztálytársam félreértette a helyzetet, s a tarkóig kopasz uralkodónkra gondolt, aki épp akkoriban beszélt arról, hogy Magyarország nem rés, hanem erős bástya... és húsz év múlva le hagyjuk a nyugatot... meg: nem szabad megennünk az arany tojást tojó tyúkot...

– Nagyon jó név az a Mátyás, legyél büszke rá! – oldja fel a helyzetet az osztályfőnök.

Így lettem Mátyás hivatalosan, és Matyi a továbbiakban az osztálytársaimnak, de otthon mit sem tudtak erről, továbbra is Laci maradtam. A

képzőben viszont mindenütt csak a Mátyást írták, a László lemaradt még a bizonyítványomról is. A kétévi tanítóskodásom idején is csak Mátyás voltam, csak amikor 1957-ben a főiskolára mentem, akkor már nagyon ügyeltem arra, hogy csak a László nevem maradjon, és eltűnjön a Mátyás.

Aztán csak visszajött a Mátyás név, de már csak egy M betű formájában. Az történt, hogy Békéscsabára kerültem tanárnak, és elkezdtem irogatni a Békés-megyei Népújságba, főleg filmkritikákat. Megjelent egyszer egy kétflekkés írásom Kozincev: Hamlet című filmjéről. Merész írás volt, meg mertem írni benne, hogy a kietlen, kopárnak ábrázolt Dánia a Szovjetuniót, és a testvérgyilkos zsarnok király pedig Sztálin képét idézi a nézőben. Megjelenése után sokan gratuláltak, elsőnek Szabad Olga könyvtáros, aki sokat segített nekem a megyei könyvtárban, ahol többnyire tartózkodtam, mert igen jó volt a szépen felújított modern olvasóteremben tölteni a délutánjaimat.

Ám jött gratuláció Szegeden Péter László irodalomtörténész professzornak is, aki aztán egy dörgedelmes levelet írt a Népújságnak, hogy az ő nevén ne írjon senki filmkritikát. A kulturális rovat szerkesztője, Sass Ervin szólt nekem az esetről, s kérte, hogy csináljak valamit a nevemmel, ne legyen Péter László. Ekkor kezdtem a nevem rövidítés közbeiktatásával Péter M. Lászlóként használni.

A káderező bizottság előtt

Ennyi előrefutás után térjünk vissza a képzőbe. 1951. novemberében szólt az osztályfőnök szombaton, hogy másnap, vasárnap 9 órára jöjjen be a képzőbe, mert jön egy káderező bizottság, és beszélni akarnak velem. Az osztályunkból rajtam kívül még három gyereknek kellett bejönnie. Az egyiknek csendőr volt valamikor az apja, a másiknak református pap, a harmadiknak meg vaskereskedő. (Nekem meg kántor.)

Reggel, amikor látja anyám, hogy ilyen szokatlan időben készülődök, kérdezi, miért kell bemenni az iskolába. Mondom a káderező bizottságot, akkor nagyon rémült arcot vágott. Ő már volt ilyen bizottság előtt, amikor arról volt szó, hogy maradhat-e a gyárban munkás. Ekkor már elkezdtem én is félni, mert ezek szerint a káderező bizottság arra kíváncsi, alkalmas vagyok-e politikailag, hogy tanuljak, és képzett ember legyek.

Amikor beértem, a folyósón már ott állt 10-12 gyerek, mert a két második osztályból is berendelték a „gyanús polgári elemeket”. Ott voltak a letűnt kor városi tisztviselőjének, a kuláknak sőt még egy grófnak is a gyereke, igaz, hogy azoknak már se címük, se birtokuk nem volt.

Megjött a bizottság, és sorra mentek be a kint ácsorgók, ahogy szólították őket. Aztán sorra jöttek ki vagy halálsápadtan, vagy paprikavörösen szitkozódva, mert nekik azt mondták a meghallgatás végén, hogy hétfőn ne jöjjenek iskolába, mert törölték a névsorból a nevüket.

Szólítottak engem, s bementem a terembe. A padok hátra voltak zsúfolva, a terem közepén volt egy szék, jó távolra a tanári asztal, amely le volt takarva vörös drapériával. Ott ült három „elvtárs”, mögöttük állt három osztályfőnök, meg az igazgató. Leültem a székre, és vártam, mert az osztályfőnököm a középen ülő elnök elvtárshoz hajolva halban beszél neki valamit. Amikor befejezte, akkor az elnök rám nézett, megszemlélte, majd kisvártatva megkérdezte:

– No, Péter úr, mi a maga apjának foglalkozása?

Elmondtam, hogy katolikus kántor volt, 1948-ban itt hagyott bennünket, és átment Jugoszláviába, azóta semmit nem tudunk róla. (Akkoriban építették iszonyatos költséggel a Jugoszláv határ mellett betonból a bunkereket, géppuska fészkeket, mert készültek a Tito elleni háborúra.)

Ez minden vonatkozásban nagyon rossz pontot jelentett számomra. Nem elég, hogy kántor, még mellé katolikus is, meg aztán a „Tito, láncos kutya” kapcsolat!

Anyámról kérdeztek ezután. Mondom, hogy gyári munkás, s bólogatnak. Láttam rajtuk, hogy ez jó pont nekem.

– Hányan vannak testvérek? Meséljen róluk!

– Józsi 16 éves, ő a gépipariba jár, Vilma húgom 11 éves, ő ötödikes, András öcsém 8 éves, és másodikos, Panni húgom 4 éves, óvodába jár, Sanyi öcsém két éves, de felvették az óvodába, Panni viszi reggelente. Ott mindketten enni is kapnak.

További kérdéseikre elmondtam, hogy egy szobás lakásban lakunk, asztalunk nincs, az iskolás húgom és öcsém egy hokedli mögött sámlin ülve írják felváltva a leckéjüket.

– Milyen volt a negyedévi tanulmányi eredménye? – kérdezte végül az elnök.

Elmondtam, hogy négyeseim vannak, csak matematikából vagyok hármás.

A káderező bizottság rövid ideig tanácskozott, aztán az elnök meghozta az „ítéletet”:

– Jól van, Péter elvtárs (!), tanuljon csak továbbra is ilyen jól, hétfőn jöjjön nyugodtan, folytathatja tovább is a tanulmányait.

Kicsit meglepődtem, hogy „úr” titulusból ilyen gyorsan „elvtárs” lettem, de gyorsan napirendre tértem a dolog fölött, s iszkoltam haza. Utólag visszagondolva a bizottság ezek szerint fölfogta, hogy a József Attila családját idéző proletársors nem hozható össze az aktuális pártirányelvekkel. Annyi hátrány azért ért, hogy nem lehettem a DISZ tagja (Dolgozó Ifjúság Szövetsége). Osztálytársaim vigasztaltak, hogy tulajdonképpen jól jártam, mert nem kell nekem havonta egy forint tagdíjat fizetni. A DISZ tagság ugyanis csak ennyiből állt.

Ebben az időben félévente önéletrajzot kellett írunk, s ilyenkor mindig félve vallottam be apám foglalkozását. Börcsök Vince tanárom azt javasolta, írjam be a kántor-tanító címet, az nem mutat olyan rosszat az önéletrajzban. Pedig nem volt apámnak tanítói végzettsége, de ez nem szúrt annyira szemet a „vonalas” elvtársaknál. Aztán meg azt írjam, hogy nem Jugoszláviába szökött, hanem egyszerűen csak „eltűnt”.

A hatalom 1955. után végül leszokott az önéletrajzok tanulmányozásáról, s ha később kellett valahová beadnom ilyesmit, akkor már a kántor szó is eltűnt belőle, maradt a tanító, sőt később ezt a kompromittáló apai vonalat teljesen kihagytam, mindössze annyi maradt, hogy a gyári munkás anyám egyedül nevelt fel engemet meg öt testvéremet. Apám meg élte világát Jugoszláviában, továbbra is kántorkodott, (meg illegálisan darálót működtetett, amiért az ottani kommunisták meg is büntették), és váltogatta a falukat a kántorkodásban.

A kerek iskola

1955-ben érettségiztem, s utána gyakorlóéves tanító lettem Mórahalmon, a felső-mórahalmi tanyai iskolában, amit a nép csak Kerek-iskolának mondott, mert a népszaporulat miatt a 30-as években az épülethez derékszögben odaragasztottak még egy tantermet. A névadással ilyen könnyen tud a népnyelv a 90 fokból 360 fokot alkotni.

A fizetésem 650 forint volt egy hónapra, de ebből levontak egy hónapi fizetést békekölcsön címen, amit szeptember első napjaiban a pedagógusoknak és a községi hivatal tisztviselőinek tartott gyűlésen „önként” megszavaztunk. Ez volt a VI. Békekölcsön, az utolsó a sorban, mert utána jött 1956, és ettől kezdve már nem merték megtenni azt, hogy a dolgozó népnek fizetésben az egy év nem 12 –, hanem csak 11 hónapos. (Ma meg az „abnormális”, hogy fizetésben az egy év nem 13 hónapos, hanem csak! 12, pedig volt olyan politikusunk, aki fizetésben ígért 14. – sőt 15. hónapot is!)

A tanyai iskolában volt szolgálati lakás, de abban a vezető tanító lakott, nekem a fűtetlen szertárszoba jutott, ahová a bizományiból vettünk egy katonai vaságyat, meg egy szalmazsákot, és így elvoltam ott két évig. Nagyon jól ment a tanítás nekem, szerettek a gyerekek, a szülők is meg voltak elégedve velem.

Sok szabad időm volt, s 1956. áprilisában jelentkeztem a SZEAC (Szegedi Atlétikai Club) sportegyesület kerékpáros szakosztályába, kerékpárversenyző lettem. Ott versenyzett a bátyám is, bár őt akkor már elvitték akkor katonának. Joachim Brúnó volt ott az edző, s amikor jelentkeztem, adott egy szakadozott piros mezt, biciklis nadrágot, lekasztott egy kerékpárt, s kimentem a többiekkel az algyői útra edzeni. Keményen tekertek a fiúk, én is ott voltam a sorban, még vezettem is, amikor egy kilométer után kiállt az elől haladó, akinek a szélárnyékában kerekedett a többi. Így mentünk az algyői hídig meg vissza Szeged határáig.

Már a harmadik fordulót tettük meg, amikor kijött Brúnó edző motorral, s meglepetten látta, hogy ott vagyok a többiekkel, és nem szakadtam le. Ettől kezdve rendszeresen jártam kedden és csütörtökön a délután 4-kor kezdődő edzésre. Behajtottam az edzés kezdetére 18 kilométert Szegedre, aztán következett 30-60 kilométer edzéstáv versenyszerűen, s utána a „strapa biciklivel” (így nevezték a versenyzők a közönséges biciklit) vissza 18 kilométert az iskolába.

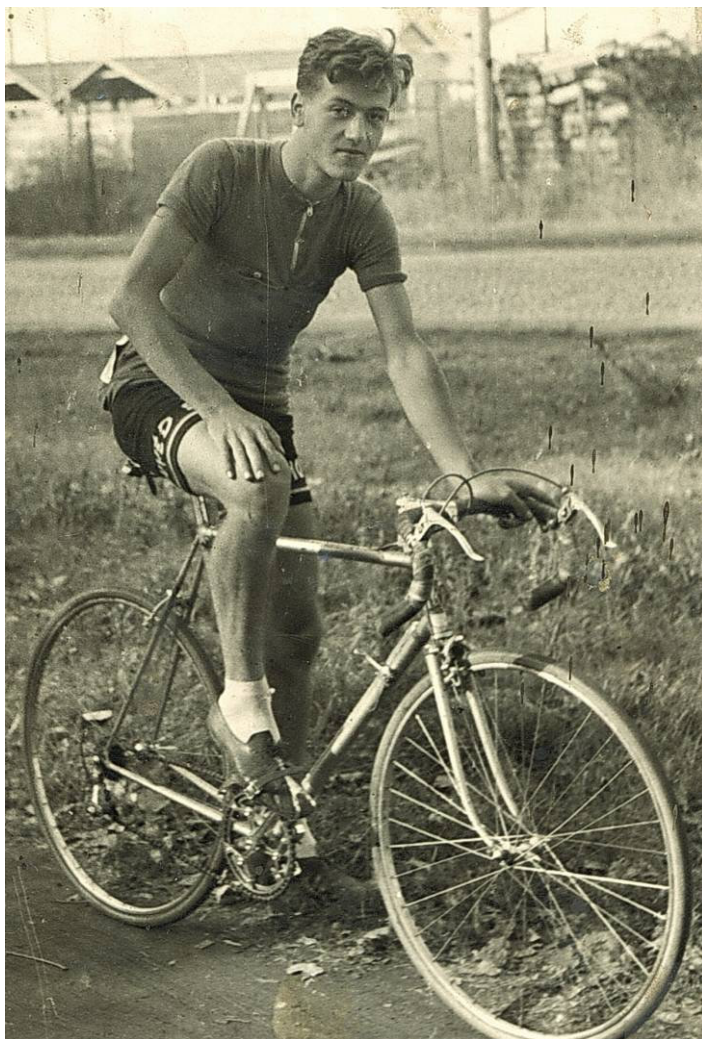
Szeptemberben nevezett be versenyre először az edzőm, Szentesen volt háztömbkörüli. A szolnoki kerékpárosok nagyon jók voltak, egy „Maszek” nevű versenyzőjük verhetetlen volt. El is léptek rögtön, talán a tizedik hely körül végeztem. Október 14-én Szolnokon volt háztömbkörüli. Az első körben öten elmentünk a többiektől, ott voltam az élbolyban, de utána olyan szorító légszomjam lett, hogy le kellett lassítanom, majd egyedül hajtva ötödiknek jöttem be. A versenyt Maszek nyerte.

Délre végeztünk az ebéddel is, szép napos idő volt, s csak délután ötkor indult volna a vonat Szegedre. Gajdács Feri versenyzőtársammal elhatároztuk, hogy nem várunk annyit, hazamegyünk kerékpárral. Jó hátszelünk is volt, és rátettünk még 120 kilométert a versenytávra, s mire a többiek indultak volna Szolnokról, mi már akkorra otthon voltunk.

1956. októbere

Egy hét múlva, 1956. október 21. napján, vasárnap Szegeden volt országúti verseny. A város szélén, a Budapestre vezető bazaltköves országútnál, a Szegedi Falemezgyárnál volt a rajtvonal. Nagyon erős szembeszél fújt, s Gajdács Ferivel eldöntöttük a taktikát. Azonnal teljes erőbedobással ellépünk a rajt pillanatában a nagyszámú mezőnytől, aztán ha Maszekék utánunk akarnak jönni, akkor ne állhassanak be mögénk, hanem, mint ahogy a versenyzői szóhasználat mondja, a „saját zsírjukon” kell nekik fölzárkózni, ha tudnak.

A rajt pillanatában kivágtunk egy hatalmas sprintet, s azonnal lett 200 méter előnyünk. Majd kifáradnak ebben a nagy „pofaszélben”, mondogatták a mezőnyben, majd lelassulnak, mi meg utolérjük őket. Maszekék is úgy gondolták, hogy a mezőnyben pihelve kivárják az elfáradásunkat, s akkor lépnek meg a mezőnytől. Tíz perc alatt viszont lett másfél kilométer előnyünk, s látta a két szolnoki menő, hogy a boly nem lesz képes megfogni minket, nagy káromkodások közt az élre álltak, nagy tempót diktáltak, és sorra szakadtak le a többiek róluk. Végül elől mentünk mi ketten, utánunk másfél kilométerre a két szolnoki menő, azt követően a boly kisebb-nagyobb csoportjai.



4. kép: A lemezgyári régi 5-ös útnál a Legnano versenygéppemmel

A fordító után most már hátszélben a cél felé haladtunk, a távolság megmaradt az üldözőktől, jól bírtuk az iramot, megvolt hozzá az edzettségünk. A motoros kísérő, aki a fordítónál ügyelt, előrement a célnál várakozókhoz, és jelezte, hogy ketten mennek elől, ketten üldözik, utána jó messzire meg a boly következik.

A szolnoki csapat belelkeseedett. Akik elől vannak, azok csakis az ő versenyzőik lehetnek. Ha kettős győzelmet aratnak, akkor megerősítik a klubok versenyében az akkori minimális előnyüket az első helyen a SZEAC-cal szemben.

A cél előtt 300 méterrel megkezdjük a hajrát, s a szolnokiak üvöltözve biztatták „Maszekot”, mert úgy látták, ő jön elől. Nekem is fehér sapka volt a fejemen. A célvonal előtt öt méterrel az üvöltözés, mintha elvágta volna, megszakadt. Kik ezek? – kérdezték egymástól meglepetten.

Elsőnek jöttem át a célvonalon, hagytam kigurulni a biciklit, s amikor lassan jöttem visszafelé, beérkezett a két szolnoki is. Nem sprinteltek, amint átmentek a célvonalon lefékeztek.

– Mi történt veletek? – kiáltott rájuk a szolnoki edző, mert úgy gondolta, hogy buktak, vagy defektjük volt.

– Mi történt volna. Megverték minket – válaszolták mérgesen.

Nagy volt a szégyenük, hisz utána nyomoztak, ki vagyok, honnan jöttem, mert addig nem hallották a nevemet sem. Nagyon cukkolták a társaik, hogy jön valaki a tanyáról, és hazavágja őket a versenyen úgy, hogy végig csak a hátát látták. Az edzőjük se volt hálás, hogy elvesztették az első helyet, mert veszélybe került a kitűzött prémiuma.

A vasárnapi versenyt követő keddi edzés 1956. október 23-án volt. Kimentünk a budapesti útra edzeni, készültünk nagyon az idény utolsó, mindent lezáró versenyére, amelyre Kecskeméten került volna sor. Este 7-kor érkeztünk vissza a Vidra utcába, ott volt egy valamikori üzlethelyiségben a kerékpáros szakosztály székhelye. A többiek azzal fogadtak, hogy Pesten nagy „cirkusz” van, a szemben lévő első emeleti lakásba telefonáltak Pestről a rokonaik, hogy ott nagy események vannak. Sötét volt, s úgy gondoltam, nem megyek vissza Mórahalomra, otthon alszom Dorozsmán, majd csak reggel fél hétkor indulok az iskolába.

Este nyolc óra után hallgatjuk a rádiót (mindig be volt kapcsolva a néprádiónk, amelyen csak a Kossuth adó szólt). Gerő Ernő, a Rákosi-féle vonal akkori első embere beszélt. Az előző napokban tárgyalt Jugoszláviában Titóval, gondoltuk, hogy mond valami érdemlegeset a jugoszláv-magyar viszonyról.

Akkor már javult a helyzet a két ország között, nyáron Tito látogatást is tett Budapesten. Mesélték, hogy előtte gondosan eltakarították a még meglévő „Tito, láncos kutya” plakátokat az „Egyszer volt Budán kutya vásár” plakátokkal együtt, mert a sors fintoraként épp abban az időben akartak a látogatástól teljesen függetlenül már régebben megtervezett kutya-kiállítást rendezni Budapesten. Volt is akkoriban sok pesti vicc erről, és többek között azt is mesélték, hogy a Titót kísérő jugoszláv elvtársak nagyon dicsérték a jó szervezést, és hálásak voltak, hogy a házak tetején frekventált helyeken nagy neon betűkkel kiírták a vezérük nevét, csak jobb lett volna, ha az első magánhangzót nem „O”-val írják, mert oda „I” kellene helyesen.

Hát beszél október 23-án este Gerő a rádióban. Titoról egy szó sem, hanem mindenféle csöcseléket emleget, akik veszélyeztetik a szocializmus

ügyét, és rést ütnek az erős bástyán... Egyszer csak megszakad a beszéd, és az Egmont nyitányt kezdik játszani.

Reggel korán ébredek, bekapcsolom a rádiót, és meglepetten hallgatom, hogy továbbra is az Egmont nyitány szól, amit néha-néha félbeszakít a felhívás: ...kijárási tilalom van, a fegyvereket büntetlenül le lehet adni... menjen mindenki haza.

Kiérek a tanyai iskolámba, ahol se villany, se rádió nem volt, és semmit sem tudtak, mi történik a világban. A megszokott rendben tanítunk, délutános vagyok az első-harmadik osztállyal, négy órákor lenne vége az óráknak. Csütörtökön, október 25.-én fél négykor elengedem őket haza, s fölpattanok a biciklimre, hogy négyre beérjek a Vidra utcába.

Már nagyon alacsonyan volt a nap, mert átállították az órákat a téli időszámításra, s tudtam, hogy a bajai úton bármennyire is gyorsan haladok, nem fogok időre beérni. A repülőtértől egy kilométerre jártam, s úgy gondoltam, levágok egy erős sprintet, mert a kecskeméti versenyen valószínű, ez fog dönteni, jó lesz, ha gyakorlom. Edzés nekem ma már biztos nem lesz.

Meghajtottam a strapabiciklit, csak úgy porzott a makadámút. A repülőtér sarkán volt egy útkaparó ház, itt lakott az utat gondozó útmester, akinek az volt a dolga, hogy a rábízott útszakaszon minden nap visszalapátolja az autók által lesodort apró kőzúzalékot, ami az utat védte. Ahogy közeledek a házhoz, még mindig elég gyorsan mentem, ekkor kicsoportosul a ház mögül az út közepére négy-öt bőrkabátos ember, és már előre intgetnek. Lefékezek, ugyan mit akarnak ezek, amikor annyira sietnem kell.

– Álljon már meg! Hova siet ennyire? Vallja be, mi az üzenet! Ugye, maga az összekötő?

Leszálltam a bicikliről, nem értettem, hogy mit akarnak ezek. A bőrkabátról gondoltam, hogy valami ávós pártfunkcionáriusok lehetnek.

– Hagyjanak engem békén, edzésre sietek Szegedre!

– Ki maga? Miféle edzésre megy? Igazolja magát!

Mondom nekik, hogy tanyai tanító vagyok, és kerékpár versenyzői edzésre megyek. Elveszik a személyi igazolványomat, látják, hogy igazat mondok. Az egyik értelmesebb arcú, valószínű valami tanult ember lehetett, mosolyogva mondja: – Ez biztos, hogy kerékpár-versenyző, nem liheg, pedig milyen gyorsan jött.

Elteszem a papírjaimat, átvetem a lábam a nyereg fölé, s indulnék... Így is sok időt vesztegettem ezekre a fontoskodókra.

Erre kiugrik a túloldali árokból egy pufajkás ember, rám fogja a lövésre kész „davajgitárját” (a korabeli dobtáras orosz géppisztoly neve volt ez akkoriban), emlékszem, a csövének a torkolatlyukát néztem a lyukacsos védőburok mögött, s vérben forgó szemekkel elkezdett üvölteni:

– Ha egy lépést mersz tenni (a kerékpárral lépést?!), úgy keresztül-lőlek, mint a kutyát!

Nemcsak én, de a pártemberek is meglepődtek. Rászóltak a „buzgó Mócsingra”, s aztán az a mosolygósabb odafordult hozzám:

– Fiatalember! Nem lesz Szegeden semmiféle edzés, menjen vissza Mórahalomra!

Utólag tudtam meg, miért rendelte ki a hatalom az embereit az utakra. Az egész országra áttért a tüntetéshullám, mindenütt kivonultak az emberek, s a hatalom azt feltételezte, hogy ezt összekötők útján tudatosan irányítja egy titkos szervezet. Az összes Szegedre bevezető útra fegyveres

ellenőrző állomásokat létesítettek. Mivel én gyanúsan gyorsan mentem Szeged felé, azt hitték, én vagyok az egyik „összekötő”, aki a szegedi tüntetésre ad iránymutatást. Utólag elgondolom, hogy ha akkor nem állok meg nekik, vagy tényleg elindulok az igazoltatás után, akkor lehet, most az Útkaparó Csárda mellett (ugyanis manapság ez van a hajdani útkaparó házban) valami emlékszobor állna, és az októberi nemzeti ünnepen koszorúznának.

Visszafordultam, de már akkor elég sötét volt, és eldöntöttem, nem megyek vissza Mórahalomra, a dűlőúton hazamegyek Dorozsmára. Ez is jó döntés volt, mert ha történetesen bemegyek Mórahalomra, akkor ott olyan tüntetésen vehettem volna részt, ahol nemcsak ránk fogták a fegyvert, hanem lőttek is.

Ott az történt, hogy a tüntető tömeg elindult a pártház felé, de az ávosok sorfalat álltak nekik keresztbe az úton, s amikor a tömeg a közelükbe ért, sortüzet adtak le a tüntetők lába elé. Az egyik golyó megpattant a makadámút nagyobb kővén, egy tizenkilenc éves fiúnak súrolta a feje búbját, fölszakította a koponyacsontját, s a szerencsétlennek az agyveleje, mint a szökőkút, úgy spriccelt föl a levegőbe. Én is tizenkilenc éves voltam, akár én is lehettem volna a helyén.

Teljesen sötét volt, amikor hazaértem Dorozsmára. Mondták a kisebb testvéreim, hogy tüntetés van a főtéren. Otthagytam a kapualjban a kerékpárt, s mentem a központba. – Egy forintos kenyeret, Rákosinak kötelet! – skandálták. Ott voltak az általános iskolás társaim, meg a többi dorozsmai fiatal haverjaim. Egy darabig le s föl járkáltunk a főutcán, majd amikor megláttuk a kivilágított villamost a végállomáson, akkor javasolták, hogy menjünk be Szegedre, ingyen visz a villamos mindenkit.

A Dugonics térre beérve ott már nagy tömeg fogadott bennünket. Épp az egyetemi épület tetejéről verték le a nagy, vasból hegesztett ötagú csillagot. Lentről egy autóra erősített reflektorral világítottak fölfelé, és amikor lezuhant a vasdarab, akkor tapsoltak, rikoltoztak az emberek. Megtörtént a nagy esemény, s utána a tömeg megindult a Jókai utcán át a Dóm tér felé. A menet eleje a Jókai utca közepén járt, amikor a skandálások (Ruszkik haza... aki magyar, az velünk tart... Nagy Imrét a kormányba... stb.) közben éktelen dübörgést hallunk elől. Nemsokára odaértünk a zaj forrásához: egy letépett nagy bádogdarab volt, rajta „Éljen Lenin” felirat. Mi is jól megtapostuk, csak úgy csattogott a cipőnk alatt.

Haladtunk tovább a Dóm tér – Oskola utca – Stefánia útvonalon, és odaértünk a pártház elé. (Később itt volt a Sajtóház, ma ügyészségi épület lett.) Az épület magasföldszintjén égtek a villanyok.

– Gyertek ki, gyertek ki! – mondták kórusban az emberek.

Kitódult a magasföldszinti teraszra vagy harminc ember. – Most hazudjatok nekünk! – ordított egy vaskos hang. Előrejött a fönt lévőkből egy ember – valószínű, ő volt a párttitkár – és rákezdte:

– Kedves elvtársa... – kezdte volna, de száz torokból harsant az elutasítás.

– Nem vagyunk mi elvtársak! Tűnj el innen!

Behátrált a szónok a többi közé, s előállt egy másik. Ez így kezdte:

– Magyarok! – no erre nagy taps jött.

Aztán mondott mindenféle általánosságokat, hogy sok hiba volt, igazságtalanságok is voltak, de hát ezután másképp lesz, jobb lesz a nép élete stb.

– Nem hiszünk nektek, hazudtok... kiabáltak közbe-közbe, majd amikor a szónok befejezte, akkor több javaslatra elindultak a városháza felé, hogy átveszik ott a hatalmat, megalakítják a Munkástanácsot.

A városháza előtt még láttuk, hogy teherautón állva beszél egy szónok, aki már az új hatalom nevében szól, de már 11 óra felé járt az idő, akkor indult a Dugonics térről az utolsó hetes villamos, ezért nem vártuk meg a további fejleményeket, elszaladtunk a villamosmegállóba.

Mórahalmon, a tanyai iskolában pénteken is meg szombaton is tanítottunk. Szombat délután bejöttem az egyesületbe, mondták, hogy elmarad a kecskeméti verseny, megnyertük a bajnokságot, vége a versenyyidénynek.

Most már a tanyai iskolában is ott volt az országos politika. Arany betűkkel fogják írni ezeket a napokat a történelemben – mondta Varga Jutka tanítótársam, akivel együtt vittük az alsó tagozatos gyerekeket. Övé volt a második-negyedik osztály, én vittem az első-harmadik apró gyerekeit. Sokan voltak akkoriban az iskolákban, a Ratkó-korszak újszülöttei kétszeresen megtöltötték az iskolapadokat, s ez a valamikori egy tantermes tanyai iskola a két tantermével három osztályt vitt.

Jött a november 4. napja hóval, faggyal és orosz tankokkal. Jó fekete betűkkel írták ezután a történelmet. Azokat a mórahalmi pedagógusokat, akik részt vettek a forradalmi megmozdulásokban „elkapták” egy fordulóra. Engem nem láttak a tüntetők között, (a besúgók mindenkit fölírtak) így jó lettem a hatalomnál. Már tavasszal jelezték, hogy Császár Imre (aki tanítóképzős osztálytársam volt) helyett én leszek a KISZ (időközben a DISZ-ből ez lett) titkár a faluban, mert Imre egyetemre megy továbbtanulni ősszel. Hiába mondtam, hogy nem is voltam DISZ tag, azt mondták, munkás az édesanyám, és politikailag jó vagyok náluk.

A tanárképzőben

Ekkoriban behívtak sorozásra is, és nagyon úgy látszott, hogy ősszel katona leszek, ami akkor három év szolgálatot jelentett. Nem nagyon volt ínyemre se katonának lenni, se bemenni a faluba tanítani, itt hagyni a nagyon megkedvelt elsőseimet, no meg még KISZ-titkárnak lenni! Arra gondoltam, hogy a három év katonai szolgálat helyett inkább elmegyek három évig a tanárképző főiskolára. A katonaság is három év, a tanárképző is, ez utóbbival jobban járok, legalább tanár lesz belőlem.

Jelentkeztem, s már megkezdődött a nyári szünet, amikor megkaptam a felvételigé az időpontot. Nem nagyon izgattam magam, úgy voltam vele, teljesen mindegy, hogy felvesznek-e vagy sem. Magyar-ének szakra jelentkeztem, mert Tóthpál Jóska, aki a tanítóképzőben fölöttem járt, azt mondta, hogy oda könnyű bejutni annak, aki képzőt végzett, mert a tanítójelölteknek zenei képzettséget is adtak. (Szíjjas János volt a tanárunk.)

Délelőtt a magyar írásbelivel kezdtek, s énekből is írtunk, megnézték, tudunk-e kottát olvasni, dallamot leírni. Az írásbelik után azonnal jött az ének tárgya „szóbelije”, pontosabban énekbélige. A jelentkezők egyenként sorban bementek az ének-zene tanszék első számú termébe, s mikor kijöttek, akkor szóltak, mehet a következő.

Amikor a sorban én következtem, bementem. A nagy Bösendorfer zongora mögött ott ült Szeghy Endre professzor úr (csak így szólította mindenki, ő nem volt „elvtárs”, bezzeg a marxista tanszéken elvtárs volt

minden tanár), s mögötte ott ültek néhányan még a tanszékről. Kezdetnek a professzor úr lejátszott néhány rövid dallamot, ezt kellett visszaénekelni, aztán leütött egy-két hármashangzatot, ennek kellett kiénekelni a hangjait. Mikor ez megvolt, akkor azt mondta: énekeljen valamit!

Itt fogtam meg az isten lábát, ami felemelt a felvételin. A többiek erre a felszólításra (mert nem azt mondta, hogy énekeljen egy népdalt, hanem rábízta a dal kiválasztását a jelentkezőre) mind elkezdett valami magyar nótát, mozgalmi dalt, Internacionálét stb. énekelni, én viszont rákezdtem: „Elindultam szép hazámból, Híres kis Magyarországból...”

Az első két sornál leállított:

– Miért ezt a dalt választotta? – kérdezte.

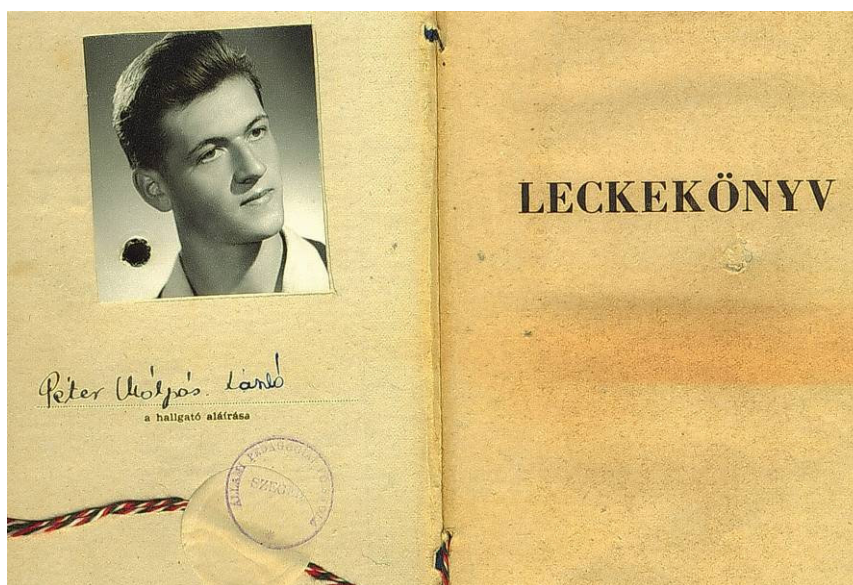
– Mert nekem ez a dal tetszik.

Ez volt a kedvenc népdala, valószínűleg ott volt azon a koncerten, amelyen Bartók Béla adott a Zeneakadémián búcsúkoncertet, és ez volt akkor a búcsúzó zeneszerző utolsó műsorszáma.

– Várjon egy pillanatra, – kezdje újra, majd én kísérem zongorán – s rákezdté a Bartók által írt gyönyörű zongorakíséretet. Azóta én is megtanultam ezt az egyszerűnek látszó ám zseniálisan megalkotott művet. Nagyon mélyről zokog fel a c-moll akkord, fájdalmasan jajdul föl egy oktávval följebb. Gazdag harmóniák zengnek a „Híres kis Magyarország” szavaknál, hogy aztán a szegényesen üresen hangzó „asz – c” kísérje a „Visszanéztem félutamból” részt, és a végén eljut az éneklő egy más világba, ekkor nem c-moll zárás van, hanem már C-dúr akkord szól befejezésként. Idegen világba érkezett a nép fia. A búcsúkoncerten Basilides Mária énekelt, s mindenki zokogott... Ezután ment Bartók Amerikába, és nem látta többet a szép Magyarországot...

Az ének meghallgatás után a többiek szépen sorban mentek a folyosó ellenkező végén lévő terembe, ahol a magyar szak szóbeli vizsgája zajlott. Itt lassabban haladt a sor, nem volt kedvem várni, hát elvonultam a másik folyosóra, ahol volt egy beépített pad, oda leheveredtem, és el is aludtam. Három óra elmúlt, amikor az egyik felvételiző felrázott, hogy menjek már be, mindenki volt már, és engem keresnek.

Három hét múlva jött egy levél, hogy felvettek. Ez azt jelentette, hogy megúsztam a katonaságot meg a KISZ-titkárságot.



5. kép: Az 1957-ben kiállított „index”

Ősszel a felsőmórahalmi tanyai iskola tanévnyitóján már nem voltam ott, és Jutka sem, mert ő meg bejött Szegedre, Dr. Szabó Lorántné lett a neve, és a Madách iskolában tanított ezután. Helyettünk jött két gyakorló-éves lány a tanítónőképzőből.

– Hol van Matyi? Hol a tanító bácsink? – kérdezték riadtan a második-negyedikes volt tanítványaim. Nagy zokogásban törtek ki, amikor az évnyitón hivatalosan bejelentették, hogy többé nem jövök hozzájuk tanítani. (A szülők meg csak derültek rajtuk.) Az „utód” kollégáim mesélték, hogy az egyik kis volt elsősöm, Borcsa egész délelőtt sírt, mert nagyon el volt keseredve, hogy nem lát többé.

Harmadik napja járok a főiskolára. A magyar irodalom nagy előadó-termében várakoztunk Vajda László professzor úrra (ő sem volt „elvtárs”). Hátul ültem az utolsó padban, nem ismertem a többieket, nem keveredtem velük. Bejött a tanulmányi osztályról egy elvtárs, hoz magával két hallgatót. Bejelentette nekünk, hogy jön hozzánk két évfolyamtársunk, ők is velünk fognak tanulni, fogadjuk őket magunk közé. Valószínű, hogy mondott valamit az előéletükről is, mert némi riadalom támadt ott elől. Az elvtárs mellett megszeppenve álló hallgatók ugyanis tavaly elsősök voltak, de belekeveredtek az ötvenhatos eseményekbe, eddig börtönben voltak, s most kaptak kegyelmet.

A két újonnan jött helyet keresett, de elől eléggé szorosan ültek, s azok nem nagyon igyekeztek helyet szorítani nekik. Az egyikük, egy szőke gyerek egyenesen felém tartott: – Megengeded, hogy ide melléd leüljek? – Hát persze, mondom neki, foglaljál csak helyet!

Így kerültem nagyon jó barátságba Nagy Zolival, a börtönviselt ötvenhatossal. (Ma ő a palócföld elismert néprajzosa, tizenhat könyve jelent meg Salgótarjánban, ahol él.) Később mesélte, mi történt velük akkor, amiért becsukták egy évre. 1956 decemberében valamilyen pesti egyetemista szervezet irányításával röplapok terjesztésére szervezték a diákokat. MUK volt a fedőneve (Márciusban Újra Kezdjük) az akciónak, és erről szólt a plakát is (10x10 cm-es cetli volt ez).

Az ötvenes években kiépített és ekkor újjászervezett ÁVH is akcióba lépett: márciusban egy „muk” se lesz – mondogatták, és sorra kapták el a plakát! (cetli) ragasztókat. Nagy Zoliék a Szilveszter éjszakai bált otthagya, éjfél után a Dóm tér árkádjai alatt lopakodtak, s az Aradi vértanúk téréhez érve az utolsó szobor mellé kiragasztották a második plakátjukat.

Amint kiléptek a térre, kiugrott a sötétből egy bőrkabátos. Nagy Zoli a Dugonics tér felé szaladt, a társa meg a főiskola felé, aki ott azonnal elvegyült a bálozók közé. Zolit a Dugonics téri egyetemi épület előtt fogták el, bevitték a Kossuth Lajos sugárúti épületbe (ma ott van a megyei rendőrkapitányság), s fél óra múlva már a szilveszteri bálból vitték hozzá a másikat, a társát is. Gyorsan kiverték Zoliból a nevét. Egy évi börtönt kaptak, de szeptemberben amnesztiával szabadultak, így kerültek hozzánk 1957 őszén.

Decemberben szóltak, hogy minden hallgató menjen a Szabadság Moziba (ma Belvárosi Mozi), mert Marosán elvtárs fog beszélni az egyetemistákhoz. Marosán György volt a teljes neve, de általában csak Buci Gyurinak emlegették, mert valaha péksegéd volt, aztán szocdemes lett, és az egyesülés után meg átment kommunistának. Ő volt 1957-ben a kemény vonalasok legkeményebbje. Őt küldték 56 végén tárgyalni a Munkástanács országos vezetőihez, akik akkoriban a szovjet megszállás miatt az általános sztrájkokat szervezték. December elején aztán már elég erősnek érezték a

kádáristák magukat, és tárgyalás helyett Marosán odavágta a parlamentbe bejött embereknek:

– Most már nem tárgyalunk, lövünk.

A következő napokban aztán tettekre váltotta ígéretét. Salgótarjánban lefogatta a forradalom idején megválasztott vezetőket, aztán ügynökeik tüntetésre és kiszabadításukra buzdították a gyárak munkásait. Sokan kimentek, s aztán a pártbizottság előtt skandáló tömegbe kíméletlenül belelőttek. Száznál is több halott lett ott. Megmutatták, hogy rend lesz ezután!

Ilyen előélettel jött ide Marosán Szegedre, hogy kérdőre vonja az egyetemistákat. Nagyon jól tudták, hogy innen jött a forradalom szikrája, hisz itt alakították meg a MEFESZ-t, (Magyar Egyetemisták és Főiskolások Egyesült Szervezete, ami a DISZ helyét vette volna át), s innen tevődött át Budapestre, a Műegyetemre is a mozgalom, ahonnan szervezetten elindult október 23.-án a menet a Bem szoborhoz. A többi esemény aztán közismert.

Tele volt a mozi. Előre le kellett adni a kérdéseket, amelyre „válaszolt” volna Marosán elvtárs. Kár, hogy nem vették fel a beszédét, jó lett volna valamikor visszahallani vagy lejegyezve látni. Dühösen indulatosan beszélt (sokan azt mondták, ilyen volt Hitler stílusa), lefasisztázta a diákokat, a kérdésekre meg azt mondta, hogy uszító, szemét kérdések. A lányokat is kiosztotta, erre majdnem szó szerint emlékszem: – Ti, fasiszta magyar lányok, bezzeg tudtátok hergelni a fiúkat a munkáshatalom ellen...

A gyűlés végén a moziból kijövet többen hangosan mondták: – Úgy beszélt, mint Hitler, és még ő nevez bennünket fasisztának.

Jöttek ezután a „békés”, tanulással, vizsgázással töltött napok. Az első évben menet közben néhányan abbahagyták a tanulmányaikat, többnyire egészségi okokra hivatkoztak, ám mi sejtettük, hogy a káderezők keze van a dologban: valami hiba volt az illető hallgatóknál politikai téren.

Nagy Zoli barátomat egyszer behívták a tanulmányi osztályra, és a hallgatók politikai vonalának ügyével megbízott elvtárs megmondta neki: azt, hogy kiengedték a börtönből, azzal kell meghálálni, hogy jelentéseket kell adni, és a hallgatókat megfigyelni. Az lesz most a feladata, hogy egy evangélikus pap fiát, Gerhát Lacit kell megfigyelnie, mert azt jelentették róla, hogy vasárnaponként templomba jár.

Nagy dilemma elé került szegény Zoli. Teljes lényével berzenkedett a feladat ellen, de azt is tudta, hogy ez próbatétel is, ha nem teljesíti, akkor mehet ő is innen. Ha meg teljesíti, akkor meg a pap fia megy. Kért egy nap gondolkodási időt. Följött a kollégiumba a fiútársaihoz, és a jó „vérvonalú” (akiknek a munkás és paraszt származásukhoz nem fért kétség) két fiúval, akik hivatalosan látták el a politikai felügyeletünket (vagyis rendszeresen informálták a politikai megbízott elvtársakat), no ezzel a két társsal megbeszélték a dolgot. Végül arra jutottak, hogy Zolinak vállalnia kell a besúgást: mindig jelenteni fogja, ha Gerhát Laci templomba megy (amit nyilvánvalóan még két másik besúgó is jelentett volna).

Azért, hogy soha ne kelljen jelentenie, arról is gondoskodtak. Megmondták Lacinak, hogy míg Zoli itt van, ne merészeljen még a templom közelébe is menni. Így aztán vasárnaponként a pap fia a mise ideje alatt kiment a klinika kertjébe, s míg az istentisztelet tartott, ott imádkozott egy padon ülve, és eleget tett a lelkiismeretének. Zoli meg mentesült a jelentésadástól, és az „elvtársak”, kik szerették volna vagy Zolit, vagy Lacit (vagy mindkettőt) kitenni, a két szék közül a pad alá estek.



6. kép: Nagy Zolival a szegedi múzeum lépcsőinél 1960 tavaszán

Eltelt a három év, közeledett az államvizsga ideje, nemsokára tanárok leszünk, s mindenki helyezkedett, hogy jó helyen, jó állást kapjon. A KISZ-titkársaink (Papp elvtárs és Krizsán elvtárs), akik évfolyamtársaink voltak a magyar szakon) biztosak lehettek abban, hogy nekik kínálják a legjobb helyeket, a többin meg majd a KISZ-tagok osztoznak. Aki meg nincs a kiválasztottak közt, az meg mehet oda, ahová beosztják őket.

Nagy Zolival megbeszéltük, hogy kérni fogjuk a felvételünket a KISZ-be. Azt gondoltuk jó kis esemény lesz ez, belenézünk, hogyan zajlik az élet a „hallgatói mennyországban”. Ábel Tibi, a politikai megbízott csoportvezetőnk (ő később Kecskeméten megyei pártfőember lett) biztatott bennünket. Beadtuk a felvételi papírt, és nemsokára szóltak, hogy a városi KISZ bizottságtól jön két elvtárs a kettőnkkel való elbeszélgetésre, hogy „lekáderezzenek” bennünket.

Nagy Zolinak jó volt a „pedigréje”, apai-anyai vonala generációkra visszamenőleg munkás volt, de hát az 56-os múltja nagy foltot jelentett. Én is beírtam a papírra a „munkás származást”. Nálam rögtön erre kérdeztek rá: milyen alapon írtam azt, hogy munkás származású vagyok. Ez akkoriban a régi idők grófi-bárói származásának felelt meg, hisz Kádár János is a munkás kategóriába tartozott, bicikliszerelő volt, de ezt később írógép műszerészre változtatták, így szebben mutatott. A munkás származásban a legrangosabb hely azé volt, aki olajos kézzel valami bütykölő munkát végzett. A hierarchiában nagyon jó helye volt még a „dolgozó parasztnak”, de a kuláknak nem, mert az nem dolgozott, hanem kizsákmányolt, aztán jött az értelmiségi, akiket a dolgozó nép tartott el, és csak kasza-kapa kerülő embereknek tartották őket. Ezután volt az „egyéb” származás, ide tartoztak a megtúrt elemek. „Gulágra már nem hurcolták őket, de gyerekeik nem tanulhattak, s munkában is az jutott nekik, ami épp maradt.

A „bizottságomnak” tehát nem tetszett, hogy önhatalmúlag „munkás származásúnak” írtam magamat. Rám kérdeztek, hogy milyen alapon tettem én ezt. Kifejtettem nekik, hogy anyám gyerekkoromtól kezdve gyári munkás, így nőttem fel, mindig szegények voltunk, a nyári szünetekben mindig fizikai munkát végeztem (Sztálinvárosban csatornát ástunk, Bodajkon az előttünk egy héttel elengedett politikai foglyok kőbányájában folytattuk a munkát, dolgoztam téglagyárban, a Jutagyárban (ide anyám vitt be), egy szóval csak a munkásosztály életformát ismerem. Egyébként is, ha polgárlánynak (azok mindig szebbek voltak) akartam udvarolni, a fent hordott orru széplányok mindig elhúzták a szájukat, ha megtudták az életkörülményeimet. Számomra az lett a döntő: melyik osztály fogad be maga közé.

Csak hümmögtek, nem volt ellenérvük.

Ezek után kerültünk a KISZ-taggyűlés elé, hogy megszavazzák a felvételünket. Végighallgattunk egy beszámolót a KISZ-tagok eddig végzett munkájáról, ami abból állt, hogy rendeztek egy klubdélutánt, s a rendezvényükön négy KISZ-tag derekasán dolgozott: söröshordót raktak le egy teherautóról, padokat tologattak, termet berendeztek, vörös krepp papírt tettek a lámpákra. Ezek a gyűlésen dicséretet kaptak. Ezután jöttek a hozzászólások. Vonalas politikai beszédek következtek évfolyamtársaink szájából, – mi Zolival meglepett mosollyal figyeltünk – ugyanis sorra bizonygatták az általunk nagyon jól ismert diáktársak, hogy ők milyen jó kommunisták. Különösen két szép (polgári származású) lány volt a legcsahosabb. Nagyon szerettek volna szegedi álláshoz jutni.

Vártuk a gyűlés végét, mikor következünk mi a fölvetelünkkel (amihez már nem sok kedvünk volt). Papp elvtárs (a velünk egykorú KISZ-titkár, aki szintén nagyon jól ismert bennünket) bejelentette, hogy jelentkezett Nagy Zoltán és Péter László KISZ-tagnak, de fölvetelüket elhalasztjuk, még figyelni fogjuk munkájukat.

Másfél hónap volt még hátra a főiskolából, nevettünk rajtuk egy jót Zolival.



7. kép. Évfolyamtársaimmal az államvizsga előtt egy kiránduláson

A HATVANAS ÉVEK

Két héttel a diplomaosztás előtt a Békés-megyei Művelődési Osztály elküldte a személyzetisét a főiskolára, hogy szerezzen tanárokat a megye általános iskoláiba, és a Békéscsabai III. számú Általános Iskola igazgató-nője, Csete Jánosné, (akinek férje a művelődési osztályon dolgozott) külön megkérte, hogy feltétlenül szerezzen az iskolájába férfi énekszakos tanárt. Amikor Matusik elvtárs, a személyzetis megjelent Szegeden a főiskolán, akkor a tanulmányi osztályon rám gondoltak. A személyzetis megnézett, és megkérdezte, hogy volna-e kedvem a megyeszékhelyre, Békéscsabára menni. Előző évben voltam ott a városban egy háztömbkörűli versenyen, a központban rendezték, s elég nagy házakat láttam, úgy gondoltam, ez is akkora város, mint Szeged, hát rábólintottam. (Amikor odakerültem, csak akkor láttam, hogy a Szent István – vagy ahogy akkoriban kellett hívni – I. István téren túl – csak egy hatalmas falu van.

1960. augusztus utolsó napjaiban levelet kaptam a városi műv. osztálytól, hogy menjek be az osztályra, eskütételre, meg a kinevezés átvételére. Betettem az általvetős tarisznyámba egy tiszta inget, hosszúnadrágot meg cipőt, s odakerekeztem. Nem volt nagy táv az a 90 kilométer, legalább meglesz a napi edzésem. Kun János kerékpáros barátomnál, aki évfolyamtársam is volt a főiskolán – ő épp akkor matematika – fizika szakosként Gádorosra került tanítani – nála átöltöztem, és bementem az osztályra. Ott összehallgottam a szintén Békéscsabára helyezett frissdiplomás kolléganőkkel: Kézdy Kati és Kézdy Bori volt, egy békéscsabai nyugdíjas tanár ikerlányai. Ők tanítónőképzőből jöttek, és eskütételre kellett nekik is megjelenni.

A csinos fiatal lányok társaságában, no meg a két év iskolai gyakorlat és az öt év előny birtokában eléggé feldobódtam, és viccelődtem is a helyzettel. Megjegyeztem, hogy ez az eskü nekem már nem új, öt éve tettem már ilyet, még egyszer minek esküdjek, egyébként is nincs olyan rangja meg fizetése a pedagógusoknak, hogy a „dolgozó nép” szolgálatát ilyen ceremóniával kelljen megfejezni. A lányok viszont nagyon megilletődve komolyan várták, hogy az eljövendő kommunista társadalom új embertípusának kinevelését rájuk bízza az állam. A ceremónia végén Gajdács elvtárs, a művelődési osztály vezetője rám célozva meg is jegyezte: nem nagyon szeretjük az ilyen nagyvilági tanárokat. Hát nem vágódtam be a hatalomnál.

A békéscsabai III. sz. általános iskolában

1200.- forint fizetéssel kezdtem, s ebből rögtön levontak 10 % katonaadót, mivel tanulmányaim miatt nem teljesítettem a katonai szolgálatot. Bizonyos fokig tehát csak „ráfáztam a sompolygásra”, nem tudtam száz százalékosan kicselezni az államot a katonai szolgálat elbliccelésével. Az eskütétel utáni napon a tanévnyitó tantestületi értekezlet következett. Jó korán ott voltam az iskolában, s így a nyári szünet utáni jókedvű gyülekezésben a megérkező kollégák azonnal fölfedeztek engem, mint új arcot, és sorra jöttek üdvözölni. Az egyetlen magyar szakos kolléganőm meg is tapogatott, s nagy vidáman mondogatta, nagyon örül nekem, nagyon jó lesz

majd együtt dolgozni. Akik a közelben voltak összekuncogtak: ugyanis a tanárnő hajdanában sok alkalmi férfi partnerrel „dolgozott” együtt, széplány korában félig-meddig hivatásszerűen élt a partnerválogatásból. A rajzot tanító művésztanár, Ezüst György (pontosabban Gyuri), aki csak két évvel volt idősebb nálam, no ő meg kaján vigyorral üdvözölt. – Hála istennek, új tárgya jött a csitri lányok szerelmének!

Valóban, a következő napokban sorra hozták a nagy virágcsokrokat – többnyire a kertjükből szedegették össze – a „csitri lányok”. Tele volt a tanári nagy asztalnál a helyem, nem győztem ajándékozni a többieknek. Aztán később az egyik alkalommal óráról lefelé jövet egy jó nagy bazsarózsa csokorral a kezemben odamentem a lépcsőt söprögető termetes, nem éppen filmszínésznői arcberendezéssel rendelkező takarítónőhöz, s a csokrot a kezébe nyomtam: – Tessék, Róza néni, itt egy szép csokor, fogadja szeretettel, én nem tudok mit kezdeni vele! Látták a jelenetet sokan, s ezután csökkent a virágcsokor felhozatal. Később viszont kaptam a virágnál sokkal jobbat: Veszélka Imre ötödikes tanítványom anyja meglepett egy igazi, jó vastag csabai házikolbásszal. Albérletemben kenyér mellé elkezdtem falatozni belőle. Az első termetes kolbász szeletet kenyérdarabra téve bekaptam, s utána paprikavörös lettem, kivert a forróság, olyan jó erős, csípős volt. Ilyet még soha nem ettem! Nagyon megszerettem ezt a csemegét, gyorsan elfogyott.

Néhány nap múlva megint kapok virágcsokrot. A tanáriban leteszem az asztalra, s az egyik kolléganőm odanéz, és mondja: a csokorban levél is van! Bontom kifelé, – már hárman is vannak mögöttem – és olvasom. A pontos megszólításra, meg a levél mondataimra nem emlékszem már, csak az egyik kifejezése hozott zavarba: ...az ön szépsége teljesen megigézett...

– A Petya (így nevezett el Köhalmi János igazgatóhelyettes kollégám) szerelmes levelet kapott Iluskától! – kürtölte szét a tanáriban az egyik cserfes kolléganőm. Nem Iluska volt a lány neve, más név volt aláírva, de előző évben előadták a Kacsóh Pongrác-féle János vitézt, s a koránérő, helyes-begyes lány énekelte az Iluska szerepét. A sikerek, no meg az ösztrogén szint növekedésének hatására ez a lány engem szemelt ki hozzáillő párjának.

A levélfelbontási jelenetre kijött a tanári szobából nyíló igazgatói irodából az igazgatónő is, nagy vidáman elkérte a levelet, s a következő szünetben már ott ült a lány az iroda ajtóval szemben lévő kanapéján, szemben vele az igazgatónő, engem vártak. Leültünk vele szemben, az igazgatónő beszélt vele, egyáltalán nem emlékszem a mondataira, aztán szólt nekem, hogy én is szóljak valamit.

Nagyon kellemetlenül éreztem magam, a lány mindvégig csak hallgatott. Valami olyasmit mondtam neki, hogy nekem Szegeden van barátom, a főiskolán másodéves, s egyébként is hogy néz ki, hogy egy tanár udvarol a diákjának...

A heti két énekórán, amit a lány osztályában tartottam, ott ült az első padban (hogy minél közelebb legyen hozzám), és nagyon szomorúan nézett rám. Kerültem a tekintetét, az osztályt figyeltem. Szépen tudtak énekelni, volt ott két nagyon szép hangú fiú is, az egyik a helyi Jókai Színház színésznőjének a fia, Horváth Péternek hívták. Úgy hallottam, hogy az apja, aki a színház igazgatója is volt, nem volt a családban, 56-os ügyei miatt „távol tartották”. Aki esetleg többet szeretne tudni erről a témáról, ajánlom

figyelmébe Horváth Péter: Öcsémnek szeretettel c. könyvét, abban nagyon szépen leírja a tanítványom, mármint a későbbi szerző az akkori életet, benne szerepelnek mindazok a ritka szép lányok, akiknek osztályfőnöke és titkolt szerelme voltam, persze csak szigorúan plátói alapon, hisz ezeket tízévesen, ötödikes korukban kaptam osztályfőnökségre. Hej, ha tudták volna, hogy tizenöt év múlva feleséget épp az ő korosztályukból választok, aki, amikor tanítani kezdtem, akkor volt ötödikes, csak ő Orosházán volt iskolás. A sors útjai kifürkészhetetlenek!

A lányok, a lányok...

A kisvárosban, ahol a felnövekvő fiatalság ismerkedés és párválasztás céljából számon tart minden lehetséges jelöltet, nekem könnyen ment az ismerkedés. Végigmentem a főutcán a meggypiros kordbársony kabátomban, (ezt a különleges ruhadarabot nyugati segélyszervezetek küldték a magyarországi diákoknak, s a főiskolai KISZ bizottság osztotta úgy, hogy sorrendet állítottak fel, s egyenként lehetett bemenni a ruhakupachoz, hogy egy darabot elvihessen a rászoruló. A szegénységi sorrendben én a második voltam, gyorsan kikaptam a ruhacsomóból.) és amikor a békéscsabai lányok meglátták a magyarországi konfekció felhozatalban ezt a soha nem látott kabátot, és a soha nem látott viselőjét, hátam mögött már öt méterre elkezdtek kérdegetni: – Ki ez, valami új színész? – Aztán amikor kinyomozták, hogy egy újonnan jött tanár, az is jó volt nekik...

Elgondolkodtam, hogy bezzeg Szegeden, a nagy diáktömegben (akkoriban érdekes módon több volt a fiú a felsőoktatásban) milyen nehezen ment a „csajozás”, ahogy akkoriban nevezték. „Csak” főiskolásként nekem erős konkurensok voltak az orvosok, jogászok, s a kiszemelt kapós lányok sokszor átnéztek rajtam. Igaz, hogy sem pénzem, sem önbizalmam, no meg kitartásom sem volt a hódításhoz. Itt meg szinte maguktól jöttek! Sz. Erzsébet, a gimnázium fiatal énektanárnője is felfigyelt rám, meg is hívott segédkarmesternek az énekkarához, s az egyik szereplés alkalmával meg is engedte, hogy egy számot vezényeljek. Nagy lelkesedéssel énekelt nekem nyolcvan lány, s a következő napokban a nálam 4-5 évvel fiatalabb kórustag közeledik felém az utcán, jó mélyen a szemembe nevet: – Csókolom, tanár úr! – s kárörvendően figyelni zavaromat. A következő alkalommal azonban már tudtam a riposztot:

– Csak rajta, készen állok! – s tartom neki a fél arcomat, és most én figyelem a zavarát.

Az igazi szép „madarammal” – akit sajnos hagytam elröpülni, s máig nagyon sajnálom – a farsangi időszak egyik szombatján találkoztam. Esti sétám során összefutottam egy békéscsabai kerékpárversenyző barátommal, aki nálam fiatalabb volt, és hasonlókorú barátaival igyekezett a Rózsa Ferenc Gimnázium felé. Elmondták, hogy az egyik negyedik osztály klubdelutánt tart, van ott egy nagyon szép lány, aki a tanulásban is első, megpróbálnak bejutni a buliba, bár nehéz lesz, mert zártkörűnek kiáltották ki, s az osztály fiúi erősen védik a saját lányukat. Kértek, hogy jöjjenek velük, mert én, mint tanár, hátha tudok az érdekükben tenni valamit.

Fölérünk az emeletre, a nyitott ajtón szól a magnó zenéje, s a színes papír girlandokkal díszített osztályteremben táncolnak a párok. Áll a két ór

az ajtónál, a frissen verbuválódott haverjaim megállnak, mert a két ór közli velük, hogy a klubdelután zártkörű, csak ők táncolhatnak a saját lányaikkal.

Határozott lépéssel átmentem szó nélkül a két ór között, azok látva az öt évnyi korkülönbséget, meg a nyakkendő, öltönyös megjelenésemet – meg sem mertek szólalni. Érdeklődnek a társaságomnál, hogy ki vagyok, mire azok azonnal kapcsoltak, s mondják, hogy tanár vagyok (ami igaz volt, és látszott is rajtam), és a városi KISZ-bizottságtól vagyok, (ez nem látszott rajtam, de hihető volt a határozottságom miatt) és ellenőrizni akarom az osztályt, és káderezni a tovább tanulásra jelentkezőket. Az ajtónállók megszéppentek, suttogva körbeadták a hírt: vigyázat, ellenőr vagyok a KISZ-bizottságtól.

Így aztán nyugodtan lekértem a partnerétől az említett lányt, K. Évát. Valóban, szuper intelligens volt, gyönyörű arccal és formával megáldva, öröm volt vele beszélgetni. Meglepődött, amikor felkértem, s a beszélgetés közben elmondtam, hogy új tanár vagyok a hármask számú iskolában, ő meg elmondta, hogy nagyon szeretne orvos lenni, de hát nem tudja, felveszik-e, mert a tudásával nincs baj, de nem jó a származása. Megbeszéltem vele másnapra, vasárnapra randevút, erre azt mondta, hogy csak akkor jöhet el, ha az édesanyja is megismer, és jöjjenek a lakásukhoz.

Ott voltam délután négy órakor, már szépen felöltözve várt. Édesanyja azonnal „káderezni” kezdett, ki vagyok, mik a szüleim? Mondtam, hogy apám katolikus kántor, de már 1948-ban Jugoszláviába menekült, anyám meg akkor gyári munkás lett. Láttam, hogy ez megnyugtatta az aggódó anyát, s utána rákérdezett, hogyan kerültem én a KISZ-bizottsághoz. Megnyugtattam, hogy egyáltalán még KISZ-tag sem vagyok, nem voltam rá politikailag alkalmas, de ezt a bizottságosdit a társaim találták ki, mert egyébként nem jutottam volna be a klubdelutánba.

Nagyon meglegedett volt az anyuka, s elengedett a lánnyal. A séták közben aztán Éva elmondta, hogy az apja katonatiszt volt, s az 56-os dolgok miatt nincs most a családjával. Érettségi után nagyon szeretne az orvosira menni, de szuperkitűnő eredménye ellenére sem reménykedik a továbbtanulásban. Akkoriban nagyon erősen szempont volt a származás. Meg volt szabva az egyetemeken, hány százaléknak kell lenni a munkás származásúaknak, mennyi a dolgozó parasztnak (ezek már akkor tsz-tagként szerepeltek), mennyi az értelmiségnek. Az „egyéb” származás be sem juthatott. Később sok értelmiségi szülő akkoriban otthagyta az állását, és beállt fizikai dolgozónak, hogy a gyereke egyetemre kerüljön. Így nézett ki a kommunista „numerus clausus”!

Igazából nem jártunk együtt, néha-néha találkoztunk. Volt nekem kapcsolatom még bőven, ott volt a szegedi főiskolás, akihez hetenként-két-hetenként leutaztam, no meg egy-két más széplány, akikkel alkalmilag együtt voltam. Felejthetetlen élmény volt viszont az, amikor rábeszéltem Évát, hogy menjünk el hangversenyre, a Szegedi Szimfonikus Zenekar és a szegedi Zenebarátok Kórusa Vaszy Viktor vezetésével előadja Beethoven IX. szimfóniáját. Szabadkozott, hogy soha nem volt hangversenyen, nem tudja, milyen lehet az, de ha a barátnője is eljöhet, mert őt meg érdekli, bár ő sem volt még hangversenyen. (A barátnő „egyéb” származású számkivetett polgárlány volt, zenei előképzettséggel, és az ő szüleinél is hagyomány volt a kultúra iránti igény). Halmágyi Laci bácsinál – nyugdíjas tanár kollégám – aki Békéscsabán a hangversenyek szervezője volt – megvettem a három

jegyet, és a két ragyogó hölgy társaságában, az újonnan elkészült barna öltönyömben beültem a Jókai Színház nézőterére.

Élőben még én sem hallottam a IX. szimfóniát, s mint mondják: a műélvezet megosztva kétszeres öröm, hát nekem így két lánnyal háromfelé osztva négyszeresnek számított. Nagyon feszült rajtam a mellény, amikor a kórus elkezdte a szólamát a negyedik tételben, s beleborzongtam, amikor felzengett a „for Gott” záróakkord. Láttam a lányokon, lenyűgözte őket is a mű, a végén nagyon köszönték, hogy elvittem őket, nem is gondolták, hogy ilyen nagy élmény lehet a hangverseny.

Ötven év múlva gondoltam vissza erre a hangversenyre. A Vaszy Viktor Kórus (a neves karmester halála után vette fel a nevét az általa alapított Zenebarátok Kórusa), amelynek 1971 óta tagja vagyok, előadta Szegeden a művet, amelyet az interneten is lehetett nézni-hallgatni, ekkor eszembe jutott ez a nagy élmény, és gondoltam, hogy felhívom ötven és távolából Évát. Az interneten kikerestem a telefonszámát, s felhívtam az ország nyugati nagyvárosában tevékenykedő neves gyerekorvost. Sajnos, csak az asszisztense vette fel, nem tudom látta-e a koncertet élőben, s látott-e engem, bár kétséges, hogy felismerte volna a képen a basszus szólamban éneklő ősz hajú énekkarost.

Kapcsolatunk akkor ott Békéscsabán a hatvanas évek elején már kezdett szorosabbá válni, amikor közbejött az”első feleségem”. Csak így fogom említeni a Szegeden hagyott főiskolás lányt, akit a végén elvettem, s akitől iszonyatos botrányos körülmények közt elváltam.

Ennek a lánynak az anyja egy tiszántúli kisvárosban élt egy kőműves feleségeként. Nem dolgozott, nem volt munkahelye, és arról ábrándozott, hogy majd a két lányát csakis orvoshoz adja feleségül, s ő így, mint megbecsült anyós kerül föl az úri, polgári körökbe. Rettenetes, klimaxos házi-sárkány volt, minden apróságon ordenáré káromkodásokkal jött belőle a dühkitörés, férjét semmire sem becsülte, lányainak csak a „hülye apátok” állandó jelzőkkel emlegette. Amikor az első feleségem elvitt hozzájuk bemutatásra, akkor utána a férjével együtt megállapították, hogy „proletár” vagyok, ha esetleg elveszem a lányukat, azzal nem fognak felemelkedni egy úri családba. Attól kezdve a családjukban csak „ez” volt a nevem, s később olvastam a lányának írt levelében, hogy „ennek nincs pénze, és nem is lesz soha”.

Utolsó éves főiskolás koromban még nagyon komolyra vettem vele a kapcsolatot. Amikor eljöttem Békéscsabára, akkor hetente két levelet is váltottunk eleinte, aztán csak egyet kaptam, s utána kéthetente jött egy. Az egyik novemberi szerdai napon gondoltam egyet, kipróbálom az autóstoppot, lemegyek Szegedre, s az éjféli vonattal visszajövök. Nagy szerencsém volt, mert sikeres voltam az autóstoppal, s fél hat körül kerestem a Honvéd téri albérletében. Csak a két albérlőtársa volt otthon, s riadt arccal mondták, hogy nincs itthon, elment „valahova”. Vártam egy órát a sötét téren, s láttam, hogy jönnek vissza a Csongrád-megyei úttörőitkárral, akivel nyáron az úttörős szakmai gyakorlaton jött össze. Ezután szünetelt a kapcsolatunk, ezután kezdtem intenzívebben az ismerkedést Békéscsabán. Szegeddel úgy, ahogy tartottam még a kapcsolatot, s amikor az első feleségem negyedikes lett, akkor változott a helyzet.

A fiúk számára Szegeden nagyon jó volt a leány felhozatal. Ott volt négy gimnázium, egyre több lány jött egyetemre, főleg a bölcsészkaron

voltak sokan. Nem véletlenül mondta az egyik neves professzor: – „Kérem, ez a bölcsészkar nem más, mint orvos- és mérnök feleségképző felső leányiskola!” Amikor tehát az első feleségem harmadéves lett, és elmúlt a gólyákra jellemző hamvassága, észrevették az anyjával, nem jön össze a jó parti, ezért eldöntötték, mégis csak én leszek a férj. Ha elveszem, akkor feleségként városban kap állást, – hisz minden végzős irtózott eltemetni magát általános iskolai tanárként egy „isten háta mögötti” faluhelyen, ahol aztán a férjhez menési esély szinte a nullával egyenlő – ha meg nagyobb városba kerül a lányom, – gondolta az anyósom – akkor még minden lehetséges, akár az orvos férj is bejöhet. (Néhány évvel később ez majdnem be is jött nekik, egy agglegény békéscsabai szülészorvos majdnem elvette.)

Férjül vesznek

A diplomájának megszerzése előtti félévében (1963) aztán mindent „bevetett”, és sikerült rávennie, hogy már márciusban megtartsuk az esküvőt. Előtte egy héttel bementem a megyei szakszervezetbe, ott egy fiatal tanárkollégám volt valamilyen tisztviselő, és mondtam neki a helyzetet, tud-e segíteni valami beutalóval. Azonnal szólt a többieknek, s valamelyik vasas szakszervezetnél épp volt egy Mátrafüredre szóló két hetes üdülés, oda mentünk nászútra. Ha pedagógusként a soromra vártam volna, akkor esetleg húsz év múlva kaphattam volna egy szakszervezeti beutalót.

Ősszel lett állása is az iskolámban, együtt tanítottunk. Albérletben laktunk, s a két kezdő fizetésből nehezen éltünk, a feleségem szülei „levették” a kezüket lányuk finanszírozásáról, aki viszont nem mondott le megszokott igényeiről. (Fodrász, kozmetikus, új és új ruhák stb.) Anyám és a kisebb testvéreim meg orroltak, hogy nem veszem át az apa szerepet, hogy nem támogatom az ő nevelésüket anyagilag. A bátyám 56-ban disszidált, Brüsszelben élt, elég volt neki ott megküzdeni a saját fennmaradásáért.

Nem voltam könnyű helyzetben. A tanári fizetésem, amelyet még kezdetben 10 % katonaadó is terhelt épp, hogy elég volt a fennmaradásomhoz. Albérlet, ruházkodás, élelem (erre költöttem a legkevesebbet) no meg a szórakozás (erre szerettem volna többet is költeni) kiadásai oda vezettek, hogy hó végére soha nem volt pénzem. Megtakarítás semmi, ám ha tehettem, vittem anyámnak néha kisebb összeget, mert nagyon várták az otthoniak.

Egy éve tanítottam már tanárként, amikor anyám szabadságot vett ki, és elutazott hozzám Békéscsabára. – Jó lenne, ha most már többet adnál, sok pénz kell a többieknek – mondta. Próbáltam neki többet adni, de hát ez nagyon nehezen ment. Nehezen fogta fel, hogy a tanári fizetés rosszabb, mint a munkás fizetés.

Nőttek a húgaim, öcsém, s egyre többbe kerültek anyámnak. A nagyobb húgom tanítónő lett, de kétévi tanítóskodás után úgy gondolta, követi a példámat, jelentkezett a tanárképzőbe magyar-ének szakosnak. Föl is vették, és anyám nagyon haragudott, hogy nem maradt meg tanítónőnek. Húgom elvégezte a főiskolát, kiváló énektanár lett belőle. András öcsém Miskolcra ment egyetemre, gépészmérnökként végzett, a szegedi olajiparhoz került, majd később a Vasöntödében lett vezető mérnök. A kisebbik húgom a Tömörkény gimnáziumba ment a hatvanas évek elején. Egy hónap múlva származása miatt a vonalas káderek ki akarták tenni onnan, de anyám szólt

a dorozsmai párttitkárnak, akinek köszönhetően maradhatott. A húgom az érettségi után fogorvos lett, így neki Dr. címe is van. A legkisebb öcsém agrármérnökként végzett Gödöllőn, ő már nagyon jól keresett a Kádár-rendszer utolsó éveiben, a téeszek tehenészeteit felügyelte. Kocsival járta az országot, s útiköltség címen a jó – nem pedagógus – fizetésének pluszban még a kétszeresét is megkapta.

Amikor már mindenki egyenesbe került, anyám teljesítményének, a család felemelkedésének a csodájára jártak. 1970. november elején a Népszavában megjelent egy szép cikk: Mindet fölnevelte, mindet taníttatta címmel, amelyben az újságíró gyönyörű szavakkal leírta a család szomorú múltját és a felemelkedését.

Büszke lehetett rá anyám. Ha társaságba került, vagy ha vonaton utazott a gyerekeihez, azonnal a témájánál volt: – Hat gyereket neveltem fel egyedül, mind a hat diplomás lett! – És élvezte az emberek csodálatát.

Engem kivéve sikeresek lettek valamennyien anyagilag is. A húgaim a diplomás és jó beosztással és jövedelemmel rendelkező férjeik révén (nem pedagógusok voltak) ingyen vagy nagy kedvezménnyel kaptak vállalati lakásokat, öcsém saját jogon úgyszintén. Nekik a feleségeik voltak pedagógusok, ők ugyan hiába voltak a szakmájuk kiváló tanárai, az ugyan semmit nem hozott juttatásban családjuknak. Az ő révükön sem lakás, sem nagy fizetés nem járt.

Bezzeg engem ebben a kora Kádár-rendszerben semmilyen jó kilátás nem biztatott. Két kezdő tanárnak egyedül, az anyagi megbecsültség alacsony szintjén a szegénység állapotával kellett szembenéznie.

1963-ban volt az esküvőnk, s azonnal beadtam az igényünket lakásra. Akkoriban az állam osztotta a lakásokat, hisz a kommunista alapelv az volt, hogy nem lesz magántulajdon, az állam fog gondoskodni dolgozóiról. A társadalmi osztályoknak megfelelő rangsorban osztottak lakásokat, városban első helyen a munkásosztály szerepelt, nekik járt a legtöbb a szétesztandók közt. Békéscsabán a pedagógusok évente kettő lakást kaphattak. A művelődési osztály sorrendet állított fel rászorultság alapján, s az első helyeken lévők kaphattak. Jól emlékszem, mi a nyolcvanadik helyen voltunk, (az akkori állapot szerint 40 év múlva került volna ránk a sor), és első helyen M. Béla és felesége állt (velem egyidős évfolyamtársaim voltak a főiskolán, a szlovák gimnáziumban tanítottak), de nekik volt már gyerekük is.

Jellemző példa az akkori helyzetre, hogy a városközpontban, az I. István téren épült pártfunkcionáriusok részére egy 15 lakásos ház. Széltében-hosszában mesélték az emberek, hogy asztalcsapkodás és ökölharc is volt bent a bizottságon, mert a sok önjelölt rászoruló mind azt bizonygatta, hogy ő a legjobb kommunista, ő harcolt többet a pártért...

A KISZ-lakás

Az égető lakáshelyzet megoldására központilag kiadták, hogy minden üzem, vállalat oldja meg a saját munkásainak lakáshelyzetét, ahol nagy kedvezményekkel lehet lakáshoz jutni. A pedagógusoknak nem volt ilyen ereje, viszont a KISZ-bizottság tudott lépni e téren. Meghirdették, hogy egy KISZ-lakótelepet hoznak létre a város végén lévő Lencsési réten, oda nagy kedvezményekkel be lehet lépni egy lakás reményében.

Jóban voltam a megyei KISZ- titkárral, mert azt egyszer megbízták azzal, hogy Orosházán nyisson meg egy filmfesztivál félét. Már két napja kotlott a beszédén, mert valamit kellett volna mondania a magyar filmművészetről, s akkor valaki ajánlott engem, mert én voltam akkoriban a régi filmeket vetítő filmbaráti körök vezetője. Rendszeresen szakmai előadásokat kellett tartani a Karádi Katalin és egyéb régi filmek vetítése előtt, hogy a tudományos látszat meglegyen, hisz régi filmet csak tudományos céllal lehetett vetíteni. (Prágában történt, hogy Chaplin filmet vetítettek úgy, hogy jegyet lehetett venni rá a mozi pénztárnál. Megjött a csehszlovák államnak a feljelentés, s üvegiparuk egy éves jövedelme ment rá a büntetésre.) A mi „nézőinknek” volt igazolványa (valójában bérlete), amellyel nézhette a régi filmeket, s előtte „tudományos” előadást is kaptak. Ezt a TIT (Tudományos Ismeretterjesztő Társulat) szervezte, én voltam az előadó. (Előadásonként 200.- Ft)

Behívatott a KISZ-főnök, elmondta bánatát, s én kértem egy gépírónőt, s húsz perc alatt lediktáltam egy jó megnyitó beszédet, nagyon tetszett a titkár elvtársnak. A gépírónő előzőleg egy szövőgyárban volt irodista, a filmfelvevő gépek helyett következetesen „filmfelvető” gépeket írt, amit a titkár a közönség előtt következetesen fel is olvasott, (a diktálás után nem olvastam az írást) de rajtam kívül ezt senki sem vette észre.

Első helyen voltam a lakáskijelölésnél, a titkár elvtárs döntött, így a legjobb lakást és a legnagyobb kedvezményt kaptam. Harmincezer forint volt a beugró, (ha rettenetesen spóroltunk volna, akkor havi ezer forintot tudtunk volna félretenni) ezt legfeljebb négy év alatt kaparhattuk volna össze. Megkaptam a kiegészítő kölcsön lehetőséget, ez hétezer forintot levett a befizetendő induló összegből, de három évig a meglévő részleten felül fizetni kellett még érte. Megkaptam azt a lehetőséget is, hogy ötezer forintot ledolgozhassek az építésben. A terület földmunkáit kellett ezért elvégezni, alapot ásni, szállítást végezni, lapátolni stb., ezt az építő vállalat határozta meg. Így az induló összeg csak 23 ezer forintot tett ki. A feleségem szülei adtak 17 ezer forintot, kellett volna még hatezer. Anyósom – tudtom nélkül – elutazott anyámhoz, s addig követelőzött, míg „kicsalta” a féltve őrzött megtakarított pénzét, 6500.- forintot. Ez aztán kicsapta az irigységbiztosítékot a testvéreimnél. Ahelyett, hogy minden erőmmel csak őket segíteném, még elviszem az ő pénzüket is!

Be lett fizetve az induló összeg. A 35 ezer forint felét a feleségem szülei ideadták azzal, hogy a többit rendezzem én a plusz hitellel megtoldva, és ettől kezdve mindig felhánytorgatták, hogy csak nekik köszönhetem, hogy lakásunk lett. A feleségem is csatlakozott hozzájuk ebben a témában: ő is abban a tudatban leledzett, hogy a proli gyerekek ők szereztek lakást, nélkülük ugyan semmire sem jutottam volna.

Elindulhatott az építés, az első ház lett a miénk, s ekkor a feleségem elhatározta, hogy eljön, és megnézi, hol fog épülni a négylakásos társasházunk a KISZ-lakótelepen. Kibicikliztünk a város végére, elhagyunk egy temetőt, s mutattam az út mellett lévő nagy mezőt: itt lesznek a KISZ- házak.

Ledobta magát az út melletti poros részre, csapkodta a tenyerével a földet, úgy kiverte a hisztit. Eddig is a falujának végén laktak, egész eddigi életében szégyellte, hogy a központban lakó úri barátnői már rég otthon voltak, amikor neki még mindig caplatnia kellett a hosszú Petőfi utcán a száz valahányadik számú házukhoz. És most tessék! Kint fog lakni a prérin!

Délelőtt tanítottam, délután mentem végezni a vállalt 5000.- forintot érő földmunkát, alapot ástam, földet egyengettem, később salakot szereztem, amit föl kellett lapátolni mennyezeti hőszigetelésre. Este meg vonatra ültem, s mentem vidékre TIT előadást tartani. Feleségem soha nem jött ki az építkezésre. Délelőtti órái után sorra látogatta a külső iskolákban tanító alsó tagozatos tanítónő barátnőit, ott trécselt velük délután ötig, és este hazajött megkérdezni, mi a vacsora.

Egy év alatt elkészült a 75 négyzetméteres, kétszintes társasházi lakás, lent volt a konyha meg egy nagyszoba, s egy saját beton lépcsőház vezetett föl a fönti két szobába meg a fürdőszobába. Naponként kellett hallgatnom, hogy mennyire utálja ezt a lakást, meg az egész helyzetét. A második gyerekünkkel volt otthon, szülési szabadságon, s amikor késő délután hazaértem, látom, hogy a frissen kifestett lépcsőházban ácsцерузával húzott 30 centiméter hosszú függőleges vonalak sorjáznak fölfelé. Dühösen kiabálta: negyvenszer kellett föl s lemennie valamiért, ezért strigulázott mindannyiszor!

A Rózsa Ferenc Gimnázium

Később a békéscsabai Rózsa Ferenc Gimnáziumban lettem tanár. Nagyon szép öt évet töltöttem ott, egyike voltam a tanulók által legkedveltebb tanárnak, a filmesztétikai oktatásnak egyik úttörőjeként ismertek el. A filmes szakköröm titkára félve jelentkezett az akkoriban legnépszerűbb külkereskedelmi főiskolára, nem bízott, hogy fölveszik, s mikor a fölvételin megjelent, akkor már ott mondták neki, hogy nagy örömmel várják, mert épp végez az a lány, aki pezsgő filméletet teremtett a főiskolán, és az is Péter László szakkörének volt a vezetője négy évvel azelőtt. Föl van véve, neki kell folytatnia a végzős munkáját, és üdvözlük a tanár urat.

Egy másik tanítványom, Szántó Mária az Erkel Diákünnep irodalmi első díját hozta el, ilyen eredménye az iskolának addig soha nem volt. Büszkeséggel töltött el még az, hogy a gimnázium nagy öregjei: (akiknek nevét ma márvány emléktábla örökíti meg az intézményben) Csák István, Pribojszky Mihály, Dr. Virágh Ferenc kollégáiként maguk közé vettek, tartalmas őszinte beszélgetésben kellemesen megbeszéltük s világ dolgait. Nagyon jó kapcsolataim voltak a megyében élő művészekkel is, rendszeres vendég voltam a színház klubjában, sokszor találkoztam, beszélgettem Gyulán Simonyi Imre költővel, Koszta Rozó festővel, írtam a helyi sajtóba, de jelentek meg írásaim országos lapokban is.

Nagyon megsértődtem viszont, amikor a pártbizottság által kinevezett új igazgató nem nekem adta egy tartósan helyettesítésre kerülő osztály magyar óráját, mert akkor nem huszonnégy kötelező órából lett volna (az ének miatt), hanem csak húsz, és így lett volna az eddigi heti kettő túlórám helyett tíz. Inkább odaadta a szakfelügyelő barátjának, annak meg kellett a heti plusz három óra. Az igazgató azt mondta a szakszervezetisnek, akit ráküldtem, hogy kérdezze meg, milyen indokkal döntött így, a válasz: hogy szakmailag jobbnak látta a másikat. Ezt sajnos nem lehetett jogilag támadni, az anyagi indokot viszont igen, de azt nem mondta.

Épp akkoriban jelent meg a Köznevelésben, hogy Szegedre, a főiskolára magyar szakos szakvezető tanárt keresnek. Beadtam a pályázatomat, el is fogadták, s odanyomtuk az igazgató képébe, hogy szerinte szakmailag

nem vagyok alkalmas egy szakközepes osztály magyar óráira, de egy felső-
oktatási intézménynek szakmailag jó vagyok?

Feleségem szegedi varrónője, akinek ő a legjobb kuncsaftja volt fő-
iskolás korában, mondta, hogy lelépéssel tud egy belvárosi lakást Szegeden,
közel a Szent István térhez. Rávett a feleségem, hogy fogadjam el az állást,
adjuk el a KISZ-lakást, felét lefizetjük a szegedi lakás lelépéséért, (ez
akkoriban törvénytelen, büntetendő cselekmény volt) és a többiből autót
veszünk. Ezt elsősorban az anyja javasolta, mert úgy látta, hogy a lányának
még jobb esélyei lesznek, mit lehet tudni, Szegeden sokkal több orvos (vagy
más) van, akivel lánya megvalósíthatja terveit.

A HETVENES ÉVEK

Elfogadtam az állást, gyorsan eladtam a feleségem által gyűlölt KISZ-házat, elvittem a pénz felét a főbérlo fiának. A főbérlo egy régi rendszerben nagyon vagyonos malomtulajdonos özvegye volt, és régóta nem lakott az államosított házuk legjobb lakásában, mert betegsége miatt a nagyobbik fia ápolta. Beköltöztünk, mint az özvegy távoli rokona, fizettük a nevében a lakbért, nevünkre írtattuk a közüzemi szolgáltatást, s éltünk a hatalom által nem nekünk utalt szép lakásban. Ha megtudják a lakásszerzés módját, akkor kitettek volna belőle, és megbüntették volna a főbérlo, meg a tiltott lakásszerzőt, vagyis engem is.

Amikor az anyósom fölfogta, hogy az a lelépési pénz nem tulajdonjogot jelentett, (azt hitte, hogy egy fél békéscsabai lakásért egy kétszer nagyobb értékű szegedi lakást kaptunk) hanem csak egy egyszerű albérleti jog volt A lakás az államé, s ha rájönnek a turpisságra, akkor annyi... Viszont akkoriban egy tanácsi lakás lakhatás szempontjából jobb volt, mint a magántulajdoni lakás. A lakbér minimális, s nincs rá kiadás, hisz mindent elvégez az IKV (Ingatlankezelő Vállalat).

Rettenetes ribilliókat csapott az anyósom, hogy lehettem ilyen hülye, hogy ebbe a bizonytalanságba belementem. Ebben vele harcosan részt vett a feleségem is, pedig hát tudhatta, mivel jár az ilyen lelépéses akció, megbeszéltem vele előzőleg. De amikor az anyja a látogatásai során elkezdett „ortályozni”, hát szolidaritásból ő is rátett egy-két lapáttal.

Három év múlva meghalt az özvegy főbérlo, akit soha nem láttunk, mert mint mondtam, egy dunántúli kisvárosban lakott a nagyobbik fiánál, én ekkor beadtam egy kérvényt a szegedi lakáshivatalhoz, hogy meghalt a főbérlo, akinél, mint a távoli rokonai laktunk. Kértem, hogy nyilvánítsanak jogcím nélküli jóhiszemű lakónak, s az én nevemre utalják ki a lakást. Tanár vagyok a tanárképző gyakorlójában, van két gyerekem, Attila nyolc éves, Tamás négy éves, ha kitesznek, akkor nincs hova mennem.

Ritka rendes ember volt a lakásosztály vezetője, valószínű tudott az előzményekről, de látta, hogy ki vagyok, egyébként is az iskolámba akarta hozni az óvodás gyerekeit, és behívatott a lakásosztályra, (ez volt akkoriban a legfélelmetesebb hivatal, hisz több ezren reménykedtek, hogy nekik kiutaljanak egy új, vagy régi, megüresedett lakást) és ott közölte, elfogadja a kérelmem, miénk a (lelépéssel szerzett) lakás. A KISZ-ház helyett lett egy kétszer értékesebb ingatlan Szegeden, és még mellé autó is, erre is telt az eladott lakásból, ami nagy szó volt akkoriban. Spórolással talán tizenöt év múlva juthattunk volna el erre a szintre.

Ennek viszont megvolt az ára. A három éves bizonytalanság, az állandó szekálások miatt teljesen elhidegültem nejemtől és főleg a családjától. El kellett volna válni tőle, de arra gondoltam, hogy a gyerekeimnek legjobb anyja csak az anyja lesz, s így a közös lakás, közös gyerek miatt, úgy gondoltam, együtt kell maradnunk.

Válás lett a vége. Czirják valóperes bíró a feleségemnek ítélte a két gyereket meg a lakást. Így maradtam család és lakás nélkül.

Én választok feleséget

A sok hercehurca után két évre megnősültem, még hozzá úgy, hogy nem engem néztek ki férjnek. Egyik párttag vénlány a testületből az esküvőm után a párttaggyűlésükön elmarasztaló párthatározatot akart hozatni, mert nekem illett volna szétnézni a tantestületben, és tudnom kellett volna, mi a kötelességem. (Ezt maga a párttitkár mondta nekem nagy nevetve.) Azt nehezményezte, hogy nem a tantestület független lányai közül kerestem párt magamnak.

Most már tudtam jól választani: a második feleségem szinte mindenben ellenkezője volt az elsőnek, és így ideális házasság jött létre, ami több mint harminc éve tart jó harmóniában.

Hát ennyit a magánéletről a hetvenes évekből.

A NYOLCVANAS, KILENCVENES ÉVEK

Végre elérkeztem ahhoz az állapothoz, hogy a munkának, a családnak éljek. Az esküvő után a feleségemhez költöztem. Boldog korszak következett ezután, megszületett Ákos majd Máté fiam, s a felnövekvő fiúk mindig új és új örömeikkel szolgáltak.

Két éves volt a kisebbik és hat éves a nagyobb gyerek, (az előzőből meg 14 a nagyobb, 10 éves a kisebb) s néha olyan helyzetek jöttek elő az utóbbi kettő esetében, mint az előző kettőnél. Egyszer rá is kiáltottam a későbbi nagyobbra: – hagyd már abba, Attila, az öcséd nyektetését, mert baj lesz! Ekkor Ákos gyerekem kerek szemekkel néz vissza, hogy lett belőle Attila. Szegény nem tudhatta, hogy pont ugyanúgy viselkedett ő az öccsével, mint ahogy nyolc évvel előtte tette ezt a hatalmát gyakorló báty – mármint Attila – szegény Tamás öccsével, s automatikusan ugrott be nálam az ilyen esetben szokásos mondat.

A szövetkezeti panellakás

Benn volt a lakáskérelmünk szövetkezeti lakásra. Akkoriban (a nyolcvanas években) már gőzerővel mentek az építkezések, s többféleként lehetett lakáshoz jutni. Akinek volt pénze, az családi házat vagy társasházi lakást épített, akinek kevesebb pénze volt, az beugorhatott szövetkezeti lakásba, akiknek meg nem volt pénze, (ezek voltak a legtöbben) azok tanácsi bérlakást igényeltek. 1984-ben annyi panellakás volt készen, hogy a városvezetés elhatározta, minden bent lévő lakásigényt kielégít, méghozzá tanácsi bérlakás formájában. A szövetkezeti lakásépítést leállítják, mert ez nem gazdaságos, akinek ilyen igényük van, annak is felajánlják a tanácsi lakást. Ugyanolyan panellakás volt a szövetkezeti is, csakhogy ez tulajdont is jelentett, ötvenezer volt a beugró, s utána 350 ezer a hitel, de a lakás az övé volt, bármikor eladhatta. A tanácsinál mindössze ötezer (ez egyhavi fizetés) volt a használatba vételi díj, s utána csak a jelképes lakbért kell fizetni.

Összehívták a szövetkezetre váró lakásigénylőket, s nagyon agitálták őket, fogadják el a tanácsi formát, ne fizessenek annyit. Mondom az igazi feleségemnek (mármint a másodiknak, s a továbbiakban feleség néven csak ő értendő), hogy ha ezek annyira akarják, hogy mondjunk le a szövetkezeti-ről, akkor valószínű, ez csak nekik jó, ezért hát ragaszkodjunk a szövetkezetihez. Ketten maradtunk a százvalahányból, akik nem kértek a kedvezőbbnek látszó tanácsiból. Nagyon jól jártunk vele, a Tisza-parton kaptunk jó helyen egy kettő plusz kettes panellakást a második emeleten, s nem kellett a nyomasztó panelrengetegben, a Makkosházi városrészben laknunk. (Nagyon úgy gondolom, hogy ezt is annak a nagyon rendes lakáshivatal vezetőnek köszönhetjük, aki előzőleg is jót tett velem.)

Könnyen befizettük az önrészt, még garázst is tudtunk venni a házban, a szocialista viszonyok között a csúcsot elértük a vagyonosodásból. Öt év alatt a nincstelen, mindenétől megfosztott facér férfiból család, lakás és autótulajdonos lettem, már csak a kiskert hiányzott, ez volt a Kádár-rendszer vagyonosodási végcélja akkoriban. A hitel törlesztő része nem haladta

meg az egyikünk fizetésének a tíz százalékát, a rezsi költség (víz, gáz, villany, fűtés, meleg víz) kijött a családi pótlék összegéből. Egyikünk fizetését meg tudtuk takarítani, a bankszámlán maradt. Igaz, hogy az én fizetésemet gyerektartási díj is terhelte, de volt mellékesem: filmklubot vezettem a Juhász Gyula Művelődési Házban, amatőrfilmes szakköröm volt az Úttörőházban, és így kiegészítve a mellékesekkel mindig volt annyi a fizetésem, mint a feleségemnek.

No, de jött a rendszerváltás. A szocializmust felváltotta az „óhajtott” kapitalizmus, vége lett a szocialista állam gondoskodásának. A lakásszövetkezet nem kapott állami támogatást többé, nem tudta fizetni az igazgatót, titkárságot, karbantartókat, ezért föloszlott, a panelházak 20-30 lakása társasházzá alakult. Most már a rezsit piaci alapon kellett fizetni, s háromhavonként jött mindig az értesítés, hogy emelik a fűtés, a melegvíz árát, a lépcsőház világítását, takarítást pedig oldják meg a lakók, ahogy tudják.

Lassan odajutottunk, hogy az egyikünk fizetésének fele is elment a lakásrezsire. A trendet figyelve láttam, hogy majd szépen odajutunk, nem hogy a fele, de egyikünk egész fizetését is el fogja vinni a lakás fönntartása. (Ma, 2011-ben ez már valóság, a panelben lakók foglyok, ki vannak téve a szolgáltatók kénye-kedvére, nem is tudnak szabadulni tőlük, de a lakástól sem. Eladhatatlanok.)

A rendszerváltás után két évvel, amikor az infláció 30-40 %-os volt, az OTP is eldöntötte: nem fogja a lakáshitelek befizetési részleteinek veszteségét tovább állni, – amelyek változatlanok voltak eddig – fel fogja emelni a piaci szintre. Ám, hogy ne fájjon annyira, vagyis ne törjön ki valamiféle lázadás, hát följánlották, ha a felét kifizetik a hitelek, akkor eltörlik a többi, így a lakás hitelmentessé válik.

Volt megtakarításunk, könnyedén kifizettük, sőt, anyám lakásának a hitelét is rendeztük, és még maradt is pénzünk a bankban, arra 25 %-ot fizettek kamatra nekünk. Le akartuk cserélni az autónkat, a hatéves Daciát, mert rettenetesen rohadt már a karosszériája, állandóan probléma volt a fékkel, és hetenként kellett rajta gyújtást állítani. Ez utóbbit magam végeztem el szombatonként az általam kreált segédeszközzel, amely egy henger alakú izzó két végére forrasztott vezeték volt, ezzel öt perc alatt egy csavarhúzóval állítottam a megszakítón, és így a megfelelő időben villant a gyújtás. Jobban ment a kocsí – egy hétig.

Kimentem az Etelka-sor végén lévő autópiacra, vasárnap délelőttönként ott árulták a használt kocsikat, de nem volt jó a felhozatal. Hazajöttem, s elővettem a Délmagyart, megnéztem az apróhirdetésekből van-e ház eladó jó áron. Most már ugyanis kezdtek fölértékelődni a magánházak: nincs lakbér, nincs közös képviselő közös költséggel, nincs távfűtés, nem kell gáz, mert fával-szénnel is lehet tüzelni, esetleg ha van kert, az még külön előny. Mellette még itt van a sok panelszomszéd. Ha az alattunk lakó Fajt család rántott húst sütött, akkor nálunk is mindenhol ott volt a sült olaj szaga. Ha meg a fölöttünk lakó Reisinger család négy éves duci lánya szaladgálni kezdett, tudtuk, hol jár, mert mindig előbb a sarka érte a szőnyegpadlót, amikor a lábát váltogatta, s a mennyezeten hallani lehetett minden lépést.

Olvasom az újságot, eladó benne a Hóbiárt basa utcában (jó helyen, kb. 20 perc gyaloglásra a központtól) egy ikerház egyik fele, kettőmillió-ötszáz ezerért. Elgondoltam, hogy van négyszázezer forintunk a bankban, a panelt el tudjuk adni egymillió négyszázezerért, a garázst háromezrezerért

(ezt keresték a legjobban, a panellakás nem volt olyan kapós már akkor), valahonnan csak összeszedünk hozzá még három-négyszáz ezer forintot, mert alkudni is fogunk.

Ebéd után elsétálok a házhoz. Földszintes ikerház, 1959-ben épült tömör téglából, jó az állaga, sehol sem rossz a vakolat, redőnyös ablakok, fákkal teli csendes mellékutca. Annak idején az ikerházat egy testvérpár építette, az egyik villanyszerelő, a másik asztalos volt. Az idősebbik, a villanyszerelő öt éve meghalt, s a felesége meg egy éve, ezért volt üres az egyik lakás, és az öccse meg a felesége, akik örökölték, azok laktak az ikerház másik felében.

Átvezet a két nyolcvan év körüli öreg a lakrészbe, két utcai szoba, parkettás padló, (sokkal jobb, mint a szőnyegpadlós egészségtelen panel-lakás), konvektoros a gázfűtés, ami rosszabb, mint a radiátoros), nagy konyha, nagy kamra, amiben egy padláslépcső is van, s olajfestésű a fürdőszoba fala, (mivel 1959-ben nem lehetett csempét kapni) és kert is van a ház mögött.

Mondom az öreg házaspárnak, szeretném megvenni, de ahogy látom, a pénz nem maguknak kell, kivel kezdjek alkudni a vételárról. Felcsillan a szemük, hát persze, nem nekik kell a pénz, a lányuk osztályvezető főorvos Pesten egy kórházban, Budán építkeznek, oda kell a pénz. Megadtak egy telefonszámot, s hazamentem. Mondom a feleségemnek, hogy megnéztem egy magánházat, de csak kétszobás, nem négy, mint a miénk, de így is nagyobb, összesen 76 négyzetméter (a panel 72 volt).

Magánházba költözünk

Azonnal rácsapott, nem baj a kettő szoba, a magánház százszor jobb, mint a panel. Emelem a telefonkagylót (nagy szó volt az akkoriban, hogy valakinek telefonja is van a lakásában), s hívom a megadott számot. Az orvosnővel két perc alatt megbeszéltük: enged az árból 250 ezret, augusztusig tartja nekünk a lakást, addig eladjuk a panelt, és fizetünk. Volt ugyan a megadott árért vevője, de mivel tudta, hogy egy tanár házaspár vagyunk, s apja, anyja tájékoztatta már előre, hogy szimpatikus vevők vagyunk, így nekünk ideadták az ikerház felét. Nem volt mindegy nekik, ki lesz a szomszédjuk.

Nagyon nehezen sikerült eladni a panellakást, különösen így meghatározott időre. A hirdetésre sok telefon jött, mert jó helyen, a Tisza-parton volt a lakás, no meg telefonnal is rendelkezett, de mikor meghallották, hogy panellakás, legtöbbször letették a kagylót. Végül nyomott áron (kb. 200 ezerrel kevesebért) megvették: a telefon volt benne a nyerő, az kellett nagyon a lakás vevőjének. Évekig vártak akkoriban a telefonért, 25 ezer forintért kellett részvényt vásárolni, hogy felvegyenek valakit a listára. Aztán néhány év múlva megjelentek a mobilszolgáltatók, és vége lett a telefon mizériának.

A tanév utolsó napjaiban megkaptuk a panelért a pénzt, lejött az orvosnő a férjével, szerződést írtunk, fizettünk (400 ezer forint bankkölcsönt vettünk fel, hogy meglegyen a vételár). Kértem kölcsön egy utánfutót, és a Daciával öt fordulóval áthordtam a bútorainkat a földszintes házba a négy fiam segítségével. Kérdezik a panelszomszédok, amikor látják a hurcolkodást, hogy mi van, elköltözünk? – Igen, – mondom – megyünk magánház-

ba. – És miért jó az nekünk? – Mert ott más! – Alattunk az ördög, fölöttünk a jóisten, – Nem pedig a Fajt, no meg a Reisinger! – és jót vigyorogtunk a panelház és a földszintes ház találó jellemzésén.

Bezsúfoltuk a panelból átvitt bútorokat az ikerház utcai két szobájába, mert ott legfeljebb csak festeni kellett, s a nyári szünet kezdetén azonnal hozzáfogtunk a többi helyiség felújításához. A konyhai ablakot nagyobbra, korszerűbbre cseréltük, felszedtem egy csákánnyal a konyhában a hajópadlót, s beton alapra szép padlólapokat tettünk, a fürdőszobát a gépészmérnök András öcsém hozzáértő és kitartó segítségével kicsempéztük, kád- és mosdócserével korszerűvé, lakhatóvá tettük.

Minden munkát saját magunk végeztünk, még vízvezetékét is cseréltünk. Ekkor történt életveszélyes nagy baj: gyorsvágóval vagdostuk a külső elhelyezésű falra szerelt vízvezeték csöveket, hát észrevettük: 220 volt áramfeszültség volt a vízvezetékben! Amikor megszakadt a földdel való kapcsolat, jól megrázta az áram az öcsémet!

Azonnal hívtuk az áramszolgáltató emberét, aki meg fölmászott a ház előtti villanyoszlopra, s lekapcsolta az egész házat a hálózatról. Át kellett mindkét lakásnál cserélni a belső vezetéket, új órát hozatni, s elég borsos áron újra kérni az újbóli feszültség alá helyezést. Telefonáltam a pesti eladókhoz, csak tájékoztatásként jeleztem a dolgot, hogyan jártuk, s akkor az orvosnő férje azt mondta, hogy nagy mahinátor volt az öreg villanyszerelő, úgy tudta valamilyen módon megoldani az áram bekötését, hogy a mérőóra csak a tizedét mutatta a fogyasztásnak.

A panellakásból való kiköltözésünk után visszaköltöztünk ideiglenesen az anyósomhoz, aki a baktói nagy házában egyedül lakott, és nagyon örült nekünk, mert visszajött a pezsgő családi élet hozzá. Reggel azonnal mentem a házunkba dolgozni, délben hazamentem ebédelni, s utána visszakerékpároztam, s sötétedésig folytattam a felújítást.

Augusztus végére elkészült a lakás, tágas, ebédlőnek is használható konyha, szép fürdőszoba, parkettás újonnan festett szobák, s a málnabokrokkal dúsan elgazosodott kert fogadta a beköltözésünket. A málna éppen érésben volt, boldogan szedték az idelátogató unokatestvérek is. Igaz, hogy csak a kisebbik húgom elvált férje hozta el a gyerekeit ide egyik nyári láthatása alkalmával, mert ez érdekes program volt neki meg a gyerekeinek. A másik húgom nem látogatott meg, mert őt bántotta, hogy én gyarapodok.

Az úttörő csapatvezető

Akadtt rosszakaróm a tantestületben is. Egyik volt az a vénlány, aki a párttaggyűlésükön felszólalt, és megrovást akart adatni nekem, mert amikor másodszor nősültem, akkor – szerinte – köteles lettem volna előbb a tantestületben széjjelnézni.

Neki a pártalapszervezet azt adta még régebben pártfeladatként, hogy támogassa az úttörőmozgalmat az iskolában. Én voltam a csapatvezető, odakerülésemkor ez volt az állásba kerülésem feltétele, el kellett vállalom. Gyűlölt munka volt ez az általános iskolai tanároknak, igyekeztek megszabadulni tőle. Azt hittem, hogy két évig leszek csapatvezető, aztán jöjjön más, de a válásom, meg a hozzá kapcsolódó büntetőügyeim miatt zsarolható lettem, nem tudtam megszabadulni tőle. Ha már rajtam ragadt, – gondoltam – akkor végezzük rendesen!

Még gyerekkoromban voltam cserkész, s megéltem azt is, amikor 1948-ban úttörővé alakították azt a mozgalmat. A megmaradt cserkész vezetők ugyanazokat az élvezetes formákat vitték tovább, csak más ideológiával. Az iskolámban ezt a cserkész hagyományt követtem, élvezetes versenyeket, kirándulásokat, vetélkedőket szerveztem – néhány, feladatok előtt nem menekülő aktív kollégám meg a tanárjelöltek segítségével – az úttörő gyerekeknek, akik azt nagyon élvezték. Ma is mondják a régi tanítványok, hogy nagyon jó volt az úttörőzés nekik annak idején.

Nem így a párt által kijelölt patronálónak. Ő a pártfeladatot úgy értelmezte, hogy nem segíti, hanem felügyeli az én munkámat, s azt vizslatta, hogy mennyire tartom szem előtt a párt és a mozgalom irányelveit. Minden szeptemberben munkatervet kellett készíteni, s ezt alá kellett írni az igazgatónak, meg a városi úttörőtitkárnak, ennek alapján kellett dolgozni. Nem volt nagy jelentősége, ugyanúgy bent hevert a fiókban, mint ahogy a vaskos tanmenetek, de a buzgó, hozzá nem értő bürokraták ezt nézték, és keresték benne az irányelvek meglétét. A párt által megbízott vénlány háromszor dobta vissza, mert ezt meg azt kifogásolta. Nem lehetett elküldeni melegebb éghajlatra, mert akkor rohant volna a párttitkárhoz, s az meg nem tehetette meg, hogy ne védelmezze a párt tekintélyét, mert akkor meg szaladt volna a vénlány további fölsőbb hatóságokhoz, mint a mesében a kismadár, akit nem akart a kóró ringatni.

Minden évben volt tanév vége felé egy párttaggyűlés a tízegynéhány tantestületi pártagnak, amikor az úttörőcsapat munkája volt a témájuk. Ezen ott kellett lennem, be kellett számolnom az elvégzett munkáról, s utána a megbízott párttag (mármint a vénlány) mondta el a maga észrevételeit. Nagyon jól tudták a kollégák, hogy magát a csodát produkálom, mert soha úgy nem ment a mozgalom, mint amikor én vezettem, hát a beszámolója végén felajánlották neki, vállalja el, ha ilyen jól tudja, hogyan kell ellátni az úttörőcsapat vezetését. Ezzel aztán a helyére tették.

Mellékes megjegyzés: ez a „felügyelő” egyáltalán nem tudott fegyelmet tartani, van erre egy példa: ünnepségre gyülekezett az iskola, s már minden osztály megérkezett, csak az ő osztálya hiányzott. A testnevelő tanár, aki a szervezésért volt a felelős, fölrohant az osztálytermébe, s döbbsen látta: egy gyerek fönn ül a tanári asztal tetején egy széken, a többiek össze-vissza rohangálnak, s a vénlány osztályfőnök sírva könyörög nekik, ugyan legyenek szívesek sorakozni, mert elkésnek. – Hát ilyen szakmai tehetséggel gondolta ő, hogy nekem mondja meg, hogyan kell dolgoznom. (Kicsiben így nézett ki az egész magyar oktatást irányítók szakmai hozzáértése.)

A kiváló gyerekek osztálya

A nyolcvanas évek közepén egy ötödikes angol tagozatos osztálynak megkaptam a magyar órák mellé az osztályfőnökséget is. Rendkívül mozgékony – a tanítónők véleménye szerint nagyon cserfes – és nagyon eszes gyerekek voltak, nem tolongtak értük az osztályfőnökségre pályázók, így kaptam én a 36 fős nyüzsgő gyerekcsoportot. Ekkor volt a Ratkó-korszak második hulláma, ekkor lettek szülőképesek az ötvenes évek lányai. Nagyon jól éreztem magam a jó eszű gyerekekkel, tudtam, hogy csak úgy tudok velük boldogulni, ha értelmüket kellően foglalkoztatom, mert ők, ha

nem elég érdekes az óra, ha unatkoznak, akkor csak úgy tisztességből nem fognak nyugton maradni. Az olyan tanárjelölt, akinél ők intelligensebbek voltak, hiába próbálkozott, nem tudott náluk fegyelmet tartani.



8. kép: A tanulásban igyekvő osztályom, tele kiváló képességű tanítványokkal

Élvezet volt őket tanítani, jó hangulatú, remek órákat lehetett tartani velük, egyáltalán nem voltak nekem fegyelmezési problémáim. Azonnal vették a lapot, ha valami elmés élcelődés történt. Amikor elsőnek találkoztam velük az első tanítási nap osztályfőnöki óráin, sorban szólítottam ki őket hozzám a tanári asztalhoz, átvettem és megnéztem a visszahozott bizonyítványaikat, odaadtam nekik az ellenőrzőt, és néhány mondatot váltva megkerestem velük a jó kapcsolatot kettőnk közt.

Szólítom a névsorból Mezősi Tamást, s jön egy okos tekintetű szerény kisfiú, olyan Nemecsek típus. Új fiú volt, szülei még másodikos korában Nyugat-Németországba (akkor még volt olyan) mentek vendégtanárnak dolgozni egy ottani egyetemre, s vitték a gyerekeket is. Jön a szerény gyerek, kérészemre adja a bizonyítványát. Meglepetten nézem a könyvecskét, nincs benne osztályzat, csak csupa jó szöveges értékelés: nahát, te németül tanultál? Igen, mondja, három évig jártam ott, de anyukámék mindig megtanították a magyar iskolai tantárgyakat is. – Akkor téged Herr Mezősinek kell hívni – mondom.

A többiek a helyükön feszülten figyeltek, mivel mindegyikükre tettem egy jó megjegyzést az első benyomásomról velük kapcsolatban, de erre a gyerekekre meg külön figyeltek, mert eddig nekik ő ismeretlen volt. Fölfigyeltek a „Herr” megszólításra, ez azonnal megmaradt bennük, s ettől kezdve már volt titulusa: csak „Herr” névvel emlegették. Egy hét után jön az apja széles mosollyal, hogy nagyon tetszik nekik gyerekük „csúfneve”, – amit nekem köszönhet, mert ez a németeknél körülbelül azt jelenti, mint nálunk az „Atyaúristen”.

Az osztályommal hamar összerázódtunk, nagy élvezet volt őket tanítani, és ők meg nagyon igyekeztek tanulni. Rendszeres volt év vége felé a

helyesírási verseny, amelyen minden osztályból 5-5 tanuló vett részt, és az ötödik-hatodik valamint a hetedik-nyolcadik és osztályok közötti gyerekeket rangsorolta. (Valamint rangsorolta a tanárokat is, mert lehetett látni, kinek a gyerekei a legjobbak)

A magyar szakos tanárok szertárában javítjuk a feladatlapokat, amelyben tollbamondás és különböző helyesírási feladatok voltak, minden tanár a másik osztályának lapjait kapta, amelyeket még ellenőrizte a harmadik nem ott tanító tanár is, tehát abszolút objektív eredmények jöhettek csak ki. Az összesítés vége felé fölcstann a riválisom: az nem lehet, hogy az első öt helyen a Péter Laci gyerekei legyenek!

Nem szóltam rá egy szót sem, csak kajánul nevettem magamban, de amikor mint a szakmai munkaközösség vezetője (mert ezt is kikönyökölte, az iskolavezetés őt bízta meg a pénzt is jelentő ranggal) megpróbálta rávenni a kollégáit, hogy alakítsanak a számadatokon, s legalább a harmadik helyre hozzák be az ő egyik tanítványát, akkor csak közbeléptem. Utána, mint úttörő csapatvezető a tanári fali táblára kitettem a teljes versenylistát, évfolyamonként mind a harminc gyerek sorrendjét, s a nevek mellé meg odaírtam tanárának teljes nevét is. Valakinek nagyon bántotta a szemét, hogy a hatodikosoknál az első öt helyen csak az én nevem volt olvasható, a többiek meg osztozkodtak a hatodik és harmincadik helyen, mert a következő napon csak a rajzszögeken lévő papírmaradvány jelezte, hogy ott volt valami hirdetés.

Aztán az egyikük, G. Judit (tanári pályám legtehetségesebb tanítványa, ma a Sorbonne egyetem nyelvész professzora) megnyerte a legrangosabb nyelvészettel kapcsolatos vetélkedő, a Verseghy verseny városi, majd a megyei döntőit, és a Szolnokon megrendezésre kerülő országos döntőbe jutott. Panaszolom a kollégáimnak (nehogy dicsekvésnek látszon, pedig keményen az volt), ha valaki jól dolgozik, akkor az még plusz munkát is kap, most aztán a szombatom meg a vasárnapom is oda van, mehetek gyereket kísélni versenyre.

A szombati napon zajlott a verseny, s vasárnap délelőtt volt az eredményhirdetés. A huszadik helyezettel kezdtek, és az első felé haladva szólították a nyerteseket. Amikor a második helyezett nevét kimondták, akkor én jó hangosan mondtam a körülöttem álló ismeretlen kollégáimnak: – Az első helyezett pedig G. Judit Szegedről, tanára meg Péter M László. S amikor meg ugyanezt kimondták, néztek rám, miféle jó vagyok, hogy így előre megmondom a zsűri elnökének szavait.

Ez a lány aztán megnyerte az angol országos versenyt is, és a középiskola után ment az egyetem magyar – angol szakára. Érettségije után kérdezem tőle, miért nem orvosnak ment, mint az apja, anyja. Mondja, hogy nem akarja az orvost, ő összehasonlító nyelvész akar lenni. – Ugyan már – mondom neki –, ki fogja azt a tudást megvenni, ki akar erre pénzt adni. Lám, csak neki lett igaza, elvégezte Szegeden az egyetemet, majd doktorált Bolognában meg Párizsban, megpályázott egy állást a Sorbonne-on, és most ott bizonyítja, mennyire tehetséges a magyar. Külön hálás vagyok neki még azért is, hogy amikor felfedezte az évfolyamtársai közt a nagyon közeli rokonomat, lelkesedve feldicsért, hogy micsoda jó fej voltam, milyen jól tanítottam, mennyire élvezték a humoromat. Az akkori hivatalos értékeléstől ez ugyan messzire állt – hála a „jóakaróim” szakértői véleményeinek, – de

az igazi szakértő, mármint a tanuló értékelése a végső érv, ez áll legközelebb az igazsághoz.

A 90-es évek végén még egy ének-zene tagozatos osztályt kaptam, ezeket vittem nyugdíjazásomig. Gyönyörűen tudtak énekelni, könnyedén előadtak bárhol többszólamú kórusműveket. A májusi osztálykirándulásokon, ha bementünk pl. a pécsi dómba vagy a tihanyi templomba, akkor a szemlélődés végén összeálltak, s énekelgettek a turisták meg az előresomfordáló szerzetesek nagy örömére. Nagy élményem volt, hogy az utolsó tanári évemben megkértek arra, tartsak köszöntőt a tantestületnek a nőnap alkalmából. (Ezt még régebben is sokszor rámsózták).

Akkor előkaptam az osztályomból Behán Lacit, aki szépen tudott hegedülni, hogy játssza el Gounod: Ave Mariáját, én meg zongorázom hozzá a Wohlt temperiertes Klavier: C-dúr Preludiumát. Erre a zongoraműre még negyven év után is emlékeztem, csak úgy kotta nélkül odajátszottam a hegedűszóla alá. A rövid köszöntő beszéd után bejelentettem, hogy most eljátsszuk a zeneirodalom nőket köszöntő gyönyörű művét a virágcsokor mellé, hallgassák szeretettel! Csodálatosan szólt a zene az áhítatos csendben, ilyen szép köszöntőt nem kaptak a nőkollégák. Persze, hogy szép volt, hisz egy későbbi hegedűművész játszott nekik, én meg följegyezhettem magamnak: egyszer hasznosíthattam zenetanulásom eredményét, közönség előtt adtam koncertet.

AZ ÚJ ÉVEZRED ÉVEI, NYUGDÍJASKÉNT

Érdekes volt a nyugdíjazásom története. Négy hónappal a 62. születésnapom előtt, 1999. áprilisában, reggel fél nyolctól folyosói ügyeletes voltam. Ez azt jelenti, felügyelnem kellett a jó hosszú folyosón és a hozzá kapcsolódó négy tanterem fölött, nehogy valami baj történjen. Pl. néhány fékezhetetlen gyerek ne kergesse az épp kiszemelt haragosát, vagy egy vehemens szülő bejőve ne pofozza föl a génjeit továbbvivő gyermekének megpofozóját, legyen az valamelyik erősebb gyerek (vagy a tanítója, mert arra is volt példa), aki nem bírta már elviselni a gyereke szemtelenségét.

Állok a folyosó közepén lévő jó meleg radiátor előtt, néhány másodperc van a becsöngetésig, amikor jön sietve a nálam húsz évvel fiatalabb igazgatóm. Menet közben odaveti:

– Petya, ősszel nyugdíjazunk – és siet tovább, nehogy késsen az órájáról.

– Rendben van, megtehetitek – vontam meg a vállam –, minden jogotok megvan hozzá, hiszen előnyugdíjas vagyok.

Az utolsó szavakat már nem hallotta, mert messze járt. Hát ennyi volt az „ünnepélyes, kíméletes” bejelentés, amikor vége egy pedagógus életpályájának. Jóval később tudtam meg, hogy felsőbb nyomásra fel kellett vennie egy frissen végzett tanárt az én státuszomra, s kiadták neki, oldja meg a nyugdíjazásomat, amikor elértem a 62. évemet.

Tanítottam tovább, s később egy szó sem esett az egészből. Lezártuk a tanítási évet, s a tanévzáró után (még az általam harminc évvel azelőtt beindításra került) a hagyományos év végi táborozásra mentünk hatvan gyerekekkel a rúzsai erdőbe. Az utolsó előtti napon jön a táborba a telefon: azonnal menjek be a nyugdíjazásomat megbeszélni. Visszaüzenek, hogy nem megyek, nem hagyom ott a gyerekeket meg a kollégákat a táborbontás idejére, majd holnap, amikor beérkezünk, nyugodtan megbeszélhetjük, mi legyen azzal a nyugdíjazással.

Másnap délután beérkezünk a külön busszal, elszélednek a gyerekek a szüleikkel haza, én meg a bezárt, néptelen iskolában felmegyek az irodába. Az igazgatóm az asztalánál ülve várt.

– Idefigyelj, Petya! A főigazgatóságról fölszólítottak, hogy sürgősen meg kell oldanom a nyugdíjazásodat. Ennek az a módja, hogy beadsz egy kérvényt, amelyben leírod, hogy szeretnél nyugdíjba menni.

Gondoltam, hogy szeretne a fene, különösen még kérvényt is beadni hozzá. Egyébként meg már két éve előnyugdíjas voltam, kaptam a havi negyvenezer forint nyugdíjat, és hozzá a hetvenezer fizetést (akkoriban ez ennyi volt), nagyon kellemesen elvoltam így.

– Miért kell nekem ehhez kérvényt beadnom? – vetettem föl neki.

– Azért mert ez így szokás, ennek ez a módja, és ez így lesz jó neked, meg nekünk is.

Gyanúsna láttam az egészet. Tapasztalatból tudtam, hogy ha valamire rá akarnak beszélni, az nem lehet nekem jó, nekik lesz valami haszna belőle.

– Jó, majd hozom azt a kérvényt.

– De sürgősen, még holnap vidd be a főigazgatósághoz, mert azoknak intézkedni kell.

Az újságban mindig hirdették a pártok, hogy a jogászaik ingyenes jogi tanácsokat adnak. Elmentem az egyikhez, s elmondtam az esetet. Azonnal nem tudott a jogász válaszolni, de megerősített, hogy van itt valami simlisség. Jöjjenek el másnap, addig utána néz a KJT-ben.

Másnap délután visszamentem. Mosolyogva mondta, tényleg van sandaság. Ha én kérem a nyugdíjazásomat, akkor kapok két hónap felmentési időt, egy hónapot le kell dolgoznom, a másikat meg kiadják. Ezek alapján már szeptemberben nem is vagyok a tantestület tagja, szétszathatják az óráimat. Ha viszont ők küldenek nyugdíjba, akkor a felmentési idő nyolc hónap, négy hónapot le kell dolgoznom, a következő négy hónapot egyben kifizetik, s többet már nem létezem aktív tanárként.

Felé sem mentem az igazgatói irodáknak. Egyébként is már minden zárva az iskolában, benne voltunk a nyári szünetben, mindenki elszéledt szabadságra. Az igazgatóm nyugodt volt, hisz kiadta nekem az utasítást, hogy menjek a főigazgatóságra, és annak úgy kell lennie, ahogy ő megmondta.

Augusztus legvégén összejön a tantestület az új tanév alakuló értekezletére. Szokás szerint jókedvűen üdvözljük egymást, elmondjuk a nyári élményeinket. Aztán bevonul az igazgatóság a tanáriba, s mindenki leül a helyére, én is leülök a harminc éve birtokolt fiókom mögé. Tartja az előadását az igazgatóm, s valahol a közepénél tart, amikor észreveszi, hogy ott ülök rendíthetetlenül a helyemen. Az első szünetben odajön hozzám, látszik rajta, hogy nem tetszem neki.

– Hát te, Petya, mit keresel itt? Neked már nem kellene itt lenned! Nem adtad be a kérvényt? Miért nem adtad be a nyugdíjazási kérelmet, nagy baj lesz ebből – tette föl sorban a kérdéseit a tömondatos ellenkezéssel válaszaikra.

Az utolsóra viszont részletesen elmondtam, mi van akkor, ha én kérem, és mi van akkor, ha küldenek nyugdíjba, és egyébként is, mi bajom lehet ebből, így járok igazán jól, legalább hatszázezer forinttal több pénzt kapok. Nyelt egyet, és azt mondta, jó, akkor elküldünk nyugdíjba.

Valaki aztán jóval később elmondtam, hogy a főigazgatóságon döntöttek el, ha belemegyek a pénzügyi megtakarítást jelentő megoldásukba, akkor kaptam volna Szolgálati Érdemérem kitüntetést, ami csak harmincezer forint jutalommal jár csak, a többi meg megtarthatják. De nem viselkedtem jól, ezért a kitüntetést visszavonták. Meglett ugyan a baj, de nem nekem, hanem nekik, ahelyett, hogy már ott se vagyok a tanévkezdésre, vissza kellett nekem adni az óráimat, és december 31. napon mehettem volna el végleg. Nem kaptam plecsnit, de mit érdekelt az engem. A még „aktívként” végezhető munka és az azzal járó fizetés százszor többet ért.

Ám úgy hozta a sors, hogy a szeptembertől kezdődő négy kötelezően ledolgozandó hónap végén, december 31. nap után sem mentem el az iskolából. A nyolcadik osztályom szülői (a gyerekeik nyomására) bementek az igazgatómhoz (volt köztük néhány nagyhatalmú ember), hogy ilyen nincs, hogy tanév közben, még hozzá nyolcadik osztályban tanárváltás legyen!

Az volt ekkor a legegyszerűbb, hogy szerződést kötnek velem: június 15. napjáig továbbra is változatlanul tanítok, a státuszom pedig már jogilag nincsen. Kicsit csodálkoztam a 15. nappal kapcsolatban, hisz a tanítási

napok csak 23-án értek véget, de hát úgy gondoltam, hogy ezt a két hetet ajándékba adom. (Később, a következő év januárjában jöttem rá, hogy ebben az egy dologban csak sikerült átverniük. Ugyanis, ha legalább huszadikáig alkalmazásban vagyok, akkor az év befejeztével járt volna még egy fél tizenharmadik havi fizetés. Így viszont nem kellett adni. Kb. harminc ezret megspóroltak rajtam)

Tanítók tovább – másutt még hat évig

Nevetve legyintettem az egészre. Szinte fölvetett a sok pénz, amit ebben az utolsó időszakban kerestem. Kaptam a nyugdíjamat, kaptam egy fizetést, és négy hónap felmentési időmre még egy fizetést, és a mellékállásból pluszban háromnegyed fizetést. Mondtam Kozma Gyula barátomnak, hogy ez olyan helyzet, mint amikor az akasztásra váró embernél megadják a lehetőségét, hogy kivégzése előtt még megeheti a kedvenc ételét. Azok rendszerint a túrós csuszát választják. – Hát én most eszem a túrós csuszámat a tanárként élők között, ez a négy lehetőségből jövő sok pénz a túrós csusza – mondtam neki vigasztalásul, hogy ne irigykedjen annyira.

Akkor már dolgoztam szerződéssel egy Kht. keretében a nagyfai börtönben lévő gimnáziumi osztályban, meg a sándorfalvi esti gimnáziumban három osztályában is, ami még plusz jelentett egy jó háromnegyed fizetést. Négy széken ülhettem egy fenékkal, – akár a mai politikusok – ilyen rendszer működött akkor. (Azóta nyugdíjat csak a felmentési idő letöltése után lehet csak fizetni.)

Végül a felmentési idő alapján járó pénzforrás megszűnt, a szerződés lejártával a régi iskolámban való tanítás úgyszintén, de a nyugdíjamat rendületlenül kaptam, és a Kht esti iskolái is tovább mentek. Ami pénz a nyugdíjamon kívül jött az esti iskolákból, abból meg nem vonták a tb-t és a nyugdíjjárulékot, ezáltal az 12%-kal több volt. Fölidéztem magamban József Attila sorait: „Harminckét évem elszelelt / s még havi kétszáz sose telt...” de bizony, megvolt a havi kétszáz ezer nettó forintom akkor, amikor a minimálbér 45 ezer forint volt.

Hét évig ment ez, igaz, feleségem is nagyon keményen dolgozott. Finanszírozni tudtuk gyerekeink egyetemi tanulmányait, jócskán besegettünk a nagyobbik lakásépítésébe, s jó alapjaim lettek a békés öregkorra.

Telnek békésen napjaim, vettem részletre egy laptopot, ezen írom e sorokat, (van internet címem: peterla69@freemail.hu – ezen ezt a könyvet is meg lehet rendelni) s várom a hónap közepén a postást, hozza-e a nyugdíjamat. Kezdtem pályámat 1955. augusztus elsején a közoktatásban, s abbahagytam a figyelő tanulói tekintetek előtti munkát 2006. júliusában. Volt ugyan három év kimaradás, amikor a főiskolán tanultam, de akkor is voltak gyakorló tanításaim, és nyaranta napközis táborokban foglalkoztam gyerekekkel, és így végeredményben 52 évet mondhatok, amit tanítással, gyerekek (és felnőtt diákok) közt töltöttem el.

Ma már csak sajnálattal tudom kívüliként nézni a még pályán lévőket, hogyan reszketnek az állásukért, hisz nem tudhatják, hogy az oktatásirányító bürokraták és a pénzügyi „szakemberek” mikor találhatnak ki olyan új elveket, és mikor hoznak olyan változtatásokat, amelyekkel iskolákat lehet megszüntetni, tanárokat elküldeni, és az „oktatást segítő!” új hivatalokat, irányító központokat, összevonásokat (pluszban főigazgatósági hivatal-

nokokkal) létrehozni. Mindezt azért, mert úgy látják, nagyon sokat kell kiadni közoktatásra. Jön egy új kormány, és fölfogja, valóban sokat kell kiadni a közoktatásra, akkor ismét létrehoznak egy új hivatalt, amely kidolgozza, hogyan lehetne valami megtakarítást elérni.

Akkor aztán „ezek” kitalálják: be kell fagyasztani a pedagógusok bérét, csökkenteni kell a tankötelezettségi kort, be kell zárni iskolákat, hármat össze kell vonni egy igazgatóság alá, és akkor megspórolnak két igazgatót stb., stb.

Itt állunk a második évezred második évtizedében, és azt látom, hogy a bürokrácia sárkányával küzdő pedagógustársadalom vesztesre áll. Reménytelenül...

A GYEREKEKRŐL, AZ OKTATÁS LEGFŐBB SZEREPLŐIRŐL

Cseppben a tenger – szól a mondás. Ha az országunk iskoláit tengernek vesszük, akkor kiemelek – 1998-ban – ebből a tengerből egy cseppet, mégpedig az iskolám 5. b osztályos tanulóit. Dolgozataikon át belenézünk a fejükbe, és megtudjuk, hogyan vélekednek mindarról, ami körülveszi őket. Nem lesz tudományos elemzés, nem készül statisztika, (más néven „tudományos hazugság”) nem fog belőle doktori disszertáció kerekedni. El kell a dolgozatokat olvasni, s azután mindenki vonja le belőle észrevételeit, következtetéseit.



9. kép: Az „élénk” 5. b osztály, akik a dolgozatokat írták, és büszkén vállalták „Cigánykocsmá” nevüket

1998-ban volt ez az általános iskolás ötödik osztályom, csupa eleven, életrevaló tízéves gyerekkel. Ebben az osztályban minden pénteken a hatodik óra fogalmazás volt, s mint nyugdíj előtti tanár, vettem magamnak azt a bátorságot, hogy nem a tanmenet által előírt tantémákat írtam velük, hanem olyan címeket kaptak, amelyekből megtudhattam, hogyan vélekednek a valódi, életből vett dolgokról. Így kerültek megfogalmazásra az élvezetes írások a következő témakörökből:

Az én iskolám. Milyen volt a régi idők iskolája, és milyen ma?
Az én rektor bácsim
Az én családi köröm
Miért vagyunk a világon?
Hol szeretnék élni?
Politikusok
Mit tudok Rákosi Mátyásról?

Mit tudok 1956-ról?
Mit tudok a pártokról?

Az ötödikesek tankönyvében volt egy remek válogatás „Rólad szól a mese” összefoglaló címmel. Gárdonyi Géza: Büntárgyalás c. novellájának olvasása után kapták a régi iskola és a mai iskola összehasonlítását. „Az én rektor bácsim” témáit Móricz Zsigmond: Rektor bácsi c. novellája után fogalmazták meg, a családdal kapcsolatos gondolataik ihletője pedig természetesen Arany János mindenki által jól ismert életképe volt. Az egyik kislány a költemény hatására stílusosan verssel akart meglepni. Nekem a csattanós befejezés – még így rím nélkül is – igazi telitalálat: tökéletesen jellemzi az agresszívan vezető apukát, (a Nissannal) és az őt szerető, féltő kislányát.

Tamási Áron novelláit lehet észrevenni még a „Miért vagyunk a világon” témaköröknél, de a „Politikusok, Mit tudok Rákosi Mátyásról, Mit tudok 1956-ról, Mit tudok a pártokról? – témakörrel kapcsolatban semmi fogódzó nincs a tankönyvben. Egyedül Rákosiról beszéltem nekik többet, mert egyszer meséltem 1956-os élményeimről, s megemlítettem, hogy azt kiabáltuk a tüntetésen: „Egyforintos kenyeret, Rákosinak kötelet!” Ekkor kérdezték, ki volt Rákosi?

Érdekesség kedvéért elmondtam nekik az ismertetés mellé két Rákosira jellemző korabeli adomát. Az egyik a mozis jelenet, amikor beült Rákosi álruhában egy moziba, mert azt mondták neki, ha megjelenik a vásznon a képe, akkor tiszteletből, szeretetből fölállnak a nézők, és hosszasan tapsolnak. Rákosi a helyén ülve boldogan nézi a jelenetet, amikor jól bokán rúgja a szomszédja: – Állj, fel te kopasz, és tapsolj, mert mindnyájunkat elvisznek miattad!

A másik gyerekkorunk kedvenc korabeli vicce (amiért akkoriban börtönt is lehetett kapni). Az utcagyerekek lótrágya kupacokat raknak az úton, (akkoriban csak lovaskocsik jártak, volt „lógombóc” elég) s azokat sorra elnevezik: ez a kupac Hitler, ez Truman, ez Mussolini stb. Arra jár Rákosi, s megkérdi: – Melyik kupac Rákosi? – A válasz: – Akkora rakás szart, mint Rákosi, nem tudunk összeszedni! – Hát ennek aztán frenetikus sikere volt a gyerekeimnél.

A végére hagyott témák, a politikusokról meg a pártokról írottak ma már elavultak (hiszen ez írásaik megjelenésekor tizennégynél is több idő telt el), de arra jó, hogy képet kapjunk annak az időszaknak (1998. év) a szemléletmódjáról, és eltűnődhetünk azon, hogyan lettek köddé az akkori politikai pártok, hogyan süllyedtek el a történelmünk szemétkosarában.

Végezetül odatettem két nagyon régi gyerekírást. Az egyik, a 60-as években írt „szerelmes levél” érdekessége az „Ifju Vinetú” aláírás. Azok a gyerekek ugyanis még olvastak! TV nem volt, számítógépnek még híre se, a könyv adta az élményforrást. A másik, a „János vitéz” első éneke alapján írt dolgozat meg szépen mutatja, hogy a dolgozatíró nagyon ráérezett a Petőfi által megírt erotikára (hisz abban valóban elszerelmeskedték az időt), és a mai kor elképzeléseinek megfelelően leírta azt, ahogy szerinte pontosan történt. Nagyon jót derültem az „istenverte köjke” kifejezésén. Elképzeltem – ismerve a hiperaktív gyereket –, hányszor hallotta ezt otthon...

A dolgozatokat sem stilisztikailag, sem helyesírásilag nem javítottam, szöveghűen, a hibáikkal együtt adom közre.

Jó szórakozást a „köjkök” írásaihoz!

Az én iskolám

D. Helga:

Az én iskolám

Ez a fogalmazás nagyon különleges lehet. Ha belegondolok sok jó és sok rossz jut az eszembe, sokszor örülök és sokszor szomorkodok.

Az iskolám nagyon sok gyereket tanított, tanít és tanítani is fog. Van pár jó tanár de általában a tanárok rikácsolnak, igazságtalan büntetéseket osztogatnak és rossz jegyeket adnak. A jó tanárok (a gyerekek szemében) nem íratnak sok dolgozatot, vagy a dolgozat nagyon vicces.

De nemcsak a tanárokkal van baj, hanem a gyerekekkel is akik vagányok, vagy olyan buták, hogy saját iskolájukat rongálják. – a tanárokról is csúnya szavakat mondanak. De az iskolában az osztálytársaim a leglegényesebbek. Ők bosszantják a tanárokat és ők hülyülnek végig az órákat, de ők azok akik a legjobb barátaim, akik nevettenek és ha baj van segítenek. Most térjünk rá az iskola épületére.

Az iskola nagyon régen épült, már a második világháborúban működött de nem mint tanárképző iskola hanem mint kórház. Undorító lehetett, mert a sérült katonák lakták és az orvosoknak sokat kellett operálni. A vevőket és az egyéb szerveket gödörbe dobták, majd később fenyőfákat ültetnek és a jó komposz miatt egyes fák nagyobbra nőttek. Aztán következett az iskola fénykora, a nagyon jó tanárok nagy rendet tartottak, a gyerekek nem rosszkodtak, nem firkáltak, üvöltöztek. Aztán az iskola színvonala egy kicsit romlott de még szegeden a legjobb iskola, ezért hívják így: Juhász Gyula Tanárképző főiskola Gyakorló Általános iskolája,

X X X

Z. Nándor:

„Az én iskolám”

Ilyen kérdést már elég sokan tettek fel már nekem, de soha nem válaszoltam rá.

Az én iskolám 1923-ban épült, a második világháború alatt kórháznak használták. Már 1999-et írunk és a sulira ráférne egy „kis” tatarozás, de amikor tatarozni akartak, akkor a főiskola elvette a pénzt. Az iskolába 1050 gyerek jár.

A gyerekek közül a kicsik rettentő izgágák a nagyok viszont nagyon beképzettek és igen hülyék. A tanárok közül vannak szigorúak de elnézőek is. A büfében nagyon sok földi jó van, de a nagyok mindig kidúrnak bennünket, ez nem is akkora baj, mert minden olyan drága. Amit az iskolában nagyon sokan szeretnek az az,

hogy a sulis neobarokk stílusban épült. A tanárjelöltekről csak annyit mondok: hülyék. Az isiben baromi jókat lehet marhászkodni, sok a közös élmény. elmondok egyet a kedvencemről amikor úgy szakadt az eső mint ha dézsából öntötték volna és mi lementünk az udvarra.

Utóirat: kérem a tisztelt tanár urat, hogy amit a kistanárokról írtam azt ne említse nekik, köszönöm.

X X X

R. Péter:

Az én iskolám

A mi iskolánkat Juhász Gyula Tanárképző Főiskola Gyakorló Általános Iskolájának hívják. A megfelelő méretei kiválóan alkalmasak a tanításra. Nekem kedvenc teremem a technika terem, mert sok ott a fa anyag, és mindig valami érdekeset készítünk. „Az én iskolám” sárga színű. Az a jó benne, hogy népszerű és jól tanítanak benne.

Na és, mi a rossz benne? Hát megmondom!

Semmi.

Én akkor örülök, ha jó jegyet vagy beírást kapok, de persze jó beírást. De akkor abszolút nem örülök, ha egyest kapok.

Régebben mikor még kicsi voltam a barátaimmal bosszantottuk a kazánházas bácsit, de most már megbékéltünk vele.

De mikor építették az iskolával szemben lévő házat mindig kaptunk körtét a munkásoktól. De most térjünk vissza az iskolára. Minden órán valami érdekeset tanulunk, de sajnos állandóan beleszól Sanyi, Rudi, Korom, Miklós, és Ádám. Ők az osztály maffiózói. A világháborúban kórház volt, és a fenyőfák alá elásták a levágott végokat.

A maffiózók ahogy megtudták, hogy beleitam őket,
rögtön felkapták a vizet és nagyon viccesek voltak
amikor olyan vörösek lettek mint a baba a mikróban.

Szóval ez az én iskolám

X X X

Név nélküli ronda fiúírás (ám az írásából tudom, hogy az egyik „maffiózó”)

Az én iskolám

Az én iskolám egy rozoga öreg építmény.

Klebslelek kuno építette 1929-ben. Neobarokk stílusban.

Az iskolában az a rossz, hogy majdnem minden rossz, a jó
viszont az, hogy van fordított nap és nemsokára vége a
tanévnek. Akkor örülök, ha nem írunk dolgozatot, nem úgy
mint most. Örülök még ha nem kell iskolába mennem. Rossz
órák az énekóra, rajzóra, A kígyóóra. Szeretnék minden
osztályba volna egy kártyaasztal. A nagyok bagóznak. Sanyi
a fingás királya, Levente a gyevlahercege, Ádám a
káromkodás grófja, Miklós az osztály bohóca.

A menzakereszt ehetetlen. Bálint a guruló elefánt, Zolinak
nagyon jó a sérója, de nem árulom el, hogy ki a fodrásza.
Anett csau-csau-ra fogta a figurát. Oliver egyszerre paraszt.
Máté egy homoszapéus.

Ilyen az iskolám, azon belül az osztályom.

Milyen volt régen, és milyen ma az iskola?

Ezt a témát Gárdonyi Géza: Büntárgyalás c. novellájának megismerése után
kapták.

L. Béla

A gyerekek az órán nem beszélgettek, és nem zavarták
egymást.

Ha a tanárúr bejön az osztályba a gyerekek vigyázban álltak.
Régen a vécébe nem volt firka.

A gyerekek tiszteletben tartották a tanárokat. Szinte minden diák szegény volt, és ha valakinek volt egy füzet az csodának számít. A tanároknak sem volt pénze.

Egy osztályba 52-két tanuló járt. Inkább a régi iskolába
Szeretnék járni mert ott nem voltak vágányok.

X X X

U. Nándor

Régen az iskola egy falusi ház volt egy teremmel. A tanító csak egy fiúkében lakott egy ágygal. A gyerekek csöndben várták a tanítás kezdetét. Ma már mindenki ordít társával. Ma senki se csókolná meg azt a testrészt amit megütött, régebben ezt megtették. A tanítót tisztelték, ma már a wécé falára írják a véleményüket.

Régebben senki se merte elvenni más ennivalóját, és ma már egy nyolcadikos hasbarug egy elsőst és elveszi a kalácsát. Régebben a kicsiknek segítettek a nagyok. És egy gyerek örült annak, bekerülhetett az iskolába.

Én a régi iskolába járnék!

X X X

T. Sándor

Régen a gyerekek csendben ült és várta a tanárt, vagy pedig beszélgette de soha sem kiabáltak. Mikor a tanár belép befogják a szájukat. Az órán nem beszélgetnek. De bezzeg mi, be sem fogjuk a szánkat az egész osztály olyan, mint a cigánykocsmá. Ebédnél nem nyúlnak más ennivalójához. Manapság nem ilyen jók, mert mindig firkálnak a nagyok a vécébe. Pl.: Horányi akkora segg vagy hogy már beszélsz. É sorolhatnám még Pl.:pedofili-tás, drogozás, Fasizmus, kommunizmus kanibalizmus vandalizmus stb.

Hát ilyennek látom a régi és a mai iskolát, és én szeretem ezt a mai iskolát, mert itt nem olyan szigorúak a tanárok.

Az én rektor bácsim

Móricz Zsigmond: Rektor bácsi c. novellája utáni dolgozattéma.

V. Kornélia 5. b

Az én rektor bácsim egy aranyos idős úr aki sosem haragszik semmiért. Az órákon viccesen meséli el az anyagot és így könnyebben tanuljuk, értjük meg a feladatokat. A tanár úr mindig jókedvű és mi ezt nagyon szeretjük benne. A fejét fehér haj borítja az arca pedig már megvan szántva az életkével. A rektor bácsi minden gyerekkel aranyos, de a fiúk mégis rosszak az órán, csak egy pár gyerek figyel okos tekintetével a tanár bácsit. Az irodalom órákon a kistanárok úgy gyakorolnak rajtunk, mintha kísérleti alanyok, nyusziknak néznek minket. A mi osztályunk ezt kifejezetten utálja. A csoport tanulói még sose hallottak olyanról, hogy a tanár úr igazságtalanul írt volna be egy gyereknek rossz jegyet. A tanár bácsi még a legügyetlenebb diáknak sem adott olyan érdemjegyet ami két egyenes vonalból áll. A dolgozatok előtt jól felkészít így könnyebben kapunk ötöst. Nagyon fáj a szívünk, mert szeretett tanárunk jövőre már nem tanít bennünket. A rektor bácsinak köszönhetem, hogy a magyar irodalmat nagyon megszerettem.

A tanár úr neve hallatán mindig szép emlékek jutnak eszembe.

X X X

D. Éva

Az „én rektor bácsi”

Az én rektor bácsimnak nagyon furcsa neve van, mert úgy is lehet szólítani hogy Péter és úgy is, hogy László. A becsületes neve Péter László.

Azt szeretem a legjobban benne, hogy az óra felében mesél, bár legtöbbször régi dolgokról beszél, de szokott mondani pár érdekességet. Egyik történetének hasznát is vettem. 4. b-be arról mesélt, hogy kapta meg egy ember a kilenc aranygolyót, amiből egy nehezebb volt, mint a többi golyó. Ez az okos ember kétféle méréssel meg tudta állapítani, hogy melyik a súlyosabb gömbölyű tárgy.

Nekem ez a történet igen hasznos volt, mert jelentkeztem a Zrínyi matekversenyre. Adtak gyakorló feladatot aminek a szövegébe volt egy érdekes feladvány. Az állt a tartalmában, hogy a régészek találtak 27 db pénzérmét amiből egy súlyosabb volt. 3 méréssel rájöttem a megoldásra.

Amúgy az én tanító uram nem igazságon büntet, mert aki nem csinál házi feladatot az csak rossz pontot, ha pedig valaki verset nem tanul az egyest kap, pedig az irodalmi mű tanulása ugyanolyan házi feladat mint az írásbeli. De szerencsére nem úgy gondolkodik, mint egy felnőtt, hanem gyerek ésszel és megérti ha csúnyán beszélünk és hülyeségeket mondunk. De sajnos nyugdíjba fog menni és valami idegbajos tanárt fogunk kapni.

Az én családi köröm

Ez a fogalmazási téma Arany János: Családi kör c. költeménye után lett feladva.

Név nélküli fiú

Mindennap, ha hazaérek, akkor megírom a leckémet. Ezzel délután négykor végzek, mikor megérkezik. Négy óra után nézem a televíziót. Hét órától a Simpson családot, néha apukámmal figyelem. Fél nyolctól a szüleimé a TV. Híradót nézünk néha kérdezek valamit, de rám kiabálnak:

- Csend legyen!!!
- Jól van na! Nem szóltam!

Ilyenkor minden megy tovább: TV, TV, TV: késő este fogatmosok. Szinte már alszok, amikor a csapbabólok és fölbredek. Mikor megmostam a fogam nem bírok elaludni. Sötétbe bámulom a plafont. Pontban éjfélkor kimegyek inni. Háromnegyed ötkor amit megittam ki is jön. Reggel fél hétkor felkelek.

Ilyen az én családi köröm.

X X X

T. Sándor:

Az én családi köröm

Az én családom négy személyből áll, apából, anyából, tesómból, és belőlem.

Este minden olyan békés.

A tesóm úti a számítógépet, apa alszik, anya engem szid.

Reggel anya kiabálva ébreszt. – nagyon nehezen fölkelek. Tíz perc alatt kell öltözni enni és fogatmosni. Aztán az iskolába indulunk. Kétszer kivasalva álmosan érek be az iskolába.

Van egy történetem. Felkelek senki nincs otthon senki. Visszaalszom. Álmomban hazajön apám feje a kezében, lába a nyakában. Elég szép látvány így.

Anya is hazajön.

- Vájúhoz – mondja

Mindenki bemegy a konyhába, finom moslék van
tálalva. Utána egy kis penészes tejet iszunk.

X X X

D. Helga

A mi családi körünk

*Reggel van, reggel van sípol az óra
Nagyot ásít apukám, majd elhalgat.
Föl kéne kelni de senkinek sincs kedve
Nagyot nyávog a macska, hogy apukámat felkelcse
Horkol anyukám nekidől a falnak
Hirtelen megijed, hogy mért dőlt a falnak?
Ugat a kutya, nyávog a macská
Nagyon éhesek lehetnek már!
Elkezdlek öltözni de közbe még alszok,
Nagyot üt fenekemre az apjok,
Ettől aztán fölébredlek elkezdlek inni
De újból elalszok és újból iszok,
Apukám megtépi hajam, és én sivítok,
Erre fölébred anyukám
É megcsinálja az uzsonnám.
Apukám kijáll a Nissan-nal
És én beülök a táskámmal,
De eszembe jut, hogy valamit otthon felejtettem
Vissza rohanok a házba és elteszem.
Megyek az iskolába
És figyelmeztetem apukámat
Hogy ne üsse el a biciklist.*

X X X

H. Márton 5. b

Az én családi köröm

*Az én családom testvérem és az én születésemmel
gyökeresen megváltozott. Az első évek jól teltek el bár
most sem panaszkodhatok, de az első négy év volt az
igazi szabadság.*

*Most már nem írok többet a múltból, mert a jelen
fontosabb. Én a testvéremmel büszkén állítom, hogy
Szeged legjobb iskolájába járunk. És most leírok egy ehhez
az iskolához méltó fogalmazást. A fogalmazás pedig a
következő képpen szól:*

A reggel anya ébredésével kezdődik. Amikor én és tesóm dübörögve lerohanunk a lépcsőn a kávéfőző sívítása fogad bennünket. Amikor az asztalhoz ülünk egy torzomborz alak regett hangját halljuk meg. Ez a torzomborz ember az apám és mérgesen ránkripakodik, hogy miért kell a lépcsőn dübörögni. E pár szó miután elhagyta ajkát, már fordul is meg és vonul vissza a hálósobába. A reggelit tíz perccel később a kis incidenst követően tudjuk elkezdni, mert mire sikerül meggyőzni apát arról, hogy mindenképpen föl kellett volna kelnie és, hogy siessen mert mindjárt elkésik. Ezután az egész család túlesik egy gyors fogmosáson és már a garázs felé igyekezünk. Háromszor kell fordulnom, hogy az összes csomagot behordjam a kocsiba. Ezután anyánk eszébe jut, hogy nem sminkelte ki magát és visszafordul ennek a hosszú műveletnek az elvégzése érdekében. Amikor anya jön ki a kocsiba eszembe jut, hogy én a tornaruhát hagytam bent. Gyorsan berohanok és mikor a lépcső legtetején vagyok megcsörren a telefon. Hát ilyenkor szokott eldurani az agyam. Mérgesen beleszóllok a telefonba és kiderül, hogy a kis Marutiba fogunk négyen nyomorogni, mert a szomszédot is el kell vinniünk. Amikor eljutunk nagynehezen az autóhoz kiderül ráadásul, hogy defektes a kerék. Mire eljut az agyunkig, hogy pótkerék is van a világon, hét óra harmincöt perc az idő. Amikor anya a Szomszéd és én fölcsavarozzuk, én véletlen leeresztem a gumit és elkezdünk azon töprengeni, hogy mi a fenét csináljunk? Ekkor a legjobb pillanatban a szomszéd (a másik szomszéd) megjelent pizsamában és előáll az ötlettel, hogy milenne ha elvinne minket az iskolába és anyuékát a munkahelyére. Mi beleegyezünk és elkezdünk menni a bajai úton száznegyvennel. Mi (testvérem és én) nyolc után két perccel az iskolában voltunk. Fanni amikor anyuval délután találkoztunk újra panaszkodott, hogy miért nem kísérte föl senki az iskolába.

Ilyen egy nem mindennapi család mindennapos reggele.

írta

H. Márton

5.b

Utóirat:

Tisztelt tanár úr!

Kérem ne tájékoztassa a fogalmazásban résztvevőket erről a fogalmazásról, mert én ezt a fogalmazást egy megtörtént eset után írtam le és azt hiszem, hogy mindenki haragudna, ha felismerné magát a szövegben.

Miért vagyunk a világon?

Tamási Áron: Hűséges Mártonka c. novellája utáni téma

R. Péter 5. b

Miért vagyunk világon?

Most még csak azért vagyok a világon, hogy szüleim örüljenek, mert van egy fiuk. Nagy koromra kitűnő orvos és híres sportoló szeretnék lenni. Orvosi egyetemre szeretnék járni. Ezután amerikába a hawaii-szigetekre utaznék, ahol egy százmillió dollárt érő luxusházban élnék. A strandon hemzsegnének körülöttem a gyönyörű nők. Lenne három autóm. Egy Audi A 4.-es, egy BMW 850 IL-es és egy LAMBORGHINI DIABOLÓ.

Példaképemmel egy ismeretlen hawaii-i milliárdost választanék semmiképp nem a kukát

X X X

T. Sándor

Miért vagyunk a világon?

Azért vagyunk a világon, hogy együnk igyunk, vécézzünk, tévézzünk, alugyunk, számítógépezzünk,

focizzunk, kosarazzunk, és végül de nem utolsósorban szaporodjunk.

És még azért, hogy gondoskodjanak rólam,
Én olyan világot szeretnék ahol semmit sem kell csinálni és nagyon sok pénzt meg egy Sevolett Korvettet.

Amilyen világban nem szeretnék élni: Szegényként, kukásokkal, csövesekkel nem szeretnék együtt guberálni.

Példaképem: Rambó akinek annyi a gépfegyvere, és hevedere van mint a pejva.

Példaképem még: Lagzi Lajcsi aki úgy tudja rázni, mint a fosos kacska a picsáját.

Szerintem ezért élünk a világban.

X X X

T. Nándor

5. b

Miért vagyunk a világon?

Most még azért vagyok a világon, mert az anyám megszült. Ha felnövök, vegyész leszek. Sok pénzt szeretnék keresni. Lesz egy családom, egy jó kőróm, egy autóm. Nekem ez a példakép. A munkahelyemen gyógyszereket szeretnék kotyvasztani. Az elhasznált vegyszereket nem a tengerbe engedem, hogy legalább ne szennyezzem a környezetet. Bejárom a világot elviszem a családomat szebbnél szebb helyekre. Tamássy Áron szerint azért vagyunk a világon, hogy „legyünk benne valahol”! ezt nem nagyon értem, de szerintem jobb ötlet az amit Antoine de Saint Exupéri írt, hogy „barátokat szerezzünk”! Nem szeretnék olyan életet, mint „A kenyér-lesők” Azért hogy vegyész lehessenek sokat kell tanulnom. Igyekszek majd, hogy sokáig éljek. Egészséges dolgokat eszek, iszok. Kilencven éves koromig szeretnék élni, a családommal együtt.

Ilyen életet szeretnék.

Hol szeretnék élni?

Ezt a témát a következő fogalmazási órán kapták: vajon hol éreznék magukat „otthon” a világban?

G:Imre

5. B

Én Olaszországban élnék legszívesebben, mert ott az északi részen lehet síelni, (télen) a déli részén pedig nyaralni (persze nyáron). Hát most 1999 IV. 30.-án most tart már kb. 3 hete bombazza már a Nátó Jugoszláviát.

De most Jugoszláviában nem élnék, mert ahogy mondtam most bombázzák.

De végülis Magyarország az én hazám. Még igaz nem ismertem meg teljesen, de azért voltam egy pár helyen, Bukbe, és most nem mennék sehová, mert eddig itt láttam a legjobb majálist is. Szegednek vannak híres épületei, terei. Az egyik jellegzetes épület a Dóm (a fogadalmi templom) és a Dóm tér ami előtte terül el. A Széchenyi téren rengeteg szobor van. Ha valaki beakar vásárolni akkor menjen a Kárász utcára. Közel van hozzá a Royal hotel (háromcsillagos). De itt van még Szegeden legalább kettő templom a Dóm-on kívül.

Szerintem legjobb hely a partfürdő, de most oda nem lehet menni, mert a Tisza elárasztta vízzel. A Tiszán két híd is átível, szerintem a régebbi a Belvárosi híd a szebb.

X X X

IV. 30. S. Nándor

Melyik országban szeretnék élni, melyikben nem?

Miért?

Én Amerikában szeretnék élni mert, azt hallottam, hogy könnyű az iskola jobb az élet és minden NBA kosármecsen ott lehetek. Szerintem azért könnyű az iskola mert, minden

amerikai gyerekfilmben a gyerekek a padban elaludnak és én nagyon örülök mert, szeretek aludni. Jobb az élet mert, mindenki gazdag, tök jó kocsikkal járunk iskolában és kaja is jobb mint itt Magyarországon. Kedvenc sportágam a kosárlabda és Amerikában minden második gyerek majdnem kosárral foglalkozik. Például kimehetnék minden jó meccsre finom Hot-dog-ot tudnék enni és a sztároktól autógrammot kérnék a labdámra. Magyarországon a kosárlabda még nem ennyire fejlett sajnos. Jugoszláviában azért nem szeretnék élni mert, a NATO gépei bombázzák koszovót és a gazdasági élet nagyon gyatra. A házak festék nélkül egyszerű megoldásokkal van felépítve és nagyon kicsi. De ha az a hülye Milosevics aláírná a békeszerződést akkor nem lenne ekkora baj. Én itt egyáltalán nem szeretnék élni.

A kedvenc országom akkor is Magyarország a szülőhazám. Soha el nem hagynám mert, ide tartozok anyukám, apukám is itt születtek és az anyanyelvem is magyar. Magyarországon a környezeti tájak is nagyon szépek, én láttam őket és könyvben együtt kettőt elolvastam. Bejártam a Balatont úsztam benne és jól éreztem magam és ezen a nyáron is a Balatonra megyünk. Hát itt szeretnék élni meg nem is nekem ezek a véleményeim

X X X

N: Dénes 5.b

Melyik országban szeretnék élni, melyikben nem?

Miért?

Én Németországban szeretnék élni, azért mert ott szép tájékségek vannak és a hegyekben jó levegő van és szép házak is és nem olyan zajos mint pár város és még azért is mert ott nincs sok rablás.

Ezt egy természetfilmben láttam ami a német tájakról szól én nekem nagyon megtetszett Németország.

Én Jugoszláviában nem szeretnék élni mert ott rengeteg embert gyilkolnak le és százezren menekülnek a háború elől.

Én még Etiópiába sem szeretnék élni mert ott az emberek szörnyű körülmények között élnek és sokan meg is halnak mert nincs ennivalójuk és nagyon ritkán fordul elő hogy pár teherautó vagy helikopterrel hoznak nekik gyógyszereket, élelmet, innivalót, és ruhákat.

De legjobban itt Magyarországon szeret élni mert itt születtem, és nagyon szeretek itt élni.

Politikusok

Mindössze ezt az egy szót kapták címnek, és szabadon választhattak bárkit.

D. Elemér 5.b

Mai órán azt mondta a tanár úr, hogy írjunk politikusokról.

Kezdjük az Orbán előtti miniszterrel, Horn Gyulával. Számomra ő a legismertebb politikus. Ő az MSZP oldalán áll. Kismövésű, idős. A következő politikus Orbán Viktor, a FIDESZ-től. Ő a mostani elnökünk. Ő is kicsi, de valamivel nagyobb Hornnál. Orbán Viktor vitte be Magyarországot a NATO-ba. Ismerek még egy ismert politikust. Neve: Torgyán József. Ő a Kisgazdapárt elnöke. Bár nem tudom mivel érdemelte ki, de minden tévécsatornán látni lehet a képét.

Sok külföldi politikust is ismerek. Ott van például az amerikai elnök, Bill Clinton. Neki nem régiben sexbotránya volt Monika Lewinskivel. Nagyon nagy ügyet csináltak belőle. Külföldi Milosevics is. Nagyon makacs ember. Minden gyárat tv studiót, telefon vonalat, rádió studiót szinte lebombázott a NATO, mégis üldözi még a koszovóiakat. Sokszor ígért békét, de soha nem kötötte meg. Vissza térve a magyarokhoz, szerintem legjobb fej Göncz Árpád.

Sokan vannak még, de ezeket ismerem a legjobban.

X X X

D. Helga

Politikusok

Számomra legismertebb Orbán Viktor.

Tele vannak vele az újságok és a rádióban is sokat hallok róla.

Orbán Viktor Magyarország és a politikusok vezetője.

Számomra ismert még Torgyán József. Szerintem hülyeség, hogy a rádióban annyit lehet róla hallani.

Nem is szoktam megnézni a tévéhíradót.

Számomra ismert bill Clinton az Amerikai Egyesült Államok elnöke.

Ez a botrány nem jött jól neki.

Szerintem az embereknek nincs jó véleményük róla. Nem tudom a felesége mit szólt hozzá, amikor megtudta.

X X X

Politikusok

(Név nincs, írása alapján fiú lehet.)

Orbán Viktort nem a futbal tudása miatt ismerjük, hanem azért, mert Politikus. De Milosevicsről se felelkezzünk meg (Szlovodán Milocsevics) Miatt Jugoszláviát bombázza a NATO emiat rengeteg Koszovói és más emberek menekülnek, Magyarországon például minden jó munkalehetőséget elfoglalna, Szerintem a kormánynak csak a kintélő magyarokat kéne befogadni. Jó lenne ha Milosevics békétkötne, mert egy jóslás szerint három hét múlva ha nem lesz béke az orszát tönkremegy. De ez remélem nem következik be. Rajtuk kívül ismerem még Bil Clintont, Ábrahám Linkolnt és Szaddam Hüsszeint. Róluk nem tudok valami sokat, de anyit mégis tudok róluk hogy Clinton amerikai és botránya Mónika Luinszkival. Linkolnról anyit tudok, hogy az amerikai ötdollároson van, ezt onnan tudom, hogy van egy Light Haus nevű nyelviskola amelynek a szorólapján egy ötdolláros van és a barátaimmal gyűjtjük. (Már több mint kétezer van.) Hüsszeiről csak annyit tudok, hogy valami nagykugya volt.

Ismerek még több politikust is de róluk a nevükönkívül nem tudok semmit.

X X X

Mit tudok Rákosi Mátyásról?

Egy héttel előtte beszélgettünk róla, a gyerekek csak az én elmondásom alapján ismerték meg, lényegében csak az általam elmondottakat adták vissza némi változatokkal.

D. Helga

Mit tudok Rákosi Mátyásról?

Rákosi Mátyás kommunista volt. Amikor moziba volt mindenkinek tapsolnia kellett mert ha nem elvitték,

Volt egy szólás ami róla szól:

Egyforintos kenyeret Rákosinak kötelet!

Rákosi Mátyást nem szerette a nép mert zsarnok volt.

X X X

H. Mihály

Mit tudok Rákosi Mátyásról?

Rákosi Magyarország kormányzója volt 1956-ban. Rákosi egy Kommunista volt. Lenint szolgált a kopasz fejével és Magyarországgal. Rákosit ha meglátták valahol tapsoltak akár 10-15 percig is. Rákosinak az volt a terve, hogy egyesíti Szovjetuniót és Magyarországot jó pénzért. Rákosi a Kommunizmus idején rengeteg embert ölt meg, például olyan is előfordult, hogy egy tizenhat éves fiút elítélt de nem vegezhetette ki míg 18 éves nem lett. Megvárta míg 18 éves lett és az volt a születésnap ajándéka, hogy születésnapján felakasztotta. Voltak róla mondókák pl.: Egyforintos kenyeret,

Rákosinak kötelet.

A gyerekek vicceket költöttek róla pl.:

Megy Rákosi a lovaskocsián. megáldják a gyerekek. Kérdezi tőlük Rákosi, hogy mik ezek a nagykupac lószarok. A gyerekek azt mondják, hogy játszana. Kirakják a politikusokat. Mondja az egyik gyerek ez Truman, ez Stalin ez...

Kérdezi Rákosi, hogy ő hol van?

Erre a gyerekek: az a legnagyobb vagy te.

X X X

L. Béla

Mit tudok Rákosi Mátyásról

Rákosi egy nap elment moziba itt Magyarországon és, találkozott Hitlerrel. Hitler ekkor már két golyóval a felyében és, egy golyóval a zacskójában nézte a filmet. Éppen a nácikról szólt egy pszichotriller amiben Sztalin ötven szerencsétlen katonát lőtt szét. Rákosit zavarta film így kiment a moziból és, találkozott L. Bélával aki egy F-tizenhatossal szétlőtte. Most már csak Hitler volt akit el kellett takarítani. L. Béla bement a moziba és egy gránátot odadobott Hitler székéhez és, meghalt. Ekkor jött be a képbe Király melinda és megcsókolta a hőst.

(Magyarázattal kell szolgálnom a leánynévvel kapcsolatban. Volt az osztályban két helyes lány, az egyiknek Király volt a vezetékneve, a másiknak meg Melinda a keresztnéve.)

Mit tudok 1956-ról?

A téma megírásának körülményeiről néhány szót kell ejtenem. 1999. október 23-án helyettesítésre küldtek egy negyedik osztályba, mert a tanítónőjük rendezte az alsó tagozatosok ünnepségét, és ő a főpróbával volt elfoglalva. Várni kellett a gyerekekkel az osztályteremben, míg jelzés nem érkezik, hogy mehetünk az ünnepségre. Hogy hasznosan teljen az idő, no meg nekem legyenek jó írások, hát fölírtam a táblára a témát, de semmi magyarázatot nem mondtam nekik.

x x x

S. Béla

Mit tudok 1956-ról

Akkor nyertünk labdarugó VB-t
1956-ban született apukám.
1956 egy szám.

Akkor nyertünk háborút.
NINCS TÖBB ADAT!!!!!!!!!!!!!!
ROSSZ A SZÁMÍTÓGÉP!!!

X X X

C. Gabriella 4. a
Mit tudok 1956-ról

Háborúztunk a szovjetek ellen.
Mi nyertünk. Ekkor volt 3 éves
anyukám és apukám. Ekkor volt 31
éves a nagymamám, majd megkérdezem,
hogy ő mit tud.
MÁR TÖBBET NEM TUDOK

X X X

Név nélküli leányírás
Mit tudok 1956-ról?

Akkor csapott össze Magyarország és a Szov-
jetunió. Azt hiszem a Szovjetunió nyert, de
nem vagyok benne biztos. De még azt tudom,
hogy kemény csata volt.
Többet sajnós nem tudok!

X X X

Név nélküli fiú (de én tudom, hogy az osztály legjobb tanulója)
Mit tudok 1956-ról

A Szovjet csapatok 1956-ban megszállták Magyarorszá-
got. A 192 000-es orosz csapat
veszedelmes pusztítást végzett a 25 000-es magyar
csapatokra. Barbár ázsiai szokásokra kény-
szerítették a népet. Nagy szegénység uralkodott akkor. A
nagymamám karácsonyra nem kapott
semmit. A nagymamám apját és a nagyapámat börtönbe
zárták. Az apai ágon levő dédpapámat meglőtték, és
megbénult a jobb kezére. 1956 őszére a magyar csapatok

elérték céljukat. Orosz tankok ezrei hullottak el. Az oroszok kimentek Magyarországból.

X X X

Név nélküli fiú
Mit tudok 1956-ról

A magyar sereg legyőzte a nagy Szovjetuniót.
Sok ember és tank elveszett, több mint a második világháborúról.
Ezt a magyarok tudták megcsinálni, kivéve egy bibliai ember
Ezt a történetet Budán ünneplik meg, jobban, mint máshol.
Ez egy tíz napos ünnep.
Sok felnőtt (szép) ünneplő ruhában jön.

X X X

Mit tudok a pártokról?

A következő dolgozatok 1998. júniusában íródtak, s az akkori állapotokat tükrözik.

L. Gabriella 5.b

Milyen pártokat ismerek? Fidesz, MDF (magyar demokrata
(fiatal demokraták fórum)
Szövetsége)
MSZP, MIÉP,

Mit mondanak róluk az emberek? Szidják őket,
Mert beszedik a pénzt, (mint például
a szúnyogirtásra, és ugyanannyi szúnyog repked
a levegőbe, és szúnyogirtó repülőgép meg sehol.)
Elhenyélik a pénzt!

Mi a véleményem róluk? Nekem a „fidesz” a
legszínpatikusabb.
Majd meglátjuk, hogy
hogyan kormányozzák az
országot.

X X X

Név nélküli fiúírás

1. Én az MSZP-t, FIDESZ-t, MIÉP-et, MDF-et tudom így fejből.
2. Az MSZP nem volt jó, a FIDESZ most kormányoz de már nem bíznak benne. A MIÉP-et soha nem fogják megszavazni, se a MDF-et. Az MSZP-ben Hor Gyula az a vén ember már nem tud kormányozni. A FIDESZ már szemétkedik Orbán Viktorral az élen. Szeged polgármestere a Szalai nem ér semmit.
3. Nekem ha szavazni kellene nem tudnám kire szavaznék. Magyarország pártjai nem jók!

X X X

M. Dénes

Milyen pártokat ismerek?

Fidesz, Miép, Mszp, Szdsz, Mdsz, Kgmp,...Stb

Ezek jutottak csak eszembe

Mit mondanak róluk az emberek?

Azt mondják róluk hogy hülyék.

Pl.: Torgyán József, Horn Gyula, Orbán Viktor,
Nemcsak János

Ezek hülyék.

nekem mi a véleményem róluk?

Szerintem is nagyon hülyék de a legnormálisabb: Gönc Árpád, Szalai István ezek nem hülyék.

X X X

S. Szilárd

Mien pártokt ismerek?

Mit mondanak róluk az emberek,

Nekem mi a véleményem róluk?

Ismerem az: SZDSZ, MSZP, MIÉP, MPP, FKGP.

Az emberek véleménye: a MIÉP képviselői bunkók,
az SZDSZ rendes,

A FIDESZ ígéretet de nem tartja meg, MSZP a család
kedvence,

FKGP mindig megsérti a kampánycsendet. Elmondo
leírok egy sztorit:

Májusban, Rúzsán reggel a választások napján
történt a dolog. A

szomszéd a kertből kiabált „: Mennyetek már
szavazni a Kisgazdákra”

és így fejezte be: „Bort, búzát, békességet”.

X X X

H. Márton S. b

Milyen pártokat ismerek?

Én ismerem a Fideszt, Mszp-t, KDMP-t, FKGP-t,
MIÉP-et, MDF-et SZDSZ-t,

Mit mondanak róluk az emberek?

Én nem sokat hallók a politikáról csak azt tudom,
hogy a nagymamám mit tud mond.

A nagymamám azt mondja a Fidesz kirabolja az ország-
ot a vagyonából. Az MSZP a világ, az angyal, a
magyarok érdeme,....

A KDMP nagyon templom párti és nyápicok.

Az FKGP a parasztokat támogatja anyagilag.

A MIÉP csak hazudik (mintha a többi nem nem
hazudna) az
embereknek.

Az MDF-el nem volna baj, ha nem lenne a Fidesszel

Az SZDSZ azért szereti mert az MSZP-vel kormányoztak
együtt

Nekem nincs véleményem a politikáról, mert minden
pártot utálok.

Két régi írás

A fenti dolgozatok 1998-99. tanévben íródtak. A negyven évem során több ezer ehhez hasonló „mű” született a tízévesek tollából, de ezeket nem őriztem meg, kijavításuk után visszaadtam nekik, s így az enyészet áldozatai lettek. Két írás viszont valahogyan megmaradt. Az első egy levél, amelynek különlegessége a „postaláda”. Második pedig Petőfi: János vitéz első énekének alapján írt fogalmazási téma, amelynek során a gyerekeknek kötelezően a költői eszközök közül egy hasonlatot is kellett alkalmazniuk. Érdeemes felfedezni a „tudatosan” elhelyezett hasonlatot.

II. 22.

Kedves Zsuzsa!

Drága Zsuzsikám én téged nagyon szeretlek, szeretni is foglak mind halálig. Már régebben megkedveltelek, de most írtam először neked. Ha te is szerecc akkor erre a levélre válaszolj. Írd meg hogy mikor találkozhatunk az iskolában. Én Pénteken az iskolában leszek, mikor a többiek elmennek. Nefélj én jó fiú vagyok. Ezt a levelet nemutasd senkinek, ne is beszélj róla. A választ a tanári asztalnak a fiókjába tedd.

Sokszor csokol szeretőd:

Ifjú Vinetú.

Megyeszékhely, 1968. Február 22-én

X X X

1985. II. 8.

2. dolgozat

Jancsi találkozik Iluskával

János vitézről olvastam egy szép történetet. Ezt szeretném elmesélni.

Egyszer Jancsi gazdája elküldte vele a bárányokat legeltetni. Jancsi ahogy legeltet, lát egy szép tisztást sok jó fűvel. Arra hajtja a csordát, de mit lát! Egy gyönyörű szép lányt a kútnál, ahogy mos. A fiú nagyon meghatódott a

szépséges lánytól és a nagy meghatódástól meg feletkezett a csordáról. Odament a lányhoz és megszólítja:

- Ki vagy te szép gyönyörűséges lány?
- Iluska vagyok.
- És te?
- Jancsi a nevem. Ne menjek át hozzád?
- De átjöhetsz.

Olyan szépen csillog a hajad a hogy rá süt a nap mint a csillag.

- Iluska most nincs itthon senki?
- De a mostoha anyám van itthon.

Beszélgettek, beszélgettek telt múlt az idő. Este lett, elaludtak mind a ketten.

Reggel van – kiáltott fel Iluska. Kelj fel Jancsi.

- Jó reggelt neked.
- Hol van a nyáj?!

Ó istenem elhajtották és ellopták még a bodrit is. Most aztán kapok a gazdámtól!

Iluska, remélem még találkozunk.

Mivan János hol a csorda?

- Ellopták!
 - Ó istenverte köjke mihaszna gyerek! Hát hol csavarogtál idálig? Te mit őriztél, talán angyalokat?!
- Tünés ki Jancsi de gyorsan!

Hát így végződött Jancsinak a sorsa.

A TANÁROKRÓL, AZ OKTATÁS MÁSIK LEGFONTOSABB SZEREPLŐIRŐL

Kezdjük a kezdőkkel! Megkapja a tanári, tanítói diplomáját a tanulmányai befejeztével a hallgató, s aki kedvet érez a tanításra, és ha van megfelelő kapcsolata, összeköttetése, akkor bekerülhet valamilyen iskolába kezdő tanárnak. A fizetése a táblázat aljáról indul, s ez olyan nevetségesen alacsony, – mert ott van a takarítónő fizetése körül – hogy többnyire továbbra is szülői támogatásra szorul. Ez lehet rendszeres pénzadomány, néha egy-egy ruhadarab megvásárlása, vagy ha otthon lakik, akkor ingyenes lakás, étkezés. Ilyenkor a fizetés zsebpénzként szolgál. Tekintve, hogy ma már zömmel nők vannak a pályán, a kezdő tanárok, tanítók többsége is nő. Nyilvánvaló, hogy pedagógus fizetésből való gazdagodásra nem is gondolnak. Ha anyagilag előre akarnak jutni, ezt a fizetésükre alapozni kész dőreség. Előbb utóbb rá kell döbbenniük, hogy valami más megoldást kell választani. Az ősi női mesterséget mellékes kereset kiegészítésre nem igen lehet választani, (bár voltak rá példák) mert hatalmas kockázattal jár, és nem egyeztethető össze a hivatással.

Járhatóbb út lehet az anyagi biztonság megteremtésére a Karinthy Frigyes által felállított tétel. Ő Descartes híres mondása – Cogito, ergo sum – alapján fölállította a női Descartes tételt: „Férjem gondolkodik, tehát vagyok.” A szegedi egyetem egyik „beleváló” professzora ezt így közvetítette: a szegedi egyetem bölcsész kara nem más, mint orvos- és mérnökfeleség képző felső leányiskola.

A pedagóguskarrier legbiztosabb alapja ennél fogva az anyagilag és társadalmilag (ez utóbbi egyenesen következik az elsőből) jól megbecsült férj. Ha ez sikerül, akkor ez a pedagógusnő az iskolai munkájában kiegyensúlyozott, nyugodt tanár lesz. A „valakinek a felesége” ezután már csak hobbiból tanít, munkáját nem fogja kritikával illetni senki, a legjobb osztályokból válogat. Ha valami problémás gyereke lesz az osztályában, nem fog vele bajlódni, átrakja más tanár osztályába, boldoguljon vele az ágrólszakadt kollégája. Nála az alacsony fizetés nem probléma, van pénze bőven luxusra minden téren. Míg fiatal, addig sokan irigylik, de idősekként ő lesz a tanteszület dédelgetett nagyszonya, s aztán sorra kapja a kitüntetéseket. Ezeket többnyire meg is érdemli, hisz neki nem kell görcsölnie, neki nem lesznek problémái semmi téren, mert előrelátóan úgy alakulnak a dolgai, hogy a problémás esetek másnál fognak jelentkezni.

A pályakezdő

Térjünk vissza a kezdő tanárra, aki állást is tudott kapni. Hogyan indul a pályán, milyen problémákkal találja szemben magát? Jellemzésül itt egy levél:

Tisztelt Tanár Úr!

Talán emlékszik rám, Tanár Úr tavalýról. Arra azonban biztosan, hogy egy csoportképet ígért mindenkinek, ha megírjuk, mi lett velünk szeptembertől. Nos, én a lakóhelyemen, Kishelyen kaptam állást, így most a volt általános iskolámban kezdtem el magyart és németet tanítani. Negyedikeseket és

ötödikeseket „okítok”. Igazándiból csak németet szerettem volna tanítani, mert a magyart kicsit nehezebbnek tartom. Na, meg egy németórán elvileg kevesebb diák van egyszerre, akikkel, úgy gondolom, könnyebben elboldogulok. De mivel az egyik magyartanár nyugdíjba ment, kaptam én is egyetlen ötödikes osztályt. Meg is vagyok kissé ijedve tőlük! Máris teljesült, amit Tanár Úr mondott, miszerint legnagyobb problémám a fegyelmezés lesz úgy kezdő tanárként. Ezt a pár magyarórám után már sajnos én is észrevettem. De töröm a fejem valami megoldáson. Ha van néhány ötlete még, Tanár Úr, azt megoszthatná velem, bár még emlékszem, miket tanácsolt az órában. Nos, ez történt velem, belecseppentem a munka közepébe. De most még van kitarthatásom a pályához!

Remélem, Tanár úr is tanít még, bár azt mondta ugye, hogy magyart nem fog tanítani. Minden jót kívánok, és előre is köszönöm a képet!

Tisztelettel: Kálmán Diána

1999. szeptember 5.

Ezt a „tanárleánykát” a kis ötödikesek ezek szerint „megették”. Úgy gondolták, hogy a mindig mosolygós, náluk alig nagyobb, az iskolapadból épp hogy kikerült tanárnőt nem kell komolyan venni, sőt, esetleg ők veszik át a hatalmat, és irányítják.



10. kép: Nyugdíjazásom előtti magyar szakos hallgatói csoportom

Küldtem neki a képet, amelyet az utolsó tanítási gyakorlat órámön készítettem magunkról, amikor hozták az indexeiket, és beírtam a tanítási gyakorlat osztályzataikat. Az utolsó hallgatói csoportom volt, ezután történt a „nyugdíjazási ceremónia”, amely december 31-ig a ledolgozandó felmentési időből állt, és ezt követte a június 15-ig tartó szerződéses alkalmazásom.

Szakmai tanácsként legfontosabb alapelvként azt adtam, nehogy kiabálással próbáljon fegyelmezni. Nem fogja bírni torokkal. Bár sokan vannak olyan tanárok, akik félelmetes hangerővel rendelkeznek, s azt hiszik, a tudást úgy lehet legjobban átadni, ha azt nagyon hangosan mondják. Az

első alkalmakkor a felcsattanó fegyelmezésre irányuló hanghatás talán hatásos, hisz a meglepetés erejével fog hatni. Gyakori alkalmazása viszont megemeli a gyerekeknél az ingerküszöböt, és hogy további hatása legyen, a hangerőt fokozni kell. Ez nem megy a végtelenségig. Akkor – volt rá tapasztalatom néhány kollégánál – előkerül az élesen harsogó síp, (Legjobb volt nekik erre a sportboltban kapható bírói fütyülő, amely képes egy őrzőgő stadion hangját is áttörni.) s ismét itt a meglepetésszerű fegyelmezés. Sok gyerek aztán ezt is megszokja, s ez az erős hanghoz való idomulás később igen hasznos lesz a diszkózáshoz.

Tehát ez az ordibálós tanári fegyelmezés ennél a kislány tanárnál egyáltalán nem fog bejönni. Azt javasoltam neki, hogy keresse meg, kik az osztály hangadói, főszervezői. Keressen egy alkalmat, amikor tanórán kívül beszélgetni tud velük. Mondja el nekik a gondját, hogy ő egy kezdő tanár, nincs tapasztalata, de szeretne jól tanítani, és ebben a segítségüket akarja kérni. Hassanak oda, hogy a többi rendetlenkedő kis ostoba gyerek maradjon csendben, figyeljen, dolgozzon úgy, mint ahogy a másik, félelmetes tanáruknál viselkednek. Aztán jelezze nekik, hogy a holnapi órán felelni fognak ebből és ebből az anyagból, ezt és ezt kell nekik mondani, és ekkor biztos ötöst kapnak. De ezt az ötöst csak óra végén fogja beírni, és csak akkor, ha nem lesz rendetlenség az órán. Ez ugyan kökemény korrupció, de nemes cél érdekében történik. Egyrészt tanulni fognak a tanulást nem kedvelő fővezérek, másrészt nyugton fog maradni a vezéreknek imponálni akaró kis rendetlenkedő is, és a tanulni akaró rendes gyerekek is jól járnak.

A következő órán a beavatott gyerekek szépen felelni fognak, és nagy dicséretetek közepette megkapják a jeles osztályzatot (ami eddig többnyire ritkaság volt náluk), és az osztály is megkapja az utasítást, hogy az ő feladatuk vigyázni erre a jegyre, mert ha rendetlenség lesz, akkor nem lesz beírva sem a naplóba, sem az ellenőrzőbe. Garantáltan nem lesz rendetlenség, mert gyilkos tekintetek irányulnak a nyugtalanságra hajlamos osztálytársak felé.

Mire jó az ellenőrző?

A fegyelmezésnek a hangerőn kívül manapság még egy másik eszköze van, az ellenőrző. Ha ebbe belekerül egy szülőt búsító beírás, az is sokkhatással lehet a rendetlenkedő gyerekekre. Sok tanár nagyon rosszul tudja ezt is alkalmazni. Nyakra-főre irogat bele mindenfélét, s íratja alá a szülővel. A tanár nem adhat pofont minden csip-csup fegyelmezetlenségért, adjon neki a szülő. Az egyik kolléga beírta: *„Gyermeke az előtte ülő társát szurkálta órán a hegyes ceruzájával!”* Dátum, aláírás.

Erre válaszként odaírta a szülő: *„Otthon, a fürdőszobában fürdés közben kipancsolta a padlóra a vizet!”* Dátum, aláírás.

A legnagyobb fiam, Attila, kis elsősként a harmadik tanítási nap után jött délután ki a napköziből, amikor érte mentem, és nagy vigyorgással hozza az ellenőrzőjét: – Apa, nézd, kaptam beírást!

Nézem a szülőknek szóló rovatot, s az olvasni még nem tudó friss iskolásnak következőt írta be a szünetet ügyelő tanár: *„Gyermeke az emeletről köpködte a lenti zsibogóban lévő társait!”*

Faggatom, hogy mi volt, de ő csak annyit tud, hogy játszottak a szünetben, s a tanító néni odajött, és elkérte az ellenőrzőjét. Olvasom, és jót nevettem rajta, mint ahogy apám nevetett, amikor Ottó barátommal három és fél évesen 1941 tavaszán sárral összezsapkodtuk a fehérre meszelt szép házfalat. Megmondtam a gyerekeknek, hogy ez a beírás nem jó valami, hanem éppen rossz, lehetőleg többet ne hozzon ilyet. Aláírtam, és napirendre tértünk a dolog fölé.

Talán csak ez az egy retorziós eszköze, az ellenőrzőbe való beírás maradt a gyengébb tanároknak, hisz a szülők között sok van, aki szinte élvezettel veri gyerekét, hisz azt tartja magáról, hogy ő a jó szülő, mert keményen fogja a csemetéjét, hisz az ő apja is azt tette.

– Hozd csak ki nagyon gyorsan az ellenőrződöt! – hangzik a mérges utasítás. Megdermed az egész osztály, a felszólított meg fölállva fancsali képpel elkezd kotorászni a táskájában. Rövid idő után kijelenti, hogy nincs itt az ellenőrzője. Nem részletezem a további eseményeket, az biztos, hogy értelemfejlesztés az óra végéig nem lesz ebben az osztályban.

Pedig az ellenőrzőnek ezt a fegyelmezési funkcióját ellenkező előjelű használatával ugyanúgy el lehet érni. Példaként elmondom a nagyon izgága ötödikeim esetét.

Már másfél hónapja tanítom őket, semmi problémám nincs velük, dolgoznak rendesen, néha-néha a nyugtalanjait figyelmeztetnem kell csak úgy tréfás formában. Történetesen az egyikük gátlástalan módon a nagy csendben egy jókora papírlapot kettérepeszt, s a harsogásra elkezdenek kuncogni a többiek. Nem volt a rendbontásra való szándék a tépés, csakhogy ennél a nebulónál nem igen épültek ki a gátlások, s neki most épp egy fél lapra volt szüksége.

– Ejnye, fiam – mondom neki –, nagy tévedésben vagy. Ez itt az osztályterem, nem az a hely, ahol a papírt tépdesni szokták. Jó lesz, ha nem folytatod a papírral való későbbi műveletet.

Futótűzként terjed a nevetés a tépdeső kárára, az meg néz kerek szemmel, mire fölvilágosítja a szomszédja, hogy a lakás melyik kis helyiségében szokták a papírt tépdesni, és mi a művelet a továbbiakban azzal a papírral... Senki nem mer ezután papírt tépni, vagy ha igen, azt olyan lassan és csendben végzi, nehogy valamelyik társa lecsapjon a poénra.

Október közepe táján, pénteki napon, a fogalmazási órán csendben dolgoznak. Előkészítettem nekik a témát, és nagy kedvvel meg akarják mutatni, milyen remekül megfogalmazzák az érdekes eseményt. Most nincs semmi dolgom, – bezzeg lesz, ha javítani fogom az irományokat – s megragadom az alkalmat az ellenőrzővel való fegyelmezésre.

No, hozza csak ki szép csendben az ellenőrzőjét...– és mondom a neveket. Feszült csend támad, mert az osztály legjobb és legrendesebb tanulóit szólítom sorban. A nyughatatlanok megijednek: – Úristen, a legjobbak kapnak beírást, mit fogok majd kapni akkor én!

Aztán sorban az értesítés rovatba beírom: „Gyermeke magatartása, szorgalma óráimon kifogástalan, példamutató, szaktanári dicséretben részesítem.” Dátum, aláírás. Egy tucat apukának, anyukának lesz egy jó hétvégeje, s az egészet öt perc alatt tizenkét mondattal tudtam elérni, és nem tört bele a kezem! Tizennyolc osztálytársat meg a sárga irigység fogja el, de ezekre is lesz megoldásom.

Amikor megírtam az ellenőrzőket, akkor kiadtam az utasítást. – Amikor hazaviszitek az ellenőrzőt, akkor otthon kezdjétek azzal: kaptam egy beírást, írjátok alá... Ha előre kaptok egy nyaklevest, akkor majd kérjétek engesztelésnek fájdalomdíjat. Van még ilyen beírásra vagy tíz jelöltem az osztályból, azok a jövő héten fogják majd megkapni, addig figyelni fogom őket.

Óra végén kijönnek az érintettek az ellenőrzőjükért, félve nyitják ki, aztán megkönnyebbülten elkezdenek örvenezeni, s lelkiükben kezdenek készülni, micsoda meglepetés lesz majd otthon. Azok az osztálytársak, akik nem kaptak, a következő héten kettőzött erővel fognak igyekezni, hogy ők is kapjanak.

Hétfőn jön az egyik lány, és mondja nagy mosollyal, hogy kapott egy jó nagy taslit az anyjától, még mielőtt ő belenézett volna az ellenőrzőbe, de utána ki is követelte a fájdalomdíjat... Amit aztán az anyja boldogan megadott.

Később mindenki megkapja a maga dicséretét, és a jutalmazottnak nem lesz képe hozzá, hogy rendetlenkedjen azzal a tanárával, aki jót tett neki. Büntetve viszont az lesz, aki nem kapja meg a beírást.

Volt egy negyedikes gyerekem, énekórát tanítottam az osztályában, hogy meglegyen az óraszámom. Az anyuka egyedül nevelte a már orvostanhallgató nagylányát és a tíz éves fiút. No, ez a gyerek nem kapta meg a jó beírást. Más tanártól rosszat igen, de hát azzal nem büszkélkedett otthon. Nem tudott szegény nyugton maradni egy percig sem. De nagyon akarta tőlem a beírást, elült a szomszédja mellől is, mindent megpróbált a jó magaviseletért.

Egyszer aztán elérte a beírásra való állapotot, boldogan vitte haza az anyjának az ellenőrzőt. Volt nagy öröm, az anyuka újságolja a gyerek nővérének, amikor este hazajött, hogy dicséretet kapott az ellenőrzőbe az öccse. – Az nem lehet igaz, melyik tanár volt az, aki így félreismeri ezt a mihaszna kölyköt. Mondják neki, hogy az énektanár adta. – De hát nincs is az iskolában férfi énektanár! Ugyan ki lehetett az? Megnézi az ellenőrzőt és felsikolt örömeiben, hogy megismerte az írásom: – Hát ez az én osztályfőnököm! A jó magyartanárom! Hogy kerültél te hozzá?

Valóban, több évvel előtte vittem az osztályát négy évig, a legjobb osztályom egyik tanulója volt, s benne ez a lány az egyik legélénkebb szeretetreméltó teremtes, ő sem tudott nyugton ülni a helyén, de okos volt, és nekem semmi problémát nem jelentett élénksége.

Így lett egy családnak egy boldog napja, ami nekem semmi veszteséggel sem járt, de a jó tettért jót kaptam vissza, soha nem volt semmiféle problémám fegyelem és szorgalom tekintetében a tanítványaimmal.

A törtető tanár

Más városban tanító évfolyamtársam elmondása alapján mutatom be ezt a különleges tanártípust, mintegy ellensúlyozva a kis kezdő tanár esetét.

Ez a tanár nagy ambíciókkal vetette magát a munkába, első akart lenni mindenáron. Háta mögött az összebeszélők kimondták rá: olyan könyöklő típus. Találó a kifejezés, a pedagógusok tömegében mindkét könyökét használva fúrja magát előre. Neki mindig a legjobb osztályok kellek, ő

mindig csillogni akart, versenyekre hajszolta a jó képességű tanítványait, és ott sertepertélt minden zsűriben.

A történetet elmesélő évfolyamtársam ennek a tanárnak kollégája volt, remekül tanított, szerették a gyerekek, a tanulmányi versenyeken is jól szerepeltek a tanítványai, s mellé országos lapokban is publikált. De ez a kolléga nem akart különbséget lenni, tette a dolgát, nem ment reklámozni magát az igazgatónál. Bezzeg a könyöklő tanárnő! Folyton ott volt az igazgató nyakán újabb és újabb hírekkel, hogy a neki rivális kollégája mit tanít, hogy tanít, micsoda szabálytalanságokat követ el stb.

No, egyszer az a tanár bekéredzkedett ennek a kiválónak kikiáltott tanárnőnek egy irodalomórájára, kíváncsi volt, mit tud, hogy ilyen jó minősítést kap. Ady Endre: A grófi szérűn c. verse volt a téma.

Az óra elején a didaktikai előírásokat szigorúan megtartva (óraszervezés, jelentés, házi feladat ellenőrzés, felelés) bejelenti: – Most pedig megismerjük Ady Endre: A grófi szérűn című versét, és megismerjük a művészi szépségeit, s a benne lévő gondolatot. (Ezt nevezi a didaktika célkitűzésnek.)

Ezután nagy szemforgatással, sejtelmes suttogással – a korabeli amatőr szavalók modorosságával – kezdi bemutatni a verset:

Nyár-éjszakán a grófi szérűn
Reccsen a deszkapalánk
S asztag-városban pirosan
Mordul az égre a láng.

Az egész vers bemutatása után jön a verselemzés:

– Tudjátok, gyerekek, tulajdonképpen mint a népdalok, egy nagyon szép, hangulatos tájleírással kezdődik. Tulajdonképpen nyár van, még éjszaka is nagy a forróság, a halk zizzenésekben – látjátok tulajdonképpen milyen szép impresszionista hangulatú ez a vers, tele van mozgalmassággal – s a hőség hatására a deszkapalánk is egy kicsit megreccsen, aztán tulajdonképpen a hőség miatt valahogy kigyullad a búza, és egy hangulatos, a „mordul” szóval tulajdonképpen hanghatásos látvány támad, – ezt az irodalomtudomány színesztéziának nevezi – és ez a piros láng tulajdonképpen a forradalmat jelképezi. A proletárok forradalmát...

Azt, hogy a deszkapalánk a gyújtogató erős rúgásától reccsent, az eszébe sem jutott. Pedig tanították a történelemórákon az aratósztrájkokat, és annak eseményeit.

Később odaérnek a következő sorokhoz:

Ne sírj, grófodnak lesz azért
Leánya, pénze, bora.

A leánya szóra jött a magyarázat: hogy lám a grófnak még abban is szerencséje van, hogy fiú helyett leánya születik, hiszen mennyire értékesebb a családban egy leánygyerek, mint egy fiú...

A vers gondolati tartalmának ilyesféle megvilágítása után annak rendje módja szerint kigyűjtötték a hasonlatokat, megszemélyesítéseket, szimbólumokat, színesztéziákat, vázlatot írtak, összefoglaltak és házi feladatot kaptak a tanulók. Egy dogmatikus szakfelügyelő megállapította volna, hogy kiváló óra volt, megtartottak minden didaktikai lépést, ami egy iroda-

lomórán kell, és a tanulók „ezáltal” megismerték Ady Endre híres költeményét.

Az óra végén a hospitáló kolléga egy szó nélkül hagyta ott az egészet, s József Attilára gondolt:

Mért békítik a simák alattomba,
Lány-duzzogássá haragvásait?

Ezt az irodalmat ilyen kiválóan tanító tanárt nyugdíjazása előtt kitüntették. Méltán, hiszen keményen megdolgozott érte, szívvel-lélekkel tanított. Azt, hogy Adyhoz gondolatban nem tudott felnőni, nem várható el tőle, hiszen Ady férfi volt. Jó tanár volt, az irodalmat hite szerint jól tanította, a hozzá hasonló indíttatású tanítványok is úgy tartják. Ám ha kezébe kerül egy igazi tehetség, – történetesen egy gondolkodni is tudó fiú – biztos, hogy az irodalmat megutáltatja vele. Az eredetiséget, a tehetséget nem veszi észre, s mivel a gyerek nem lesz hajlandó ostobaságot biftázni, akkor már ugrott is a jeles. Az írásbeli dolgozatoknál a külalakot is osztályozzák, s az ilyen gyerek persze, hogy csúnyán ír, és így előfordult, – amit többször tapasztaltam nyolcadikban más tanártól átvett osztálynál – hogy a legolvasottabb, legműveltebb gyerek csak közepes volt, mert csúnya volt az írásának a külalakja, és folyton „visszabeszélt”.

Az évfolyamtársam elbeszélése alapján így is jellemezhető a törtető tanár.

TÚRNI KELL HIVATALOK PACKÁZÁSAIT!

Három, még régebben (az ötvenes években) megtörtént eseménnyel fogom jellemezni a hatalomhoz való alkalmazkodási viszonyt, amikor nem lehetett ellentmondani. (Most sem, de erről írjanak majd a mai fiatalabb tanárok.) A negyedik eset a közelmúltból való, amikor csak egyénileg mertem szembehelyezkedni a bürokraták ostoba utasításainak.

A békekölcsön

Időpont: 1955. októbere. Mórahalom község gépállomásának dísztermébe este 6 órára összehívják az iskolák pedagógusait és a községháza valamennyi hivatalnokát. Mindenki tudja, hogy a békekölcsön jegyzés lesz a téma.

Az elnökség a piros drapériával fedett asztal mögött ül, fölöttük a falon Marx, Lenin, Engels képe, (Sztálin és Rákosi menesztve lett), és a képek alatt a Rákosi címer. (Ezt vágták ki a magyar zászló közepéből 1956-ban, a forradalom idején.) Az összejeövetelt irányító elnök köszönti az elnökség prominens tagjait, üdvözli az egybegyűlt tisztviselőket, pedagógusokat, majd felkéri a szónokot, tartsa meg előadását. A szónok – a falu párttitkára – föláll, megköszörüli a torkát, és a szokásos formulájú beszédét elmondja, amely szól az országot vezető pártról, a dolgozó nép élcsapatáról, a béketáborról, amelyet a nagy Szovjetunió vezet diadalmasan. Később elkezd szidni a gaz imperialistákat, amelyet az „usa” vezet, és ezek támadják a béketábort, és köztük a szocializmust építő hazánkat, és ezért kell békekölcsönt jegyeznünk. Ezzel mérünk csapást az imperialistákra.

A beszéd közben elhangzik egy kitétel a pedagógusokra meg a tisztviselőkre, hogy ők a dolgozó nép fizetett alkalmazottjai – hogy nyomatékosítsák tudatukban a társadalmi helyüket. Valaki a tömegben halkan sziszegi: tehát a dolgozó nép cselédei... (Ez a kitétel – a „dolgozó nép” – tökéletesen fedte a valóságot, ha behelyettesítettük magunkban a „dolgozó nép” szót a „pártapparátus” szóval.)

A beszéd meg a lezáró „Éljen a Párt! Éljen a Szovjetunió!” ütemes tapssal kísért skandálások után következtek az előre felkért hozzászólók. Ezek is dicsérték a pártot, éltették a Szovjetuniót, szidták a gaz imperialistákat, és végül följánlották egy havi fizetésüket a pártunk és a kormányunk javára békekölcsönként, hogy csapást mérjenek az USA által vezetett imperialistákra. Még volt négy-öt ilyen hozzászóló, aztán a levezető elnök lista alapján sorra szólította a behívottakat, hogy nyilatkozzanak. Mindenki kivétel nélkül felajánlotta egy havi fizetését az imperializmus elleni harcra. Ekkor valósult meg az, hogy egy évi munkáért csak 11 havi bért kaptak a közalkalmazottak. A gyári munkás megtehetette, hogy kevesebbet jegyzett, a TSZCS-ben (Termelő Szövetkezeti Csoport) lévő parasztok is csak minimális összeggel járultak hozzá a „békeharchoz” (itt így hívták ekkoriban a hidegháborút), az egyéni gazdák, akik még nem voltak benne a szocialista társadalmi rendszerben, azok nem mentek el ilyen gyűlésre.

De a „békeharcban” nekik is részt kellett venni. A Párt eztán kötelezte a tanítókat, hogy szedjék nyakukba a tanyavilágot, keressék fel tanítványaik szüleit, és jegyeztessenek velük is békekölcsönt. Mondta az agitáló tanító az előírt szólamokat a gaz imperialistákról, de ezen mindketten csak mosolyogtak. Végül a minimális összeget, a huszonöt forintot lejegyezték, nehogy baja legyen a tanítónak, hogy nem tudott eredményesen agitálni. Ha valaki a pedagógusok közül nem volt hajlandó jegyezni és jegyeztetni, akkor nagyon gyorsan az imperialisták ügynöke titulust megkapta, és később megnézhetette magát az ÁVH cellájában.

A tanyai olimpia

Időpont: 1956. húsvét

Nagyszombaton délben a tanyai iskolához vezető homokos dűlőúton egy kerékpárját toló ember közelít. (A homokon nem lehet hajtani a biciklit.) Küldönc volt, a párt utasítását hozta: nem szabad hazaengedni a gyerekeket, itt kell tartani őket az iskolában, nehogy elmenjenek az esti körmenetre.

A vezető tanítónak, aki átvette az üzenetet, kikerekedett a szeme. Hogy lehet ilyet követelni? A gyerekeknek haza kell menniük ebédelni, utána meg délután dolgoznak a gazdaságban, legeltetnek, disznót etetnek, krumplit vetnek stb. A küldöncöt nem érdekelte a lehetetlenség ténye, ő átadta a parancsot, ment tovább a dolgára.

A „Párttal” pedig nem lehet szembehelyezkedni. Még a szemébe vágni, hogy az intézkedése ostoba, és lehetetlent akarnak kérni. Ugyan! Azonnal eléri a „dolgozó nép fizetett alkalmazottja”, hogy kikiáltják a nép ellenségének, a klérus kiszolgálójának, az imperializmus fizetett ügynökének, a fizetését illetéktelenül felvevőnek. Következmény: lesújt rá a párt ökle, az ÁVH (a munkásököl vasököl, odacsap, ahova köll.).

A vezető tanító (aki a régi rendszer katonatisztjének özvegye volt) félelmében azt találta ki, hogy délután három órára visszarendeli a gyerekeket az iskolába, és a gyakorlóéves fiatal tanító iskolai olimpiát rendez nekik, tekintve, hogy novemberben Melbourne-ben rendezik majd az olimpiát. Jól el fogja húzni az időt a sötétedésig, de a gyerekek a berendeléskor csak egy órás időtartamot mondanak, vagyis háromra be kell jönni, és négyig tart a foglalkozás.

Vissza is jöttek kelletlen ábrázattal a gyerekek, – még volt tekintélye a tanítói szónak. A fiatal tanító átvette az irányítást, – a vezető tanító meg behúzódtott a lakásába, mert ő eleget akart tenni a Pártnak is, de a szülőkkel sem akart ujjat húzni. A tanyai gyerekek aztán ez egyetlen ruhájukban – tornaruha fogalom nem létezett – futottak, távölt ugrottak, fociztak, egyszóval jól elvoltak. Négykor ugyan jelezték, hogy menni kellene haza, de a programnak még nem volt vége, maradniuk kellett. Fél öt körül aztán sorra jöttek a szülők: vitték haza a gyerekeket nem leplezett szavak kíséretében. Maradt azért néhány gyerek, és 6 óra felé, amikor már sötétedett, vége lett az „iskolai olimpiának”.

Valamennyien ott voltak aztán a szülőkkel az esti körmenetben, vitték a gyertyát, s kétszeres erővel énekeltek az egyházi dalokat a párttitkár és a párttagok, meg az egész elnyomó rendszer bosszantására.

Az iskola vagyona forintban

Időpont: 1961. augusztus 10.

Valami „főokos” a minisztériumban kitalálta, hogy tudományos alapra kell helyezni az oktatásügy tervezését, fel kell mérni országos szinten, mennyi az egész iskolarendszer vagyona, s kapnak majd egy forintban kifejezett értéket, s ehhez viszonyítva forintosítják a tervezést.

Kiment a rendelet: fel kell mérni, mennyi forintban kifejezve az iskola vagyona ingó és ingatlan viszonylatban.

A nyári szünet legértékesebb napjaiban, augusztus 14. napjára mozgósítottak mindenkit a tantestületben. Kelletlenül összejöttek, senki sem tudta leplezni ingerültségét, de hát a parancs értelmében nekiláttak, hogy az épülettől kezdve az utolsó üveg tintatartóig mindent felmérjenek, mindent összeírjanak, és forintra összeadjanak.

Részekre szedték a leltárkönyveket, szétszítottak mindenkinek lapokat, s három napig kódorogtak az iskolában és a külső osztálytermekben (még négy közeli utcában is voltak tantermek, ahol az alsó tagozatosokat helyezték el), mire mindent megtaláltak és regisztráltak. Aztán összegyűltek a szűk tanári szobában, s a rekkenő kánikulában egy ember olvasta a nagy főkönyvet, s akinél az eszköz szerepelt a lapján, annak kiabálnia kellett, hogy megvan. Emlékszem, már negyven perce ment a felolvasás úgy délután három óra után, kint kánikula volt, bent meg fűledt meleg, s mivel ez idő alatt egyszer sem nekem kellett kiabálnom, hát egy kicsit elszundítottam, s csak a harmadik felszólításra jeleztem.

Iszonyatos felháborodás tört ki a többiekből, hogy lopom az idejüket, hogy ők megfeszülnek a figyelemtől, és van, aki negligálja a munkát. A nagy méltatlankodásban Virágh Ferenc kollégám mellettem idesúgott, hogy ne vegyem komolyan magamra nézve ezt a felzúdulást, mert ez nem nekem szól, hanem a helyzetnek. Így tudják valahogy a tudtára adni ennek az egész kitalálójának, no meg a munkaszervezéshez nem értő igazgatóságnak, hogy micsoda ostoba módon végzik ezt az alapjában is értelmetlen munkát. Az igazgatónőnek az apja a tanácsköztársaságban valami funkciót viselő elvtárs volt, s most a Párt hálából megtette a lányát igazgatónak. Nem a rátermettséget nézték, hanem azt, hogy jó káder legyen, aki feltétel nélkül szolgálja a kinevezőit, és gondolkodás nélkül hajtsa végre – lehetőleg túlteljesítve – a legostobább parancsot is.

Volt olyan iskola, ahol az igazgató átgondolta a feladatot, három rátermett tanárt kiválasztott, s azok szépen egy hét alatt elvégezték az összesítést, s megírták a jelentést, amit aztán továbbított az igazgató. Ám ennél az iskolánál harminc ember másfél hétig bosszankodott, mert nehezen ment az egyeztetés, mivel sokan voltak rá, néha több percig is tartott az a művelet, hogy beírjanak a megfelelő rubrikába egy megtalált térképet.

Megkezdődött a tanév, s most már csak néhány ember (elsősorban a matek szakosok) számolgotott a nagy íveken, de sehogy sem jött ki a főkönyv alapján lévő pontos adat. Akkoriban nem volt számológép, mindent fejben kellett számolni, s akik ezt végezték, teljesen kimerültek bele. Végül ideadták nekem, hogy az ottani Nemzeti Bank igazgatójához menjek el, mert a lánya az osztályomba jár, és kérjem meg, hogy számológéppel adják össze a harminc íven szereplő számsort, hogy a végén egyezzen a főkönyv adatával.

Egy gépirónő meg a számokat diktáló bankigazgató elkezdte a munkát. Csattogott a gép, nagy zörgésekkel összeadott, – egy kis villanymotor hajtotta a mechanikus szerkezetet – aztán kijött a végeredmény, amely így sem egyezett. Irodalmi műveltsége is volt a bankigazgatónak, így hát meg egyeztünk abban, hogy ez az eset hasonló Mikszáth Kálmán Eperfa c. novellájának történetéhez, ahol a gyakornoknak össze kellett adnia a megyében található eperfák számát, s már három napja kotlott rajta, de nem tudott végezni vele. Mivel kellett egy ember a hivatali kollégái kártyapartijához, hát a rutinos főnök belenézett a papírok némelyikébe, aztán lediktálta, hogy summa summárum, a végeredmény 18 645 eperfa, mehetünk tarokkozni.

Be lett írva itt is a „pontosan egyező” végeredmény. El is ment az összesítés a felsőbb hivatalba, onnan a minisztériumba. Ott valószínűleg bevágták valami szekrénybe, s az ott is maradt, mert utána erről semmi hír nem jött, valószínű, hogy aki ezt igényelte, más funkcióba került, s valószínű, hogy le is tettek az oktatás újjászervezéséről. Egy év múlva csak annyi hír jött, hogy Mátészalkát és környékét elöntötte a Tisza, s a város újjáépítéséhez sok pénz kellett, és az oktatástól vettek el rá pénzt. Be is jelentették egy hírben, hogy magyarányú fejlesztés nem lesz, és fizetésemelést sem fognak kapni a tanárok.

Új irányelvek

Időpont: 1994. év kora tavasza

Az oktatásügyben többnyire négy-ötévenként különböző megújulásokat megcélzó kampányokat, nagy nekibuzdulásokat kellett elszenvedniük a tanároknak. A hatvanas években nevelési témájú gyűlések voltak, amelyeknek témája az új típusú kommunista ember „kinevelése” volt. Az irányelvek megismerése után, meg a meghívott előadók lelkes vizionálása után beszélgetéseinkben Ezüst György festőművész rajztanár barátommal megállapítottuk, hogy micsoda marhaság az egész, hol lesz ebben a sablontársadalomban az egyéniség, s egyáltalán lesz-e művészet a kommunizmusban.

A hetvenes években világosan látszott, hogy a kommunista társadalom elérése naiv ábránd, ekkor már megelégedtek a szocialista embertípus „kinevelésével”. Erre is létre kellett hozni munkatervet az irányelvek alapján, és ettől kezdve minden év végén a tantestület eredményeinek ismertetésekor elhangzott, hogy ebben az évben is sokat tettek a tanárok a szocializmus ügyéért, és a felnövekvő új nemzedék Pártunk és kormányunk elvárásai alapján hasznos polgárai lesznek az épülő szocialista társadalomnak.

A hetvenes évek végén hoztak egy „ifjúsági törvényt”, amelyben leírták, milyen jogai vannak az ifjúságnak, s ezeket figyelembe véve kell oktatni és nevelni az új generációt. A nyolcvanas években már a modernség vált új jelszóvá, a modern világban eligazodó internacionalista és hazafias ember lett az eszménykép, aki buzgón törekszik a Párt és a kormány irányelveinek megvalósítására, jó hazafi, és tiszteli és megbecsüli a más népeket, különös tekintettel a szomszéd testvér országokat meg a nagy Szovjetuniót. (Akkoriban az országok felosztásában voltak ellenséges-, semleges-, baráti- és testvér országok. A Szovjetunió által vezetettek voltak a körülöttünk lévő testvér országok. Találó vicc volt erről: – Mi különbség van a baráti orszá-

gok meg a testvéri országok közt? – A barátot választják, a testvért meg az apjuk b....a egymás mellé.)

Békéscsabai sokat tapasztalt kollégám, Nyíri Sándor (nekünk csak Nyíri Sanyi bácsi) mondta meg találón ezeknek az ismétlődő kampányoknak a kiinduló okát. Úgy négy-öt évente a minisztériumokba új embereket neveznek ki. Ezek igazolni akarják, hogy a magas posztra érdemeik alapján kiválóan alkalmasak, és helyére zökkentik a válságban lévő oktatást. Meg akarják mutatni saját nagyságukat, korszakalkotó egyéniségüket, s arra gondolnak, hogy majd a történelemben úgy fogják emlegetni őket, mint báró Eötvös Józsefet vagy gróf Klebelsberg Kunót.

Mellékesen ezek a mozgalmak arra is jók, hogy ezek ürügyén pénzt is lehet osztani elsősorban a barátoknak. Sokmillió tételek röpködnek az irományok, tanulmányok kiagyalóinak, a különböző szakmai műhelyek vezetőinek. Hogy ezt a pénzt az igazi változást véghezvivő tanárok fizetésének javítására adnák, szóba se jöhet. Pedig a jó tanár soha sem tanít ostobaságot, az igényeknek és a korszerű tudományoknak megfelelően változtat, ha kell, és nem vár ostoba előírásokat, irányelveket.

1989. évet a rendszerváltás évének nevezik. Állítólag. (Amikor e sorokat írom, már egészen másképp vélekednek erről egyesek. Azt mondják, mindössze annyi történt, hogy észrevétlenül kicserélték a szánkban a „szopókát”.) Abban és a következő évben megtanultunk egy kimondhatatlan szót: pluralizmus. És jöttek a pártok, vége lett a szocializmusnak, jött az áhított kapitalizmus. „Mennek a tankok, jönnek a bankok!” – ordított bele egy utcai politikai gyűlésbe egy kissé ittas állampolgár.

Az új pénzügyi „hadsereg” azóta már teljhatalommal tartja kézben az ország embereinek életét, a bankok foglya lett a lakosság meg az ország.

Ezután négyévente cserélődött az egész felső vezetés, s az új emberek a hivatalok élén sorra hozták az új elveket, amelyet aztán az „urak” és az „elvtárs urak” szépen utasításba adtak, és elvárták, hogy ezek szellemében legyen átalakítva az oktatás.

A legemlékezetesebb oktatási kampányféleség a NAT volt 1994. tavaszán. Nemzeti Alaptantervet jelölnek a nagybetűk. Az akkori kormányzó párt találta ezt ki, mert úgy látták, korszerűsíteni kell, válságban az oktatás. Itt lesz nemsokára az ezredforduló, s a megváltozott körülményekhez igazodni kell minden vonatkozásban.

A minisztérium és a fontos szakmai műhelyek elkészítették a központi irományokat (sok pénzért), aztán ezeket lejjebb küldték, s eljutottak minden tanárhoz, azokat ők tanulmányozni kezdték, s az utasítások alapján nekilátott mindenki, hogy elkészítse a saját nemzeti alaptantervét saját tantárgyára, valamennyi évfolyamra lebontva. Ezeket el kellett küldeni egy központi megyei illetékességű helyre, ahol hivatalnokok az oktatásüggyel foglalkoztak. (Azóta már ezek a hivatalok már nem is léteznek.) Mindezeket korszerű formában számítógépre kellett írni, és szépen kinyomtatva beadni. Kegyesen elfogadták azt, hogy flopin (így hívták a hajlékony lemezt, ami azóta már szintén nincs) is be lehessen küldeni.

A határidő április volt, s az előző hetekben minden tanár ezzel volt elfoglalva. Kivéve engem. Negyven tanárként eltöltött évem tapasztalata alapján többször előfordult, hogy határidős dolgokban a határidőre megváltozott az előírt dolog aktualitása, a bekért dolgokra már nem volt szükség. Aki elhúzta az időt, az jól járt.

Ebben a dologban biztos voltam, hogy semmi bajom nem lesz a munka negligálásával. Az egyik, hogy az a hivatal, amelyikhez továbbítani kellett a terveket, képtelen lesz a hatalmas mennyiségű anyagot feldolgozni. Nem lesz rá embere. A másik meg az, hogy május végén új választások lesznek, jön a hatalomba egy új párt, s az egészet el fogja törölni.

Úgy is történt. A hatalomváltás után a NAT köddé vált, új emberek jöttek, új alapelvek, aztán négy év múlva ismét váltás, majd visszaváltás nyolc évre, azután teljes váltás fenekestül, alkotmányostul, az élet egyre nehezebb, a pedagógusbérek befagyasztva, a benzin ára az egekben, de én ezen már túl vagyok, élvezem a nyugdíjas éveket, nem kell reszketnem, hogy bezárják-e vagy az egyháznak adják az iskolát.

Valamikor, ha valaki bekerült a tanárképzőbe, akkor azt mondták rá, hogy az isten sem menti meg a diplomától. A diplomával együtt járt az álláshely is, a kevés fizetéssel. Ma már könnyen be lehet jutni a főiskolára, de a diploma nem jelent munkahelyet is. A városokban ma sorban állnak a megüresedő helyekre az állástalanok, faluhelyeken meg egyre másra küldik a fogyó gyereklétszám miatt az állásban lévő tanárokat. Nem volt a pedagóguspálya irigylésre méltó a múltban, ám most a múltbeli pedagógushelyzet lesz az irigylésre méltó, amikor kellett a tanár, és biztos volt a munka. A fejlődés tendenciája negatív. Az orvosok el tudnak menni külföldre tízszeres fizetéssel járó munkára, de mi legyen a tanárral?

Néhány szó a tankönyvekről

Kikből verbuválódnak az iskolákat (és az egész magyar iskola-rendszert) irányító, ellenőrző és irányelveket adó bürokráták. Többnyire csupa olyan emberből, akiknek semmi kapcsolatuk sincs a valódi élettel, iskolával, gyerekekkel. Aki jó tanár, aki ért a gyerekekhez, a neveléshez, aki sikeres, mert a gyerekeknél és szülőknél is értelmes „jó fejnek” számít, az nem hagyja ott a tanítást, a hivatását holmi íróasztalért, amely mellett ülve elveszti a tanítás sikerélményét, az értelmes gyerekek jó társaságát, mert mint ahogy mondják, a legszebb percek az életben azok, amelyeket okos emberek társaságában tölthetünk el.

Így hát hivatalnok lesz az a „nem jó fej” tanár, akinek lehet, hogy kudarcai vannak munkájában, aki nem tud szót érteni a gyerekekkel, akinek alaptermészete a törtetés, hogy kompenzálni tudja frusztrációját az iskolában. Így lett például a mendemonda szerint egy városban az oktatásból kiesett különös szexuális vonzalmú tanárból előbb sekrestyés, majd politikus, s a keresztény politikai kurzus idején egy nagyváros legfőbb döntéseket meghozó oktatási bizottság elnöke.

A tudományos elméleti szakemberek többsége sem jobb. Szinte semmi gyakorlat alapján írnak más „tudományos dolgozatok” felhasználásával elemzéseket, és irányelveket fogalmaznak meg, amelynek gyakorlati megvalósítását elképzelni sem tudják, de elvárják, hogy álmvilágban létező elvárásaikat valósítsák meg „lent” az iskolákban a „tanügyi dolgozók”.

A tankönyvek íróinak legtöbbje van leginkább „elszállva” saját szellemi és tudományos nagyságától. Azt hiszik, hogy kaptak egy felkérést, és most aztán megmutatják, hogy tantárgyuk tudományának „csúcán” ők vannak, s olyan magas szinten tudják megírni a tankönyvet, hogy abból mindenki lássa, ő a legnagyobb szakértő, és méltánytalan, hogy nincs az

akadémikusok között. Többnyire a természettudományos tárgyak vannak tele a valóság érdekes összefüggéseinek feltárása helyett mindenféle bonyolult számításokkal, amelyekkel egy-egy tudós egy életen át foglalkozott, s most a tizenéveseknek egy fél óra alatt kell megtanulniuk. Amit aztán soha sem használnak többet az életben.

Minden tárgyból tanítottam egy számítógép-függő hetedikes gyereket, akinek nem ment a tanulás. Elővettük a kémia tankönyvét, az elemeket tanulták. Történetesen a klórral kapcsolatban volt három sor leírás a jellegzetességeiről, megemlítették színét, szagát, a táblázatban elfoglalt helyét, de utána egy teljes oldal tömegszámítás következett.

Semmi más érdekesség, gyakorlati alkalmazás nem szerepelt, így aztán érthető, hogy egy takarítónő, hogy gyorsabban menjen a takarítás, hát összeöntötte a sósavat a hypóval, mert az egyik oldja a vízkövet, a másik meg fehérit. Úgy gondolta; egy füst alatt mindkettőt elintézi, aztán a keletkező klórgáztól rosszul lett, elvitte a mentő. Pedig tanult kémiát, benne van a bizonyítványában, de a tanára a tantervi előírás szerint tanított, hisz annak idején ő is e szerint magolta be a kémiát, eleget tett a bürokratikus oktatási rendszer előírásainak, mert legfontosabb a tudományosság, meg a tömegszámítás képlete.

Az irodalom tankönyvei sem különbek. Élmény helyett inkább tudományt oktatnak. Példaként hozok egy 1982-ben kiadott tankönyvet, amelyben történetesen Petőfi: A puszta télen c. költeményét „elemzik” a hetedikes gyerekeknek. Ízekre szedik benne verselését, ritmusképletét, szótagszámaát, rímeit, majd odaér az utolsóelőtti versszakhoz, amelyben az éji szállására igyekvő betyárról ír. A versszak végén ez áll:

— — —

„S csak félig mutatják
A betyár alakját
Kit éji szállásra prüszögve visz a ló...
Háta mögött farkas, feje fölött holló.”

A következő megfogalmazást kapják erre a tizenhárom évesek:

„A záró sorban többszörös párhuzam és ellentét feszül. A költői kép, a mondatszerkezet és a ritmus is ugyanazt a felépítést mutatja. (Az ember közvetlen környezetében megjelenő, jelképként is értelmezhető állat; a névutós névszóval kifejezett helyhatározó és alany párosa; az ütemek, szótagok, nyomatékok teljes azonossága.) Mindez keménységet, végzettségűséget, változatlan élethelyzetet sejtet.”

Ember, legyen a talpán az a hetedikes, aki tankönyv alapján akar irodalmat tanulni. Már akkor megriad, amikor azt olvassa, hogy „párhuzam és ellentét feszül”. És mi az, hogy jelképként értelmezhető állat? (Egyébként dicséretes, hogy a „jelkép” helyett nem szimbólumot írt, mert tudományosabb lett volna, de lehet, hogy arra gondolt, a szimbólumról majd csak Adynál fognak tanulni.) Mondattan meg csak nyolcadikban lesz, ezért a gyerek nem igen tud mit kezdeni ezzel a kifejezéssel: „névutós névszóval kifejezett helyhatározó és alany párosa”. A „végzettségűség” szó lehet neki sorvég is, mert az ókori görögök világnézetéről nem hallott eddig.

Pedig milyen egyszerűen és élvezetesen lehetne erről a sorról beszélni. Csak egy hirtelen jött példa, hogyan lehet eljutni a sor mélységéhez a nyiladozó értelmű tizenéveshez:

Képzeljétek el, hogy pipázik kint az istálló ajtajában az öreg béres, s látja Pörge Danit, a betyárt, (ezzel a névvel már Arany János: Vörös Rébékjét készítem elő) ahogy a nagy hidegben megy valamelyik tanyára, ahol bújtatják. A szerencsétlen Dani juhász agyoncsapta az élvhajhász kasznárt, aki két véka búzáért megrontotta otthon maradt kedvesét, míg ő távol volt a nyájával. A gyilkosság után menekülnie kellett, elbujdosott, s hogy pénze is legyen, a keresztútnál megleste, és megölte a görög kereskedőt. Most kétszeres gyilkosságért üldözi a vármegye pandúrkapitánya. Ez az ő „farkasa”, amely ott van a háta mögött. Ha a kapitány neszét veszi, hogy hol van, hát ott terem, elfogják, elítélik, s aztán fölakasztják a keresztútnál, ahol elrettentésül himbálózhat néhány hétig. Ekkor jön a feje fölé a holló. Rárepül az akasztott ember fejére, megkapaszkodik a sűrű hajában, s lehajolva megeszi a számára legjobb és könnyen elérhető falatot: az akasztottnak a szemét. Mit is emleget a hollóval kapcsolatban a népmesében a rászédett boszorkány a harmadik fiúnak? Igen, ehhez a jókívánsághoz, a két szem kivájásához hozzátartozik, hogy a holló tevékenységéhez előbb fel is kell akasztani azt a boszorkányt rászédő furfangos legényt.

Hál istennek, – gondolja az öreg béres – én itt vagyok a jó meleg istállóban, élvezem a dohány füstjét, ez az én végzetem, az állatok közt eltöltött eseménytelen életem. Ennek a Daninak meg nagyon érdekes, eseménydús az élete, de hát a vége nem valami kellemes. Hát melyikkel cserélnétek, gyerekek?

Valahogy így lehetne gondolkodásra készíteni a tanulókat. Elmélkedhetnek az életről elsősorban, és a vers szépségéről másodsorban. Ám a fent látott „tudományos” magyarázattal semmit nem kapnak egyikből sem, a másikkól sem.

Forgalomban volt akkoriban egy másik irodalomkönyv, az a nyolcadikosoknak íródott. Szerzője a tanárképző főiskolán előadó tanár, az irodalom oktatásának módszertanát tanította. Irodalomból nem volt egyetemi végzettsége, a főiskolai diplomáját egy levelezőoktatásban szerzett pedagógiai szakkal fejezte meg. A hallgatók a főiskola legunalmasabb tanárának tartották, óráin más szerzőktől összeollózott, száraz adatokat tartalmazó szövegeket olvasott fel, nem mert önálló gondolatokat mondani. A tankönyvében megállapítások, elemzések helyett csak a példának adott irodalmi művekkel kapcsolatban kérdéseket tett fel:

– Mit tartalmaznak ezek a sorok?

– Milyen asszociációkat hoz fel ez a kifejezés? Stb. stb.

Válaszok nincsenek, aztán a tanulók vagy a tárgyat tanító tanár vagy válaszol rá, vagy elveti az egészet. Volt a tankönyvében jó verselemzés is (három alkalommal), de azt nem ő írta, hanem valamelyik neves költő, író által irodalmi folyóiratban közreadott írás volt, amelyben a szerző lelkes csodálattal mondta el pl. József Attila nagy költeményének gondolatait és szépségét.

Egyszer írt saját gondolatot, vesztére. József Attila: Anyám c. verséhez próbált néhány saját gondolatot megfogalmazni.

*„Látom, megáll a vasalóval,
Törékeny termetét a tőke
megtörte mindig keskenyebb lett –
gondoljátok meg, proletárok – ”*

Azt a megállapítást tette ehhez a versszakhoz, hogy az itt szereplő „tőke” az a farönk, amelyre a mosóteknőt tették.

Annak rendje módja szerint megtanítottam a verset (csak úgy a tankönyv használata nélkül), s másnap hallgatom a szorgalmas és okos A. Ádám tanulomat, aki felelni akart a versből. Az otthoni értelmiségi család szokássá tette nála a tanulást, a tankönyv használatát. Mondja a megtanult szöveget, a tőke az a farönk, amelyre a teknőt tették a mosónők.

– Micsoda hülyeség ez? – mondom neki – Franzstadtban meg Józsefvárosban két hokedlire tették azt a teknőt a mosónők, nem pedig mázsás farönkre. Honnan szedted ezt a marhaságot?

– Ez van leírva a tankönyvben!

– Igen, igen – adják kórusban az osztály tagjai.

Megnézem a könyvet, mert soha nem volt erőm és kedvem végigolvasni a szerző kérdéshalmazait, s látom a leírt „fatuskó” beírást. Csillogó szemmel néz rám az osztály, várják, hogy vágom ki magam ebből a helyzetből.

– Lehet, hogy volt valahol farönk a mosóteknő alatt, – mondom nekik – (nem akartam lerombolni a szerző és tankönyvének minőségét és hitelét), de kötve hiszem, hogy mázsás farönköket tudott volna egy sovány mosónő mozgatni. Ha József Attila tőkét emleget, akkor az egyértelműen a kapitalista társadalom alapját jelenti. Az, hogy itt a Marx által meghatározott fogalomról van szó, az is bizonyítja, hogy utána ez áll: „gondoljátok meg, proletárok –”. A proletár a tőke terméke, a tőkés termelési rend hozta létre, és József Attila ezt a tőkét átkozza, hisz ez töri meg a szegény asszonyt, aki a nyomorúságos bérért kénytelen az egészségét romboló munkát végezni.

Tökéletesen megértették és megnyugodtak a gyerekek. Később gondolkodtam azon, hogy átmegyek a szomszéd épületbe a szerzővel ezt megbeszélni, de aztán letettem róla. Ő volt a főiskola főigazgatósága által kijelölt szakfelügyelőm, tehát a szakmai főnököm, s mindig igyekezett a „partvonalra” tenni, hogy ne legyek útjában az általa kegyelt törtető kolléganőimnek.

Az ÉLET ÉS IRODALOM újság viszont nem hagyta annyiban. Néhány hét múlva a „Páratlan oldal” rovatban megjelent egy glossza, amelyben egy neves szerző vette észre nyolcadikos gyerekét oktatva, hogy milyen szöveg van a tankönyvben. Találó címet adott az írásának (József Attilára is utalva): „Légy ostoba!”

A cikk megjelenése után az utcán találkoztam a tankönyvíró módszertanos főnökömmel. Mosolyogva köszöntem neki, s láttam, milyen kínoosan mosolyog vissza. Milyen érdekes, gondoltam magamban, mindketten látjuk egymás gondolatait. Ebben a helyzetben ő tudja, hogy én olvastam a cikket, én meg éreztem, hogy mennyire feszélyezetten érzi magát, hogy én tudom, hogy ő is olvasta.

ELISMERIK A MUNKÁMAT

Az igazi kitüntetések a szülőktől és a gyerekektől kaptam. Egyik ilyen eset az volt, amikor kaptam az alsó tagozatban egy híressé vált 36 fős osztályt osztályfőnökségre. (A tantermekben csak 34 ülőhely volt!) A leendő jelölt osztályfőnök kollégák cserfes osztálynak kiáltották ki a rendkívül jó képességű társaságot, és nem tolakodtak az osztályfőnöki megbízásra. Mivel senkinek sem kellett, így megkaptam a tisztséget. Örömmel vállaltam őket, s tartom az első szülői értekezletet, amikor szót kér egy nagypapa. Ott, a jelenlétemben kijelentette a szülőknél, hogy tegyék össze a két kezüket, hogy ilyen jó férfi osztályfőnököt kaptak a gyerekeiknek. Hát nem mondom, jólesett, mert külön emelte az értékét az, hogy mindezt egy nyugdíjas kiváló iskolaigazgató mondta, aki tudta, milyen a jó tanár.

Az énekórák

A másik „kitüntetés” a gyerekek adták. Nem volt ki az óraszámom, s ezért énekórát kaptam heti két órában. Az énekszakosok adtak egy osztályt, nyilvánvalóan azt, amelyik nem nagyon kellett nekik, mert igen nehezen kezelhetők voltak.

Nem ragaszkodtam a tantervhez meg egyéb előírásokhoz mereven, így aztán jó kedvvel énekelgettünk, zenét hallgattunk, játékosan kottával is ismerkedtünk. Az „Este van már, csillag van az égen” népdal Varga Julcsája helyett az osztály szép leányainak, meg a hozzá kapcsolódó fiúinak nevét énekelhették, (akár ötször is új névvel, és irultak-pirultak a kiénekeltek) így a népdal életre kelt. Nagyon élvezték mindnyájan az énekórákat.

A következő évben nem volt óraszám hiányom, visszakerült az osztály egy „igazi” énekszakoshoz, aki szigorúan ragaszkodott a „bürokraták” által előírt tantervi követelményekhez, módszerekhez. Szegény, elhitte, hogy a Kodály-módszerrel el lehet érni azt, hogy a gyerek az iskolából kikerülve egy népdalt kotta alapján le tud énekelni, s ezt megpróbálta véghezvinni. Nem igen tetszett ez a gyerekeknek, mire a tanárnő „bekeményített”, és a gyerekek félni kezdtek, ha énekóra következett. Ebben a helyzetben az még az is jellemző, hogy a tanárnő is félt, amikor ezzel az osztállyal jött az órája.

Aztán egy év elteltével ismét vállalnom kellett éneket, és kaptam egy harmadikos osztályt. Szóltam a kolléganőnek, hogy cseréljünk: átveszem tőle a hetedikeseket, s adom neki a harmadikosokat, nekem mindegy, hol vagyok, ő pedig nagyon szereti az apróságokat tanítani, és nagyon nem szereti a vele ellenzékben lévő hetedikeseket. Azonnal lecsapott rá, rohant az igazgatóhelyetteshez, és kicserélték az órákat.

A hetedikések osztályfőnöke pénteken a hatodik órában tartotta az osztályfőnöki óráját, s bejelentette, hogy van egy rossz híre, meg egy jó. A rosszat most elmondja, de a jót csak az óra végén. Kicsöngetéskor azonnal követelik, mi az a jó hír. – Hétfőtől kezdve Cs. tanárnő helyett az énekórákat Péter tanár úr fogja tartani.

Hatalmas örömvissongás, padlódobogás támadt erre a bejelentésre. – Van isten! – ordította az egyik legvehemensebb „nehéz fiú”. Az alattuk lévő osztályból meg fölszaladt a tanár megnézni, mi történt.

A testnevelés órák

Szülői „kitüntetés” volt egy másik, kicsit régebbi esetem. Akkor testnevelés órával kellett kiegészíteni az órahiányomat. Egyik nyugdíjba készülő kollégámnak kellett sok túlóra, s ezért négy osztályban tanított magyart, így lett nekem csak kettő osztályom, ahol magyart taníthattam, ám a kötelező óraszámomhoz hiányzott három óra. Ideadták egy harmadikos osztálynak a testnevelés óráit, s mellé még a kis tornatermet is, ami nagy szó volt, mert az alsó tagozatosok legtöbbször a folyosón tarthattak tornaórát, ha ugyan megtartották, mert nagyon sokszor írás vagy olvasás „testnevelést” tartottak.

Így lettem én a kis harmadikosoknál „tornatanár”. Igaz, nem végeztem testnevelés szakon, de a tanítói oklevelemmel taníthattam az alsó tagozatban bármilyen tárgyat. A tornatanár kifejezésért egyébként az igazi testnevelő tanárok dührohamot kapnak, mert a tantárgyuk lenézését érzik benne. Én ugyan soha nem kértem ki magamnak, hogy tornatanárként emlegettek a kicsik. Nem is használtam én semmiféle tanmenetet, hanem igazi „tornaórákat” tartottam. Szeptemberben az első órán elmentem értük az osztálytermükbe, és szépen levittem a nyolc éves gyerekeket a kis tornaterem öltözőjébe. Meg voltak egy kicsit illetődve, mert eddig csak óvónőjük, meg tanító nénijük volt, s most egy „tornatanár úr” jön értük, és igazi tornaterembe mennek igazi tornaórára.

Bevittem őket az öltözőbe, és leültettem az öltözőpadokra a fiúkat az egyik oldalra, a lányokat meg a másikkra. Mondom nekik, ha a fejük fölé néznek, akkor ott fogasokat látnak. Első dolguk az lesz, hogy megtanítták az utcai ruhájukat arra, hogy oda azok felmásszanak. Ne hagyjátok, hogy a padon össze-vissza heverésszenek, és némelyikük meg a padlón fetrengjen. A cipők meg legyenek lent, de azok sem ugrálhatnak össze-vissza, hanem meg kell őket tanítani szépen „vigyázzba” állni. Ha nem akarnak azok a rendetlen cipők jól viselkedni, akkor jobbról, balról egy-egy pofont kell adni nekik, s akkor biztos beállnak egymás mellé szépen a fogason lógó ruháik alá. Így aztán, – mondom nekik – ha az óra végén jöttök öltözni, nem kell keresgélnetek a ruháitokat, cipőiteket, szépen, rendben fognak várni arra, hogy felöltözzetek. Ha meg nem tudjátok mindezekre „megtanítani” a ruháitokat, cipőiteket, akkor azok sírva jönnek be utánatok a tornaterembe, s majd arra fognak kérni benneteket, hogy tanítsátok meg őket rendesen viselkedni.

Néznak rám csodálkozó szemmel a kis nyolcévesek, mivel még a társadalmi szocializációjuk során eddig férfinevelővel még nem találkoztak, úgy gondolták, ez egy másfajta ember, lehet, hogy igazat mond. Hiszen itt most mindenféle új dolgok történnek velük. Nem kiabáló, parancsoló vagy éppenséggel természetellenes gügyögő hangon beszélnek velük, nem ordibálnak, vagy sípolnak rájuk, ha valami okán rosszul viselkednek (amiről ők nem is tudnak), hanem most jön egy mosolygós, ősz hajú bácsi, és olyanokat mond, amit eddig csak a mesében hallottak: hogy majd a cipők, ruhák sírva jönnek be utánuk a tornaterembe!

– Kezdhettek átöltözni a tornaruhába! Ha készen vagytok, akkor bejöttök a tornaterembe, és megtanultok nagyság szerint sorba állni.

Elfogadható zsibongással nekiláttak átöltözni, s aztán szállingóztak befelé. Már bent vártam az átöltözött fiúkat, lányokat, megdicsértem az elsőnek bejövőket, nagyság szerint beállítottam egysoros vonalba a folyamatosan érkezőket. Mindig tartottam őket szóval, nem álltak tétlenül. Mikor készen volt a sor, a fülemhez tettem a tenyerem:

– Valami sírást-zokogást hallok odakintről. Úgy hallom, hogy jönni akarnak befelé a cipők, ruhák a gazdáikhoz. Kimegyek, megnézem, mi van ott az öltözőben, s amelyik cipő, ruha be akar jönni a gazdájához, hogy gazdájuk tanítsa meg majd fogásra mászni, vagy vigyázzba állni, azokat beengedem ide a tornaterembe a lábaitok elé.

Teljes komolysággal fogadták a bejelentésemet, s várták mi történik ezután. Kimentem az öltözőbe, összenyaláboltam a nem megfelelő helyen lévő ruhákat és a rendetlenül ledobott cipőket, (úgy 40 % lehetett) s az egész köteget az ajtón át bedobtam a sor elé. Engem nem láttak, s így az volt a látszat, hogy a ruháik tényleg maguktól jöttek be.

Egy szó nélkül ugrottak a holmijukhoz, s vitték ki a helyükre. Némelyikük (valószínűleg a látszat kedvéért) még szidta is a cipőjét, hogy mért nem fogadott szót, s most itt maradt szégyenben miatta.

Pillanatok alatt rend lett az öltözőben. Ezután egész évben már tudták, mi a dolguk. Egyszer sem fordult elő, hogy óra végén keresni kezdte valaki a ruháját, mert valaki tévedésből felvette a szomszédját, vagy hogy nem vette fel a sajátját, és otthagya valahol a sarokban, ahová továbbbrúgta valamelyikük. Tökéletesen megtanulták az öltözőbeli szabályokat méghozzá úgy, hogy közben jól szórakoztak, élvezték a helyzetet mindannyian, a tanárt is beleértve.

Fölvillantom az ellenkező végletet is. Beviszi a tanár a gyerekeket sorban egy pisszenés nélkül az öltözőbe. Megszólalni nem lehet, mert harsan a síp, s név szerint kapja a dorgálást: – Csöndben legyél, fiam, mert ha még egyszer jár a pofád, akkor húsz fekvőtámasz.

– Te meg hogy öltöazol? Anyád nem tanított meg rá? Már megint csomóra kötötte a cipődet? Otthon is így szétdobálsz a holmidat? Látszik, hogy lumpencsalád vagytok!

– A három perc letelt, s már megint a fele még nincsen kész! Lusták, lajhárok vagytok mind! Ha legközelebb is ilyen lassan öltöztök, akkor testnevelés óra helyett öltözüst fogtok gyakorolni.

Sípszó harsan: – Az öltözésnek vége, futás befele sorakozni!

Aztán a bemelegítő futás közben az egyik gyereknek a cipője oldalába begyűrt cipőfűzője kiszabadul, futás közben a háta mögött futó rálép véletlenül, a gyerek orra bukik, s vöröslő képpel megy ki a mosdóba a tanár szidalmi közepette.

A tanulók aztán gyűlölni fogják a testnevelést, és a tanárát is. Sikerélmény semmi, folytonos frusztráció, és néhányuk agresszióban fogja társaint levezetni feszültségét.

Döntse el az olvasó, hogy iskolás éveiben találkozott-e ilyen tanárral!

Visszatérve az öltözői eseményekre, az egyik kislánynak annyira megtetszett a módszerem, hogy úgy gondolta, ezt kipróbálja otthon is. A családban két bátyja volt, ő pedig a kis üdvöske, a dédelgetett, s a bátyjaival szemben mindig neki lehetett csak igaza. A maga cipőit szépen, a tornaórán

megtanultak szerint rendbe állította, aztán a bátyjai cipőit bedobálta utánuk a szobába, hogy ezek a cipők sírnak, mert nem állnak úgy, mint ahogy a tornatanár bácsi neki megtanította. Azok meg nevetve eleget tettek a parancsnak, s a hazatérő apukát is figyelmeztették, hogy vigyázzon a cipőlevételével, mert a tornatanár bácsi kiképezte Ecikét, és ő rendbe szed mindenkit, aki nem a szabály szerint rakja le a cipőit (az anyuka nagy öröme).

A tornaórák egyébként az előírásoknak megfelelően zajlottak. A bemelegítő futás után némi gimnasztika, majd valami tananyagban is megtalálható ügyességi vagy erőelem, de mindig csak addig, míg élvezeték. Ha például kötélmászás volt, akkor megmutattam a helyes lábkulcsolást, s négy kötélen versenyt másztak. Háromnak sikerélménye volt, a negyedik pedig megkapta a biztatást, hogy majd legközelebb...

Szerették a bordásfalat. Fölmehtek a legmagasabb fokig, ott aztán kifordultak a mélység fölé, kilógatták a lábukat, kezüket. Legjobb volt, amikor szembeálltak a bordásfallal, s lehajoltak, majd megfogták a legmagasabb fokot, amit elértek, és elrugaszkodva fejfelé lógva találták magukat. A meglepetéstől, hogy minden fordítva van, a padló fönt, a mennyezet meg lent, hát elkezdtek nevetni. Ott lógott a gyereksereg a bordásfalon, és kacagott.

Legjobban a kapitánylabda játékot szerették. Tornapadokkal (érdekes, hogy ezeket nem nevezik „testnevelés padoknak”) négy részre osztjuk a termet, két csapat lesz az osztályból, s egy labdával ki kell ütni a belső területeken ugrándozókat, akik az ellenkező oldalon lévő területre jutnak, és ott játszhatnak tovább. Az a csapat győz, amelyiknek maradt a belső területen embere.

Az egyik játéknál az történt, hogy a végére az egyik „élő” területen csak egy lány maradt (az előbb említett „Eckó”), s vele szemben meg öt fiú próbálta minél gyorsabban kiütni, hogy aztán öt-nullra győzzenek. A csupa izom, mozgékony lány ügyesen elugrott a labdák elől, nem tudták eltalálni, de ő vagy a hátul lévő társai begyűjtötték az ellőtt labdákat, és sorra kiverték az öt fiút, így öt-null helyett egy-null lett a vesztesre állók javára. A végén Ecike barátnői berohantak a pályára, s a boldogságtól sírva ölelgették kis társukat. Még most is emlékszem, hogy a megilletődöttségtől furcsa kis grimasz ült az arcára, annyira jólesett neki, hogy így szeretik a társai.

Otthon aztán boldogan mesélte mindenkinek, különösen az apjának, hogy milyen jó a tornaóra, bárcsak minden nap lenne, holnaputánra legyen rendben a tornaruhája. Anyuka meg elégedetten látta, hogy minden óra után teljesen leizzadva hozza haza kislánya a cuccait. Bezzeg a fiúknál néha két hétig is elment mosás nélkül.

Az apuka – már akkor a szegedi egyetem nemzetközi hírű kutató professzora volt, ma Amerikában dolgozik – bement az iskolába az igazgatóhoz, aki meg a neveléstudományok terén volt akadémiai kandidátus, és az apuka először is dicséretet és köszönetet mondott az iskolának, hogy ilyen jó nevelésben részesíti a gyerekeket. Elmondta, hogy a két fia kifejezetten utálta a testnevelés órákat, s itt ez a lány, aki meg odavan érte, pedig hát a fordítottja lenne a természetes. Tenni kellene valamit, hogy minden alsós osztályban elterjedjen ez a módszer.

Az igazgató örömmel nyugtázta a dicséretet, amelynek értékét növelte, hogy ilyen jeles személyiség tette ezt, s megígérte, tesz valamit az ügy érdekében. Kiadta az alsó tagozatosok szervezésével megbízott igazgató

helyettesnek, intézkedjen, legyen általam tartott előadás és bemutató óra a többieknek testnevelésből.

Az érintettek részéről nem fogadta valami nagy lelkesedés az ötletet. Még hogy a tantestület háttérbe szorított tanára, aki elveszi tőlük a túlórákat, az tartson nekik bemutatót. Hetenként csak egyszer jutnak tornaterembe, meg aztán a testnevelés csak melléktantárgy. A lényeg az, hogy írni, olvasni, számolni tanuljanak. A testnevelés óra egyébként is nagyon „macerás”, a gyerekek zajonganak, öltöztetni, vetkőztetni kell őket, meg rendre tanítani, és az is benne van, hogy baleset történik. – Hagyjanak bennünket békén! – mondják – Könnyű a férfi tanárnak, aki csak játszatja órán a gyerekeket.

Minden téren volt a véleményükben igazság. Különösen a játék tekintetében. Még régebben volt egy harmadik osztályom, amelyikben az A és B osztály fiúit tanítottam. (A lányokat a főiskolásoknak szóló bemutató órák miatt „profí” tanárnő tanította, övé volt a tornaterem.) Hát ezek a fiúk meg imádtak focizni. Egyáltalán nem jutott nekik tornaterem, de övék volt az udvar két kézilabda kapuval. Rövid bemelegítő futás és némi látszatgimnasztika után felállt a megszokott két csapat, és az A és B osztályosok között folytatódott a vég nélküli játék, év végére 546-535 volt a végeredmény. Ezekből a fiúkból később több igazolt labdarúgó került ki a szegedi és szeged környéki csapatokba.

Egy focit kedvelő másik osztályban történt az, hogy amikor negyedikben visszakapta a tanító néni az osztály testnevelés óráit, akkor a már negyedórája tartó gimnasztikai gyakorlatok közben egyszer csak felordít az egyik gyerek (Sz. Árpád): Tanító néni, hát a foci mikor lesz?!

Az egyetemisták

Visszatérve a tekintélyes szegedi professzor apuka által adott „kitüntetésre”, – amikor „eredményes” tanításom miatti elégedettségének az igazgatónál adott nyomatékos kifejezést – most leírom a hasonló jellegű másik kitüntetésemet. Ezt nem egy nagy tisztséget is viselő egyetemi professzor adta, hanem ellenkezőleg. Egy zömmel fiúkból álló (ritkaság) magyar-történelem szakos egyetemi hallgatók csoportjától kaptam egyhangúlag: az ellenkező előjelű befolyásolásuk ellenére „kineveztek” kiváló tanárrá.

A történet azzal kezdődik, hogy igazgatóm, aki a pedagógia tudományok kandidátusa volt, és besegített az egyetemen is az oktatásba; a fent említett hallgatói csoportnak tartott a tanítás elméletéből órákat. Egy alkalommal az előírásoknak megfelelően óralátogatásokra hozta el a hallgatóit. Egy órát megnéztek az egyik szorgalmas kolléganőmnél, majd egy órát nálam töltöttek el. Emlékszem, az én órámon Zrínyi Miklós, a költő volt a téma. Szokásomnak megfelelően nem életrajzot tanítottam, hanem minden olyan érdekességet, ami nincs a könyvben, és a „Tanterv és utasítások” sem tartalmazza követelményeiben.

Elsőnek azzal kezdtem, hogy Zrínyi egyáltalán nem arra készült, hogy az utókor költőként emlékezzen rá, ő csak kényszerből írt, a hadvezéri céljaihoz kellett az irodalom neki. Bizonyítékul elmondtam a „Nem írom pennával...” szép barokkos sorait. Utána rögtön szemléltettem a barokk stílust a barokkos építészetben látható oszlopfővel. „Nem írom pennával” – s rajzoltam egy balra ívelő csigavonal kört. „Fekete téntával...”, s még egy

belső kör a csigavonalba. „De szablyám élivel..”, ekkor következett az ellenkező oldalra egy csigavonal kör. „Ellenség vérivel...”, a második, belső csigavonal, „Az én örök híremet.” záró sorra jött a két csigavonal közé a barokk oszlop két függőleges vonala. Máris tudta ezek után mindenki, mi az irodalmi barokk stílus lényege, és melyik kor költője Zrínyi Miklós.

Majd beszéltem arról, hogy amikor a Zrínyi testvérek gyerekkorukból felnőve átvették a birtokaik irányítását, öccsével, Zrínyi Péterrel (róla Zágrábban van elnevezve az állami egyetem), akkor annak nagy része török kézen volt. Ennek felszabadítására télen indított hadjáratot, amit akkoriban igen szokatlannak véltek. De ez volt a célszerű, mert a török janicsárok ilyenkor a birodalom melegebb vidékeire húzódtak vissza. Zrínyi volt az a hadvezér, aki soha nem vesztett élete során csatát.

Utána tervezte és szervezte az egész ország felszabadítását, amit a bécsi udvar és a Zrínyivel rivalizáló hadvezér, Montecuccoli nem nézett jó szemmel. Rögtön rákérdeztem: ki ismeri ennek a hadvezérnek a híres mondását, amit még ma is emlegetünk? Nézték a gyerekek, de még az egyetemisták is. Mondom nekik, biztosan ismeritek, van benne három fontos szó, csak az elsőt mondom, a másik kettőt már ti fogjátok mondani: „A háborúhoz három dolog kell: pénz... – és rögtön mondta néhány tájékozottabb tanuló – ...pénz, pénz.

Aztán elmeséltem a költő szerencsétlen halálát, és azt, hogy a magyarok nem hitték el, hogy vadászbaleset volt a halálának oka, a bécsi udvar kezét látták benne. Kedvderítőnek megemlítettem, hogy valamikor egy diák dolgozatában ezt így összegezte: „Zrínyi Miklóst, a költőt és hadvezért a bécsi kamarilla által felbérelt vadkan ölte meg.” – Ezen aztán jót derültek.

Nem hagytam ki Zrínyi híres mondását. (Mindez 1982-ben volt, amikor a szovjet hadsereg által az 1945-ben történt megszállás keményen „felszabadulásnak” volt nevezve.) Ez az elv így hangzott: Az országot a magyaroknak kell felszabadítania, mert ha idegenek verik ki a törököt, akkor a „felszabadító” hadsereg itt is marad.

Adtam az indoklást: a török 1541-ben azért jött az országba, hogy „felszabadítson” bennünket a Budát ostromló némettől. Itt is maradt 150 évig. A töröktől aztán felszabadított minket az 1780-as évek végén a német, és itt is maradt egészen 1945-ig. Ezután „felszabadított” bennünket a némettől a Szovjetunió. – A többit hagyjuk, zártam le az eszmefuttatást.

Ebben az időben már ingott a szovjet birodalom, a fegyverkezési versenyben Amerikával szemben vesztesre állt, nem tartottam retorziótól, meg a besúgóktól.

Mellékesen szólva nemcsak ez az egy eset volt, amikor „betartottam” a már puha diktatúrának. Az egyetemi könyvtárban felfigyeltem egy szovjet folyóíratra, amelynek címlapján egy egész oldalas Lenin portré nézett derűsen a világba. Ám a feltűnő érdekesség az volt, hogy a homlokán egy kézzel odaírt szöveg volt látható, mégpedig egy tömör, ősi magyar hatos verssorral megfogalmazott vélemény:

Ne vigyorgj Iljics,
Nem tart ez örökké,
Százötven év alatt
Sem váltunk törökké.

Annyira tetszett ez nekem, hogy ezzel szemléltettem óráimon a magyaros verselés lényegét. Még azt is megtettük, hogy elénekeltük a „Megszakják a tüzet” ősi stílusú népdalunk dallamára. Kissé groteszk volt, de erősebb volt így a hatása. Aztán átírtam ezt a szöveget az időmértékes szabályoknak megfelelő verssé is, s egész jó hexametert kerítettem belőle:

Mit vigyorogsz Iljics, nem tarthat ez itt ma örökké,
Másfél század alatt sem változtunk mi törökké.

A kettő vers összehasonlításával tanulóim öt perc alatt fölfogták, mi a klasszikus és a magyaros verselés lényege.

Visszatérve a Zrínyi órára, amelyen hospitáltak az egyetemisták. A két órát megtekintették, s ez után elemzést tartottak az igazgatóm vezetésével, ő mondta el, hogy mi történt ezen a megbeszélésen.

Bevezetőként azzal kezdte: – Láttunk két órát, egy nő tanártól és egy férfi tanártól. Az egyiket az iskola legkiválóbb tanára tartotta, a másikat meg egy gyenge tanár. Mit gondolnak, melyik volt a gyenge tanár, melyik a kiváló tanár?

Az igazgató legnagyobb megdöbbenésére a hallgatók határozottan kijelentették: a férfi tanár a kiváló tanár. Ingerülten követelte: hát akkor indokolják meg a véleményüket. Ezután a hallgatók részletesen elmondták, miért volt a férfi tanár kiváló, és miért volt „gyenge” a másik.

Az igazgatóm egyenes ember volt. Az „élményét” közölte nekem, és elment a másikhoz is. Jelezte neki, hogy a realitások kifelé mások, mint amit ők (mármost a vele szövetséges szakfelügyelő) rólam terjesztenek.

Így kaptam szakmai munkámért igazi „kitüntetés”.

NEVET AZ OSZTÁLY

A címben szereplő „nevetés” fogalomnak sok rokon értelmű megfelelője van, így: kuncog, kacag, röhög, fetreng a röhögéstől stb. Ha a tanítási órát vidámság is színesíti, azért nagyon hálásak tudnak lenni a gyerekek. Azt a tanárt, aki jó kedvet tud hozni nekik (lám, ez még a Himnuszunkban is benne van), azt igazán szeretni fogják.

Az a nagyon élénk és sok fiúból álló osztályt – akiknek a dolgozatait előzőekben olvashatták – ötödikes korukban az iskolaépület távoli zugába száműzték, hogy ne zavarják a többieket. Körülöttük csak alsós osztályok voltak, ott nem volt a szünetekben felsős felügyelő tanár, aki rendszabályozta volna őket, az alsósok nevelői meg nem érezték magukénak a víg társaságot, hát igencsak éltek ezek a gyerekek a világukat, jól érezték magukat.

A cigánykocsmá

Egyik alkalommal megyek hozzájuk órára, s ahogy haladok lefelé a lépcsőn, hallok a „kedélyes beszélgetésüket”. Nem voltak indulatosak, nem verekedtek, csak a gondolataikat közölték társaiknak. De ezt négyszeres hangerővel tették. Mivel mindenki így „beszélgetett”, még fokozták a hangerőt, mert másképp nem értette a padszomszédja a mondanivalót.

Belépek a terembe, ilyenkor nem szólok egy szót sem, (úgysem hallanák) mert lecsendesíteni őket csak egy nagyobb ordítással lehetne. Sok tanár ezt teszi, több alsó tagozatos tanító néni meg bírói síppal hasítja a levegőt. Megállok a tanári asztal mellett, és mosolyogva nézem őket. Már nagyon jól tudják, ha öt másodperc alatt ilyenkor nem vesznek észre a „beszélgetők”, és nem állnak meg némán, egyenesen, akkor az, aki legutoljára hagyja abba, az megkapja a beírását. Általában a bejövetelemtől számítva három másodperc kell, hogy mindenki egyenesen, némán álljon a széke mellett, senki sem akar utolsó lenni. Ha az ötödik másodperc után is zaj van, akkor felemelem a kezem, ez a jel, hogy számíthat az utolsónak beszélgető és a helyén meg nem álló a beírásra. Egész évben csak két alkalom volt, hogy beírtam ezért az ellenőrzőbe, s utána megtanulták a rendet, mint a lejelésző barmok a villanypásztort. Már rég nincs áram a vezetékben, sőt csak műanyagból van a drót, de így is megteszi a hatást.

Áll vigyáz állásban az osztály előtt, s néma csendben figyel, mert látja a mosolyt az arcomon, és tudják, hogy megint valami jót fogok mondani. Mesélem nekik, hogy 1965-ben kaptam először nyugatra szóló 70 dolláros útlevelet, s egy baráti házaspár első kiadású kis Trabantjával egy vasárnap estefelé Bologna főterére érkeztünk, ahol még a híres pisai ferde toronynál is ferdebb torony látható. Tele volt a tér ordibáló, gesztikuláló férfiakkal. Verekedést nem láttunk, csak kisebb csoportok tagjai próbálták egymást lehurrogni. Később megtudtuk, hogy csak a délutáni futballmeccset „beszélték” meg egymással.

Aztán fordítok a szón, s mondom, hogy nálunk az „etnikumra” jellemző, hogy hangosan, indulatosan tudnak beszélni. Volt régebben Dorozsmán a cigánytelephez (amit 1976-ban egyszerűen ledózeroltak) közel

egy kocsmá, s ha arra járva közeledtünk felé, egyre jobban lehetett hallani a hangos ordibálásukat. Amikor jöttem az osztály felé, eszembe jutott a cigánykocsmá...

Széles vigyorral hallgatták, merthogy nem volt szigorú az arckifejezésem. Azt gondoltam, hogy a hasonlítás elrettenő lesz majd nekik, megemberelik magukat, és csendesebbek lesznek. Tévedtem. A következő napon fönt volt az ajtón nagy betűkkel kiírva: EZ CIGÁNYKOCMA

A szomszéd termekben tanuló kicsik búcsújárásban mentek meg nézni, és jókat derültek a feliraton meg a teremben lakókon.

A fűrészelés technikája

A következő nagy derűtséget hozó esetek a hatvanas évek végén, a békéscsabai Rózsa Ferenc Gimnáziumban történtek. Énekórát tartok a tizenhét éveseknek. Előző órán Kodály Zoltánról tanultak, s meghallgattuk az El kéne indulni... c. népdalfeldolgozását is. A lányok kedvence, az egyik szépfiú felel, és az egyik mondata így hangzik: a szegény lányt meg azért nem akarja elvenni (a népdalhős), mert egyből kettőt ugyan miért csináljon... Kimaradt a „koldus” szó, és így mindjárt pikáns ízt kapott a mondat. Nagyot nevettek rajta. Ugyanez a fiú év végén felelés közben kap egy mentőkérdést: – Ki szerezte az Egy kiállítás képeit?

Minden felől jön a lányoktól a sziszegő hangú sűgás: „mussz... mussz....” Felcsillan a szeme, s nagy önbizalommal kivágja: Mussolini. A nevetés csillapodása után megjegyzem neki: ha Göringet mondasz, akkor közelebb jártál volna a valósághoz. Ő aztán előszeretettel „szerezte” meg az elfoglalt városok múzeumainak kiállítási képeit.



11. kép: „A fűrészelés technikája” stílusan órájának résztvevői a 25. éves érettségi találkozón

Ebben a gimnáziumban a harmadikosoknak nyelvtan óráin szövegtan is volt tananyag. Amikor tárgyaltuk a témát, elérkeztünk a különféle szakmák szövegének jellemzőihez is. Mondom, hogy nézzük meg a tankönyv ezzel kapcsolatos példaszövegét, s majd ebből kigyűjtjük az ismertető jegyeket.

Elkezdem fölolvasni. A szöveg címe: *A fűrészelés technikája*. Ez már nagy derűtséget hozott. A „fűrészelés” szóról a bizonyos nemi tevékenység jutott az eszükbe, amit a „technikája” kifejezés még inkább erősített.

Nekem is ilyesvalami volt a gondolatom, de aztán tettetett komolysággal (hogy erősítem a bennük is ágaskodó félreértést) lassítással is fokozva folytattam.

Először a szerszámot beállítjuk, hogy kellően feszes legyen... A címből nyilvánvalóan következett, hogy csakis a fűrészről van szó, de hát az osztálynak most már mindenről csak az jut az eszébe, mint az ismert viccből Mórckának, és hangos röhej szakította félbe a komoly felolvasást. A zaj elültével nagy komolyan folytatam, mintha nem tudnám, mi a derűtség oka: *...és a munkadarabot fölfektetjük a bakra*. A szöveget már előre látva tudtam, hogy ebből nagy kabaré lesz, ezért adtam egy kis nyomatékot a „fölfektetjük” szóra. A „bak” jelentését és a fűrészelésben való szerepét ugyan sokan nem is tudták, de még ez is adott valamit a derűtség fokozásához. A fiúk most már harsányan nyertek, ami a következő mondatnál még jobban fokozódott: *...és megigazítjuk, hogy jól feködjön, nehogy mozogjon a fűrészelés közben...*

Amikor valamennyire csillapodott a zaj, akkor folytattam teljes komolysággal. *A hüvelykujjunkat odatesszük a vágás vonalához, hogy a megfelelő helyen kezdje a fűrész...* Ekkor meg a lányok visongása volt az erősebb, de a fiúknál már olyan fokon volt a nevetőgörcs, hogy a hátsó végen az egyikük úgy megbökte jókedvében a szomszédját, hogy az kiesett a padból. Ez aztán újabb lökést adott a nevetőorkánnak.

Hosszabb szünet után tudtam folytatni. *...ezután a fűrész szerszámot egyenletes ritmusos mozgással húzzuk előre-hátra...* Hála istennek, jött a megmentő kicsöngetés. A szakmai szöveg elemzése elmaradt, bár erre a tanítási anyagra örökké emlékezni fognak diákjaim.

Ez a példaszöveg ennél a témánál még 1975-ben megvolt, aztán kikerült a stílustan tankönyvből. Lehet, hogy a tankönyvíró már úgy vette be példaszövegnek, hogy látta benne a kétértelműséget, és lehet, hogy ez a szöveg másutt is kabaréba torkollott. Az is lehet, hogy erkölcsös tanárnők hatására változtatták meg a témát a tankönyv későbbi kiadásainál, mert, amikor az ezredforduló környékén az esti gimnáziumban tanítottam magyart, a Stílustan tankönyvben már nem láttam ezt a szöveget. Pedig szívesen megismételtem volna ezt az órát.

A „szaporodik” milyen ige?

A hetvenes években általános iskolában tanítottam. Hatodik osztályban az igékkel kapcsolatban osztályoztuk a szófajt: vannak cselekvést jelentők, létezést jelentő és történést jelentő igék. Nagyon érdekesnek találták a felismerést szolgáló módszert: ha az ige alanya akarja a cselekvést, és a kedve szerint végzi azt, vagy abbahagyja, akkor cselekvő az ige. Viszont ha szándékától függetlenül az a cselekvés vele végbemegy, akkor történést

kifejező igével van dolgunk. Ilyen például a „fut” ige, amelyik cselekvő, de a „zuhan” ige már történést jelentő lesz.

A következő órán jelentkeznek az egyik szép leány, H. Helga:

– Tanár úr, azon vitatkoztunk, hogy a „szaporodik” milyen ige? Cselekvést jelentő, vagy történést jelentő?

Átvillant az agyamon, hogy ez valóban érdekes filozófiai fejtegetést igénylő feladat. Hisz az élet alaplényege a szaporodás, és így ez történésnek is felfogható. Nem volt kedvem hosszas magyarázkodásra, hirtelen támadt ötletem kimondtam:

– Férfiaknál cselekvést, nőknél történést fejez ki – és ezzel lezártam a vitát. Főleg a fiúk részéről kitört a nagy kacagás. Szegény H. Helga meg behúzott nyakkal nézett rám szemrehányóan nevetve. Gondolkodhattak az élet igazságtalanságán, de hát ezt megmondta már több ezer éve a Biblia.

Borivóknak való

A nyolcvanas években a pályám legkedvesebb nyolcadikos osztályában – ott osztályfőnök is voltam – júniusban összefoglaló irodalomórát tartok. Az itt történt esethez hozzátartozik előzményként az, hogy egy hónappal előtte osztálykirándulást tettünk, hogy megnézzük a Balaton északi partján lévő nevezetességeket (Füred, Keszthely, Badacsony stb.). Szepezden volt a szállásunk, egy neoromantikus stílusban épült kastélyban. Elhelyeztem a csoportot a négy nyolcágas szobában, s a négy vezérszerepet játszó (mondhatnám úgy is: a domináns hím szerepre törtető) fiút pedig beraktam a négyágas toronyszobába, hogy jó távol legyenek a többiektől. Ezek aztán nagyon hálásan köszönték, kártyázással töltötték az időt, békésen elváltak.

Ez a négy fiú a badacsonyi túra után az emléktárgyak vásárlására adott szabad kószálásra adott időben szereztek (apjuknak ajándékba?) négyöt üveg „badacsonyit”, és este, vacsora után, a távoli külön szobájukban a kártyázás közben tudtom nélkül be is nyakalták.

Már a takarodóra készülődtek, amikor rohannak hozzám a lányok nagy rémületen, hogy „Boti” ott randalírozik a szobájukban, teljesen részeg, föl is van akadva a szeme. (A Boti név a Botondból származik. Nem így hívták, a csúfneve volt Botond, mert tízéves korában országos bajnok volt cselgáncsban, aztán ebből kapta a Boti nevet.)

Bemegyek a lányok körletébe, s rákiáltok Botira. Erre egy kissé kijózanodott, s utána azonnal elzavartam lefeküdni. Félig-meddig levetkőzött, s fürdés nélkül befeküdt az ágyába, és rögtön el is aludt. Reggelre kutya baja volt, csak egy kicsit kábultan mozgott.

Nagy feneket nem kerítettünk a dolognak, (az „ivászat” nagydobra verése nem tett volna jót se nekem sem a gyerekeknek) s rövid idő múlva már senki sem emlékezett az esetre. Mentek tanulással az iskolai napok, s év vége előtt júniusban már csak olyan tét nélküli örömtanítás folyt az órákon. Tartom az irodalomtörténeti összefoglaló órát, és fölteszem a kérdést:

– Ki tudja, mi a címe ennek a szép Balassi Bálint versnek, amelynek az első sora így hangzik: „Áldott szép pünkösdek gyönyörű ideje...”

Többen jelentkeznek, s látom, hogy Boti is nyújtja a kezét. Azonnal őt szólítom: – No, mondd, Boti!

– Borivóknak való... – mondja nagy határozottan (és gyanútlanul).
Lecsapok rá:

– Figyelitek, milyen jól tudja! De hogy tudja! Milyen okos! Milyen jól tudja!

G. Judit, meg V. Edit már a második mondatnál kapcsol:

– Hát ő ne tudná? Ő, a nagy borivó!

Futótűzként terjed előre a nagy kacaj. Boti kényszeredetten mosolyog, ő csak erre a nevetésre kapcsol, hogy milyen jót mondott a saját kárára. Az egyik kártyázó (és a bort itató) vezérfiú, P. Dani, aki ott ült előttem az első padban, (hogy hátul ne zavarja a lányokat) rám nevetve megjegyzi: – Tanár úr, ez nagyon jó poén volt!

A vőlegény „mögigéri”

Nyugdíjazásom előtti időszakból emlékszem a legnagyobb nevetést kiváltó esetre. Ez nem is nevetés volt, hanem robbanásszerű visítás. Egy tanárjelöltem a népköltészet témaköréből tanította a hatodikosaimnak a tréfás rigmusokat, táncnótákat. A tankönyvben ilyen példák voltak:

„Ez a lábam ez, meg ez,
Jobban járja, mint emez.
Édes lábam jól vigyázz,
Mert a másik meggyaláz!”

Szépen sorra tárgyalják a többi, ehhez hasonló „szolid” beszólásokat, rigmusokat, szó sem esik (nagyon helyesen), hogy a nép a jókedvében nagyon pikáns (néha vaskos) beszólásokat is szokott tenni. (Sokan úgy tartják, ezek vannak inkább többségben.) A népdalokban még az ártatlannak látszó szöveg is tartalmazhat más értelmű gondolatot. Mindig jót derültem magamban, amikor mentem a lyukas órámban a folyosón, és hallom, hogy valamelyik énekórán szépen éneklik az édes-bús dallamú „Hej, halászhalk, halászhalk” éneket. Ha ezek a gyerekek tudnák, hogy a halászhalk mire értették a „vörös szárnyú keszeg” kifejezést (egy női testrészt, méghozzá a legnőiesebbet kell rá gondolni), – amelyiket, ha a bárkába teszik – „Nem eszik az egyebet, csak szerelem gyökeret”, – hát nagy botrány lenne belőle.

Vége van a hatodikosok népköltészeti órájának. Utolsó órájuk volt aznap, már csomagolnak a táskáikba, a tanárjelölt is összeszedte iratait, s ment hátra a kabátjáért a fogashoz. Bujkált bennem a kisördög, s nem tudtam megállni, hogy el ne mondjam egy esküvőn hallott igazi, élő népi rigmust. Szólok nekik, hogy tudok a témához kapcsolódó két népköltészeti „alkotást”. Azonnal elcsendesednek és figyelnek.

Jön ki a nászmenet az esküvői ceremóniáról, s vonulnak hosszú sorban végig a faluban a lakodalom helyszínére. Megy elől a zenekar, utánuk a boldog ifjú pár. A vőfély, akinek a dolga jó hangulatot teremteni, egyszer csak elrikkantja magát:

Álljunk meg az utcasarkon,
Hadd pisiljon a menyasszony!

Gyenge kuncogás a gyerekek részéről, csomagolnak tovább. Én is folytatom a történetet: A násznép sem hagyja annyiban. A sor elején az egyik legény jól hangosan kiabál egy sort:

A menyasszony lába közt...

A sor végén, hogy mindenki jól hallja, a társa visszakiabál:

Össze-vissza van a szösz...

Erre már jobban odafigyelnek a gyerekeim, megállnak a csomagolásban, tudják valami jó poén jön. Mondom tovább:

Visszakiabál az első legény:

A vőlegény mögigéri...

Máris jön előre a válasz:

Még az éjjel mögkeféli!

A fiúk ekkoriban kezdtek mutálni, s így az egész osztály éles visítással jelezte, hogy ez nagyon a kedvükre való volt. Kifelé menet egymástól tanulgatták, némelyik kibontotta a táskáját, hogy le is írja. A következő órán meg az egyik gyerek (az egyetemen néprajzos volt az apja) vagy harminc jó vaskos, hasonló rigmust gyűjtött. Utólag sajnálom, hogy nem kértem el a lapját.

Hálásak voltak ezért (és úgy általában a többiért is) ezek a gyerekek. Nyolcadikosok voltak, amikor nyugdíjazásom miatt csak januárig taníthattam volna őket. Rávettek a szüleiket, hogy hassanak oda, ne legyen náluk nyolcadik évük közepén tanárváltás. Azok meg bementek az igazgatóhoz reklamálni, aztán elérték, hogy szerződéssel még egy fél évet taníthattam teljes fizetésért az iskolámban.

Ebből is látszik, hogy a humor a tanításban nagyon kifizetődő tud lenni.

A kecskerímek

Sándorfalván, az esti gimnáziumban adódott egyszer nagy nevetést kiváltó kedves „beszólás”. Este fél kilenc felé járt már az idő, az utolsó óra volt, s még negyedórát kellett volna „tanulni” a tanítás befejezéséig. Valahogy előkerültek témának a kecskerímek. Örömmel vették a pihentető témát, és sorra jöttek az ilyen jellegű közismert zöngemények: „Épp szemben a teátrummal, iszom én a teát rummal. – Mikor e dalt komponáltam, épp akkor egy kompon álltam...” és folytatták széles mosolyok közt, időnként stílust váltva, hasonló megoldású elmés vagy néha disszonáns példákkal. Többek között ilyenek is elhangzottak: „Kis Juliska jöszte, jöszte, jó étel a kelkápöszte.” Aztán egy kis váltás a témakörben, hogy mi az, ami nem mindegy: Csapba sz..ni, vagy sz..ba csapni – mondják ők a közismert formulát. Erre ráteszek kevésbé ismertet: Egy húron pendülni, vagy egy pendelen húrolni.

Ezzel már kezdtünk elmenni a pikáns vonalra, s utána mondom a következőt: Párbajban vérezni, vagy vérbajban pározni...

Ez már jókora nevetést eredményezett, s láttam a szemükön, hogy még várnak ehhez hasonlót többet is. No jó, hát akkor ismerkedjünk meg, milyen volt a nagyon régi világban a reklám. Volt két cipőpaszta a piacon, az egyik a Kakas márkájú, a másik meg a Schmoll, s ezek szinte késhegyig menő harcot vívtak egymással, nem válogattak eszközeikben. Megjelent plakátokon, újságokban egyszer a hirdetés:

Kakas paszta nem paszta, mert a Schmoll már meg^jelent.

Nemsokára jött ugyanolyan formában a válasz a másik oldalról:

Addig volt csak Schmoll a paszta, míg Kakas meg nem^jelent.

Nagyon tetszett a többnyire huszonéves társaságnak, egyre jobban nevettek. Mivel még várták a folytatást, mondom egy másik termék forgalmazójának hasonló megoldású hirdetését:

Royal szekrény, Royal kaszni, Royal ágyban legjobb...

A kis helyre, életvidám fodráslány, a fiúk kedvence, belelkesedve nem bírta kivárni az eredetileg odaírt **aludni** rímet, hanem jó hangosan, szinte érezve benne kéjt is, kicsúszott a száján a „B”-vel kezdődő főnévi ige-név, a sugallt rímelés. Dörgő férfinevetés volt a jól megfejtelt poén jutalma.

ALKOTÓI TEVÉKENYSÉGEM

A sport

A tanári munka mellett mindig volt valami más tevékenység, ami a szabad időm hasznos eltöltéséhez volt alkalmas. A tanítóképző elvégzése után, amikor gyakorlóévesként tanyai iskolában tanítottam, 1956. áprilisában eldöntöttem, hogy a bátyám példáját követve kerékpárversenyző leszek, és jelentkeztem a Szegedi Egyetemi Atlétikai Club (SZEAC) kerékpáros szakosztályába. (Csak a sporttörténelem kedvéért: ez az egyesület volt a legnagyobb a szegedi sportéletben, kerékpáros szakosztálya a legjobb sporteszközökkel rendelkezett. Menőik Legnano versenykerékpárt kaptak, ezt hajtotta például a legendás olasz pap, Fausto Coppi is. Akkoriban Szegednek a SZEAC-on kívül még volt kerékpáros szakosztálya a Postás-, a Vasutas-meg a Kinizsi Sportegyesületnek is, de ezeknek csak csehszlovák Favorit versenygépük volt.)

A választott sportomat egészen 1961. őszéig nagy erőbedobással, sok időt ráfordítva végeztem. Hetente három délután edzés, vasárnap versenyek, kerékpár szerelés stb. Utólag elgondolva, ha ezt a sok időt és energiát intenzív nyelvtanulásra fordítottam volna, s ezt a tudást kihasználva valami mást végzek a kerékpárversenyzés helyett, lehet, hogy többre jutottam volna. Igaz, hogy a sportban is lett eredménye a befektetett munkának, mert 1957-től három éven át, míg versenyeztem, Szegeden én lettem a város és a délterületi három megye (Békés-, Csongrád-, Szolnok-) legjobb versenyzője. Egyik év végén megkaptam a „Legeredményesebb sportoló” megtisztelő címet, és jutalmul kaptam egy szép bőr irattárcát, amit azonnal továbbadtam a Bizományi Áruháznak. (80.- forintot kaptam érte, 200.- forintért vették.)

Sorra nyertem a délterületi versenyeket. Országos versenyre nem nagyon vittek, kevés volt a kerete az egyesületnek az utaztatáshoz. A Budapest – Szeged verseny adott lehetőséget országos megmérettetésre, ezeken indultunk hagyományosan. Az első alkalommal, 1958. nyarán a 140 induló között a 9. lettem. A 160 km-es távot enyhe szembeszéllel 3 óra 53 perc alatt tettük meg, ez 40 km feletti átlag volt. A másik országos eredményemet az 1959-es tiszántúli körversenyen értem el, összesítésben a 13. lettem. Ezen a versenyen indult a magyar válogatott keret 12 fővel, s ezek alapján elmondhattam, hogy az amatőrök közt én lettem a legjobb.

Ebben az évben a Kiskundorozsmai MEDOSZ Sportegyesület, mert a lakhelyem ebben a faluban volt, benevezett a Mezőgazdasági és Erdészeti Dolgozók Országos Szervezetének nagy Spartakiádjára, amelyet Debrecenben rendeztek kétezernél is több falusi versenyző részvételével, minden jelentősebb sportágban. (Atlétika, úszás, labdarúgás, kézilabda, kerékpár stb.).

Egyszerű utcai kerékpárral kellett versenyezni. Leszedtem a sárvédőket a strapabiklimról, s elmentem a sportolókat szállító különvonattal Debrecenbe. Magasan megnyertem a versenyt, kaptam jutalmul két Favorit versenykerékpárt, amit nagyvonalúan Walla Pista és Veres Feri barátomnak adtam azzal a kikötéssel, hogy ezzel versenyezzenek a dorozsmai sportegyesület színeiben. Az eredményem értékét később emelte az a felismerés,

hogy valójában nem is holmi biciklizést kedvelő parasztlegényeket vertem meg, mert később a budapesti országos versenyen sorra ismertem fel a debreceni versenyen is induló sporttársaimat. Őket is hozzám hasonlóan nevezték.

Csak egy adalék a versenyzői teljesítményemhez. Az egyenkénti indítású országos versenyen elért időeredményem összehasonlítási alapot tud adni. Egy 14 kilós, márkátlan, gyenge állapotú közönséges országúti kerékpárral (akkor már a békéscsabai szövögyár kerékpáros szakosztályába igazoltam át, de fél év után ott be is fejeztem a versenyzést) az 50 km-es távot 1 óra 13 perc alatt tettem meg akkor, amikor már nem is nagyon voltam edzésben. Szakemberek, versenyzők el tudják dönteni, milyen eredmény lehet ez manapság.

Ennyi a sportról, és térjünk át ezek után más területre.

A művészetek

Amikor Békéscsabán tanítottam, akkor nemsokára új tevékenységet találtam, ami a szabad időmet kitölthette. A Tudományos Ismeretterjesztő Társulat (rövidítve TIT) megyei szervezetének vezetője, Krupa András fölfigyelt rám, mint olyan fiatal tanárra, aki elmegy a megye legtávolabbi zugába is előadást tartani zenei vagy irodalmi témákban. Emlékszem, hogy elsőnek Sarkadra, egy középiskolás kollégiumba kellett mennem. Liszt Ferenc: Les Preludes művét kellett elemezni, bemutatnom.

Kaptam egy jó nehéz szalagos magnót (Mambó volt a neve), s azzal fölültem a délutáni vonatra. Jó másfél óráig zötyögtem, majd a kollégiumba érve összegyűjtötte a nevelőtanár az érdeklődőket, és meséltem Lisztről, Lamartine-ről, a műben lévő férfias küzdelmekről, az élet viharairól (a romantikus stílusról), a falusi idillről, meg a sírba való végső zuhanásról. Aztán a művet (néha nyávogó hangon) elnyekeregte a magnó...

Későn értem ugyan haza, de boldogított az a tudat, hogy ezért kapok 80.- forintot. (1200.- volt a havi fizetésem.) Jól jöttek ezek a pénzek. Mivel kedvező visszajelzéseket kapott a megyei szervezet az előadásaimról, no, meg a nálam befutottabb, nevesebb előadók nem igen mentek vidékre (ezért a pénzért, és délután kettőtől este tizenegyig távol lenni?), így sorra kaptam a legkülönbélebb megbízásokat zenei, irodalmi vonatkozásokban. Az előadások előtti napokban mindig bementem a könyvtárba, ott Szabad Olga könyvtáros összeszedett nekem egy sereg könyvet, aztán jól fölkészültem.

A hatvanas évek elején nagyon népszerű volt a Filmarchívum által szervezett régi filmek mozija. Nézőit filmbaráti körnek hívták, igazolványt lehetett váltani, amely nyolc film megtekintését tette lehetővé. A résztvevők „tudományos céllal” ültek a moziban, és nézték a régi filmeket. Igazából véve legtöbbje a bent ülőknek nosztalgiázni jött a moziba. Vasárnap délelőtt voltak az előadások, s a vetítés előtt egy filmes szakember bevezető ismeretést, elemzést tartott, ezzel legalizálták a lejárt engedélyű film megtekintését. A filmgyártásnak van egy szabálya: az elkészült alkotásokat csak öt évig lehet vetíteni fizetős közönségnek. Ha esetleg még utána is van rá érdeklődés, akkor az engedélyért ismét ki kell fizetni a gyártási költséget. Ezzel biztosítják, hogy új és új filmeket készítsen a filmipar. A mi esetünkben viszont volt alibi: nem fizetős közönség, hanem „szakmai érdeklők” voltak a filmeket megtekintők.

Békéscsabán (meg még Győrben is) Kertész Mihály, a híres Casablanca c. film rendezője tartotta a régi filmekben nosztalgizáló népes közönségnek az előadást. Őt az országos TIT küldte. Egyik alkalommal, amikor mondta a bevezető szövegét, néhány régi vágású úrihölgy későn jöve nagy csörtetéssel nyomult a középben lévő helyükre, s ezt az előadó ingerült hangon kifogásolta. Az egyik hölgy nem hagyta annyiban, éles hangon, az előadó személyét is véleményezve kikérte magának, amit Kertész Mihály személyes sértésként szintén kikérte magának, s otthagya a közönséget, s megmondta, ide többet nem jön. Nem nagyon búsultak miatta, hiszen ők Karádi Katalint meg Jávor Pált akarták látni, nem pedig a „tudományos előadót”.

Ekkor kerültem be én a képbe. Krupa András eldöntötte, hogy helyi előadóval oldja meg az archív filmek vetítése előtti bevezető előadásokat, s előkapott engem. Először el kellett fogadtatni személyemet a budapesti TIT vezetőségével. Fölmentünk a központba, ott Földes Éva volt ennek a területnek a felelőse. Leültünk beszélgetni, Földes Éva sorra szívta a cigarettáit, én meg szorgalmasan adtam neki a tüzet, Krupa András meg erősen bizonygatta, hogy jó leszek én is. Nagyon kellett az előadó, mert a nagy igények miatt már Békés-megye nagyobb városaiban, Gyulán, Orosházán, Szarvason is kezdték szervezni a Filmbaráti Kör előadásait. A leküldött kópiát levetítették Békéscsabán, onnan vitték tovább a többi moziba, ahol aztán már én tartottam volna a bevezető előadást.

Végül a központ beleegyezett, hogy én is tartsak előadásokat, de azzal a feltétellel, hogy előbb az általuk leküldött előadójuk megtartja a békéscsabai bevezetőt, s én folytatom a többi kisvárosban. Ezzel anyagilag is jól járt a megyei TIT, mert a központi előadó 400.- forintot kapott, nekem csak a felét adták. Nagyon jó pénz volt ez nekem így is, irigyeltek is érte, mert amikor három év múlva belevágtunk a lakás építésébe, akkor az egyik TIT-es ügyintéző megjegyezte: Péter Laci házat tudott építeni a TIT-ből!

Annyira fellendülőben volt országos viszonylatban is ez a filmes mozgalom, hogy a Filmtudományi Intézet az előadók képzésére tanfolyamot szervezett. Hétvégeken összejöttünk az országból úgy harmincan, Szegedről Grúber Laci bácsi volt ott. (Csak így szólítottuk az örök vidám kultúraszervező egyéniséget, később a Zenebarátok kórusában voltam a védnöksége alatt.) A tanfolyam kezdetén Bíró Yvette tartott előadásokat, aztán 16 órán át néztünk régi filmeket, és új, (közönségnek nem vetíthető) modern alkotásokat.

Kardos Ferenc, a velem egykorú filmrendező volt kezdetben Békéscsabán a mentorom. Leutazott a városba, megszállt a Csaba Hotelben, aztán együtt kóborolva megkerestük a városban a művészettel kapcsolatos ismerősöket, színészeket, festőket. Amikor egyszer Ezüst Gyurinál jól beittünk, akkor Kardos Ferenc nagyon elkeseredve mondta, hogy milyen jó a festőknek, akkor alkotnak, amikor akarnak, mert csak vászon kell, meg festék és ecset. Neki viszont csak akkor van lehetősége alkotni, ha megkapja rá az engedélyt meg a pénzt, és ez nem rajta függ.

Néhány hónapig vállalta Kardos a vidéki utazásokat, előadásokat, aztán rám szakadt mind a négy város mozijában lévő vetítések előtti előadás. Később Gyulán Miskolczi tanár úr, a gyulai gimnázium neves tanára átvette az ottani előadást, a többit kellett csak vinnem tovább.

Kardos Ferencel évek múltán Pécsett, a Filmszemlén találkoztam. A város kisebbik mozijában vetítették az első filmjét, a színes, hangulatos Gyermekbetegségeket. Beszélgettem vele, nem látszott boldognak. Nagy-

hatalmú fölöttesei nem fogadták kedvezően a filmjét, bár külföldön és a hazai közönség előtt sikeres volt. Nem nagyon reménykedett, hogy adnak neki lehetőséget arra, hogy elkészíthesse a nagy filmjét.

Ekkor már gimnáziumban tanítottam, s kihasználva a lehetőségeket, ráálltam a diákokat is beszervezni mindenféle művészeti ismeretterjesztő lehetőségekre. A Balassi Bálint Művelődési Ház rövidített opera- és balett előadásokat szervezett diákok részére bérletes formában. Az előadások délután négykor kezdődtek, és ezekre neves művészek jöttek, mert ez nekik jó „hakni” volt. A szervező Műv. Ház nagy meglepetésére háromszáz diákot hoztam be nekik, eddig jó, ha ötvenet be tudtak szervezni bérletesnek. Könnyű volt meggyőzni tanítványaimat, hisz én tanítottam minden osztályban az éneket, s megmondtam, hogy ötös a jutalma, aki megveszi a bérletet, és el is megy az előadásra. Először a Pécsi Balett hat táncosa jött ide, s tartott modern zenére egy remek előadást. A gyerekeknek leesett az álla a gyönyörtől és a meglepetéstől, nem győztek később hálálkodni, hogy milyen jól érezték magukat. Mellé még ötöst is kaptak.

Megkeresett a mozi igazgatója is, hogy időnként küldenek neki preferált filmeket, amelyekre elvárják, hogy legyen sok nézője. Szeretne az ilyen filmekből délután külön diákelőadást tartani, és hogy jó legyen a nézőszáma, beszéljem rá a gyerekeket. Erre is könnyen tudtam szervezni, hiszen többször jól jártak a tanulóim, tudták, ha valamire azt mondom, hogy menjenek el rá, akkor nem csapom be őket. Az egyik ilyen „preferált film” Mihail Romm: Hétköznapi fasizmus c. alkotása volt. Erre azért emlékszem, mert egyfelől zsúfolásig tele volt a mozi az általam beszervezettekkel, másodsorban meg a gimnázium negyedik diákja, N. Anikó kitűnő cikket írt a filmről a Békés-megyei Népújságba. Lehet, hogy ezzel indult a filmtudósítói karrierje, hisz közismertek a Hollywoodból küldött tudósításai.

Nagyon élvezetesek voltak a filmesztétikai szakköröm foglalkozásai. Vetítettünk, filmtörténetről beszélgettünk, s később sokuknak legfőbb „hobbijuk” lett a film, mint pl. Pribojszky Editnek, aki később a városban országos amatőr film fesztivált szervezett, filmes tanulmányokat írt, és azóta is benn van a filmes életben.

Legnépszerűbb azonban akkor lettem a film terén, amikor Sándor Pál a Szeressétek Ódor Emíliát című filmjét Szabadkígyóson a Weinckheim kastélyban forgatta. Ennek a kastélynak jó állapotban maradt a külső képe és a belső berendezése, hiszen ez nem jutott arra a sorsra, amilyenre az ország legtöbb ilyen főúri rezidenciája jutott. Ezt az Ybl Miklós által tervezett kastélyt 1944 után nem fosztották ki, és nem verték szét, mint ahogy a többivel ez történt. Az oroszok bejövetele után ugyanis a kommunisták felheccelték a nincstelen uradalmi cselédeket, szegényparasztokat, hogy hordják szét a kastélyok értékeit, sőt építőanyagért verjék szét a gyönyörű épületeket. „Ítélt a nép” volt a jelszó, s a csőcselék boldogan teljesítette is a kommunista kívánságot. Gyönyörű kastélyok, kúriák mentek így tönkre szerte az országban. Volt olyan, hogy nagyon értékes perzsaszőnyeget daraboltak szét, hogy pokrócként lovak hátát melegítsék vele a téli hidegben.

Ez az Szabadkígyósi kastély megmaradt. Gazdáik elmenekültek ugyan, de ott maradt a gondnok egy vadászpuskával, s amikor megjelent a „nép” az ítéletre (vagyis a fosztogatásra), akkor lőtt is, s a durranásokra riadtan hazaszaladtak a szerzésre jött fosztogatók. No, ezt az épen maradt kastélyt szemelte ki forgatásra Sándor Pál filmrendező.

Megjelent a gimnáziumomban három fiatal rendezőasszisztens, hogy szeretnének statiszta lányokat válogatni a forgatáshoz. Ehhez kértek egy tanárkísérőt, aki segít nekik. Az igazgatóság azonnal szólt nekem, én meg levittem a szervezőket az iskolai énekarom lányaihoz, akikkel épp az udvaron próbáltuk az évváró ünnepély műsorát. Öt perc alatt találtak elegendő megfelelő formájú és ábrázatú (úri kisasszonyoknak látszó) statisztát, akikkel aztán nyáron az elegáns kastélyban leforgatták a filmet. Életre szóló élmény volt ez nekik, a régi ruhákba öltözve a lányok élvezettel mozogtak a rendezői utasításokra, – és még jó pénzt is kaptak érte. Nem győztek összel hálálkodni, mert azzal a tudattal voltak, hogy ezt én szereztem nekik.

Az oktatógépek

Később a film után jött egy másik hobbi. 1969-ben központilag megindítottak egy átfogó mozgalmat a korszerű oktatás jegyében. Felhívást illetve pályázatot tettek közzé, hogy írjanak a tanárok elgondolásokat, ötleteket, miként lehetne ezen a téren előrelépni. Ezen felbuzdulva írtam egy tanulmányt, hogyan lehet a filmet az irodalom órákon használni. Ebben azt taglaltam, hogy 10-20 perces művészi rövid-filmeket vetítenénk az órán, s ez alapján ugyanolyan elemzést lehetne végezni, mint valamely novellával vagy verssel kapcsolatban. A filmeket a Megyei Filmtárakban található filmekből tudtunk volna válogatni, hiszen ott az ismeretterjesztő filmek mellett megvolt a Balázs Béla Stúdió sok művészileg igényes kisfilmje is. Elsősorban a filmben lévő művészi gondolatot, szándékot, tanulságot tudtuk volna így megismerni.

Utólag elgondolva, talán jobb lett volna, ha a film bevezetése az oktatásba ezen az úton történt volna, nem pedig a Bölcs István elgondolása szerinti. Ő ugyanis a film technicista oldalát fogta meg, nála a filmelemzés elsősorban a kép, a fény, a montázs, a kameramozgás stb. technikai megoldásait helyezte előtérbe. A filmmel kapcsolatos oktatás így olyan volt, mintha filmrendezőket, operatőröket akartak volna képezni, nem pedig a filmet értően nézőket. Hasonló lett ez a fajta megközelítés, mint amit az irodalomtanításban sok tanár a verselemzéssel teszi. Elkezdni keresni a műben a ritmust, a megszemélyesítéseket, szimbólumokat, szinesztéziákat, és úgy „szétboncolják” a költeményt, hogy a mű meghal, a szerző érzelmei, gondolatai elvesznek a részletekben.

A megírt tanulmányomnak annyi eredménye lett, hogy értékelték, – talán valami díjat kapott is, benne volt a Köznevelésben – és meghívtak Siófokra, ahol a Bányász Üdülő nagytermében nemzetközi konferenciát szerveztek a korszerű oktatás témakörében. Volt itt a konferencia mellett mindenféle kiállított taneszköz, és diafilmeket, tanítást segítő oktató filmeket is bemutattak. Emlékszem, a szovjet küldöttség felháborodott, hogy egy orosz nyelvet segítő magyar oktatófilmben bugyutának látszó orosz emberek (pedig nagyon jó magyar színészek játszottak benne) bugyuta orosz mondatokat mondtak. Kikérték maguknak, a szovjet nép megcsúfolását érezték benne, s a szervezők rémülten, kétségbeesetten kérték az elnézést, s bizonygatták, hogy ez csak egyszerű, humoros, oktatást segítő film akart lenni.

A konferencia azzal zárult, hogy megállapították, a mai modern korban elengedhetetlen a korszerű, oktatást segítő eszközök alkalmazása. Elhangzott olyan vélemény és irányelv, hogy jó oktatógépeket kell gyártani,

és az iskolákba bevinni, mert ezekkel helyettesíteni lehet a tanári munkát is. Ezzel kapcsolatban aztán jött egy olyan szarkasztikus ellenvélemény is, hogy azt a tanárt, akit géppel lehet helyettesíteni, az meg is érdemli, hogy géppel helyettesítsék, – de ez a vélemény nem volt „korszerű” ekkor.

Fellelkesedve a hallottakon kigondoltam egy oktatást segítő szerkezetet a számtan tanításához. Lényege: van egy kb. 15 cm átmérőjű vízszintesen fekvő henger, amelyet tengelyen egy megfeszített gumiszalag forgatásra készített. A henger palástján a tengelyen párhuzamosan egyenlőre elosztva nyolc sorban van 20-20 lyuk. Ez első tíz lyuk a tízeseket, a második 10 lyuk az egyeseket jelenti, s két dugót valamelyikbe betéve ez fölakad egy gáton, s két nyomógommbal ezeket lenyomva 1 és 99 között bármilyen számot meg lehetett eredménynek jelölni. Ha a tanuló jól nyomta meg egyszerre a két gombot, akkor továbbfordult a henger, és megjelent az új feladat. Ha a gyerekek mind a nyolc feladatot megoldotta, akkor a gép kidobott egy négyszögletes „stollwerkné” nevezett csomagolt cukorkát. Eleinte a kipróbálások idejére a cukorkákat fakocka helyettesítette, de Kézdy Katalin tanítónő, akinek odaadtam kipróbálásra a harmadikosainak a gépet, ő a cukor helyett jobbnak találta a kézjeggyével aláírt fakockát. A gyerekeknek is ez tetszett jobban, mert két fakockáért ötöst kaptak. Az ötösért meg otthon egy egész zacskó cukorka is lehetett a jutalom. A gépnek volt még egy hatásos funkciója. Ha a nebuló rosszul számolt, és mellényomott, akkor egy laposelem áramkörét zárva megszólalt éles hangon a benne lévő csengő, és nem ment tovább új feladatra a gép.

Kézdy Kati elvitte a két prototípust, s az osztályterem félreeső sarkában elhelyezte a szerkezeteket. Folyamatosan mehetek ki óra alatt a tanulók megoldani a bennük lévő számtanfeladatokat. Nagyon el akarták kerülni a tévesztést, és a velejáró sokkoló hatású csengőriasztást, – amin a többiek a helyükön dolgozva jókat nevettek – ezért háromszor is visszaellenőrizték a számításaikat. Jól szórakoztak, de keményen tanultak, – főleg önfegyelmet.

A „bomba” év végén robbant. Az alsó tagozatos szakfelügyelő, anélkül, hogy tudott volna a gépekről, felmérést végzett Békéscsaba összes általános iskolájának harmadik osztályosaival a számtan tudásról. A felmérés után a feladatlapok értékelésénél átlagban 40-55 %-ban voltak jók a megoldások mindenütt, kivéve Kézdy Kati osztályát. Ott 98 %-os eredmény jött ki, és nagy volt az Oktatási Osztályon a csodálkozás.

Egyértelmű volt, hogy ezt a gép segítségével által érte el a tanítónő. Persze, nem csak a gép, hanem az ő érdeme is volt ez a siker, hiszen kellett az is hozzá, hogy jól tudta újabb és újabb feladatokkal „megtömní” a primitív szerkezeteket, és pedagógiaiilag is jól hasznosította ezt a lehetőséget.

Később figyelve a piacon lévő más eszközöket, rájöttem, hogy a feleletválasztós módszerrel minden más tárgyat is lehet géppel oktatni, és elég ehhez öt gomb is. Sorra készítettem korszerűbb gépeket, pl. henger helyett szalagot mozgatott egy játékautóból kiszerelt villanymotor, és számláló rögzítette a téves válaszokat. Később elemmel működő világító diavetítőt alakítottam át filmszalagra fényképezett feladatokkal, és a film perforációjába helyeztem a program-jeleket. A diavetítő gépem a Csongrád-megyei Pedagógiai Intézet Alkotó Pedagógusok fórumán a nyolcvanas évek végén díjat kapott.

Később egy egész osztálynak való, központilag vezérelhető asztalt gyártattam egy kábelgyári szocialista brigáddal. Itt minden gyereknek

kezében volt egy nyomógombos visszajelző, én pedig írásvetővel váltogatva adtam a feladatokat, minden gyerek visszajelzését látva tudtam, ki jelölt meg tévesen. Ezzel valamennyi tanulót egyszerre ellenőrizni tudtam.

Eléggé „macerás” volt ezzel a géppel a munka. Óra elején össze kellett szerelni, minden tanuló kézbe vette saját nyomógombjait, majd ők bedugták a csatlakozó kábelt a neki megfelelő helyre, az elöl elhelyezett vezérlőasztalnál található csatlakozópontokhoz. A beszerelés után a kábelek tömege kígyózott az osztályterem padlóján.

Egyik óra előtt, amikor a szünetben ezzel dolgoztam, arra vetődött egy negyedikes gyerek a barátjával. Csodálkozva nézték a központi vezérlőasztalon villogó sok izzólámpát, a rengeteg kábelt, s az egyikük megkérdezte tőlem: – Tanár úr, mi ez itten?

– Ez egy olyan gép, amely megmondja, hogy tanultál-e otthon eleget, és tudod-e a leckét – mondom neki mosolyogva.

Elkerekedik a szeme, aztán odaszól a barátjához:

– Te, ezt elhiszed?

Valószínű azt hitte, hogy ez valami orvosi műszerként funkcionálva belelát a fejébe.

Elgondoltam, hogy én gép nélkül mindig beleláttam a felelésre kihívott gyerek „agyába”. Az első két mondata után, a szemének villanásai és arcának grimaszai alapján már előre tudtam, milyen szinten ismeri a feleletének a témáját. Ritkán tévedtem. De ezzel a géppel objektív eredményt egyszerre a 34 gyerekkel nem tudtam elérni. Mesterien tudtak „sügni” a jó tanulók, elég volt titkon megmozdítani a hüvelyk-, mutató-, középső-, gyűrűs vagy kisujjat, aztán mindenki hiba nélkül nyomta meg a B D T G V jelű gombokat. (a korabeli elgondolás szerint így jelölték az öt válaszgombot, mert azt gondolták, hogy ez megnehezíti a sűgást.)

Később megjelentek a számítógépek, és ezzel az oktatógépes forma új eszközt kaphatott. A Soros alapítvány pályázatára a nyelvtan témaköréből számítógépen futó feleletválasztós programmal pályáztam. Kaptam rá 360 ezer forintot (két évi fizetésem volt ez akkor). Ebből a programozó kapott 50 ezret, 130 ezerből meg vettem egy akkoriban csúcsot jelentő Pentium I. számítógépet. (Három év múlva tizedét érte). Hát ez a számítógép aztán sajnos nagyon rosszul ütött be. Meg tudtam ugyan írni vele a programot, ami remekül működött is. Nem is ezzel volt a baj, hanem az, hogy a legkisebbik, a nyolcadikos fiam „rákattant” a gépre, no meg vele az internetre, számítógépfüggő lett, nem érdekelt a tanulás, a más irányú erőfeszítés, mert az időtlen, tanulást gátló játékprogramok terhelték le agyi kapacitását. Szerencsénkre később helyrerázódott ez a rossz vonzalma a számítógéppel.

Az oktatógépek divatja a 90-es évek elejére „lecsengett”. Mostanában a számítógépeké, no meg az interaktív tábláké a világ. Dicsőítő jelentések látnak manapság a médiában napvilágot, hogy ebben és ebben az iskolában micsoda „korszerűsítéseket” végeznek, mert ennyi és ennyi számítógéppel és interaktív táblával gyarapodott az iskola. Meg emlékezhetünk arra az esetre is, amikor óvodásoknak adtak „kakaóbiztos” klaviatúrákat. Vannak már kiváló gépek, de arról nem zengenek az újságok, hogy mennyi kiváló tanárral gyarapodik az iskola.

Időközben fölvettem időtöltésnek (no, meg némi mellékes keresetnek) egy újabb elfoglaltságot is.

Az amatőrfilmezés

Már javában tanítottam Szegeden, szinte már kezdtem elfelejteni a békéscsabai időszakom filmekkel való kapcsolatát, amikor a szegedi Juhász Gyula Művelődési Ház amatőr filmesei vezető nélkül maradtak. Valaki beajánlott a ház vezetőségének, hogy értek valamit a filmekhez, van papírom is filmes körök vezetéséhez. Főleg ez utóbbi volt a fontos, mert akkoriban mindenhez valamilyen igazolvány kellett.

A szegedi amatőr filmesek – úgy tizenöten lehettek – lelkesen összejártak, és nagy kedvvel foglalkoztak a filmfelvétel gépeikkel, montázsasztalukkal, előhívó tankjaikkal. Legtöbbje a technika iránti szeretetből volt amatőr filmes, élvezte, hogy felvételeket készít – főleg a családjáról – és a vetítése során a többiek örömmel nézték, hogy szépek a felvételek, jók a fények meg a színek. Szemlékre, fesztiválokra (Wirth Istvánt, Balogh Ferencet kivéve) nem jártak, a filmkészítés nekik elsősorban csak a technikai szinten volt érdekes.

Sikerült meggyőzni őket, hogy a technika csak eszköz, a film lényege a művészi gondolat, s ösztönöztem a tagokat igazi alkotások készítésére. Néhányuknak, akik megértették, hogy ez lehet a továbblépés útja – ilyen volt Kis Károly, Tóth István, Balogh Ferenc, a Kelsch házaspár, Farda József, és később Igriczi Zsigmond is csatlakozott – sikerült is létrehozni egy-egy valódi filmet, amellyel a tájegységi szemlén, és később az országos fesztiválon díjakat is kaptak. Ez azután ösztönözte őket újabb alkotások elkészítésére. A következő évben Kiss Károly Kalit c. filmjét kivitték a Bakuban megrendezett amatőr filmes (UNICA) világfesztiválra, ahol óriási közönségsikert aratott. A néhány perces animációs film egy kalitkába zárt madár párról szólt, „akik” azt gondolták, hogy a tojásukból kikelő fiókájuk ki tud bújni a rácson keresztül, és szabadon fog repülni. Ki is kelt a filmben a fióka, de ő már a tojás formájú kalitkával együtt jött a világra.

A hetvenes évek végén a Szovjetunióban keményen létezett még a szembenállás a nyugati világgal, s a Bakuban megrendezett fesztiválon a világ minden tájáról összejött filmesek szigorú ellenőrzés alatt, amatőr filmesnek álcázott ügynökökkel körbevéve, teljesen rabnak érezték magukat. Jókat derültek a vendégek, amikor látták a KGB-s embert, amikor fordítva tartotta a kamerát, és úgy mímelte, hogy ő is szakmabeli.

Amikor aztán vetítették a Kalit-ot a szabadság után vágyakozó madarokról, a szemle résztvevői teljesen a magukénak érezték a filmet és az ábrázolt helyzetet. Levetítése után fölállva, hosszasan tapsoltak, hurráztak, s utána lépten-nyomon biztatták a magyar küldöttséget: majd egyszer jövőnk mi, és felszabadítunk benneteket.

Sorra készítettük ezután a jobbnál jobb filmeket, sorra hoztuk el a díjakat a különféle magyar és külföldi fesztiválokról. Nekem a Hajó c. lírai filmem Szeged testvérvárosának, Ogyesszának a tenger tematikájú fesztiválján kapott díjat. Ebben Tamás fiam alakított egy nyolcéves kislányt, akinek Verne Gyula ihletése alapján a nagy gonddal készített kis vitorlás hajóját a kipróbálás alkalmával egy gyerekbanda csúzlival ronccsá lövi. Ogyesszába nem mehettem el, de utána Szeged város vezetőségének megküldték a díjat (egy tengeri vitorlást ábrázoló nagy rézdomborítás volt), és ezt a szovjet testvérváros iránti „tiszteletből” a városházán adták át ünnepélyes keretben. Hasonlóképpen járt Hencz Alajos filmesünk is, neki a Várnában megren-

dezett szakszervezeti filmfesztiválon kapta a legmagasabb díjat a Törvény című filmje. Nagyon szeretett volna, mint alkotó ő is ott lenni, mert a bolgár rendezők állták az alkotó utazásának, jelenlétének költségeit, ám nem őt, hanem két megyei funkcióst küldtek helyette, akik aztán büszkén mentek az emelvényre átvenni nagy tapsok közt a „megérdemelt” elismerést.

A szegedi filmesek eredményeik alapján kétszer kapták meg a Kiváló Együttműködés országos elismerést, amellyel a művészeti téren jól szereplő csoportokat kitüntették. Amikor a díjátadások történtek, akkor Szegedről szolgálati autóval fölvittek engem, mint a filmklub vezetőjét, mellé még három különféle funkcióst, akik állítólag hivatalból segítettek minket. A nagy oklevelet ugyan én vettem át, de a gazdag fogadáson ők mindhárman nagy rutinnal ettek ittak. Bosszantott, hogy a gépkocsivezetőt lenn hagyták a kocsiban. Lementem hozzá, s mondtam, hogy én vagyok a díjazott, az én vendégem, jöjjön föl, és egyen, igyon kedvére. Nagyon hálás volt, nem szokott hozzá, hogy ilyenén ő is részt vehet. Magamban azt is nehezményeztem, hogy a díjazott néptánc együttes több tagja ingben-gatyában ott volt az eszem-iszom tálaknál. (Azért voltak beöltözve, mert a gálán szerepeltek is). A filmeseim is elérték volna a dúsan terített asztaloknál.

Az általános iskolás gyerekeimmel is megkedveltetem a filmkészítést. Ács Oszkár, Ács Gyuri, Herczeg Tamás, Kovács István, Szépkúti László figyelemreméltó filmekkel rukkoltak ki a gyermekfilmek fesztiválján, de a felnőttek között is díjakat kaptak. A nyolcvanas évek végén a MAFSZ felkért, hogy két gyerekalkotómmal menjek a Varsóban rendezett, szocialista országok gyerekfilmeseinek fesztiváljára, mivel mi voltunk Magyarországon a legjobbak. Ezen Kovács István filmje megnyerte a nagydíjat, Szépkúti pedig harmadik díjban részesült. Szinte a bőrünkön éreztük az NDK-sok irigységét, akik nagy küldöttséggel, és állami támogatással hatalmas költségvetésű filmekkel voltak ott propaganda értékű sikereket remélve. Mi meg ott szerénykedtünk hárman, diák zsebpénzből készült alkotásokkal. Repülővel mentünk oda saját költségünkön. Szerencsére akkoriban olcsó volt a repülőút, meg tudtuk fizetni. A lengyel állam nagy költségvetésből rendezte ezt a fesztivált, a záróünnepségen ott volt valamennyi szocialista ország nagykövete, minket is kézfogással üdvözölt a követünk, aki aztán ment a számukra rendezett külön fogadásra.

Hazajöve próbáltam visszaszerezni az utazási költségeinket. Az iskola meg az úttörőház az mondta, nincs pénzük, a megyei Műv. Osztály meg azzal küldött el, hogy nem volt betervezve nekik ez a fesztivál. Kellemtelenül ért az elutasítás, aztán azzal vigasztaltuk magunkat, hogy így is megérte a varsói kirándulás.

Utólag elgondolva bosszant, hogy nem volt valaki, aki megmondta volna, hogyan lehetett volna ezt a problémát megoldani. Be kellett volna menni a felkérés alkalmával valamilyen „fölköttes” szervhez, hivatalhoz, hogy itt van a megtisztelő részvételi lehetőség, mód van arra, hogy még egy hivatalos kísérő is menjen Varsóba, csak útiköltséget kellene rá biztosítani. Ekkor lehet, hogy nekünk csak a felét kellett volna állni. (Ez a gyakorlat manapság is él még, azt szépen bizonyítja egy 2008-ban történt eset: egy sportág országos szinten legjobb kilenc gyerekkorosztályos versenyzőjét kivitték az olasz Alpokba edzőtáborozni. A szülőket arra kérték, hogy fizessek a felét a költségeknek, akkor viszik ki őket. Az egyik szülő egy nappal a befejezés előtt elment a gyerekéért autóval, hogy előbb elhozza. Meg-

döbbenve látta, hogy 17 különféle hivatalnok meg egyéb „nélkülözhetetlen kísérő” éli világát az elegáns helyen, és nekik a teljes költséget közpénzből biztosították.)

Ennyi kitérő után visszatérve a filmezésre, a celluloid szalagos filmezés a nyolcvanas évek végén a végét járta, megjelent a videó. Filmfelvevő kamerákat nem gyártottak, nyersanyagot sem lehetett beszerezni, a filmezés szép lassan elsorvadt.

A videónál az első szerkezetek ugyan súlyos, szinte bőrönd nagyságú magnóból, és hozzá vastag köldökszínórral kapcsolódó kamerából álltak, félmilliókat kértek értük. Később megjelentek a „kamkorderek”, ezek a vállra tehető 4-5 kilós videóval kombinált felvevőgépek voltak VHS kazettákkal.

Az iskolám sportcélokra kapott valahonnan 1993-ban egymillió forintot, s rávettem az igazgatómat, vegyen egy Panasonic M 10-es kamerát, mindenre nagyon jól tudnánk használni. 200 ezer körül volt az ára (ma már ingyen se kellene senkinek sem), és használtuk bemutató tanítások felvételére, megörökítettük vele az énekkaraink év végi koncertjeit, megörökítettük a hozzánk látogató marosvásárhelyi énekkar programjait, és a videó szakkörösök próbálkoztak vele műsorok készítésre.

Az amatőrfilmezésre ekkoriban már nem volt időm, meg lehetőség sem volt. A Juhász Gyula Műv. Ház filmeseinek klubja megszűnt, hiszen nem volt már szuper nyolcas nyersanyag, és nem volt videójuk sem, az országos amatőr filmes mozgalom is haldoklott. Később megjelentek a digitális filmfelvevők, számítógépen vágni is lehetett, és a régi filmesek között is elterjedt az új technika. Szegeden Balogh Feri ismét életre keltette a régi filmklubot, s 2008-ban előszedtem a garázsomban eltemetett régi, vágatlan filmfelvételemet, amelyben Attila fiam 12 évesen eljátszotta, hogyan rajzoltam meg én annak idején 1949-ben Sztálint az egydollárosra.

Balogh Ferinek nagy gyűjteménye van az amatőr filmes kellékekből, megvolt neki minden eszköze, hogy ezt a régi felvételt megfelelően digitalizáljuk, aztán számítógépen megvágjuk. Interneten megkerestük a zenét is hozzá, – a hírhedt Sztálin kantátát – s utána neveztük a Kelet-magyarországi Szemlére. Első díjat kapott, majd a siófoki országos fesztiválon is díjazták.

Jól összejöttünk (Balogh Feri és én), „tandemben” gyártottuk a filmeket. Én adtam az ötletet, ő biztosította a technikát (nekem soha nem volt pénzem drága filmfelvevő gépekre és egyéb eszközökre, mindig tudtam szerezni valami állami tulajdonú, valahol szekrényben álló márkás eszközt), s a következő évben elkészítettük Tandem című filmünket, amely ismét díjat nyert. Összejöttünk az amatőr filmesek legrégebbi és legsikeresebb emberével, Káldy Lacival, és Hencz Alajossal kiegészülve a Tisza mellett, Mártélyon, Mindszenten sorra készítettük sikeres filmjeinket. Ezek a forgatások víg mulatságok voltak, élveztük a természetet, az együttes munkát, a jó kedvű borozgatásokat, a fesztiválokon a filmesekkel való együttlétet.

Sajnos most (2011. júliusában) a filmezésben is borús idők járnak. Hencz Alajos meghalt, Káldy Laci is betegeskedik, a MAFSZ az új kormány új intézkedéseivel (nem kapnak pénzt) partvonalra került, bennem is elment a kedv a filmezéssel kapcsolatban. Balogh Feri még lelkesedik, lehet, hogy később lesz utóda, aki majd Szegednek ilyen téren lévő filmes életét továbbviszi.

ZÁRSZÓ

Van egy közismert mondás. A diák feje nem edény, amit meg kell tölteni, hanem fáklya, amit kell gyújtani. Ebben van a nagy titok. Nagyon sok olyan tanár van, aki csak az előbbiben hisz, és azt hiszi, hogy terrorral és buktatással kell jól „megtölteni” a tanulót a szaktárgyának ismereteivel. Nagyon sok olyan tanár is van, akiben nem ég az intelligencia és a tudás, az ugyan sem gyújtani, sem tölteni nem fog tudni. De sok olyan tanár is van, aki tudna ugyan fáklyát gyújtani, de valamilyen rossz helyen, félre dobva, megnyomorítva dolgozik olyan tanítványokkal, akiknek „fáklyája” olaj helyett vízzel van töltve.

Minden politikai kormányváltás zászlajára tűzi az oktatás égető problémájának megoldását. (Másik ilyen nagy gond az egészségügy, ami talán még égetőbb, ehhez is van ugyan véleményem, de ezt mondják meg az orvosok, mert ők jobban látják a gondok gyökerét.) Átszervezéssel, új irányelvekkel, hangzatos populista jelszavakkal próbálkoznak politikusaink. Kijelölnek a változtatásokra olyan embereket, akik valaha talán lehettek pedagógusok, talán voltak valamikor gyerekek közelében is, de legfőbb ambíciójuk nem a tanítás volt, ők karriert elsősorban politikai téren akartak befutni. Ezek ugyan sohasem fogják megoldani a kérdést, hiszen már a probléma alapját sem értik. Politikai karrierjük érdekében végre fogják hajtani a pénzügyi szakemberek elképzeléseit, aminek a lényege: hogyan lehet minél kevesebb pénzből valahogy működtetni a közoktatást. Aztán az oktatást irányító bürokraták mindent végre is hajtanak, és ezzel tovább züllesztik a rendszert. Minden téren. Alsó foktól kezdve egészen az egyetemekig.

Egy-két kiváló pedagógus dacolva a bürokraták előírásainak, eredményt produkál, a nemzetközi diákversenyen a tehetséges tanulókkal megmenti a becsületet, de ez a jéghegy csúcsa, lent ott van 90 %-ban a nagy tömeg a víz felszíne alatt.

Lehet, hogy eljön egy korszak, amikor a közpénzt nem autópályákra, infrastrukturális beruházásokra, szociális segélyekre, a kölcsönök visszafizetésére stb. kell fordítani, hanem az oktatást és az egészségügyet akarják majd föllendíteni. Évek, évtizedek kellenek majd, hogy ezen a téren valami változás, eredmény legyen. Első időszakban csak a lecsúszás lassul, majd megáll, és csak sokára fog látszani eredmény. Ismerve az ország gazdasági és politikai helyzetét erre én semmi esélyt nem látok.

Amit viszont most tapasztalni lehet, az a következő: befagyasztották a pedagógusok béreit, miközben az újságok megírják, hogy az élelmiszerárak évente 8-9 %-kal növekedtek. Az iskolák június 30. napjával bezárólag szerződnek a tartósan helyettesítésre felvett tanárokkal, akikkel szeptemberben ismét szerződést kötnek. A televízióban nyilatkozott az egyik érintett: a nyári szünetben valószínű fagylaltot fog árulni... Aztán mutatja a televízió a megszüntetésre ítélt iskolájuk előtt sátort vert tüntető tanárokat, akik kétségbeesetten így tiltakoznak az önkormányzatuk ellen.

Ilyen borús távlatok között lehet-e biztatni tehetséges, rátermett fiatalokat arra, hogy pedagógusok legyenek? Gazdagok anyagilag biztos nem lesznek, tanári fizetésből épp hogy meg lehet élni, de vagyonot szerezni

nem lehet. Ahhoz a rendszerváltás előtt és után is politikusnak, pártvezérnek, legális maffiózónak stb. kell menni. Ha az ilyen személy vagyonos lesz, nagyon fogják tisztelni (és félni) őket az emberek. A szegény tanárt épp ellenkezőleg.

hogymár 54 éves elmúltam. Tanári diplomával, két további végzettséggel (MNB forint- és devizapénztáros képesítés, személy- és vagyonőr, maroklöfegyver-vizsga, német nyelvvizsga, jogosítvány) engem is beosztottak utcát seperi. Megjegyzem, hogy amíg munkanélküli (hivatalosan mondvaregisztrált álláskereső) voltam, a munkügyi hivatal egyetlen munkahelyre sem közvetített ki. Tulajdonképpen nincs is kifogásom az ellen, hogy közmunkát végzek, hiszen a segélyt bizony minden hónapban felvettem. Ebben az esetben pedig természetesen kutya kötelességem eleget tenni a közmunkára való felkészítésnek, amivel messzemenően egyet is értek. Tulajdonképpen a munkahelyem ellen sincs az égvilágon semmi ellenérzésem, kedvesek voltak és segítőkészek, és bár akartak, de nem tudtak más beosztásba helyezni. A helyi munkahelyi vezetők

lovaskocsik – mint gyerekkoromban –, akkor még lócitromot is szedhetnének! No de annyira gazdag ez az ország, hogy megengedheti magának, hogy tanárokat képezzen ki, aztán az utcát söpörteti velük? Tudom, tudom, pedagógusból Magyarországon túlképzés van. (Ez a túlképzés azonban nem a minőséget, hanem csak mennyiséget jelent!) Mindez pedig csak azért, mert az egyetemek a támogatást a hallgatói létszám alapján kapják, aminek következtében a legostobábbakat is felveszik oda. Bátyám mint mérnök a 70-es években Székesfehérvárott, az Ikarusnál dolgozott. Mint ambiciózus fiatalember egy alkalommal valami újítással állt elő, amire tömören az volt a válasz: „Elmész te kislány a p...ba!” Na, komolyan is vette. 1978-ban nyugati turistaútról – illegálisan

se, addig a világ legrégebbi autógyára, a Daimler-Benz azonnal munkát adott neki. Márpedig azt tudjuk, hogy a Mercedes cég nem gyárt bővít. Mint beosztott mérnök kezdte, jelenleg konstruktorként dolgozik ugyanott a mai napig, és nem kell attól tartania, hogy valaha utcát fog söpörni. No persze abban az esetben, ha itt maradt volna, lehet, hogy vele is az történt volna, ami velem megeseett. Különben is: utcaseprőből elég egy a családban! Ilyenkor jut eszembe megboldogult édesapám kérdése, mikor bejött az új 5000 forintos. Kérdezte tőlem, hogy ugyan tudom-e, kinek a képe lesz rajta. Nem tudtam. Azt mondja ekkor, hogy az egyik oldalon Ciccilina, a másikon meg Rózsa Sándor, mert k...va egy betyár világ köszönt ránk, fiam!

12. kép: Részlet egy sajtóban megjelent olvasói levélből 2011-ben

Ám ha valaki tanárként érti a szakmáját, szereti és tiszteli a gyereket, aki meggyújtja benne a „fáklyát”, aki tudja ösztönözni az igyekezetet, aki sikerekhez juttatja a tanulásban, aki nem a félelmet alkalmazza ösztönzőként a módszereiben, aki megáldja a gyerekeket jó kedvvel is, az menjen pedagógusnak. Élményekben, lelkiekben tartalmas és gazdag élete lesz, s ha már negyven – ötven év szolgálat után nyugdíjasként fog élni, akkor mondhatja Vörösmarty mondatát: „ez jó multság, férfimunka volt...”

Visszatérek az „Ajánlásban” leírtakra. Könyvemben az ötvenkét évnek az oktatásban „szolgatánárként” eltöltött időm tapasztalatait és az ezekkel kapcsolatos véleményemet írtam le – remélem – mindenféle tudományos stílus és nehézkes szakszavak nélkül, elsősorban jellemző példákkal illusztrálva, hogy aztán az olvasó levonhassa a saját következtetéseit.

Ajánlom e művemet nyugdíjas tanár kollégáimnak emlékezésnek, a még munkálkodó pedagógusoknak tanulságnak, s a leendő tanároknak is, hogy ismerjék meg a tanársors múltját, jelenét konkrét példáim alapján, s ezekből próbáljanak saját pedagógiai ars poeticát megalkotni az elképzelt pedagógiai sorsukhoz. Ajánlom még mindazoknak, akiket érdekel a magyar oktatásügy, van véleményük róla, és szeretnének tenni is azért, hogy jobb legyen. Adjon nekik is új gondolatot!

Szeged, 2011-06-21.

A szerző

TANÍTVÁNYAIM

Több nép kultúrájában vallják azt az emberek, hogy az egyén mindaddig él, míg valaki emlékezik rá. Az alábbi listák szerint (amelyben felsorolom, hogy 1955-től kezdve egészen 2010-ig, amikor már nem volt magántanítványom se, ezernél is többen (a kigyűjtött nevek száma: 1637) fognak emlékezni rám. A névsorokat az anyakönyvekből szereztem. Elmentem azokba az iskolákba, ahol valaha tanítottam, pontosabban azokba, ahol őrizték az anyakönyveket, mert a Gyakorló kivételével mindegyik iskola vagy megszűnt, vagy átköltözött. A felsőmórahalmi tanyai iskolából elfogytak a gyerekek, s megvette egy gazdálkodó az épületet raktárnak. A Békéscsabai 3. sz. Ált. Iskola a mozgássérültek iskolája lett, a Békéscsabai Rózsa Ferenc Gimnázium a rendszerváltás után a katonai laktanyából kialakított iskolaépületbe költözött, s a régi helye pedig visszaalakult evangélikus gimnáziummá.

Nagy élmény volt böngészni az anyakönyveket. Fölidéződtek benne az emlékeim a nevekkal kapcsolatban, szinte visszatért az eltűnt idő. Lehet, hogy a gyűjtés során egy-két osztály kimaradt, mert a vaskos anyakönyveket lapozgatva legtöbbször úgy jöttem rá, hogy egy adott osztályban tanítottam, hogy talállok-e ismerős nevet.

Kimaradtak még azok az alsó tagozatos osztályok, amelyekben óraszám hiányom miatt a gyakorlóban csak egy-egy évet tanítottam éneket vagy testnevelést. És nincsenek itt teljességgel az esti gimnáziumos felnőtt tanítványaim, mert azok anyakönyveit talán Budakalászon tudtam volna beszerezni, mert annak volt a tagintézménye a Nagyfán és a Sándorfalván lévő tanfolyam. Következzenek tehát a névsorok!

Mórahalom

Felsőmórahalmi Általános Iskola

1955-56. év 2-4. osztály

2. osztályosok:

Batki Imre
Bálint Erzsébet
Csonka Irén
Dobó Imre
Fehér Erzsébet
Szabó Erzsébet
Varga Mária

Ilia Gizella
Katona József
Makra Jenő
Szabó József
Gyulai Piroska
Tóthpözsi István

4. osztályosok

Battancs Imre
Daka Vince
Gyulai János
Korcsmarek József
Makra István

Ördögh Gizella
Pintér Szilveszter
Tanács Ignác
Tóthpözsi János

1956-57. év 1- 3. osztály

1. osztályosok

Ábrahám Etelka
Balogh Aranka
Batki János
Börcsök Margit
Börcsök Mária
Császár Mária
Dobó Illés
Gyulai György

Lázár Regina
Makra Magdolna
Masa Mária
Papp Piroska
Pintér Zoltán
Tanács István János
Vass Ilona

Békéscsaba, III. sz. Általános Iskola

5. a osztály 1960. Osztályfőnök: Kusnyár Jánosné

Báróczi Pál
Bogdanov András
Cservenák Ilona
Galli Erzsébet
Gazda Pál
Gyurkó Pál
Hankó Judit
Hrabovszki Dorottya
Kiss Ágota
Kovarszki Mária
Kovács Judit
Kovács Mihály
Kovács Pál
Kulcsár Lajos
Laczó Mária

Lipták Katalin
Majoros András
Mátyás Zoltán
Mélykúti Viola
Milyó Mihály
Pataj Éva
Petri János
Rácz Márta
Rózsa Judit
Sajben Mária
Sipiczki János
Stefanik András
Szikes József
Tímár Lajos
Tóth Lajos

5. b osztály 1960. osztályfőnök: Schlett Árpád

Bakucz Tamás
Balogh István
Baukó Ilona
Bárkányi Ferenc
Bohus Ilona
Bohus Pál
Bohus Rozália
Borsos Mária
Burghardt Ferenc
Csonka Jolán
Dévai Anna
Dudás Zsófia
Garai Judit
Gaszkó Éva

Kollár János
Kurtucz Erzsébet
Lakos László
László Mária
Lengyel Árpád
Megyeri Ágnes
Pintér János
Szeles Júlia
Szák Ferenc
Uhrin Pál
Unyatszki Ádám
Vandlik Mária
Varga József
Zahorán Kornélia

Hajdu Ilona
Hajdu Tamás
Hursán Mihály
Kopcsák Mária
Kollár István

Zsilinszki György
Pándy István
Rácz István
Kerepeczki Katalin

1960. 5. c osztály Osztályfőnök: Péter M László

Balangó Mátyás
Csicsely Jolán
Dézsi Teréz
Dobsa Judit
Farkas Ferenc
Ferenczi Sándor
Gajdács Judit
Garai András
Götl Judit
Gráczik Judit
Hamza István
Horváth Zsuzsanna
Hricsovinyi Magdolna
Huszár Imre
Knyihár János
Kovács Ferenc
Korcsok Mátyás
Liker László
Nagy Róza
Oszlanszki György

Oszlanszki György
Pálincás Mária
Petri Pál
Petrovszki László
Piatkó Erzsébet
Puskás György
Patai Mária
Rácz Tamás
Szák Erzsébet
Szekeres István
Széll István
Szlancsik Mária
Vaszkó Erzsébet
Vaszkó János
Varga László
Veszélka János
Andó Rozália
Horváth János
Seben Judit
Túri Judit

6. a 1960 Osztályfőnök: Ratkai Lászlóné

Andó János
Avrán Katalin
Ágoston Ilona
Belanka Magda
Bereczki Izabella
Botházi Ferenc
Bali János
Csányi József
Darabos Judit
Dobor Erzsébet
Dékány Rozália
Erdész Ilona
Fekete Zoltán
Gajdács Mihály
Gráczik Mihály
Honvéd Ilona
Hrabovszki Mihály
Kazamér Károly
Kende Anna Mária

Kuka Judit
Kun Mihály
Ligeti Klára
Liker Mihály
Lipták Magda
Mátyás Albert
Mitykó János
Nagy Béla László
Nagy Ibolya
Nagy János
Pálincás György
Prágai Teréz Éva
Széphelyi Andrea
Szlancsik Ilona
Szilávik Éva
Szpevár Katalin
Valastyán István
Vandlik Pál
Varga K. János

Kemény Péter
Kovács Erzsébet

Virágh Attila
Maczuka János

6. b 1960. Osztályfőnök: Kovács Zoltánné

Andrási István
Ács Pál
Bartyik József
Bánfi Lujza
Bányai Klára
Bohus Márta
Gajdács Erzsébet
Gárdosi Imre
Gombos Katalin
Hankó Gyöngyi
Hankó Mária
Hankó Mihály
Horváth Péter
Kajtor Mária
Keszthelyi László
Kiss Éva
Kreska Júlia
Kojnok Ilona
Kovács Gusztáv
Marik Ilona
Miskéri Ferenc

Molnár Irén
Moskovits Sándor
Nagy Lajos
Nyist Gábor
Pallag Márta
Pádi Mária
Pintér Lajos
Pribolyszki Magda
Prisztavok Mátyás
Rácz István
Soós László
Stefanik Mihály
Stummer Judit
Szatmári Károly
Szilágyi Károly
Tatai Katalin
Varga János
Varga József
Valentinyi Mihály
Vlucskó Erzsébet
Kurilla Edit

7. a 1960. Osztályfőnök: Kaba Margit

Bartal László
Bácskai Bertalan
Botyánszki Judit
Csepregi László
Cserepes Katalin
Dobóczki Gizella
Gera Mária
Hosszú Márta
Kontár Mária
Karkalik Mária
Kiss Klára
Kojnok Katalin
Kovács Borbála
Kovács Mária
Lehoczki Márta
Lévai János
Matusek Katalin

Mlinarcsik Zsófia
Molnár Ilona
Pepó Margit
Pintér Anna
Roszik György
Sági Attila
Stummer József
Szabó Dorottya
Szabó Imre
Szabó János
Török Béla
Viczián Mária
Virágh Ferenc
Pataki Eszter
Szabó Adél
Pándy Magdolna

7. b 1960. Osztályfőnök: Várhegyi Miklósné

Adamik Judit
Boda Irén

Lázár Berta
Marik Katalin

Boda László
 Borbély Erzsébet
 Borbély Erzsébet
 Drienszki Zsuzsa
 Engelhardt Ferenc
 Fabulya Mária
 Futaki Károly
 Gálik János
 Hankó Pál
 Házi Árpád
 Hursán Ilona
 Józsa Ferenc
 Kátai István
 Kocsis Erzsébet
 Koczka Ilona
 Kós Imre

Miskolczi Klára
 Papp Ilona
 Pády Katalin
 Povázsai Márta
 Sásdi András
 Selmeczi András
 Szabados Béla
 Szabó Mária
 Szűcs László
 Tóth Vera
 Varga Gábor
 Varga György
 Vaszkó Mária
 Vlucskó Tamás
 Zúgó Gábor
 Zsilák Ilona

8. a 1960. Osztályfőnök: Dr. Virágh Ferenc

Csicsely András
 Darida János
 Feigl János
 Gajdács László
 Galli Mihály
 Garai János
 Kovalcsik Gyula
 Kovács László
 Králik Máté
 Kothencz Ferenc
 Lehoczki Mihály
 Lévai András

Melián György
 Mester József
 Okolicsányi Zsolt
 Pataki Imre
 Pribolyszki János
 Sajben Sándor
 Szpevár László
 Tatai Béla
 Téglássy Sándor
 Zahorán Pál
 Gönczi Mátyás

8. b 1960. Osztályfőnök: Süli Árpádné

Borbély Eszter
 Botyánszki Helga
 Czirok Erzsébet
 Csáki Katalin
 Csáki Erzsébet
 Csányi Mária
 Csicsely Mária
 Darabos Erzsébet
 Delov Edit
 Drienyovszki Mária
 Egervári Edit
 Emődi Zsuzsanna
 Gyulai Katalin
 Honvéd Sarolta
 Józsa Ágnes
 Karaba Irma

Kovács Margit
 Kovács Mária
 Líker Klára
 Lipták Mária
 Majoros Annamária
 Mácsok Ilona
 Mikló Zsuzsanna
 Molnár Mária
 Pallag Katalin
 Rakovszki Mária
 Sáli Róza
 Sipiczki Erzsébet
 Szatmári Éva
 Szegedi Katalin
 Varga Mária

Kendra Éva
Kiss Judit
Korcsok Klára
Kovács Ilona

Veszélka Judit
Wolf Klára
Zsótér Edit
Botyánszki Mária

Békéscsaba, Rózsa Ferenc Gimnázium 1966. év

I. A osztály, osztályfőnök: Pocsai János

Bacsa Piroska
Baksy László
Bánszki Mária
Benyó Ágnes
Bereczki Katalin
Bodzsár Zoltán
Botyánszki Julianna
Budur Attila
Dénes Eszter
Dinya Sándor
Dorogi Katalin
Elekes Erzsébet
Galbicsér Györgyi
Herczeg Mária
Horváth Olga
Hursán Margit
Hürkecz Katalin
Illyés Ágnes
Inokai Éva
Jarabek Mária
Király József
Kiszely Veronika

Knyihár Klára
Korcsok Ilona
Kovács Györgyi
Köpöczi Rózsa
Kővári Éva
Krnács B. Judit
Kurusa Zsuzsanna
Lakatos Gizella
Luptovics Edit
Medovarszki Erika
Mohácsi Erzsébet
Nagy Éva
Nováki Katalin
Oláh Dávid
Oláh Sándor
Ondos Zoltán
Ökrös Mária
Pusztakürti Margit
Sija Éva
Tóth Kiss Anna
Tóth Veronika
Zsibrita Mária

I. B 1970 osztályfőnök: Hursán Györgyné

Almási Éva
Antal Erzsébet
Aradszki Mária
Bene Lajos
Botházi Ildikó
Botos Mihály
Dávid Anna
Dunavölgyi Anna
Farágó Judit
Frajka Ágota
Gál András
Gubucz Ildikó
Izsó Klára
Jancsó Erzsébet
Katona Mária
Kendra Mária

Laczó Ilona
Magassy Olga
Medovarszki Mária
Mekis Ádám
Meszlényi Sarolta
Papp Mária
Perlaki Katalin
Petrovszki Zoltán
Rajnai Sarolta
Réti László
Salzer Gabriella
Sass Gábor
Susán József
Szabó Ágnes
Szegedi Ilona
Szentmiklósi Jolán

Kerékgyártó Mária
Kokavecz István
Komár Julianna
Kósa Éva
Kovács Anna
Kovács István

Szlancsik Katalin
Vida Éva
Wágner László
Zahorán Márta
Zala Gábor
Zsilák Zsuzsanna

I. C 1970. Osztályfőnök: Balázs Gyula

Aradszki András
Bástyi Zsuzsanna
Belicza Ilona
Benedek Zsuzsanna
Benkó György
Borbola Éva
Dombovári Edit
Farkas János
Fülöp Nóra
Gáspár Ágnes
Gáspár Imre
Gellény Valéria
Hári Katalin
Hegedűs István
Juhász Ibolya
Káli Mária
Kittel Ágnes
Knapcsek Judit
Korcsok Katalin
Kristóf Elza
Lovas Imre
Viczián Mária

Martincsek Gertrud
Miklya Anikó
Medovarszki Lenke
Molnár Gizella
Nagy Ágnes
Nánássy Csaba
Nóvé Béla
Palotás Zoltán
Papp Klára
Paulik Ágnes
Zubán Mária
Pete Zoltán
Petőcz Katalin
Plaveczi Ádám
Prókai Erzsébet
Radóczy Mária
Sajben Eszter
Supala Ágnes
Szabó Ilona
Török Éva
Vandlik Ilona
Zsíros Klára

I. E 1970. Osztályfőnök: Furák György

Bacsa Ilona
Baji Sándor
Bánáti Márta
Bánfi Margit
Brhlik Anna
Domján Gizella
Fehér Ágnes
Franyó Ilona
Gajdács Erika
Gubis Katalin
Gulyás Ilona
Hegedűs Éva
Hürkecz Éva
Kasznár Magdolna
Kenderák Rozália
Kovács Anikó

Morauszki Ágnes
Nagy Katalin
Nemesi Emma
Novák Edit
Oláh Margit
Petri Miklós
Pintér Éva
Plombás Ilona
Pluhár Magdolna
Povázsai Mihály
Sajben Judit
Sarkadi Mária
Schwéznér Edit
Sípos Éva
Szilágyi Edit
Tóth Katalin

Laczó Erzsébet
Molnár Éva
Vidovanyecz Judit

Varga Adrienne
Vida Zsolt
Zelenyánszki Edit

III. G 1970. Osztályfőnök: Dr. Südy Györgyné

Aszalai Ilona
Balogh Zsuzsanna
Bancsik Mária
Beregszászi Erzsébet
Biró Irén
Cservenák Edit
Erdei Éva
Ébner Teodóra
Feskó Veronika
Frajka Mária
Fülöp Erika
Gyulavári Ágnes
Hevesi Edit
Hugyik Ilona
Kaczkó Ágnes
Karli Ágnes
Kiss Ágnes
Kompasz Gabriella

Kovács Mária
Kökényesi Klára
Kőszegi Ágnes
Krcsmarik Magdolna
Laczó Gabriella
Martos Katalin
Mester Mária
Nagy Gabriella
Pataki Mária
Román Zsuzsanna
Sajben Valéria
Simon Judit
Soós Zsuzsanna
Szabó Judit
Takách Sarolta
Tóth Éva
Varga Rozália
Zágon Ágnes

I. A Osztályfőnök: dr. Krupa Andrásné

Babella Mária
Bacsa Magdolna
Bagyinka Irén
Barna Erzsébet
Bedecs Éva
Berkucz Ilona
Bodzsár János
Csatári Katalin
Czapp Olga
Czinkoczki László
Frank Ilona
Frankó Pál
Garaguly Klára
Gellért Mária
Gura Mária
Gyebnár Béla
Harmati Ilona
Hibszki Kornélia
Illés Teréz
Jandacska Éva
Kaszai Margit

Kircsi Gábor
Koléner Tibor
Kolimár László
Koska Márton
Koszecz Ágnes
Lipták Katalin
Lipták Zsuzsanna
Martikán László
Molnár Alice
Mosonyi Zoltán
Nyitrai Éva
Papp Zoltán
Petrovski Magdolna
Popik Klára
Rózsa Árpád
Szabó Attila
Szászák Pál
Szilágyi Gábor
Szlávik Piroska
Szulimán Ákos
Toldi Klára

I. B 1968. Osztályfőnök: Dr. Faluhelyi Lászlóné

Balla Katalin	Gubicza Éva
Bartolf József	Gubicza Klára
Békési Erzsébet	Györki Magdolna
Bohus Katalin I.	Hajdu Éva
Bohus Katalin II.	Hajdu Erzsébet
Bökő Magdolna	Hack Ferenc
Botyánszki Ilona	Kisréti Katalin
Botyánszki Mária	Kovács András
Braun Ferenc	Körössy Zoltán
Brhlik Judit	Lipták Ilona
Cserepes Jolán	Márton Ferenc
Csiaki György	Medovarszki György
Csicsely Judit	Mónus Piroska
Csiernyik Mária	Nagy Éva
Dénes Olga	Nemes Gizella
Dévai Éva	Simon József
Dudás Eleonóra	Szabados Katalin
Fekete Erzsébet	Szedlák Katalin
Fekete Tivadar	Szolágyi László
Furák Judit	Timkó Mihály
Galgóczi Éva	Zámbó László

I. C 1969. Osztályfőnök: Dubsky Ferencné

Bácskai Vera	László Gabriella
Bagyinka Katalin	Miron Zsuzsanna
Bálint Ágnes	Molnár György
Bereczki Klára	Nagy Éva
Csák Ibolya	Nátor Margit
Danczig Erzsébet	Ötvös Ágnes
Ferencz Márta	Pintér Erzsébet
Fischer Edit	Pribojszky Edit
Füredi Enikő	Seres Magdolna
Gajka Olga	Szabó Katalin
Gyenes Ágnes	Szentisványi Rita
Harmati Erzsébet	Tabi Dezső
Horváth András	Tabi László
Hugyec Katalin	Torma Erzsébet
Katona Ilona	Tóth Erzsébet
Kékesdi Éva	Tóth Katalin
Kertész Sándor	Vajda Julianna
Király Gábor	Varga Erzsébet
Kiss Katalin	Vimlái József
Kokacecz Endre	Visy Márta
Krnács Magdolna	Zleovszki Jusztna

I. E 1970. Osztályfőnök: Radványi György

Bányai Mária
Czinege Judit
Csepregi Mária
Cservenák Katalin
Csomós Mária
Csuvarszki Mária
Filyó Edit
Fodor Mária
Hankó Mária
Hursán János
Iványi Zsuzsanna
Jurovics Olga
Kaczkó Éva
Karaba Magdolna
Kerepeczki Ilona
Kovács Ildikó
Krizsán Mária
Lezinyi Éva
Zsíros János

Lukoviczki Julianna
Magyari Zsófia
Mátyás Tamás
Medovarszki Mária
Mucza Edit
Murvai Ilona
Oláh Magdolna
Pacsika Mária
Palyusik Mária
Pap Edit
Petró Mária
Pintér Klára
Rábai Katalin
Rideg Sára
Szabó Róza
Szpisják Mária
Tóth Veronika
Zahorán Hilda

III. G 1970. Osztályfőnök: Gyetvai György

Balogh Márta
Felföldi Ferenc
Gruda Miklós
Győri Jolán
Horváth Miska
Kocsis Imre
Kocziszkó Zsuzsa
Laurinyecz Ági
Lőrincz Ilona
Maczák Ilona
Marik Éva
Medovarszki Ilona

Nyitrai Gabriella
Pataki Zsuzsa
Sipos Margit
Szabovik Mária
Szák Mária
Szántó Katalin
Szilágyi Mária
Tamássy Éva
Tóth Gabriella
Zádori Éva
Zahorán Mária

I. F 1970. Osztályfőnök: Uhrin János

Cellarik Rudolf
Demeter Klára
Fazekas Lenke
Ferenc Rezső
Gál Attila
Herczeg Hedvig
Hrabóvszki Judit
Jambrik Ilona
Józsa Ibolya
Kálló Zsuzsanna
Kálmán Mária

Mazán Edit
Miklya Éva
Mitykó Éva
Opauszki János
Papp Ibolya
Paróczay Magdolna
Pintér Zoltán
Pribolyszky Mária
Propokovits Ottó
Radócz László
Roszkos János

Karkalik András
Kesjár János
Koller Éva
Komáromi Éva
Kopcsák Mihály
Kossa Gusztáv
Kökényesi Gabriella
Magassy Ágnes

Rucz László
Simon Fiala János
Soltész Katalin
Strényi Annamária
Szuromi László
Turák Amália
Valicska Olga
Zlovszki Gabriella

I. A 1966. Osztályfőnök: Dr. Papp Jánosné

Alföldi Magdolna
Balogh Anna
Bencsifics András
Bugár László
Czinege Erzsébet
Csicsely Edit
Dombrádi Veronika
Frajka Anna
Garabon Anna
Gindele Katalin
Glasz Klára
Gyebrovszki János
Hankó Ágnes
Hati László
Józsa Matild
Kergyik Sándor
Kiss Katalin
Klimó Ágnes
Koléner Éva
Kovács Ervin
Kovács Mária
Kruchió Lajos
Matyelka Ilona
Molnár Edit

Nagy Gizella
Nováki Mária
Nyitrai Gabriella
Palencsár Margit
Papp Margit
Puskás Eszter
Radócz Julianna
Rózsa Pál
Szilágyi Gabriella
Szombati Rozália
Téglássy Katalin
Tóth Klára
Török József
Vandlik Éva
Varga Júlia
Varga Lajos
Végh Erzsébet
Viczián Terézia
Vida Szűcs Sándor
Vidovanyecz Ilona
Vidovanyecz Judit
Viszkok Katalin
Zvara Margit

I. C 1966. Osztályfőnök: Réthy Dezsőné

Almásy Edit
Ancsin János
Apró Erzsébet
Aradszki Katalin
Bástyi András
Fajó Ilona
Fedor Mária
Fodor Irén
Gabnai Katalin
Gáli Györgyi
Gulyás Erzsébet
Halmágyi István

Mazán János
Márton Mária
Meszlényi Mária
Nátor Éva
Orosz Ilona
Ozvári Ágnes
Penyaska Judit
Pete István
Skoperda Mária
Szabó Mária
Szeles Anna
Szelényi Éva

Juhász Ilona
Kárpáti Éva
Kertész Emőke
Koppány Éva
Kovács Pál László
Kovács Terézia
Laczkó János
Marik Ilona
Vlucskó Judit

Szendró Judit
Szlávik Valéria
Sztanek Katalin
Tatai Márta
Urgán Katalin
Ürmös Gizella
Varga Géza
Varga Judit
Zelenyánszki Ilona

I. B 1966. Osztályfőnök: Hursán Györgyné

Aradszki Erzsébet
Bagyinka Ida
Balogh Mária
Botyánszki Judit
Braun Magdolna
Burghardt Margit
Csatári Erzsébet
Dobroczi Erzsébet
Dobrovolszki Ilona
Fabulya Katalin
Gonda Klára
Harangozó Irén
Honti Ágnes
Horváth Irén
Istók Erzsébet
Kocziszi Zsuzsanna
Laczó Judit
Lakos Ilona
Láng Éva
Lipták Mária
Machlik Katalin

Marik Éva
Molnár Ilona
Molnár Judit
Novák Judit
Palágyi Ildikó
Palyusik Erzsébet
Palyusik Judit
Pusztai Katalin
Rácz Márta
Reichel Anna
Rózsa Margit
Rusz Livia
Sípos Margit
Sócz Éva
Szabó Veronika
Uhrin Judit
Varga Mária
Zahorán Mária
Zahorán Zita
Zádori Éva

I. E 1966. Osztályfőnök: Péter László

Alt Mária Zsuzsanna
Babinszki Erzsébet
Balogh Katalin
Belenka Judit
Bobvos Anna
Bódi Katalin
Bróthág József
Darabos Sándor
Fabulya Ilona
Fábián Judit
Harangozó Katalin
Hudák Ilona
Jánoshegyi Éva
Juhász Erzsébet

Krizsán Aranka
Kurilla Anna
Mándi Irma
Mitykó Ilona
Nagy Irén
Óvári Erzsébet
Pasek Ferenc
Pethes Mária
Pfeff Erzsébet
Román Gabriella
Sebestyén Julianna
Szakál Klára
Szák Mária
Tóth Erzsébet

Kardos János
B. Kovács András
Képiró Edit

Ujj Mária
Vámos Aladár

I. F 1966. Osztályfőnök: Furák György

Árendás Béla
Banadics Katalin
Bogdán Zoltán
Bogdanov Mária
Bongya István
Boros Imre
Csapó Zoltán
Galambos Dezső
Gazsi Ágnes
Gazsy Csaba
Gerlai Margit
Halmágyi László
Hrabovszki Ilona
Hrabovszky Róbert
Kalina Katalin
Kliment Márta
Kocsor József
Korcsok János
Koritár Attila

Krizsán Katalin
Lévay Edit
Lipták Katalin
Molnár Klára
Nagy Erzsébet
Nagy István
Nagy Mihály
Révész Veronika
Sonkoly Iván
Serfőző Gyula
Szabó László
Szabó László
Szelcsányi Zoltán
Széll István
Szűts Tibor
Tóth Lajos
Varga Mária
Vér Mária
Veress Gyula

II. C 1967 osztályfőnök: Várkonyi Mária

Ádám Katalin
Aradszki Zsófia
Balogh Rózsa
Békési Katalin
Botházy Edit
Braun Ernő
Dézsi Edit
Farkas Etelka
Frankó Mária
Gera Mária
Hegedűs Csaba
Kiszely Éva
Kiszely Mária
Kovács Éva
Kosznai Klára
Kővágó Ilona
Krajcsovics Márta
Mácsik Izabella
Máté István
Máté Jolán
Mészáros László

Mihók Magdolna
Molnár Márta
Petrovski Pál
Sajben Klára
Seer Zoltán
Supala Pál
Szabados Katalin
Szabó Eszter
Szentesi Judit
Szepesi Ildikó
Szluka Mátyás
Szulimán Edit
Tímár Márta
Timkó Éva
Tóth Ágnes
Varga Mária
Vas Judit
Végh Zoltán
Vichnál Julianna
Vincze Gábor

I. E o. 1969. osztályfőnök: Dr. Végh Lászlóné

Bognár Anna
Bohus Mária
Botyánszki Mária
Bagi Éva
Cserei Mária
Földvári Ágnes
Frankó Mária
Gajdács Mária
Gelegonya Judit
Házi Elvira
Joanovics Klára
Kámán Mária
Kecskés Eleonóra

Lantos Éva
Lipták Zsófia
Madlovics Szilvia
Mucsi Mária
Pacsika Edit
Puskás Márta
Révész György
Schwertner Magda
Skaliczki László
Szabó Gabriella
Szabó Zsuzsanna
Vörös Attila
Zámbori Julianna

A Juhász Gyula Tanárképző Főiskola I. Számú Gyakorló Általános Iskolája

1971. 5. c Osztályfőnök: Csillik László

Ábrahám Éva
Ambrus Sándor
Annus Edit
Bitó Judit
Bogdán Csaba
Elek József
Fodor Odette
Fresch Ildikó
Gaál Mónika
Horváth György
Karácsonyi Mária
Kocsis Márta

Kovács Kornélia
Kunstár Erzsébet
Lengyel Erzsébet
Palatinus Ibolya
Pataki Csongor
Pataki Tünde
Reguli Tamás
Samu Lajos
Sinkó Szabolcs
Szabó Edit
Szabó Márta
Zsikó Ilona
Zsolnai Anikó

1974. 5. c Osztályfőnök: Balázsfi István

Ambrus Edit
Bálint Ágnes
Boros Anikó
Csanády Miklós
Csiszár Ferenc
Farkas Tünde
Fenyvesi Anna
Gyovai Ágnes
Halász Tamás
Héjjas Ferenc
Hullmann Helga
Illés Alexandra
Juhász Árpád

Kopasz György
Kovács Ágota
Kozma Sarolta
Nagy Éva
Pósa Róbert
Rácz Fodor Edina
Ruzsás Judit
Szabados Magdolna
Szabó Ferenc
Szegevári Erika
Terjék Erika
Varga László
Végh Gyula

Kis Róbert
Kocsis Zsuzsanna

Vetró Zoltán

1976. 5. a Osztályfőnök: Baranyi Albertné

Bálint András
Boros Erika
Csanády Zsolt
Czirok Endre
Farkas Gábor
Földi Imre
Frank Attila
Józó Krisztina
Juhász Miklós
Karikó Éva
Káta László
Kispéter Mónika
Kis-Sebestyén Kornélia
Komáromi Károly
Kopasz Imre Mihály
Kozma Attila

Lantos Béla
Mezei János
Mucsi Andrea
Ross Éva
Sági István
Sántha András
Szabados Tünde
Szécsi Gábor
Szekszárdi István
Szili László
Tapolcsányi Mária
Tombácz Tamás
Tóth Tünde
Vajnai Ágnes
Vanyó Edit
Varga Sándor

1978. 5. a Osztályfőnök: Péter Andrásné

Anderle Ádám
Balogh György
Békési Katalin
Berényi Klára
Bonifert Domonkos
Dézsi Csaba
Dobó Alexandra
Fábián Zsolt
Futó Györgyi
Fülöp Zsuzsanna
Gaiser Annamária
Gál Erzsébet
Hóbel Péter
Halász Judit
Hámor Tímea
Huszka Ildikó

Kovács Brigitta
Kovács Dóra
Laczkó Zsolt
Márta Róbert
Matyelka Judit
Nagy Katalin
Papp Eszter
Petrovszki Ágnes
Szeles Krisztina
Szépkuti Edit
Tanács Róbert
Tiszai Attila
Tóth Anikó
Tóth Kinga
Tóth Tünde
Varga Erika
Veres István

1983. 5.b Osztályfőnök: Szederkényi Antalné

Barta Zsolt
Berecz Árpád
Fodor István
Franyó Róbert
Gausz Ildikó
Hajdu Gábor

Kószó Péter
Papp Imre
Révész Norbert
Sági Judit
Schmidt József
Sőregi Vanda

Hegyí Éva
Hegyí Péter
Herczeg Zoltán
Héger Anita
Héger Mónika
Jakab Éva
Kevei Zoltán
Kiss Ferenc
Kónya László

Streitmann Valter
Stumpf Ágnes
Szabó Csenge Imola
Szilassi Zoltán
Takó Klára
Tápai Gábor
Tiszai Csaba
Varró Zoltán
Vecsernyés Endre

1983. 7. c osztály

Ábrahám Edit
Balogh Zoltán
Baróti Dóra
Beke Tamás
Benedek Krisztina
Berethalmi Péter
Beviz Boglárka
Csajtai Kornél
Csorba Éva
Csonka Erika
Dornstadter Attila
Eiler Edina
Farkas Judit
Futó Gabriella

Katona Judit
Kovács Tímea
Lekics Ferenc
Mari Karola
Mészáros Emese
Mohos Imre
Mucsi Ildikó
Nagy Gabriella
RácZ Krisztina
Rózsa Zita
Tóth Beáta
Vörös Ildikó
Wéber Gusztáv
Zsurkán Ferenc

1984. 5. b Osztályfőnök: Péter M. László

Csamangó István
Csákvári Adrienn
Ézsiás Éva
Farkas Mihály
Frankó Judit
Goda Róbert
Gonda András
Hackler László
Hajdu Balázs
Hercz Katalin
Horváth Éva
Kovács József
Kócsó Péter
Kocsis Sándor
Köblös István
Lakatos Béla

Molnár Anett
Nagy Péter
Orosz Kornélia
Papp Gábor
Péter Judit
Szabó Tamás
Szeles János
Széll János
Szóráth Emese
Szűts Péter
Takács Noémi
Varjú Katalin
Vass Imre
Zsembéri Dóra
Szabó Tibor

1986. 5. b Osztályfőnök: Mocsai Zoltánné

Bagaméri László
Balogh Tamás

Márkus János
Mikola Yvett

Benedek Péter Pál
Botka Krisztina
Csanádi Norbert
Csizmadia Szabolcs
Farkas Gábor
Fodor Levente
Fórizs Gergely
Földesi Gábor
Frankó Adrienn
Hannus Péter
Kovács Zita
Kozma Viktor
Lamper Gabriella
Lehotai Győző
Varga Bence

Nagy Ágnes
Nótári Tamás
Orsy Balázs
Palotás Zsófia
Ribizsár Anett
Sándor János
Sári Tamás
Sipos Gábor
Székely Dániel
Széll Borbála
Szöllősi Dalma
Tóth Csenge Odett
Tóth Szeles Attila
Varga Attila
Varga János

1987. 5. c Osztályfőnök: Szabó Józsefné

Aszalós Hajnalka
Balogh Edina
Bánszki Bernadett
Búcsú Tamás
Deák Árpád János
Deák Zsuzsanna
Faragó Roland
Hackler Leila
Halácsi Krisztina
Juhász Szilvia
Kasza Katalin
Kerényi Anett
Kiss Róbert
Kónya Magdolna
Papp Edina
Pál Judit

Perjési Lúcia
Pleskó Gábor
Rádai Ágota
Rákai András
Roszkos Csaba
Somlai Klára
Szónoki Gabriella
Szűcs Balázs
Szűts Adrienn Zsuzsa
Tanács Ágnes
Tánczos Réka
Valastyán Rita
Várkonyi Edina
Vörös Andrea
Wentzel Ágoston
Zombori Petra

1988. 5. a Osztályfőnök: Péter M. László

Bánkúti Ágnes
Benkő Andrea
Bobvos Laura
Cseh Judit
Csörgő Zsuzsa
Debreczeni Kinga
Dornstadter Balázs
Farkas Szilvia
Fehér Ágnes
Gallé Róbert
Gál Péter
Gervain Judit
Hartai Zsuzsa

Máthé Csaba
Mészáros Zoltán
Mezősi Tamás
Miklóssy Márta
Molnár Balázs
Ormos Péter
Pályi Balázs
Pintér Dániel
Pintér Márk
Pusztay Erzsébet
Pusztaszeri Tamás
Szabó Katalin
Szerdahelyi Katalin

Keszei András
Kigyóssy Örs
Kovács Péter
Tompai Krisztián

Szilárd Imola
Sztanó Balázs
Sztricha Márton
Vármonostory Edit

1993. 5. b Osztályfőnök: Kómár Irén

Bajcsi Veronika
Csongrádi Annamária
Donka Ferenc
Elekes Petra
Farkas Balázs
Fodor Ádám
Hatvani Donát
Holzinger Gabriella
Igaz Mónika
Igaz Róbert
Kasziba Lilla
Kővágó Ildikó
Kun Zsanett
Lehoczky Gergely Béla

Mari Tamás
Martonosi Zoltán
Mészáros Gábor
Molnár Andrea
Muhi Zita
Papp Szilvia
Petrovity Attila
Petz Márk
Priskin Katalin
Szűts Edina
Sári Csaba
Szabó Tímea
Túri Nikoletta
Terhes Norbert

1996. 5.a Osztályfőnök: Dr. Alexa Ferenc

Bacsó Kincső
Bor Judit
Cseh Renátó
Csicsvári Andrea
Dezső Gabriella
Farkasinszki Katalin
Dietrich Gábor
Gódor Petra
Hovanyecz Tamás
Kákai Gábor
Kálmán Kurszán
Kincses András
Kléner Balázs
Kléner Kinga
Korom Attila
Kökuti András
László Adrienn

Mihály Orsolya
Molnár Lilla
Murza Livia
Oláh Krisztina
Oroszi Sára
Pataki Csilla
Petrovity Levente
Salamon Béla
Simoncsics Sára
Tóth Orsolya
Tóth Brigitta
Vass Attila
Vass Péter
Vármonostory Éva
Zabos Attila
Kulcsár Gergő
Vlocskó Máté

1995. 5. c Osztályfőnök: Péter M. László

Behán László
Bíró Dániel
Csanádi Mária
Domsik Péter
Draskóczy Gabriella
Farkas István

Maksa László
Mihály Andrea
Mórocz Veronika
Nagy Enikő
Nagy Szilvia
Pusker Márk

Gráf Tímea
Gyenes Máté
Halácsi Katalin
Hegyesi Ágnes
Kajári Tünde
Kiss Adrienn
Kiss Márta
Kitka Nóra
Kováts Viktória
Vincze Fekete Máté

Reisz Beatrix
Savanya Nikolett
Simon Gellért
Szaniszló Mária
Taletovics Milán
Tokodi Csaba
Tóth Lambert
Túri Rita
Vilim Andrea
Vincze Fekete Vera

1996. 5. a Osztályfőnök: Soós Edit

Aranyosi Zoltán
Ábrahám Bernadett
Chappon Aurélia
Csatlós Máté
Csutor Milán
Draskóczy Dávid
Dobai Tibor
Elekes Gerda
Fabó Attila
Fodor Kinga
Forgács Ádám
Gerecz Rita
Kardos László
Kesztyűs Lajos
Koreck Péter
Kómár Mihály
Kövér Anna

Mészáros Máté
Ollé György
Orgovány Ádám
Ördög Boglárka
Pintér Zsanett
Rácz Bianka
Rumpf László
Sándor Ádám
Seitz Sára
Szabó János
Szendrei Tamás
Telc Judit
Tóth Bálint
Török Anita
Udvari Tamás
Vas András

1998. 5. b Osztályfőnök: Pataj Klára

Almási Bálint
Balázs Boglárka
Bódi Zsófia
Bús Ádám
Csatlós Gerda
Cserpán Dorottya
Fülöp Gábor
Gál Nóra
Gyuricza Levente
Juhász Imre
Juratovics Zoltán
Keresztes Melinda
Király Eszter
Kónya Ádám

Molnár Csaba
Oláh Andrea
Pup Olivér
Koszó Zoltán
Márton Anett
Szabó Rudolf
Szabó Zsuzsanna
Szűcs Márton
Tasnádi Ildikó
Tóth Máté
Varga László
Zakar Sándor
Zsögön Miklós

2000. 4. a osztályvezető: Dr. Szabó Józsefné

Barna Jusztnia
Benkő Árpád Péter
Bicskei Petra
Bogár Krisztina
Boldizsár István
Dobai Tamás
Donáth Attila
Fabó Csongor
Farkas Sándor
Francia Ágnes
Gingl Albert
Gósi Dominika
Gyimóthy László
Harkai Orsolya
Hartai Teodóra
Herpai Dániel
Hódi Emese

Kovács Attila
Lévai László
Lukács Kinga
Maglóczki Stephanie
Medic Filip
Nagy Brigitta
Sipos Nikolett
Szabó Sándor
Szabó Tamás
Tarcsay Zsuzsanna
Tari Viktória
Török Viktor
Varga Csanád
Varga Szabolcs
Veress Elizabeth
Vér Valentin

2000. 4. b osztály

Balla Diána
Barabás Nóra
Blazstics Réka
Csiszár Eszter
Csóti Gyapjas Dóra
Fábián Anikó
Fanti János Dávid
Fekete Annamária
Grexa Máté
Gyuricza Fanni
Havasi Péter
Jenei Orsolya
Kakuszi Lőrinc
Kasza Attila
Kohrun Balázs Károly

Kun Attila
Lengyel Gábor
Márki Róbert
Marosi Csaba
Marsi Gabriella
Ördög Bence
Pigniczki Eszter
Sümegi Flóra
Szabó Levente
Szabó Zsolt
Szilágyi Botond
Szőke Dorottya
Szűcs Gábor
Tichy Bálint Tamás
Török Fanni
Török Nóra Dominika

Felnőttek képzése, esti gimnáziumban tanulók

Nagyfa, 2002. 9. osztály

Bujdosó Zsolt
Dobó Róbert
Domonkos Pál
Farkas Gusztáv
Gondi Károly
Halál Mátyás
Horváth Csaba

Mohácsi József
Molnár Ferenc
Orsós György
Pándi János
Rácz Elemér
Simon Krisztián
Tokics Gábor

Kalmár Sándor
Kiss Ádám
Kolompár József
Kónya Zoltán

Tóth Oszkár
Trucz Lajos
Veres Zoltán

Nagyfa, 2003. 9. osztály

Balogh János Sándor
Balog János
Bartók József
Bíró László
Boldizsár József
Császár Péter
Csemer István
Csikós Róbert Attila
Danyi Gábor
Dobos Zoltán
Farkas Egon
Galamb Róbert
Glonczy Gábor
Hajzer András
Horváth Kálmán

Kovács Gusztáv
Kovács László
Krajnyik László
Lippai Barnabás
Mészáros Péter
Molnár Mihály Zoltán
Orosz Nándor
Pálfi István László
Rekeczki Gusztáv
Serbán Attila
Süli László
Tamás Sándor
Varga István
Solymosi Károly

Sándorfalva, 2002. 9. osztály

Atesán József
Atesán Józsefné
Ács Zoltánné
Bába Ferenc
Bárdos Erzsébet
Berecz László
Berta Andrea
Bokányi Tamás
Bozóki Szilvia
Burunkai Gábor
Czibolyáné Baranyi Anikó
Csányi Zoltán
Cseh Miklós

Enyingi Beáta
Gácsér Zoltán
Gál Henrietta
Gémes Tünde
Kakuszi Enikő
Kónya Anita
Ormándi Szilvia
Sipos Gyula
Szabó Anett
Takács László
Tóth Gábor
Tóthné Kovács Ildikó

Sándorfalva, 2003. 9. osztály

Csikós Andrea Ilona
Csíkos Ferenc
Csipakné Szabó Anita
Fejes Gábor
Gémes Csilla
Gémes Erika
Gubicsné Kuklis Angéla
Kakuszi Zoltán
Korom Tamás
Nagy Ferenc Zoltán

Némethné Kuklis Izabella
Nadobán Mária Angéla
Ördög Ildikó Margit
Papp Endre
Papp Mónika
Papp Péter
Szécsi József
Tóth Gábor
Veréb Éva

Sándorfalva, 2004. 9. osztály

Ambrus József
Berényi István
Csányi Imréné
Csurgó Zsuzsa
Horváth Tibor
Kakuszi László
Kéri Zoltán
Lakóné Péter Zsuzsa
Litvai Dóra
Molnár Mária

Paksi Emese
Rác Fodor Mihályné
Révész Lászlóné
Szabó Edit
Szalai József
Szalma Tibor Pál
Szalma Tiborné
Vér Gabriella
Zsikó Mária
Dudás Endre

Ez a könyv egy olyan tanár tapasztalatait, véleményét mondja el a magyar iskolarendszerről, aki ötvenkét évet dolgozott benne köztanárként (ahogy dr. Virágh Ferenc kollégám mondta), szolga tanárként. Nem lesz benne körmönfont tudományosság, nem lesz benne elrejtve az igazság elvont szakszavak mögé, közérthetően, elsősorban jellemző példákkal fogja a véleményt, gondolatot elmondani. Konklúziót, vagyis elvonatkoztatást majd az olvasó levon az esetek bemutatása után.

Személyes történeteim ajánlom egykori tanítványaimnak, tanár kollégáknak, a pedagógia ügye iránt érdeklődőknek, akik nem idegenkednek az olvasástól.

A pedagógusoknak még védőszentjük sincs, nem úgy, mint a tűzoltóknak (Flórián), az olajbányászoknak (Borbála), börtönőröknek (Adorján). Nem hallottam a tanárok védőszentjéről, így fohással talán csak Báró Eötvös Józsefhez, gróf Klebelsberg Kúnóhoz fordulhatnék, azokhoz, akik a magyar oktatásügyet megalapozták, felemelték. Az 1920-as években a legfontosabb volt az ország életében, s ez hozta meg a negyvenes években hazánk felemelkedését. Akkoriban a kultúra, az iskolafejlesztés a költségvetés 20%-át kapta, ma már odajutott, hogy még a 2 százalékot sem adják erre a célra. A pedagógia ügyének lecsúszását személyesen láttam, tapasztaltam, a legfelső és legalsó szinten hivatalnokként regnáló oktatásszervezők ostoba rendeleteitől szenvedtem.

Ötven évig aktív pedagógusa, szolgálja voltam a közoktatásnak, tanítottam alsó- és legfelső fokán, kezdve az elsős írni-olvasni tanulótól a felsőoktatásban tanuló hallgatókig (nem megfélemlítve az esti iskolákban tanuló negyven éven felüliekről sem), a legjobb helyről – mint Moliere színházában a király – belülről láttam ennek a jól átgondolt és jól szervezett oktatásnak a szétverését sok „dicső politikusunk és főtisztviselőnk” által.

Talán ez az írás segít abban, hogy a később következő pedagógiai folyamatok másképp alakuljanak.

